

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT TEORİSİ BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE VERGİ GELİRLERİNİN ALT-KALEMLERİNİN
GSYH'YA ORANLARI (1998-2008); BUNLARIN OECD ve AB
ÜLKELERİNDEKİ DEĞERLERLE KIYASLANMASI (1965-2007)**

ve

**TÜRKİYE'DE "YALAN MATRAH BEYANI" YOLUYLA
GERÇEKLEŞTİRİLEN VERGİ KAÇAKÇILIĞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Halit DOĞAN**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Kemal ÇAKMAN**

Ankara - 2011

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT TEORİSİ BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE VERGİ GELİRLERİNİN ALT-KALEMLERİNİN
GSYH'YA ORANLARI (1998-2008); BUNLARIN OECD ve AB
ÜLKELERİNDEKİ DEĞERLERLE KIYASLANMASI (1965-2007)**

ve

**TÜRKİYE'DE "YALAN MATRAH BEYANI" YOLUYLA
GERÇEKLEŞTİRİLEN VERGİ KAÇAKÇILIĞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Halit DOĞAN**

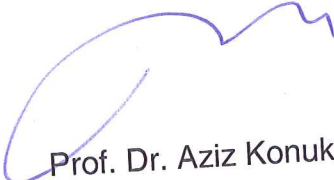
**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Kemal ÇAKMAN**

Ankara - 2011

ONAY

Halit Doğan tarafından hazırlanan "Türkiye'de Vergi Gelirlerinin Alt-Kalemlerinin GSYH'ya Oranları (1998-2008); Bunların OECD ve AB Ülkelerindeki Değerlerle Kıyaslanması (1965-2007) ve Türkiye'de Yalan Matrah Beyanı Yoluyla Gerçekleştirilen Vergi Kaçakçılığı" başlıklı bu çalışma 20.01.2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İktisat Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin Taş (Başkan)

Prof. Dr. Aziz Konukman

Prof. Dr. Kemal Çakman

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
İÇİNDEKİLER	ii
TABLolar LİSTESİ	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
GENEL (KONSOLİDE) BÜTÇE GELİRLERİ, VERGİ KALEMLERİ VE BUNLARIN ANA ALT-KATEGORİLERİNDEKİ VERGİ HASILATLARININ GSYH'YA ORANLARI (1998-2009)	
1.1. GİRİŞ.....	9
1.2. DOLAYSIZ VERGİLER VE ALT-KALEMLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI.....	11
1.2.1. GELİR VERGİSİ (GV) HASILATI.....	13
1.2.1.1. Ücret ve Maaşlardan Alınan Vergiler.....	16
1.2.1.2. Beyannameye Tabi Mükelleflerden alınan Gelir Vergisi (BTMGV).....	17
1.2.1.3. BTMGV ve Ücret ve Maaşlardan Alınan Vergilerin Birbirine Oranı ve bu Kıyaslamanın İmaları.....	17
1.2.1.4. Götürü Usul ve Diğer Gelir Vergisi.....	19
1.2.2. KURUMLAR VERGİSİ.....	20
1.2.3. SERVETTEN ALINAN VERGİLER.....	23
1.3. DOLAYLI VERGİLER VE ALT KALEMLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI.....	24
1.3.1. KATMA DEĞER VERGİSİ (KDV).....	26
1.3.1.1. Dahilde Alınan KDV ve İthalde Alınan KDV.....	27
1.3.2. ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ (ÖTV).....	28
1.3.3. BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ.....	30
1.3.4. ÖZEL İLETİŞİM VERGİSİ (ÖİV).....	31
1.3.5. DAMGA VERGİSİ.....	32
1.4. VERGİ DIŞI GELİRLER.....	32

1.4.1. HARÇLAR ve CEZALAR.....	34
1.4.2. DİĞER VERGİ DIŞI GELİRLER.....	35

İKİNCİ BÖLÜM

OECD, AB-15, AB-19 ORTALAMASI ve SEÇİLMİŞ BAZI OECD ÜLKELERİNDEKİ ve TÜRKİYE'DEKİ ANA VERGİ KALEMLERİNİN GSYH ORANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI: (1965-2007)

2.1. OECD ÜLKELERİNDE SOSYAL GÜVENLİK PRİMLERİ DAHİL TOPLAM BÜTÇE GELİRLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI.....	39
2.2. OECD ÜLKELERİNDE TOPLAM VERGİ GELİRLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI	44
2.3. OECD ÜLKELERİNDE “GELİR VE KARLAR ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER”İN GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI.....	46
2.3.1. OECD ÜLKELERİNDE GELİR VERGİSİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI	49
2.3.2. OECD ÜLKELERİNDE KURUMLAR VERGİSİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI.....	55
2.4. OECD ÜLKELERİNDE SERVET UNSURLARI ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI.....	57
2.5. OECD ÜLKELERİNDE DOLAYLI VERGİLERİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI.....	59
2.5.1. OECD ÜLKELERİNDE KATMA DEĞER VERGİSİ VE BENZERİ SATIŞ VERGİLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI.....	61
2.5.2. OECD ÜLKELERİNDE ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ VE BENZERİ SATIŞ VERGİLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI.....	63
2.6. OECD ÜLKELERİNDE DOLAYSIZ VERGİLERİN GSYH'daki PAYLARI, DOLAYSIZ/ DOLAYLI VERGİ ORANLARI ve BU DEĞİŞKENİN OECD ve AB ÜLKELERİ İLE TÜRKİYE KİYASLAMASI	66
2.6.1. OECD Ülkelerinde “Dolaysız Vergiler / GSYH” Oranları ve OECD ve AB ülkeleri ile Türkiye Kıyaslaması.....	66

2.6.2. OECD Ülkelerinde Dolaysız Vergilerin Dolaylı Vergilere Oranı ve Bu Değişkenin OECD ve AB Ülkeleri İle Türkiye Kıyaslaması.....	69
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ VERGİ SORUNSALININ ÖNEMLİ İKİ KAYNAĞI UYGULANAN VERGİ ÇİZELGESİNİN MÜTERAKKİ NİTELİKLERDEN YOKSUN OLMASI VE YALAN MATRAH BEYANI YOLUYLA GERÇEKLEŞTİRİLEN VERGİ KAÇAKÇILIĞININ BOYUTLARI: MAKRO VE MİKRO YAKLAŞIMLA YAPILAN BİRER TAHMİN; VARILAN SONUÇLARIN İKTİSADİ UZANTILARI VE İŞARET ETTİĞİ VERGİ REFORMUNA İLİŞKİN İKİ ÖNERİ

3.1. SORUNSALIN ve YANSIMALARININ ÖZETİ	73
3.2. VERGİ DİLİMLERİ VE MARJİNAL VERGİ ORANLARINDAN TÜREYEN ORTALAMA GELİR VERGİSİ ÇİZELGELERİ: YÜRÜRLÜKTEKİ ÇİZELGE ve UYGULANMASINI ÖNERDİĞİMİZ ÖRNEK BİR MÜTERAKKİ ÇİZELGENİN SUNUMU; KARŞILAŞTIRILMASI ve YORUMLAR.....	78
3.2.1. Müterakkiyetten Yoksun Olan Yürürlükteki Gelir Vergisi Çizelgesi	78
3.2.2 Uygulanmasını Önerdiğimiz Müterakki Marjinal ve Ortalama Vergi Çizelgesinin Rakamsal ve Grafikselle Sunumu	80
3.2.3. Yorumlar	82
3.3. YALAN MATRAH BEYANI YOLUYLA KAÇIRILAN VERGİNİN MİKYASININ TAHMİNİ: MİKRO VE MAKRO İKİ YAKLAŞIMLA YAPILAN TAHMİN ve ELDE EDİLEN BULGULARA İLİŞKİN YORUMLAR.....	83
3.3.1 BTGV Mükelleflerinin Vergi Beyanlarını 46 Faaliyet Grubuna Ayırarak İnceleyen GİB İstatistiklerine Dayanan Mikro Analizler ve Yorum.....	83

3.3.1.1. Matrah Beyanında n Katlık Aşağı Yönde Bir “Saptırma”nın, Vergi-Kaçacağı Cinsiden “Tercümesi” Niçin ve Nasıl Çok Daha Büyük Olur? -- Bir Örnekle Gösterimi:	91
3.3.1.2. 3.3.1’de İncelenen Bu Olgunun Sonucu ve Kısa bir Yorum.....	94
3.3.2. MAKRO YAKLAŞIMLA BİR TAHMİN VE SONUÇLARI.....	96
3.4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜMDEKİ BULGULARIN İMA ETTİĞİ SONUÇLAR ÜZERİNE KISA YORUMLAR.....	100
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	110
EKLER	116
BİRİNCİ BÖLÜME İLİŞKİN EK TABLOLAR	117
EK 1.1	117
EK 1.1A	118
EK 1.1B	119
EK 1.1C	120
EK 1.1D	121
EK 1.1E	122
EK 1.2	123
EK 1.2A	124
EK 1.2B	125
EK 1.2C	126
EK 1.2D	127
EK 1.2E	128
EK 1.3	129
EK 1.3B	131
EK 1.3C	132
EK 1.3D	133
EK 1.3E	134

İKİNCİ BÖLÜME İLİŞKİN EK TABLOLAR	139
OECD ÜLKELERİ; BÜTÇE GELİRLERİ İLE VERGİ GELİRLERİ VE BUNLARIN ALT KALEMLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI	139
EK 2.1.	140
EK 2.2.	141
EK 2.3.	142
EK 2.4A	143
EK 2.4B	144
EK 2.5.	145
EK 2.6.	146
EK 2.7.	147
EK 2.8.	148
EK 2.9.	149
EK 2.10.	150
ÜÇÜNCÜ BÖLÜME İLİŞKİN EK TABLOLAR	154

TABLOLAR LİSTESİ

		<u>Sayfa No</u>
TABLO 1.1	Genel Bütçe Gelirleri ve Toplam Vergi Gelirleri Tahsilatının GSYH İçindeki Yüzde Payları.....	10
TABLO 1.2.	Vergi Gelirleri Toplamının ve Dolaysız Vergilerin Üç Ana Alt-Kaleminin GSYH İçindeki Yüzde Payları	12
TABLO 1.3.	Gelir Vergisinin ve Üç Ana Alt-Kaleminin GSYH İçindeki Yüzde Payları.....	15
TABLO 1.4.	Ücret ve Maaşlardan ve Beyannameye Tabi Mükelleflerden Alınan Gelir Vergisinin GSYH İçindeki Yüzde Payları ve Bunların Birbirlerine Oranının Karşılaştırılması	18
TABLO 1.5.	Gelir Vergisi Toplamı, Kurumlar Vergisi ve Servetten Alınan Vergilerin GSYH İçindeki Yüzde Payları.....	22
TABLO 1.6.	Vergi Gelirleri Toplamı ve Dolaylı Vergiler; Bunların Birbirleri ve GSYH'daki Yüzde Payları	25
TABLO 1.7.	Katma Değer Vergisi, Dahilde ve İthalde Alınan KDV Tahsilatının GSYH İçindeki Yüzde Payları ve KDV'nin Dolaylı Vergiler İçindeki Yüzde Payı.....	27
TABLO 1.8.	Özel Tüketim Vergisi Tahsilatının GSYH İçindeki Yüzde Payı	29
TABLO 1.9.	Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Özel İletişim Vergisi ve Damga Vergisinin GSYH İçindeki Yüzde Payları.....	31
TABLO 1.10.	Vergi Dışı Gelirler ve Ana Alt Kalemlerinin GSYH İçindeki Yüzde Payları	34

TABLO 2.1.	Sosyal Güvenlik Primleri Dahil Bütçe Gelirlerinin GSYH İçindeki Payları.....	40
TABLO 2.1(a)	Sosyal Güvenlik Primleri Dahil Bütçe Gelirlerinin GSYH İçindeki Payları (P_x -ülkesi/ $P_{Türkiye}$): Seçilmiş OECD Ülkeleri ve Türkiye Kıyaslaması	41
TABLO 2.2.	Sosyal Güvenlik Primleri Hariç Toplam Vergi Gelirlerinin GSYH İçindeki Payları	45
TABLO 2.3.	Gelir ve Karlar Üzerinden Alınan Vergilerin GSYH İçindeki Payları.....	48
TABLO 2.4(a)	Kişisel Gelir Üzerinden Alınan Vergilerin GSYH İçindeki Payları	50
TABLO 2.4(b)	Tüm Ücret ve Maaşlar Dahil Kişisel Gelir Üzerinden Alınan Vergilerin GSYH İçindeki Payları	52
TABLO 2.5.	Kurumlar Vergisinin GSYH İçindeki Payı	56
TABLO 2.6.	Servet Unsurları Üzerinden Alınan Vergilerin GSYH İçindeki Payı	58
TABLO 2.7.	Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergilerin (Dolaylı Vergiler) GSYH İçindeki Payları	60
TABLO 2.8.	Katma Değer Vergisi ve Benzeri Vergilerin GSYH İçindeki Payları	62
TABLO 2.9.	Özel Tüketim Vergisi ve Benzeri Vergilerin GSYH İçindeki Payları	65
TABLO 2.10.	Dolaysız Vergilerin GSYH İçindeki Payı Kişisel Gelirler+Ücret+Karlar+Servet Unsurları Üzerinden Alınan Vergilerin GSYH İçindeki Payları	68
TABLO 2.11.	OECD Ülkelerinde Dolaysız Vergilerin Dolaylı Vergilere Oranı	71

TABLO 2.12	[(Dolaysız /Dolaylı Vergiler) _{OECD}] / [(Dolaysız /Dolaylı Vergiler) _{Türkiye} Katsayısına İlişkin Tablo	72
TABLO 3.1.	Seçilmiş AB Ülkelerinde ve Türkiye’de Faiz Ödemelerinin ve Faiz Hariç Toplam Bütçe Harcamalarının GSYH’ya Oranı (Sosyal Güvenlik Harcamaları İçin Transferler Dahil)	76
TABLO 3.2.	Halihazırda Uygulanan Yasada Vazedilen Gelir Vergisi Çizelgesi: Gelir dilimleri ve Marjinal Vergi Oranları Marjinal	79
TABLO 3.3.	Uygulanmasını Önerdiğimiz Müterakki Marjinal ve Ortalama Vergi Çizelgesinin Rakamsal Sunumu	80
TABLO 3.4.	Noterlerin Ortalama Matrah Beyanının Tüm Diğer Faaliyet Grubundaki BTGV Mükelleflerinin Ortalama Matrah Beyanına Oranı ve Tüm Faaliyet Grubundakilerin Ortalama Matrah Beyanının Asgari Ücrete Oranı 2003-2007	84
TABLO 3.5.	Hangi Faaliyet Grupları Asgari Ücretin Kaç Katı Ortalama Matrah Beyan Ediyorlar ? (2003 Takvim Yılı).....	86
TABLO 3.6.	Hangi Faaliyet Grupları Asgari Ücretin Kaç Katı Ortalama Matrah Beyan Ediyorlar ? (2003 Takvim Yılı)	87
TABLO 3.7.	Hangi Faaliyet Grupları Ortalama Noter Matrahının Yüzde Kaçını Ödüyor ? (2007 Takvim Yılı)	89
TABLO 3.8.	Türkiye’de Ücret Fonu, Kurumsal Karlar, Faiz Ödemeleri ve Bunların GSYH’daki Payları:2006	97

GİRİŞ

Türkiye'nin bir kamu maliyesi sorunu olduğundan kuşku duyulamaz. Çünkü, 2001'den bu yana içborç servisi, bütçe ve kamu açığı ile faiz ödemelerinin GSYH'a oranı gibi kamu maliyesine ilişkin değişkenlerde önemli ölçüde iyileşmeler gözlemişse de, sorunlar çözülmüş değildir. 2001 yılında ve öncesi birçok sorunlu yılda %11-%15 arasında dolaşmış olan kamu açığının GSYH'a oranı, yarı-yarıyadan çok bir düşüş göstermiş ise de, 2005-2007 arasındaki en iyi üç yılda bile, hiçbir zaman %4.5'un altına inmemiştir. Bütçe açığı %1'in altına düşmüş; ama 17 adet bütçe dışı fonun, başta Sosyal Güvenlik Fonlarının bulunduğu bazıları, büyük açıklar vermeye devam etmiş ve bu 17 bütçe dışı fonun toplam açığı %3.5'un altını görmemiştir.

Üstelik bütçe açığının kendisi, özelleştirme gelirlerini hariç tutmadan hesaplanmaktadır. Oysa bazı yıllar GSYH'nın %2'sine yaklaşan ama sürdürülebilir niteliğe sahip olmayan bu gelirlerin hariç tutularak bütçe açığının hesaplanması gerekirdi. O şekilde hesaplanırsa, (yani hem bütçe-dışı fonlar açığı eklenir hem de özelleştirme gelirleri çıkarılıp da hesap yapılırsa) 2003-2008 arasındaki en iyi yıllarda bile kamu açığının %5.5'un altına inmediği gözlenir. Bu rakam 2001 yılı ve öncesi bir çok yıla kıyasla yaklaşık 2 katlık bir iyileşme gerçekleştiğini ifade etse bile, halâ çok yüksektir. Buna paralel olarak Kamu-Açığı/GSYH oranının en temel belirleyicilerinden olan, kamu kesimi borçlanma gereksiniminde (KKBG) ve faiz oranlarında önemli düşmeler sağlanmış olsa bile) Kamu Faiz Ödemelerinin (FÖ) GSYH'a oranı da halâ fazlasıyla yüksektir. Eğer vakt-i zamanında müterakki bir gelir vergisi çizelgesi ve de gelişmiş ülkelere benzer etkin ve toleranssız bir vergi toplama sisteminin alt-yapısı ile birlikte ihdasını da içeren köklü bir vergi reformu yapılmış olsaydı, hem yukarıda adı geçen iki oran şimdikininkin üçte-biri veya dörtte-biri düzeyine indirilmiş, hem gelir dağılımını düzeltici nitelikte ve sosyal-adalet ilkelerine çok daha uygun

bir gelir vergisi sistemi eliyle vergi gelirleri ve dolaysız vergi gelirlerinin GSYH'a oranı arttırılmış, hem de alt-yapı ve beşeri sermaye yatırımlarının GSYH'daki payı önemli ölçüde arttırılmış olurdu.

Türkiye'de kamu açığı, neden onca yıldır bunca açık vermektedir? Ya kamu harcamalarının GSYH'a oranı (KH/GSYH) fazlasıyla yüksektir ve/veya kamu gelirlerinin GSYH'a oranı fazlasıyla düşüktür. KH/GSYH'nın yüksek olduğu kesinlikle iddia edilemez. Türkiye'nin faiz hariç KH/GSYH oranının 2005–2007 ortalaması yaklaşık %21.5'tur; bu, AB-15 ülkeleri ortalamasının yaklaşık yarısı kadardır. 2007 yılı gerçekleştirmeleri cinsinden ise, Türkiye'deki faiz-dışı KH/GSYH oranı Fransa, Hollanda, Danimarka ve İsveç'in faiz-dışı KH/GSYH oranının kıyasla tam 2.5 kat düşüktür (Tablo 3.1). Dolayısıyla kimse Türkiye'de kamunun GSYH içinde kamunun payının büyük olduğunu iddia edemez –veya ederse de uluslararası istatistiklere bakıp bir kıyaslama yapma zahmetine girmeden kendi kafasındaki önyargılardan başka hiçbir şeyle desteklenemeyecek bir görüş öne sürmüş olur. Bırakınız İsveç, Danimarka, Hollanda gibi sosyal-refah devletini demonte etmemiş ülkeleri, 2007 itibariyle ABD'de bile faiz-dışı KH/GSYH, Türkiye'dekinin %50 üstündedir. Yunanistan, İspanya ve Portekiz'de de söz konusu değişkenin değeri, Türkiye'dekinin 1.43- 1.64 katı kadardır.

Ama eğer öyleyse ve faiz dışı KH/GSYH oranı Türkiye'de görel olarak onca düşük ise, Kamu-Açığı/GSYH oranının yukarıda adı geçen ülkelere kıyasla 2-4 kat daha büyük olmasının tek nedeni olabilir: Demek ki, Türkiye'de kamu gelirlerinin ve vergi gelirlerinin GSYH'a oranı söz konusu ülkelere kıyasla fazlasıyla düşüktür.

Genel tabloyu ve tablo'daki görüntünün açıkça ima ettiği temel sorunsalı böylece saptadıktan ve özetledikten sonra, bu tezin çerçevesinde ne yapıldı?

BİRİNCİ BÖLÜM

Bölümde, ilkönce 1998-2008 yılları arasında, Türkiye’de genel bütçe gelirlerinin ve toplam vergi-gelirlerinin GSYH’daki payları ve söz konusu dönemde bu değişkenlerde bir değişiklik gözlenip gözlenmediği incelendi. Gözlem sayısı 11 gibi çok düşük bir rakam olduğu için ve bu gibi değişkenler bağlamında 3 aylık veya 6-aylık verilerle çalışmak da anlamsız olduğu için, trend analizleri yapılmadı; yerine sadece dönem başındaki 3 veya 5-yıllık ortalamalarla, dönem sonundaki 3-5 yıllık ortalamalar alınarak hesaplamalar yapıldı.

1.2 Başlığı altında dolaysız vergilerin ve bunun temel alt kalemlerinin, yani, “*Gelir Vergisi*”nin, (1.2.1) “*Kurumlar Vergisi*”nin (1.2.2) ve “*Servetten Alınan Vergiler*”in (1.2.3) GSYH içindeki payları ve 1998-2008 döneminde bu payların seyri incelendi.

“*Gelir Vergisi*”nin, (1.2.1) alt-kalemlerinin dağılımı özel önem arz ettiği için bunlar ayrıca incelendi: “*Ücret ve Maaşlardan Kesilen Vergiler*”, (1.2.1.1) “*Beyannameye Tabi Gelir Vergisi*” (BTGV) (1.2.1.2) Mükelleflerinden Alınan ve “*Götürü Usulde Toplanan Gelir Vergileri*”nin (1.2.1.4) GSYH içindeki payları, bu oranların dönem içindeki seyri ve bu payların birbirine olan oranları incelendi ve çıkan sonuçlar ve bunların imaları üzerine kısa yorumlar yapıldı.

Sonra da söz konusu dönem için, (1.3) Başlığı altında “*Dolaylı Vergiler*” ve bunların alt kalemleri için ve de 1.4 başlığı altında “*Vergi Dış Gelirler*” ve bunların temel alt başlıkları için aynı tür incelemeler yapıldı.

Bu incelemeler yapılırken hep birincil bir kaynaktan, Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığının (GİB) istatistiklerindeki ham verilerden yararlanıldı. Ama bu tablolar; hem çok detaylı hem de içerdikleri ana-kalemler ve alt-alt kalemlerin sıralaması gereği gibi işaretlenmemiş olduğu ve dolayısı ile okunulabilir olmadıkları için Ek 1’de “*Dolaysız Vergiler*” (1.2)

“*Dolaylı Vergiler*” (1.3) “*Vergi Dışı Gelirler*” (1.4) diye üç ayrı bölümde ve toplam 15 tablo halinde sunuldu¹.

Her üç kategorideki ana-kalemler, uzun uğraşlar sonunda, gereği gibi toplanıp derlenerek tezin metni içinde tarafımızdan hesaplanmış ve okunulabilir ve anlaşılabilir bir formata sokulmuş tablolar halinde sunuldu. Yukarıdaki paragraflarda özetlediğimiz hesaplamalar ile analizler de, çoğunlukla, Eklerdeki orijinal GİB istatistiklerindeki ham verilerden derlenmiş olan ve metindeki bu tablolarda sunulan rakamlar kullanılarak yapıldı.

İkinci Bölüm:

Tezin ikinci Bölümünde, Bütçe Gelirlerinin yukarıda sıralanmış olan ana-kalemlerinin ve bunların en önemli alt kalemlerinin GSYH’a oranlarının Türkiye ile AB-15, AB-19 ve OECD ülkelerinin ortalaması ve de seçilmiş olan 8 OECD ülkesinin bazılarının karşılaştırılması yapıldı.

Bu bölümde ham veriler olarak OECD İstatistikleri kullanıldı. OECD İstatistikleri 1965’e kadar geri gitmekte; ama 1965-2000 arası ‘yıllık’ değil de ‘5-Yıllık’ olarak vermektedir. Bu veriler; çeşitli OECD ülkeleri, AB ve OECD ortalamaları ile Türkiye’nin vergi gelirleri ve alt kalemlerinin GSYH’larını uzun vadeli bir dönem için karşılaştırma olanağı sağladılar. 1965, 1970 ve 1975 yıllarının ortalamaları cinsinden dönem başındaki yıllar ile 2000, 2005 ve 2006 (veya 2007) cinsinden üç yılın ortalamaları cinsinden dönem sonundaki yılları, incelediğimiz her *bir değişken için* OECD/Türkiye, AB-15/Türkiye ve AB-19/Türkiye kıyaslaması yapıldı ve aradaki yıllarda böylece tanımlanmış olan söz konusu bu katsayıların nasıl değiştiği (yani yüzde kaç arttığı veya azaldığı da) hesaplanıp, gösterildi. Dolayısıyla AB ülkeleri ve OECD ortalaması cinsinden (ve de seçilmiş bazı OECD ülkelerine kıyasla vergi

---

¹ Bunlardan ‘Vergi Dışı Gelirler’e ilişkin sonuncu gruptaki ham veriler, söz konusu dönemde iki kez (2004 ve 2007de mevzuat değişikliği yapıldığı ve birçok vergi-dışı gelir kategorisinin alt-kalemlerinin ismi değiştirilip ya bir araya toplandığı ya da tersine iki üç ayrı alt-kalem halinde sunulmaya başladığı için, büyük sorunlar yaratıyordu.

gelirlerinin ana alt kalemlerinin GSYH oranı, 1965-75 arası ile 2000-2007 arasında OECD ülkelerinde ve Türkiye’de görece nasıl değişmiş, bu da belgelendi ve gösterildi.

Yukarıdaki iki paragrafta özetlenen çerçeve içinde,

2.1. Başlığı altında OECD ülkeleri, *“Sosyal Güvenlik Primleri Dahil Toplam Bütçe Gelirlerinin GSYH İçindeki Payları ile bunların 1965-2006 arasındaki seyri”* Türkiye’dekilerle ne kıyaslanarak incelendi,

2.2. Başlığı altında OECD ülkeleri *“Toplam Vergi Gelirlerinin GSYH İçindeki Payları ile Bunların 1965-2006 arasındaki seyri”*, Türkiye’dekilerle kıyaslanarak incelendi,

2.3. Başlığı altında OECD Ülkelerinde *“Gelir Ve Karlar Üzerinden Alınan Vergilerin GSYH İçindeki Payları ile bunların 1965-2007 arasındaki seyri”*, Türkiye’dekilerle kıyaslanarak incelendi,

2.3.1. Başlığı altında. OECD Ülkelerinde *“Gelir Vergisinin GSYH İçindeki Payları ile bunların 1965-2006 arasındaki seyri”*, Türkiye’dekilerle kıyaslanarak incelendi.

2.3.2. Başlığı altında. OECD Ülkelerinde *“Kurumlar Vergisinin GSYH İçindeki Payları ile bunların 1965-2007 arasındaki seyri”*, Türkiye’dekilerle kıyaslanarak incelendi.

2.4. Başlığı altında. OECD Ülkelerinde *“Servet Unsurları Üzerinden Alınan Vergilerin GSYH İçindeki Payları ile bunların 1965-2007 arasındaki seyri”*, Türkiye’dekilerle kıyaslanarak incelendi.

2.5. Başlığı altında. OECD Ülkelerinde *“Dolaylı Vergilerin GSYH İçindeki Payları ile bunların 1965-2007 arasındaki seyri”*, Türkiye’dekilerle kıyaslanarak incelendi.

2.5.1. Başlığı altında. OECD Ülkelerinde *“Katma Değer Vergisi ve Benzeri Satış Vergilerinin GSYH İçindeki Payları ile bunların 1965-2007 arasındaki seyri”*, Türkiye’dekilerle kıyaslanarak incelendi.

2.5.2. Başlığı altında. OECD Ülkelerinde “*Özel Tüketim Vergisi ve Benzeri Satış Vergilerinin GSYH İçindeki Payları ile bunların 1965-2007 arasındaki seyri*”, Türkiye’dekilerle kıyaslanarak incelendi.

2.6. Başlığı altında OECD Ülkelerinde “*Dolaysız Vergilerin GSYH İçindeki Payları Dolaysız/Dolaylı Vergi Oranları ve Bu Değişkenin 1980-2006 arasındaki seyri*”, Türkiye’dekilerle kıyaslanarak incelendi.

2.6.1. Başlığı altında OECD Ülkelerinde “*Dolaysız Vergiler / GSYH Oranları ile bunların 1980-2006 arasındaki seyri*”, Türkiye’dekilerle kıyaslanarak incelendi.

2. Bölümün en son alt başlığı (2.6.2) altında 1980-2006 dönemi için dolaysız vergilerin dolaylı vergilere Türkiye’deki oranı, seçilmiş sekiz OECD ülkesi, AB-15, AB-19 ve OECD ortalamaları ile karşılaştırıldı ve elde edilen sonuçlar üzerine bir-kaç ekonomi-politik yorum yapıldı. Bu alt başlığın en sonundaki Tablo 2.12’de $(\text{dolaysız/dolaylı})_{x\text{-ülkesi}} / (\text{dolaysız/dolaylı})_{\text{Türkiye}}$ katsayıları hesaplanıp sunuldu. Bölüm sonuna yorumsuz olarak konmuş olan Tablo 2.12; Türkiye’de, diğer bazı OECD ülkeleri ve AB-15, AB-19 ve OECD ortalamalarına kıyasla, dolaysız yerine dolaylı vergilere ne denli çok yüklenildiğini en kolay görülebilir şekilde özetlemesi açısından önemli bir tablodur.

Üçüncü. Bölüm:

3. Bölüm; 3.1 Başlığı altında Türkiye’deki Vergi Sorunsalının ve İktisadî yansımalarının bir özeti sunulurken başlandı. Sonra da, Türkiye’deki vergi sorunsalının en önemli kaynakları olduğunu düşündüğümüz iki olgu tanımlandı ve incelendi.

Bunlardan ilki, “*Uygulanan vergi çizelgesinin müterakki niteliklerden yoksun olması*”, 3.2.1 Başlığı altında tartışıldı: Asgari ücret dilimine %15 gibi yüksek bir marjinal vergi oranı uygulayarak başlayan ve sadece iki tane epey

dar vergi dilimi için, sırasıyla, %20 ve %27 olarak saptanmış marjinal vergi oranları belirleyen ve de yıllık 50,000 TL brütten sonra, yüz-milyonluk gelire bile sadece %35'lik marjinal vergi oranı uygulayan hal-i-hazırdaki gelir vergisi çizelgesinin ne denli müterakkiyetten yoksun olduğuna ve gelir dağılımı üzerinde ne denli olumsuz etkiler yarattığına kısaca değinildi.

Sonra da, 3.2.2. başlığı altında, bugün uygulanan vergi çizelgesiyle kıyaslama yapılabilsin diye, olması gerektiği-gibi müterakkî marjinal vergi oranları --ve bittabi ondan türeyen ortalama vergi-oranları-- içeren örnek bir gelir vergisi çizelgesi türetilip sunuldu.

3.2.3 başlığı altında da, 3.3 başlığı altında incelenen ikinci önemli sorunsala bağlayan kısa bir yorum yapıldı: Bu ikinci önemli sorunsal; özetle, "*Gerçek-matrahın kat-be-kat altında matrah beyanı yapan Beyannameye Ta'bi Gelir Vergisi (BTGV) Mükellefleri tarafından gerçekleştirilen büyük çaplı vergi kaçakçılığı olgusu*" şeklinde tanımlandı. Ama söz konusu vergi kaçığının boyutlarının büyük olduğuna dair ikna edici kanıtlar sunulabilir miydi?

İlkönce BTGV mükelleflerinin '*yalan matrah beyanı*' yoluyla kaçırdıkları vergi tutarının GSYH'a oranının gerçekten de çok ciddi boyutlarda olduğunu göstermek gerekiyordu. 3. Bölümün "YALAN MATRAH BEYANI YOLUYLA KAÇIRILAN VERGİNİN MİKİYASININ TAHMİNİ : MİKRO VE MAKRO İKİ YAKLAŞIMLA YAPILAN TAHMİN ve ELDE EDİLEN BULGULARA İLİŞKİN YORUMLAR" isimli ve 3.3. No.lu Başlığı altında, ilkönce işte bu yapılmıştır.

3.3.1. Numaralı ve "*BTGV Mükelleflerinin Vergi Beyanlarını 48 Faaliyet Grubuna Ayırarak İnceleyen GİB İstatistiklerine Dayanan Mikro Analizler ve Yorum*" isimli alt başlık altında, resmi istatistiklere dayanan çok çarpıcı veriler sunulmuştur. Bu verilerin işlenmiş hali, GİB istatistiklerinde 48 adet faaliyet grubuna bölünmüş olan BTGV Mükelleflerinin ortalama matrah-beyanının noterlerinkine kıyasla 20-30 kat daha düşük olduğu; ve noterler haricindeki tüm meslek gruplarının ortalama matrah beyanlarının Asgari

Ücretin 4 katından; 48 meslek grubunun 43'ünün de Asgari ücretin 3.5 katından az matrah beyan ettikleri belgelendi.

3.3.1.1 alt başlığı altına ise, matrah beyanında n katlık aşağı yönde bir "saptırma"nın, "**vergi-kaçığı cinsiden yansımaları**" niçin ve nasıl çok daha büyük olur, bu, nümerik bir örnekle gösterilmiştir.

3.3.2 No.lu Başlık altında BTGV Mükelleflerinin gerçekleştirdikleri vergi kaçığının boyutu Milli Gelir İstatistiklerine Dayanan Makro bir yaklaşımla tahmin edilmeye çalışılmıştır. Gerek mikro, gerekse makro yaklaşımla yapılan analizlerin benzer sonuçlar türettiği görülmüştür.

BTGV Mükelleflerinin yalan matrah beyanı yoluyla kaçırdıkları vergi tutarının; 3.3.1 ve 3.3.2 başlıkları altında sunulan veriler ve bu verilere dayanarak yapılan analizlerin ima ettiği sonuçlar kabul edilebilir ve güvenilir addedilebilirse şu soruyu gündeme getirmekte yararlı olduğu düşünülmüştür: "Eğer bunu telafi edecek kadar kapsamlı ve ciddi bir gelir vergisi reformu, (reformun etkin bir şekilde uygulanması için gerekli alt-yapısı da hazırlandıktan sonra) yürürlüğe konabilse ve eğer söz konusu vergi reformu hem "yalan matrah beyanı yoluyla BTGV'nin kaçırdığı tutarları, hem naylon fatura uygulamasını engelleyici unsurları da içerse --ki, bu unsurların başında "mükellefin servet durumundaki değişiklikler ile beyanlarının en az 5 yıl kadar geriye giderek taranması" ile birlikte "*hayat standardı*" ile "İMF'nin de AKP hükümetine önerdiği "*Nerden Buldun Yasası*" vardır... Böyle bir uygulamanın ne gibi iktisadi ve sosyo-politik sonuçları olur?"

"3. Bölümdeki bulguların ima ettiği sonuçlar üzerine kısa yorumlar" ismini taşıyan 3.4 Başlığı altında, 3.3.1 ve 3.3.2 alt başlıklarındaki bulgu ve analizlerin sonuçlarına ve sonuçların ima ettiği uzantılara ilişkin olarak, bu sorunun yanıtı da dahil olmak üzere bazı yorumlar yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL (KONSOLİDE) BÜTÇE GELİRLERİ, VERGİ KALEMLERİ VE BUNLARIN ANA ALT-KATEGORİLERİNDEKİ VERGİ HASILATLARININ GSYH'YA ORANLARI (1998-2009)

1.1. GİRİŞ

Türkiye'de genel bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payında gelişmiş ülkelere göre genel olarak bir düşüklük hemen göze çarpmaktadır. Vergi gelirleri toplamı genel bütçe gelirlerinden daha düşük olduğundan, toplam vergi gelirlerinin GSYH içindeki payı da OECD ülkeleri ortalamasına ve AB-15 ülkelerine kıyasla 1.5-2 kat daha küçüktür. Bunun doğal bir sonucu olarak toplam kamu harcamalarının GSYH'daki oranı da AB-15 ülkelerine ve OECD ortalamasına kıyasla çok düşüktür. Hele hele faiz-dışı kamu harcamalarının GSYH oranı cinsinden, birçok örnekte arada iki katın üzerinde bir fark gözlenmektedir.

Türkiye'de kamu-açığının 2004-2007 arasındaki "iyi yıllarda" bile %5'in altına düşmemiş olması ve Türkiye'deki kamu alt-yapı ve beşeri sermaye yatırımlarının çok düşük düzeylerde kalmasının bu verilerle yakından ilgilidir ve anlaşılan odur ki, Türkiye'deki kamu-açığı ve kamu maliyesi sorunu sadece kamu-harcamalarını kısmakla çözülebilecek bir sorun değildir.

Tablo 1.1. Genel Bütçe Gelirleri ve Toplam Vergi Gelirleri Tahsilatının GSYH İçindeki Yüzde Payları

GENEL BÜTÇE GELİRLERİ ve TOPLAM VERGİ GELİRLERİ TAHSİLATININ GSYH İÇİNDEKİ YÜZDE PAYLARI												
(1998-2009)												
GELİRİN ÇEŞİDİ	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
- GENEL BÜTÇE TOPLAMI	16,57	17,84	19,83	21,18	21,29	21,67	21,48	22,84	24,07	24,12	23,73	24,42
- VERGİ GELİRLERİ TOPLAMI	13,15	14,15	15,90	16,54	17,01	18,54	18,07	18,38	19,95	20,29	20	20,58

Kaynak: Ek 1A-Ek 1E'de yer alan ham verilerden yararlanarak tarafımızca yeniden düzenlenmiştir.

1998 yılında genel bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payı %16,57 iken, aynı yıl vergi gelirleri toplamının GSYH içindeki payı % 13,15 olarak ortaya çıkmaktadır. Üç yıllık ortalamalar cinsinden incelenirse, 1998-2000 yıllarında genel bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payının ortalaması % 18,08 iken, 2007-2009 arasında genel bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payının ortalaması % 24,09 olmuştur. Genel bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payının söz konusu dönemde %33,2 civarında artmış olsa da, bu değişken bağlamında AB-15 ülkeleri ile Türkiye arasındaki fark 2 kat civarında oluşmuştur. (Bu bağlamda daha detaylı karşılaştırma ve tartışma için Bkz. Bölüm. 2)

Benzer sonuçlara vergi gelirleri toplamının GSYH içindeki payının yıllar itibariyle karşılaştırılmasında ulaşılmaktadır. 1998-2000 yılları (dolaylı + dolaysız) vergi gelirleri toplamının GSYH içindeki payının ortalaması % 14,5; 2007-2009 döneminde ise %20,29 olarak gerçekleşmiştir. Dönem başındaki ve sonundaki üç-yıllık ortalamaları cinsinden 5.7 puanlık bu artış vergi gelirleri toplamının GSYH içindeki payından % 40 oranında bir yükselişe tekabül etmektedir. Fakat bu değişken bağlamında da AB-15 ülkeleri ile aramızda var olan farkın %100'ün altına düşmediği anlaşılmaktadır. (Bu bağlamda daha detaylı karşılaştırma ve tartışma için Bkz. Bölüm. 2)

Vergi gelirleri toplamının GSYH içindeki payında görülen söz konusu artışın, dolaysız vergilerden değil de dolaylı vergilerden kaynaklandığı ve bu iki ana grubun hangi alt kalemlerinde söz konusu on yıllık dönemde ne gibi değişiklikler gerçekleştiği bu bölümün kalan kısmında tartışılacaktır.

1.2. DOLAYSIZ VERGİLER VE ALT-KALEMLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI

Dolaysız vergiler, gelir vergisi, kurumlar vergisi ve servetten alınan vergiler toplamından oluşmaktadır. 1998-2000 yıllarında dolaysız vergilerin GSYH içindeki payının 3 yıllık ortalamasını, aşağıda sunulan 1.2'deki rakamlardan yaklaşık %6.2 olarak hesapladık. Bu değişkenin 2007-2009 ortalaması ise % 6,67 olmuş; yani, on yılda ancak 0.47 puanlık bir artış göstererek sadece yaklaşık % 7 oranında artmış; yani yatay bir trend izlemiştir. Dolaylı + Dolaysız Vergi Gelirleri Toplamının GSYH'daki payının yaklaşık % 40 arttığı 1998-2008 döneminde, dolaysız vergilerin GSYH'daki payının sadece yaklaşık % 7 oranında artmış olması, ilk değişkendeki %40'lık artışın hemen hemen tamamının Dolaylı Vergilerin GSYH'a oranındaki artışlardan kaynaklandığını gösterir.

Tablo 1.2. Vergi Gelirleri Toplamının ve Dolaysız Vergilerin Üç Ana Alt-Kaleminin GSYH İçindeki Yüzde Payları

VERGİ GELİRLERİ TOPLAMININ VE DOLAYSIZ VERGİLERİN ve DOLAYSIZ VERGİLERİN ÜÇ ANA ALT-KALEMİNİN GSYH İÇİNDEKİ YÜZDE PAYLARI												
(1998-2009)												
GELİRİN ÇEŞİDİ	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
- VERGİ GELİRLERİ TOPLAMI	13,15	14,15	15,90	16,54	17,01	18,54	18,07	18,38	19,95	20,29	20	20,58
1.DOLAYSIZ VERGİLER	6,03	6,25	6,30	6,51	5,52	5,65	5,24	5,27	5,82	6,38	6,64	6,99
1.1. GELİR VERGİSİ	4,96	4,72	3,73	4,82	3,91	3,75	3,52	3,52	4,18	4,51	4,68	4,82
1.2. KURUMLAR VERGİSİ	1,07	1,51	1,53	1,53	1,59	1,90	1,72	1,76	1,64	1,86	1,96	2,17
1.3. SERVETTEN ALINAN VERGİLER	0,10	0,17	0,21	0,18	0,21	0,46	0,33	0,37	0,42	0,44	0,44	0,50

Kaynak: Ek 1A-Ek 1E'de yer alan ham verilerden yararlanarak tarafımızca yeniden düzenlenmiştir.

Tablo 1.2'deki rakamlar kullanılarak Vergi Gelirleri Toplamının GSYH'a oranının 1998-2000 ortalaması %14.40 2006-2008 ortalaması ise %20.08 olarak ve bu değişkenini söz konusu dönemdeki artış oranı % 39.44 olarak bulunur. Oysa 3-Yıllık ortalama yerine 5-Yıllık ortalamalarla hesaplanırsa, Vergi Gelirleri Toplamının GSYH'a oranının 1998-2002 ortalaması 15,35, 2004-2008 ortalaması ise 19,34 olarak bulunur. Yani 5 yıllık ortalamalar cinsinden Vergi Gelirleri Toplamının GSYH'a oranında artış oranı % 26,0 olmuştur. 3-yıllık ortalamalarla da 5 yıllık ortalamalarla da hesaplandığında varılan sonuç aynıdır: Dönemde, Dolaylı + Dolaysız Toplam Vergi Gelirlerinin GSYH'a oranında önemli sayılabilecek bir artış olmuştur. Ama bir önceki paragrafta görüldüğü gibi 1998-2008 döneminde Dolaysız Vergilerin GSYH'a oranı yaklaşık aynı kalmıştır. Öyleyse toplam vergi gelirlerindeki

artışın; dolaysız vergilerdeki artıştan değil, KDV ve ÖTV başta olmak üzere dolaylı vergilerdeki artıştan kaynaklandığını ve bunun gelir dağılımındaki bozulmaya göz ardı edilemeyecek ölçüde katkı yaptığını öne sürebiliriz.

1.2.1. GELİR VERGİSİ (GV) HASILATI

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa göre; (1. madde) gerçek kişilerin gelirleri gelir vergisine tabidir. Gelir, bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların toplamıdır. Aynı Kanunun 2 nci maddesine göre, gelir kapsamına giren kazanç ve iratlar; ticari kazançlar, zirai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları, diğer kazanç ve iratlardır.

Bu çerçevede, Türkiye’de gelir vergisi hasılatı; yukarıda sayılan kazanç ve iratlardan alınan, beyana dayanan gelir vergisi, geçici vergi, basit (götürü) usulde vergilendirilen mükellefler tarafından ödenen gelir vergisi ile en büyük kaleminin ücret ve maaşlardan yapılan gelir vergisi kesintilerinin oluşturduğu gelir vergisi tevkifatı rakamlarının toplamından oluşmaktadır. Zirai kazançlar ile ücret ve maaşlar Gelir Vergisi Kanununun 94 uncu maddesi hükmü gereği tevkifat yapılmak suretiyle vergilendirilmektedir.

Beyana Dayanan Gelir Vergisi kalemi içinde yukarıda sayılan gelir unsurlarından, “**ticari kazanç**”, *serbest meslek kazançları*, gayrimenkul sermaye iradı ve menkul sermaye iradı elde edenler tarafından beyan edilen kazanç ve iratlar yer almaktadır. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 37 nci maddesinde **ticari kazanç**, “*her türlü ticari ve sınai faaliyetlerden doğan kazanç*” olarak tanımlanmıştır. Kanunun 65 inci maddesinde ise her türlü *serbest meslek faaliyetinden doğan kazançlar* serbest meslek kazancı olarak tanımlanmış, *serbest meslek faaliyetinin* ise sermayeden ziyade şahsi mesaiye, ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılması olduğu belirtilmiştir.

Aynı Kanununun 83 uncu maddesinde aksine hüküm olmadıkça gelir vergisinin mükelleflerin veya vergi sorumlusunun beyanı üzerine tarh olunacağı ifade edilmektedir. Bu çerçevede; ticari kazanç, serbest meslek kazancı, gayrimenkul sermaye iradi ve menkul sermaye iradi elde edenler kazançlarını kendi beyanları ile beyan etmekte ve beyan ettikleri söz konusu kazanç üzerinden gelir vergisi ödemektedirler.

Vurgulamak gerekir ki, "Beyannameye Tabi Mükelleflerin ödedikleri Gelir Vergisi" kalemi kurumlar vergisi ödeme durumunda olmayan her tür aile-işletmesi (*proprietorship*) ve adi ortaklıkların yanı-sıra, kurumlar vergisi ödeme durumunda olan şirketlerin sahiplerinin ve büyük ortaklarının ödedikleri kişisel gelir vergilerini de içerir.

Toplam Gelir Vergisinin ana kalemleri; Beyannameye Ta'bi Gelir mükelleflerinden alınan Gelir Vergisi (ki, bu kalem orijinal GİB istatistiklerinde, "*Beyana Dayalı Gelir Vergisi + Gelir Ver.Kan.G.Al.G.V.*"² şeklinde ifadesini bulur); götürü (basit) usulde vergilendirilen mükellefler tarafından ödenen gelir vergisi ve ücret ve maaşlardan alınan gelir vergisinden müteşekkildir. "*Gelir Ver.Kan.G.Al.G.V.*" Beyannameye Tabi Gelir Mükelleflerinden kazancın sağlanmakta olduğu t_0 yılında üç taksitte alınan geçici vergidir ve ödenen bu geçici vergi t_1 yılının Mart ayında t_0 yılının tamamı için beyan edilmiş matrah üzerinden hesaplanan gelir vergisinden düşüldükten sonra ortaya çıkan rakamı, mükellef t_1 yılında iki taksitte (Mart ve Temmuz aylarında) öder. Bu her yıl böyle devam ettiği için, bu çalışmada, bundan sonra "*Gelir Ver.Kan.G.Al.G.V.*" ibaresi yerine *Beyannameye Tabi Mükelleflerden alınan Gelir Vergisi*" (**BTMGV**) veya kısaca "*Beyana Dayalı Gelir Vergisi*" ifadeleri kullanılacaktır.

Gerek 1998 ve 2008 yılları rakamlarının, gerekse 1998-2000 yılları ortalaması ile 2006-2008 ortalamasının karşılaştırılmasında toplam gelir vergisi hasılatının GSYH içindeki payında çok marjinal bir düşme görülmektedir. 1998 yılında toplam gelir vergisi hasılatının GSYH içindeki payı % 4,96 iken, bu oran 2008 yılında % 4,68 olmuştur. Üç yıllık ortalamalar cinsinden hesaplanırsa 1998-2000 yıllarının GV/GSYH ortalaması % 4,47 iken, 2006-2008 ortalaması % 4,45 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 1.3'teki

² Gelir Ver.Kan.G.Al.G.V. : Gelir Vergisi Kanununa göre alınan geçici vergi.

verilerden hesaplanmıştır.) 1998-2000 ve 2006-2008 ortalamaları cinsinden GV/GSYH sadece binde 0.45 (%0.449) gibi çok küçük bir oranda düşmüş olduğu için, söz konusu değişkenin bu on yıl zarfında yatay bir trend izlemiş olduğunu öne sürebiliriz. 2009 yılı verileri ise bu ortalamalara yakındır.

GV/GSYH oranının yatay bir trend izlediği bu on yıl zarfında Toplam Vergi Gelirlerinin GSYH'a oranının yaklaşık %39 artmış olması, kamunun finansman ihtiyacının gelir vergisi gibi dolaysız vergilerle değil, KDV gibi dolaylı vergileri artırmak ya da ÖTV gibi yeni dolaylı vergiler ihdas etmek suretiyle sağlanmaya çalışılmış olmasının bir yansımasıdır.

Tablo 1.3. Gelir Vergisinin ve Üç Ana Alt-Kaleminin GSYH İçindeki Yüzde Payları

GELİR VERGİSİNİN VE ÜÇ ANA ALT KALEMİNİN GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILADAKİ YÜZDE PAYLARI												
(1998-2009)												
GELİRİN ÇEŞİDİ	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1.1. GELİR VERGİSİ	4,96	4,72	3,73	4,82	3,91	3,75	3,52	3,52	4,18	4,51	4,68	4,82
1.1.1. Beyana Dayalı Gelir Vergisi + Gelir Ver.Kan.G.Al.G.V.	0,53	0,57	0,32	0,29	0,34	0,36	0,34	0,31	0,35	0,34	0,35	0,35
1.1.2. Götürü Usulde Gelir.Ver.(Basit Usul)+Diğer	0,04	0,02	1,05	0,17	0,02	0,01	0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03
1.1.3. Gelir Vergisi Tevkifatı : Ücret ve Maaşlar	3,59	3,81	3,40	4,52	3,56	3,38	3,18	3,18	3,81	4,15	4,31	4,44

Kaynak: Ek 1A-Ek 1E'de yer alan ham verilerden yararlanarak tarafımızca yeniden düzenlenmiştir.

Söz konusu dönemde kamu açığı ve kamu-borçlanma-gereksiniminin GSYH'a oranı önemli ölçüde (%12-%15 civarından %4.5 -%5 civarına düşmüştür. Bunun olumlu bir gelişme olduğu inkar edilemezse de, Türk Vergi Sisteminin hastalıklı yapısı değişmemiştir. Vurgulamak gerekir ki, Kamu Açığının GSYH'a oranında kaydedilen 7-8 puanlık düşüş, Dolaylı Vergilerin

GSYH'a oranında önemli bir artış yaratılarak Genel Bütçe Gelirlerinde, üç yıllık ortalamalar cinsinden 1998-2008 arasında yaklaşık 6 puanlık bir artış (bkz. Tablo 1.1) ve Kamu Harcamalarının GSYH'a oranında yaklaşık 2 puanlık bir düşüş ile sağlanmıştır. Bu arada Dolaysız Vergilerin ve Gelir Vergisinin GSYH'a oranı sabit kalmış; ücret ve maaşlardan alınan vergilerin GSYH'a oranı artarken, Beyannameye Dayanan Gelir Vergisi Tahsilatının GSYH'a oranında belirgin bir düşüş yaşanmıştır.

1.2.1.1. Ücret ve Maaşlardan Alınan Vergiler

Tablo 1.3'den de görüleceği gibi, toplam gelir vergisi hasılatında en büyük kalemi gelir vergisi tevkifatı rakamı oluşturmaktadır: 2008 yılında gelir vergilerinin %92'si ($4.31/4.68 = \%92.1$)... Bu kalemin içinde, faiz gelirleri gibi diğer bazı kazanç ve iratlardan yapılan kesintiler de olmakla birlikte, en yüksek tutarı (%95'in üstünde bir oranı) "ücret ve maaşlar"dan yapılan gelir vergisi tevkifatı teşkil etmektedir. Dolayısıyla, kelime tasarrufu açısından bu diğer kesintileri gözardı edip, bu kalemden kısaca "Ücret ve Maaşlardan Alınan Vergiler" diyeceğiz.

Tablo 1.3 ve 1.4'deki rakamlardan ücret ve maaşlardan alınan vergilerin 1998, 1999, 2000 yılları GSYH içindeki payının 3 yıllık ortalaması % 3,60 iken bu ortalama 2006, 2007 ve 2008 yılları için % 4,09 olarak hesaplanmıştır. Bu oranlardan da görüleceği gibi, ücret ve maaşlardan yapılan tevkifat rakamları 1998-2008 arasında artış trendi göstermektedir ve üç yıllık ortalamalar cinsinden % 13.6 yükselmiştir. Nitekim bu rakam 2009 yılında % 4,44 oranına yükselerek BTGV mükelleflerin beyanlarının 12 katını aşmıştır.

1.2.1.2. Beyannameye Tabi Mükelleflerden alınan Gelir Vergisi (BTMGV)

1998 ve 1999 yılları ortalaması cinsinden beyannameye ta'bi gelir vergisi mükelleflerinin ödedikleri gelir vergisi ve geçici vergi toplamı GSYH'nın %0,55'i olarak gerçekleşmiştir. Başka bir deyişle beyannameye ta'bi gelir vergisi mükellefleri 1998-1999 yıllarında, ortalama olarak GSYH'nın binde 5.3'ü oranında gelir vergisi ödemişlerdir. Bu gruptaki mükelleflerin ödediği vergilerin GSYH içindeki payının 1998-2000 yılları ortalaması binde 4.7 iken, bu oran 2006-2008 arasında %28 oranında düşerek binde 3.4'e inmiştir. 2009 yılında tahsilat tutarının 2008 yılı ile aynı olduğu görülmektedir.

Bu grup mükellefin çok büyük bir oranının tarım-dışı sektörlerde işlev gösteren şirketleşmemiş kişisel veya aile-işletmelerinden (yani *proprietorlardan*) ve serbest meslek sahiplerinden müteşekkil olduğu ve bunların sayısının 2008 yılında 1.65 milyonu geçtiği göz önüne alınırsa, binde 5.3 gibi bir oranın çarpıcı bir biçimde düşük olduğu tartışmasızdır. Tezin ilerleyen bölümlerinde aynı oranın çeşitli OECD ülkeleri ile karşılaştırılması sonucunda da bu düşüklük daha detaylı bir biçimde belgelenecek ve tartışılacaktır.

1.2.1.3. BTMGV ve Ücret ve Maaşlardan Alınan Vergilerin Birbirine Oranı ve bu Kıyaslamanın İmaları

Son iki alt-başlık altında sunulan rakamlarla ilgili olarak asıl vurgulanması gereken husus; aşağıda Tablo 1.4'ten görülebileceği gibi tevkifat yoluyla ödenen verginin (yani ücretli ve maaşlıların ödedikleri vergilerin), Beyannameye Tabi Mükelleflerin ödedikleri gelir vergisinin 10 kattan katı olduğudur. Bu oranın 2006-2009 ortalaması yaklaşık 12 (11,99) olarak hesaplanmıştır: Başka bir deyimle Beyannameye tabi Vergi Mükellefleri, Ücret ve Maaşlıların ödedikleri gelir vergisinin yaklaşık %9'unu (%8.81'ini) ödemektedirler.

Tablo 1.4. Ücret ve Maaşlardan ve Beyannameye Tabi Mükelleflerden Alınan Gelir Vergisinin GSYH İçindeki Yüzde Payları ve Bunların Birbirlerine Oranının Karşılaştırılması

ÜCRET VE MAAŞLARDAN VE BEYANNAMEYE TABİ MÜKELLEFLERDEN ALINAN GELİR VERGİSİNİN GSYH İÇİNDEKİ YÜZDE PAYLARI VE BUNLARIN BİRBİRLERİNE ORANININ KARŞILAŞTIRILMASI												
(1998-2009)												
GELİRİN ÇEŞİDİ	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
(A) Ücret ve Maaşlardan alınan vergiler	3,59	3,81	3,40	4,52	3,56	3,38	3,18	3,18	3,81	4,15	4,31	4,44
(B) Beyannameye tabi mükelleflerden alınan gelir vergisi	0,53	0,57	0,32	0,29	0,34	0,36	0,34	0,31	0,35	0,34	0,35	0,35
B/A (%)	14,76	14,96	9,41	6,42	9,55	10,65	10,69	9,75	9,19	8,19	8,12	7,88

Kaynak: Ek 1A-Ek 1E'de yer alan ham verilerden yararlanarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Üstelik ticari kazanç, serbest meslek kazancı, gayrimenkul sermaye iradı, menkul sermaye iradı elde eden bu 1.6 milyon beyannameye ta'bi mükellefin beyan ettiği matrah üzerinden ödediği vergilerin; ücret ve maaşlar üzerinden kaynakta kesme (tevkifat) yoluyla alınan vergilere oranı 1998 yılında % 14,7'den 2008 yılında %8,1'e kadar düşmüştür. 3 yıllık ortalamalar cinsinden hesaplanırsa, söz konusu oran 1998-2000 arasında %13.04'den 2006-2008 arasında ortalama %8.50'e düşmüştür. Bu düşüşte 2000 yılında "hayat standardı esası"nın ve 2007 yılında da "ücretli ve çalışanların eğitim, sağlık, yiyecek ve giyecek harcamalarını belgelemeleri karşılığında sınırlı bir oranda KDV vergi-iadesi" uygulamalarının kaldırılmış olmasının önemli ölçüde payı olduğuna işaret etmek gerekir. Nitekim bu iki uygulamanın kaldırıldığı tarihlerde çok belirgin bir iki kırılma noktası kantitatif verifikasyona gerek kalmadan gözle görülmektedir: Birinci uygulama kalkmadan önceki iki yıl boyunca %14.7-%14.9 arasında sabit seyreden söz konusu oran,

uygulamanın yapılmadığı ilk yıl olan 2000 senesinde aniden %9.4'e düşmüştür. İkinci uygulamanın kaldırıldığı 2007 yılında da, daha az belirgin olmakla birlikte, benzer bir kırılma gözlenmektedir: 2000-2006 arasındaki 7 yıl boyunca (2001 kriz yılı haricinde) 9.2 ile %10.7 arasında bir bantta dalgalanan ama belirgin bir trend göstermeyen söz konusu oran, ikinci uygulamanın ("vergi-iadesi" uygulamasının) kaldırıldığı 2007 yılında %11'lik (1.00/9.19= %10.9) bir düşüşle %9.19'dan %8.19'a düşmüş ve bir sonraki 2008 yılında da %8.12 düzeyinde kalmıştır.

Oysa, 2009 yılında yaklaşık 1.6 milyon olan ve tarım-dışında çalışan popülasyonun yaklaşık %12-13'ünü oluşturan beyannameye ta'bi vergi mükelleflerinin tahminen en az %90'ı tarım-dışında çalışan popülasyonun gelir dağılımının üst %5'ine dahildir ve bunların GSYH'daki paylarının en az %20 olduğuna dair güvenilir mikro ve makro deliller mevcuttur. Dolayısıyla bu mükellefler grubunun ödedikleri verginin ücretli ve maaşlı kesimin ödediği vergiye oranının %8-%9'u değil, aksine yaklaşık %200 civarında olması gerektiği hesaplanabilir. Bunun içerdiği vergi kaçığının niteliği ve boyutu ve de ima ettiği de-facto vergi adaletsizliği ve gelir-dağılımını bozan etkileri konularında, 3. bölümde detaylı bilgiler sunulacak ve analizler yapılarak tartışılacaktır.

1.2.1.4. Götürü Usul ve Diğer Gelir Vergisi

Tablo 1.3'de de görüldüğü gibi bu kalem neredeyse tablolandırmaya değmeyecek düzeyde ufak rakamlar içermektedir 2002-2009 arasındaki yedi yıl boyunca GSYH'nın onbinde biri ile onbinde ikisi arasında seyretmiştir ve bu yedi yılın ortalaması GSYH'nın %0.017 yani onbinde biri düzeyinde gerçekleşmiştir.

Ek 1'de sunulan tablodaki ham verileri okunur ve anlaşılır bir özet şeklinde sunarken, Tablo 1.3'te, gelir vergisini basit (götürü) usulde ödeyen mükellefler ile yalnızca 2000-2001 yıllarında ödenen ek gelir vergisi ile faiz

vergisi rakamları birleştirerek verilmiştir. Bu nedenle, Tablo 1.3'te 2000 yılı ve 2001 yılı için verilen %1.05 ve % 0.17 rakamları, 2002-2009 ortalaması olan GSYH'nın % 0.017 rakamının sırasıyla 60 ve 10 katı olarak gözükmetedir. Dolayısıyla, söz konusu bu iki geçici vergi gözardı edildiğinde, Ek 1'deki ham verilerde de görüldüğü üzere, 1998-2009 arasındaki 10 yıl boyunca (salt) Götürü Usulde vergilendirilen mükelleflerden, GSYH'nın onbinde biri ile onbinde ikisi arasında gelir vergisi tahsilatı yapılmıştır.

1.2.2. KURUMLAR VERGİSİ

Kurumlar Vergisi Kanununun 1 inci maddesine göre kurumlar vergisi mükellefleri, sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu kuruluşları, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler ve iş ortaklıkları olduğu, kurum kazancının ise gelir vergisinin konusuna giren unsurlardan oluştuğu açıklanmıştır.

Aynı Kanunun 2 nci maddesinde sermaye şirketlerinin Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile benzer nitelikteki yabancı kurumlar şirketleri olduğu, Sermaye Piyasası Kurulunun düzenleme ve denetimine tabi fonlar ile bu fonlara benzer yabancı fonların sermaye şirketi sayılacağı hüküm altına alınmış, diğer mükellef grupları ile ilgili tanımlamalara da aynı maddede yer verilmiştir.

Burada önemli olan unsur, kurumlar vergisi mükelleflerinin gelir vergisinin konusuna giren kazançları elde ettiğidir. Dolayısıyla gelir vergisi mükellefleriyle aynı türden kazanç elde eden ve Kurumlar Vergisi Kanununda sayılan kurumlar, gelir vergisi değil kurumlar vergisi ödemektedirler. Buna dayanarak, burada bir adaletsizlik söz konusu olduğu; kurumlar vergisi

ödeyen birçok “sözde anonim şirket”in³ hissedarlarının vergi öncesi net kârdan miktara bağımsız olarak %20 oranında vergilendirildikleri; oysa aynı geliri elde eden ama kurumlar vergisi statüsünde olmayanların, hızla yükselip 50,000 TL brütün üstünde %45’lik marjinal vergi-dilimine giriverdikleri; dolayısıyla ikincilerin birincilere kıyasla çok daha fazla vergi ödeme durumunda olduğu öne sürülebilir.

Ama bu, iki nedenle yanıltıcı bir mantık yürütmedir. Çünkü:

(1) İkinci gruptaki mükellefler, yani kurumlar vergisine ödeme statüsünde olmayan propretörler ve sair beyannameye tabi vergi mükelleflerinin, hızla yükselip 50,000 TL brütün üstünde %45’lik marjinal vergi-dilimi içeren *de-jure bir* vergi-çizelgesiyle karşı karşıya kaldıkları doğrudur. Ama yüksek ortalama vergi ödemeleri gerektiren bu *de-jure bir* vergi-çizelgesi, bu kişilerin *de-facto* olarak bu çizelgenin gerektirdiği vergiyi ödedikleri anlamına gelmez. Bu tezin 3. Bölümünde görüleceği üzere, Türkiye’de, bu mükelleflerin gerçek matrahlarının ortalama sadece ortalama %3-%7’sini beyan ettiklerine ve de sonuçta ödedikleri *de-facto* vergi miktarının, **gerçek matrahlarını** beyan etmiş olsalar ödemek durumunda kalacakları miktardan ortalama olarak 30 kat düşük olduğuna dair güvenilir deliller vardır.

(2) Anonim şirketler vergi öncesi kârlarından %20 oranında kurumlar vergisi ödedikten sonra kalan net kârdan dağıttıkları temettüler üzerinden, herhangi bir beyannameye ta’bi vergi mükellefi olarak, aynen ikinci gruptakiler gibi, hızla %45 marjinal dilime yükselen çizelge üzerinden kişisel gelir vergisi ödeme durumundadırlar. Dolayısıyla ikinci kez vergilendirilirler ve eğer söz konusu anonim şirket İMKB’na kote ise vergi kaçakçılığı da mümkün değildir.

³ Sözde Anonim şirket ile kastettiğimiz şudur. Türkiye’de, hâlâ, birçok “anonim” şirketin ödenmiş sermayesinin %99’undan fazlası (ve birçok ahvalde %99.9’undan fazlası) sadece bir çekirdek aile veya birinci derece akrabalık ilişkisi ile birbirine bağlanmış iki üç çekirdek aileden müteşekkildir.

Tablo 1.5. Gelir Vergisi Toplamı, Kurumlar Vergisi ve Servetten Alınan Vergilerin GSYH İçindeki Yüzde Payları

GELİR VERGİSİ TOPLAMI, KURUMLAR VERGİSİ ve SERVETTEN ALINAN VERGİLERİN												
GSYH İÇİNDEKİ YÜZDE PAYLARI												
(1998-2009)												
GELİRİN ÇEŞİDİ	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1.1. GELİR VERGİSİ	4,96	4,72	3,73	4,82	3,91	3,75	3,52	3,52	4,18	4,51	4,68	4,82
1.2. KURUMLAR VERGİSİ	1,07	1,51	1,53	1,53	1,59	1,90	1,72	1,76	1,64	1,86	1,96	2,17
1.3. SERVETTEN ALINAN VERGİLER	0,10	0,17	0,21	0,18	0,21	0,46	0,33	0,37	0,42	0,44	0,44	0,50

Kaynak: Ek 1A-Ek 1E'de yer alan ham verilerden yararlanarak tarafımızca yeniden düzenlenmiştir.

Tablo 1.5'teki verilere göre, Kurumlar vergisi mükellefleri tarafından ödenen vergilerin, 1998-2000 yılları GSYH içindeki paylarının ortalaması % 1,37 olmuşken, 2007-2009 yılları ortalaması % 1,99 olarak gerçekleşmiştir. Bu üç-yıllık ortalamadaki 0,41 puanlık yükseliş, % 45'lik bir artışa tekabül etmektedir.

Aynı dönemde, genel bütçe gelirlerinin GSYH'a oranında dönem başı ile dönem sonu arasında üç-yıllık ortalamalar cinsinden, hesaplanan artış oranının %32 olduğu⁴ göz önüne alınırsa, genel bütçe gelirleri içinde kurumlar vergisinin payının yaklaşık aynı kaldığı ama toplam vergi gelirlerinin GSYH'a oranı söz konusu dönemde %45 arttığı⁵ için, kurumlar vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki payının önemsiz sayılmayacak bir oranda düştüğü anlaşılmaktadır.

⁴ Bkz. s. 2'deki hesaplama

⁵ Bkz. s. 2'deki hesaplama

1.2.3. SERVETTEN ALINAN VERGİLER

“Servetten Alınan Vergiler” başlığı altında, motorlu taşıtlar vergisi ile veraset ve intikal vergisi rakamları yer almaktadır. Ayrıca sadece 1999, 2000 ve 2003 yıllarında alınan ek motorlu taşıtlar vergisi tutarları ilgili yıllar servetten alınan vergiler rakamlarına eklenmiştir.

Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanununun birinci maddesinde, Karayolları Trafik Kanununa göre trafik şube ve bürolarına kayıt ve tescil edilmiş bulunan motorlu kara taşıtları ile Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğüne kayıt ve tescil edilmiş olan uçak ve helikopterlerin motorlu taşıtlar vergisine tabi olduğu açıklanmış, bu araçların hangileri olduğu ise Kanunun 5 ve 6 ncı maddelerinde yer alan tarifelerde belirlenmiştir.

Veraset ve İntikal Vergisi Kanununa göre, Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde bulunan şahıslara ait mallar ile Türkiye’de bulunan malların veraset yoluyla veya herhangi bir suretle olursa olsun ivazsız bir tarzda bir şahıstan diğer şahsa intikalinin veraset ve intikal vergisine tabi olduğu açıklanmıştır.

Dolayısıyla her iki verginin konusuna giren unsurların edinilmesi ve intikali bir servet unsuru olarak vergilendirilmektedir. Gayri-menkuller de önemli bir servet unsurudur; ama arsa ve bina gibi taşınmazların vergilerini belediyeler topladığı için merkezi bütçe kalemlerine dahil değildir.

Gelir İdaresi Başkanlığı verilerine göre servetten alınan vergilerden elde edilen hasılatta 1998-2008 döneminde artış trendi gözlenmektedir. Bu vergiler tahsilatının GSYH içindeki payının 1998-2000 ortalaması% 0,14 iken, 2007-2009 ortalaması % 0,46 olarak gerçekleşmiştir. Öyleyse 3-yıllık ortalamalar cinsinden, dönem başı ve dönem sonu arasındaki artış oranı %328 olmuştur.

1.3. DOLAYLI VERGİLER VE ALT KALEMLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI

Bu başlık altında dolaylı vergiler ile alt kalemleri; katma değer vergisi, özel tüketim vergisi ile bu vergi yürürlüğe girmeden önce özel tüketim vergisi yerine alınan vergiler (ağırlıklı olarak akaryakıt tüketim vergisi, taşıt alım vergisi ve ek vergi), banka ve sigorta muameleleri vergisi, özel iletişim vergisi ve damga vergisinin GSYH içindeki payları ve bunların 1998-2008 dönemindeki trendleri incelenecektir. Gözlem sayısı çok küçük olduğu için trend analizi kullanılamamıştır; bunun yerine dönem başı ve dönem sonundaki üç-yıllık ortalamalardaki artış oranları hesaplanmıştır.

Dolaylı vergiler; hane halkının ve tüzel kişilerin yaptığı işlemler üzerinden alınan vergilerdir. Söz konusu işlemler yurt içinde yapılan mal ve hizmet alım/satımlarını ve ithalat işlemlerini kapsar.

Dolaylı Vergilerin GSYH içindeki payları, 1998-2009 döneminde önemli ölçüde artmıştır. 1998-2008 arasındaki artış oranı %86, 1998-2009 artış oranı ise %93 olmuştur. 1998-2000 yıllarında dolaylı vergiler toplamının GSYH içindeki payının 3 yıllık ortalaması % 7,49 iken, bu oran 2007-2009 yılları için (Tablo 1.6'daki verilerden) %12,37 olarak artış oranı da %65 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 1.6. Vergi Gelirleri Toplamı ve Dolaylı Vergiler; Bunların Birbirleri ve GSYH'daki Yüzde Payları

VERGİ GELİRLERİ TOPLAMI ve DOLAYLI GELİRLER; BUNLARIN BİRBİRLERİNE ve GAYRİSAFİ YURTIÇİ HASILADAKİ YÜZDE PAYLARI												
(1998-2009)												
GELİRİN ÇEŞİDİ	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
- VERGİ GELİRLERİ TOPLAMI	13,15	14,15	15,90	16,54	17,01	18,54	18,07	18,38	19,95	20,29	20	20,58
DOLAYLI VERGİLER	6,47	7,27	8,75	9,23	10,6	11,71	11,78	12,03	12,81	12,57	12,04	12,51
(%)	100	112,4	135,2	142,7	163,8	181	182,1	185,9	198,0	194,3	186,1	193,3

Kaynak: Ek 2A-Ek 2E'de yer alan ham verilerden yararlanarak tarafımızdan derlenmiş ve hesaplanmıştır.

Dolaylı vergilerin Toplam Vergi Gelirleri içindeki payı da yükselmiştir. 1998 toplam vergi gelirlerinin yaklaşık %49'u dolaylı vergilerden sağlanırken, 2009 yılında toplam vergi gelirlerinin dolaylı vergilerden karşılanan kısmı, yaklaşık %22 oranında artarak % 60 'a ulaşmıştır. Bu rakamlar, Türkiye'de kamu finansmanının sağlanmasında dolaysız vergiler yerine dolaylı vergilere yüklendiğini açık olarak göstermektedir. Dolaylı vergileri artırmak dolaysız vergileri artırmaktan daha az masraflı ve daha kolay gelmektedir. Ayrıca, ve daha önemlisi, iktidarlar, çeşitli dolaylı-vergilerde çeşitli zamanlarda yapılan görece marjinal artışların, topyekün yapılması kaçınılmaz olan dolaysız vergi artışlarına kıyasla çok daha az olumsuz tepki alacağına inanırlar. Büyük olasılıkla da haklıdırlar ve haklı oldukları derecede de bu ironiktir: Çünkü, eğer öyleyse, bu; gelir dağılımının alt %80'indeki büyük kitlenin, aynı miktarda vergi artışının dolaysız değil de dolaylı vergiler eliyle yapılması durumunda gelir-dağılımının aleyhlerine değişeceğinin bilincinde olmadıklarını gösterir.

1.3.1. KATMA DEĞER VERGİSİ (KDV)

Katma değer vergisi bir malın üretim aşamasından nihai tüketiciye ulaşıncaya kadar her aşamada kazandığı katma değeri vergileyen bir tüketim vergisidir. Katma değer vergisi bir tüketim vergisidir ve sadece mallar üzerinden değil hizmet ifaları ve ithalat işlemleri üzerinden de alınmaktadır.

Katma Değer Vergisi Kanununun 1 inci maddesinde Türkiye’de ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerin, her türlü mal ve hizmet ithalatının ayrıca bu kapsam dışında olup maddede sayılan diğer işlemlerin katma değer vergisine tabi olduğu ifade edilmiştir. Aynı maddede, ticari, sınai, zirai faaliyet ile serbest meslek faaliyetinin devamlılığı, kapsamı ve niteliğinin Gelir Vergisi Kanununu hükümlerine göre, Gelir Vergisinde açıklık bulunmayan hallerde, Türk Ticaret Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine tespit ve tayin edileceği belirtilmiştir.

1998-2000 arasında katma değer vergisinin GSYH içindeki payının 3 yıllık ortalaması % 4,30 iken, bu oranın 2007-2009 ortalaması % 6,4 olmuştur. Aradaki 2.1 puanlık yükselme, katma değer vergisi gelirlerinin GSYH içindeki payında %52 oranında bir artış olduğuna işaret etmektedir. Üç yıllık ortalama yerine 1998 ve 2008 rakamları alınırsa, 11 yıllık artış oranı, Tablo 1.7’deki verilerden, %63 olarak hesaplanır ($6.33/3.88=1.6314$).

Tablo 1.7. Katma Değer Vergisi, Dahilde ve İthalde Alınan KDV Tahsilatının GSYH İçindeki Yüzde Payları ve KDV'nin Dolaylı Vergiler İçindeki Yüzde Payı

KATMA DEĞER VERGİSİ, DAHİLDE ve İTHALDE ALINAN KDV TAHSİLATININ GSYH İÇİNDEKİ YÜZDE PAYLARI ve KDV'nin DOLAYLI VERGİLER İÇİNDEKİ YÜZDE PAYI;												
(1998-2009)												
GELİRİN ÇEŞİDİ	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
2.DOLAYLI VERGİLER	6,47	7,27	8,75	9,23	10,6	11,71	11,78	12,03	12,81	12,57	12,04	12,51
2.1.Katma Değer Vergisi	3,88	3,99	5,03	5,17	5,82	5,94	6,14	5,9	6,68	6,58	6,33	6,31
2.1.1. Dahilde Alınan KDV	2,26	2,33	2,69	3,03	3,29	3,38	3,34	3,14	3,33	3,44	3,17	3,57
2.1.2. İthalde Alınan KDV	1,62	1,66	2,34	2,14	2,53	2,56	2,8	2,76	3,35	3,14	3,16	2,74
DOLAYLI VERGİLER İÇİNDE KDV'nin PAYI	0,59	0,54	0,57	0,56	0,54	0,50	0,52	0,49	0,52	0,52	0,52	0,50

Kaynak: Ek 2A-Ek 2E'de yer alan ham verilerden yararlanarak tarafımızdan derlenmiş ve hesaplanmıştır.

Tablo 1.7'nin son satırında görülebileceği gibi 1998-2008 döneminde KDV'nin Dolaylı Vergiler içindeki payında çok değilse de bir miktar düşüş olduğu gözlenmektedir. Dolaylı Vergiler içinde KDV'nin Oranı 1998-2000 arasında ortalama % 56 iken, 2006-2008 arası % 52 olmuş ve dönem başı ve dönem-sonu 3 yıllık ortalamalar cinsinden % 8 düşmüştür.

1.3.1.1. Dahilde Alınan KDV ve İthalde Alınan KDV

Türkiye içindeki mal teslimi ve hizmet ifaları ile Katma Değer Vergisi Kanununun 1. maddesinde yer alan hükümler çerçevesinde verginin

konusuna alınan üzerinden alınan katma değer vergisinin 1998-2000 yılları GSYH içindeki payının ortalaması % 2,42 iken bu ortalama 2007, 2008 ve 2009 yılları için % 3,31'e yükselmiştir. Dönem başı ve dönem-sonu 3 yıllık ortalamalar cinsinden Dahilde Alınan KDV'nin GSYH içindeki payı % 36.8 artmıştır.

Türkiye'ye ithal edilen mallardan alınan katma değer vergisinin GSYH içindeki payı ise 1998-2000 döneminde ortalama % 1,87 iken, bu ortalama oran 2007 - 2009 yıllarında ortalama % 3,21'e yükselmiş ve dönem başı ve dönem-sonu 3 yıllık ortalamalar cinsinden % 71.6 artmıştır.

1.3.2. ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ (ÖTV)

Bilindiği gibi özel tüketim vergisi, ilk defa 2002 yılında tahsil edilmeye başlanmış ve bu tarihten önce çeşitli adlar altında alınan 16 adet vergi, harç fon ve payı bu tarihten sonra bünyesinde toplamıştır.

Özel Tüketim Vergisi ile kaldırılan vergiler; akaryakıt tüketim vergisi, akaryakıt fiyat istikrar payı, taşıt alım vergisi, taşıt alım vergisinin ¼'ü oranında alınan çevre kirliliğini önleme fonu, ek taşıt alım vergisi, motorlu taşıtların kayıt, tescil ve devirlerinde alınan trafik tescil harcı, eğitime katkı payı, özel işlem vergisi, ek vergi, eğitim, gençlik, spor ve sağlık hizmetleri vergisi, şehit, malul, dul ve yetimleri payı, savunma sanayi destekleme fonu, toplu konut fonu, mera payı, federasyonlar payı, Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Düzenleme Kurumu payı olarak sıralanabilir. Sayıları 16'yı bulan bu vergi, harç, pay ve fonlar 2002 yılından itibaren yerlerini tek bir vergi olan ÖTV'ne bırakmışlardır.

ÖTV, Özel Tüketim Vergisi Kanununun 1 inci maddesine göre, Kanuna ekli I, II, III ve IV sayılı listelerde sayılan ürünlerin ilk iktisap, satış ve teslim bedelleri üzerinden bir defaya mahsus olarak alınmaktadır. Tezde sunulan tablolar derlenip yeniden düzenlenerek "*okunabilir bir hale*" getirilirken 2002

yılından önce, bu tarihten sonra özel tüketim vergisinin bünyesine alınan vergilerden en yüksek tutarlarda tahsil edilen *akaryakıt tüketim vergisi, taşıt alım vergisi ve ek vergi* rakamları toplanmış ve yüzdeleri küçük olan diğer 13 tanesi “diğer” diye isimlendiren kategoriye konduktan sonra, 1998, 1999, 2000 ve 2001 yılları için tırettiğimiz tablolarda bu dört kategorideki rakamlar toplanarak 1998-2001 arasındaki yıllar için 2002 ve sonrasında alınan ÖTV’ne tekabül eden vergi toplamı elde edilerek metindeki özet tabloda (Tablo 1.8’de) sunulmuştur.

Tablo 1.8. Özel Tüketim Vergisi Tahsilatının GSYH İçindeki Yüzde Payı

ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ TAHSİLATININ GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILA İÇİNDEKİ YÜZDE PAYI												
(1998-2009)												
GELİRİN ÇEŞİDİ	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
2.2. Özel Tüketim Vergisi	1,8	2,49	2,54	2,83	3,89	4,9	4,7	5,05	4,89	4,67	4,42	4,58

Kaynak: Ek 2A-Ek 2E’de yer alan ham verilerden yararlanarak tarafımızdan derlenmiş ve hesaplanmıştır.

Söz konusu rakamlara bakıldığında tek safhalı dolaylı bir vergi olan özel tüketim vergisinin tahsilatının GSYH’a oranının 2005’te bir %5.05 ile bir tepe yaptıktan sonra 2005-2008 arasında yaklaşık %12.5 oranında⁶ düştüğü ama gene de 1998-2009 döneminin genelinde belirgin ve güçlü bir artış trendinde olduğu görülmektedir. ÖTV (ve 2002 öncesi ÖTV eşdeğeri 16 kategori dolaylı vergi) tahsilatının 1998-2001 ortalaması % 2.27 iken, 2007-2009 ortalaması % 4.55 olmuş ve Tablo 1.8’deki rakamlar kullanılarak, ÖTV’ndeki bu artış oranı, dönem başı ve dönem-sonu 3 yıllık ortalamalar cinsinden % 105.2 olarak hesaplanmıştır. KDV’nin GSYH payı söz konusu dönemde % 51.8 artarken, ÖTV’nin GSYH’daki payının % 105.2 artmış olması ÖTV ile KDV tahsilatları arasındaki farkın önemli ölçüde kapanmış

⁶ $(5.05 - 4.42) / 5.05 = \%12.475$

olduğunu göstermektedir. Nitekim 1998 yılında 0.464 olan ÖTV/KDV oranı, 2009 yılında yaklaşık 0.698'e yükselmiştir.⁷ .

1.3.3. BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ

Banka ve sigorta muameleleri vergisi, Gider Vergileri Kanununun 28 inci maddesine göre --banka ve sigorta şirketlerinin Finansal Kiralama Kanununa göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere-- her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün işlemler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar üzerinden alınan bir vergidir.

Bir dolaylı vergi olarak banka ve sigorta işlemleri üzerinden alınan bu verginin GSYH içindeki payı, 1998-2000 döneminde ortalama % 0,47 iken, 2006-2009 döneminde % 0,37 olmuş ve dönem-başı ile dönem sonu 3 yıllık ortalamalar cinsinden % 21.2 düşmüştür. Dolayısıyla, banka ve sigorta muameleleri vergisi tahsilatının GSYH'a oranının diğer dolaylı vergilerin tersine artış değil düşüş trendinde olduğu görülmektedir.

---

⁷ ÖTV'nin KDV'e oranı: 1998 yılı: $1.80/3.88 = \%46.39$; 2008 yılı: $4.42/6.33 = \%69.83$ (Tablo 1.8'deki verilerden hesaplanmıştır.)

Tablo 1.9. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Özel İletişim Vergisi ve Damga Vergisinin GSYH İçindeki Yüzde Payları

BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ, ÖZEL İLETİŞİM VERGİSİ VE DAMGA VERGİSİNİN GSYH İÇİNDEKİ YÜZDE PAYLARI												
(1998-2009)												
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
2.3. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	0,45	0,45	0,51	0,63	0,28	0,26	0,26	0,27	0,35	0,38	0,39	0,42
2.4. Özel İletişim Vergisi	0	0	0,25	0,25	0,24	0,23	0,34	0,47	0,47	0,5	0,48	0,45
2.5. Damga Vergisi	0,34	0,34	0,42	0,35	0,37	0,38	0,34	0,34	0,42	0,44	0,42	0,44

Kaynak : Ek 2A-Ek 2E'de yer alan ham verilerden yararlanarak tarafımızdan derlenmiştir.

1.3.4. ÖZEL İLETİŞİM VERGİSİ (ÖİV)

Özel iletişim vergisi, Gider Vergileri Kanununun 39.uncu maddesi uyarınca her türlü elektronik haberleşme hizmetleri, radyo ve televizyon yayınlarının uydu platformu ve kablo ortamından iletilmesine ilişkin hizmetler, kablolu, kablosuz ve mobil internet servis sağlayıcılığı hizmetler üzerinden alınan dolaylı bir vergidir.

2000 yılında tahsil edilmeye başlanmış olan ÖİV'nin GSYH içindeki payının 2000, 2001 ve 2002 ortalaması % 0,24 iken, bu ortalama oran 2007-2009 döneminde, tam iki kat yükselerek % 0,48 olarak gerçekleşmiştir. Bu yüksek artış oranında, cep telefonu, internet ve benzeri elektronik iletişim aygıtlarındaki tüketim patlamasının büyük payı vardır.

1.3.5. DAMGA VERGİSİ

Damga Vergisi Kanununa ekli (I) sayılı tabloda yer alan kağıtlar, damga vergisine tabidir. Kanunun 1 inci maddesinde; kağıtlar teriminin yazılıp imzalamak veya imza yerine geçen bir işaret konmak suretiyle düzenlenen ve herhangi bir hususu ispat veya belli etmek için ibraz edilebilecek olan belgeler ile elektronik imza kullanılmak suretiyle manyetik ortamda ve elektronik-veri şeklinde oluşturulan belgeleri ifade ettiği, aynı Kanunun 3 üncü maddesinde ise damga vergisinin mükellefinin söz konusu kağıtları imza edenler olduğu belirtilmiştir.

Damga Vergisi tahsilatında dönem-başı ve dönem-sonu 3-yıllık ortalamalar cinsinden % 16.4'lük bir artış varsa da, bu, yükseliş gösteren birçok diğer vergi kalemlerinde olduğu gibi yüksek oranlı değildir ve 5-yıllık ortalamalar cinsinden anlamlı denilebilecek bir artışın olmadığı anlaşılmaktadır (% 7.7)⁸.

1.4. VERGİ DIŞI GELİRLER

Bu başlık altında, 1998-2009 döneminde, vergi dışı gelirlerin ve de harçlar, devlet patrimonu gelirleri, faizler ve cezalar gibi bu gruptaki alt kalemlerin GSYH içindeki payları incelenmiştir. Ancak, söz konusu dönemde, mevzuatta ve analitik bütçe sınıflandırılmasına geçildiği için gelir kodlarının sınıflandırılmasında çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerle, bazı gelir kalemleri önceki bütçe sınıflandırılmasında yer aldığı kodlardan çıkarılarak başka gelir kodlarına alınmıştır.

1998 ile 2009 arasında vergi dışı gelirleri ile ilgili olarak iki defa mevzuat değişikliği yapılmıştır. Bu değişikliklerden ilki 2004 yılında, ikincisi ise 2007'de gerçekleşmiştir. Örneğin 2004 yılına kadar belirli bir başlık

⁸ 3-yıllık ortalama cinsinden artış oranı = $(42.66 - 36.66)/36.66 = \%16.4$
5-yıllık ortalama cinsinden artış oranı = $(39.2 - 36.4) / 36.4 = \%7.69$

altında gösterilen bir vergi dışı gelir kalemi 2004, 2005 ve 2006 yıllarında başka bir başlık altında, 2007, 2008 ve 2009 yıllarında ise daha farklı bir başlık altında toplanmıştır. Bu değişiklikler, bazı vergi dışı gelirler alt-kalemleri hasılatındaki değişimleri yıllar itibariyle seyrini inceleme olanağı vermemektedir.

Bu nedenle vergi dışı gelir kalemleri, tarafımızdan (ve uzun uğraşlardan sonra) çeşitli ana-kalemler (üst-başlıklar) altında toplanarak edilmiş ve bu ana-kalemlerdeki hasılat GSYH'a olan oranı cinsinden değişimler toplu olarak incelenmiştir. Başka bir deyişle 1998-2009 arasında konuya ilişkin birincil istatistiki kaynaklarda değişiklikler nedeniyle 2004 öncesinde 2004-2006 arasında ve 2007 sonrasında çeşitli gelir kodları altında verilen aynı tür vergi dışı gelir kalemleri aggregate edilerek mukayese edilebilir üç ana-kalem altında -- "Harçlar", "Cezalar" ve "Diğer Vergi Dışı Gelirler" isimleri altında-- toplanarak tez metninde anlaşılabilir bir şekilde sokulmuş olan bu tablolar sunulmuştur.

Tablo 1.10'daki verilerden, Vergi Dışı Gelirler toplamının GSYH içindeki payının 1998-2000 ortalaması % 2,13; 2006-2009 dönemi ortalaması ise yaklaşık % 4,24 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, 1998-2009 arasında Türkiye'nin vergi dışı gelirler toplamında yaklaşık iki katlık bir artışın olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 1.10. Vergi Dışı Gelirler ve Ana Alt Kalemlerinin GSYH İçindeki Yüzde Payları

VERGİ DIŞI GELİRLER ve ANA ALT KALEMLERİNİN GAYRİ SAFİ YURTİÇİ HASILADAKİ YÜZDE PAYLARI												
(1998-2009)												
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
3. VERGİ DIŞI GELİRLER TOPLAMI	2,01	2,04	2,36	3,4	3,43	2,6	3,54	4,4	4,06	4,4	4,28	4,63
3.1. HARÇLAR	0,27	0,24	0,27	0,31	0,33	0,35	0,38	0,45	0,53	0,58	0,55	0,51
3.2. CEZALAR	0,22	0,26	0,27	0,38	0,4	0,44	0,39	0,29	0,6	0,46	0,34	0,44
3.3. DİĞER VERGİ DIŞI GELİRLER	1,52	1,54	1,82	2,71	2,7	1,81	2,77	3,66	2,93	3,36	3,39	3,68

Kaynak : Ek 3A-Ek 3E'de yer alan ham verilere dayanarak agrağe edilmiş ve yeniden düzenlenmiştir.

1.4.1. HARÇLAR ve CEZALAR

Harçlar :

492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 inci maddesinde Türkiye' de alınan harçlar tek tek sayılmak suretiyle belirlenmiştir. Buna göre Türkiye'de toplam 9 adet harç alınmaktadır : (1) yargı ve vergi yargısı harçları, (2) noter harçları, (4) tapu ve kadastro harçları, (5) konsolosluk, vize ve dıŐiŐleri bakanlığı tasdik harçları, (6) pasaport harcı, (7) ikamet tezkeresi, (8) gemi ve liman ve havalimanı harçları, (9) imtiyazname, ruhsatname ve diploma harçları, (10) trafik harçlarıdır Bu harçların TL tutarları ise Harçlar Kanunu'na bağlı 9 adet tarife cetveli ile belirlenmiştir.

Harç tahsilatının GSYH'a oranı, beyana dayanan gelir vergisi dışında kalan diğer vergiler arasında yatay trend izleyen dolaysız vergiler toplamı gibi birkaç tanesi hariç hepsinde olduğu gibi arttığı gözlenmektedir. Tablo 1.10'daki verilerden harçların GSYH içindeki payının 1998-2000 yılları

ortalaması % 0,26; 2007-2009 ortalaması % 0,55 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, söz konusu değişken, 1998-2009 döneminde iki kattan biraz fazla bir artmıştır.

Cezalar:

Bu kalemden sağlanan gelirlerde de benzer sonuçlara ulaşılmaktadır: Tablo 1.10'daki verilerden "cezalar"ın GSYH içindeki payının 1998-2000 yılları ortalaması % 0,25; 2007-2009 ortalaması % 0,46 olarak; dönemdeki artış oranı ise (harçların GSYH'a oranında olduğundan biraz daha az) %84 olarak hesaplanmıştır.

1.4.2. DİĞER VERGİ DIŞI GELİRLER

1998-2008 döneminde çeşitli yıllarda, vergi dışı gelirlerin alt kalemlerinde kodlama değişikliğine gidilmiştir. Bu nedenle kodlama değişikliğine maruz kalmış olan **alt-kalemlerin** yıllar itibariyle seyrinin incelemesi zor veya imkansızdır.

Örneğin, 2004-2006 arasında Dolaylı ve Dolaysız vergilerin ve Harç ve Cezaların haricindeki tüm gelirler (1) Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Vergiler, (2) Vergi Dışı Gelirler (3) Sermaye Gelirleri, (4) Alınan bağış ve Yardımlar, (5) Özel Bütçe Gelirleri, (6) Düzenleyici ve Denetleyici Kurulların Gelirleri ismiyle 6 ana-başlık altında toplanmış iken; 2007 yılından sonra bu listeye (1) Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri, (2) Diğer Gelirler (faizler, paylar ve cezalar) ve (3) Yurtiçi ve Yurtdışı Alacaklardan Tahsilat kalemleri eklenmiş;0 "Vergi Dışı Gelirler" kalemi çıkarılmış; böylece bu gelir unsurlarındaki ana-kalem sayısı 6'dan 8'e yükselmiştir. "Çıkarılan Vergi Dışı Gelirler" üst başlığının altında 2007 yılından önce "Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri, "Mali Olamayan Teşekkül ve Kamu Mali Kuruluşlarından Gelirler, "Diğer (kamu) Mülkiyet Gelirleri", "Para Cezaları ve Cezalar", "Kişi ve

Kurumlardan Alınan Paylar, “Çeşitli Vergi Dışı Gelirler” isimleri altında yer alan cem’an 6 alt-kalem, 2007’de yapılan değişiklikten sonraki tablolarda, eklenen 3 yeni kalemlle birlikte toplam 8 adede yükselen ana başlıkların çeşitli alt kalemleri altına yazılmaya başlanmıştır.

Kaldı ki, yukarıdaki bu paragrafta sadece 2007’de yapılan mevzuat değişikliğin GİB tablolarındaki ham verilere yansımaya ilişkin problem özetlenmiştir. Oysa bir de 2004’te yapılan bir mevzuat değişikliğinin yukarıda adı geçen kalemleri yeniden düzenlemesinden doğan başka ama benzer sorunlar da vardır. Tezin kapsamı ve amacı açısından bunların detayına girmenin gereksiz olduğunu düşünüyoruz. Kısacası, yukarıda bazı örnekleri verilen alt-kalemlerin GSYH’daki payları çoğunun çok küçük olduğu ve bu tezin amaçları bağlamında lüzumsuz detay teşkil ettiği için, bunların tümü, tarımızdan “Diğer Vergi Dışı Gelirler” başlığı altında toplanmıştır.

Yukarıda sayılan gelir unsurlarının toplamının GSYH içindeki payının 1998-2000 yılları ortalaması % 1,62 iken 2007-2009 ortalaması % 3,47 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla dönem-başı ve dönem sonu üç-yıllık ortalamalar cinsinden bu kalemlerde toplanan gelir unsurlarının artış oranının yaklaşık %100 olduğu görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

OECD, AB-15, AB-19 ORTALAMASI ve SEÇİLMİŞ BAZI OECD ÜLKELERİNDEKİ ve TÜRKİYE'DEKİ ANA VERGİ KALEMLERİNİN GSYH ORANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI: (1965-2007)

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), 1961 yılında *Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatının (OEEC)* isminin değiştirilmesi ve üyelik kapsamının genişletilmesiyle faaliyetine başlamıştır. Kuruluşu 14 Aralık 1960 da Paris'te OEEC üyeleri ile ABD, Kanada ve İspanya arasında imzalanan bir anlaşmayla sağlanmış, daha sonra basta Japonya ve Avustralya olmak üzere diğer ülkelerin de katılımıyla üye sayısı genişlemiştir.

OECD bugün gelişmiş ve dünyanın çeşitli bölgelerinde gelişmekte olan ülke olarak adlandırılan ülkeler arasında birlik, dayanışma ve işbirliği sağlayan, üye ülkelerin uluslararası ekonomik ve siyasal konularda görüşlerini belirleyip, aralarında uyum sağlanmasına yardımcı olan bir kuruluş durumundadır. Amaçları; üye ülkelerde, yüksek istihdam ve mali istikrar içinde büyümeye katkıda bulunmak, daha az gelişmiş durumdaki üye ya da üye olmayan ülkelere kalkınmalarında yardımcı olmak, dünya ticaretinin çok yanlı olarak ve ayırım gözetmeme ilkesine dayanarak gelişmesine katkıda bulunmak şeklinde sıralanabilir. Halen Türkiye de dahil olmak üzere 30 ülke kuruluşu üyedir.

Tezin bu bölümünde, OECD-Stat sitesindeki istatistiklerden yararlanılarak AB-15, AB-19 OECD ülkelerinin ortalamaları ve seçilmiş sekiz ülkedeki vergi kalemlerinin GSYH'a oranları Türkiye'dekilerle karşılaştırılacak ve aradaki belirgin bazı farklar vurgulanacaktır. Bu karşılaştırma için tarafımızca seçilen ülkeler; Meksika, Kore, Danimarka, Fransa, Yunanistan, Hollanda, İspanya ve İsveç'tir. Yunanistan ve İspanya Türkiye ile coğrafi yakınlığı ve bazı benzerlikleri olan iki Akdeniz ülkesi olarak; Danimarka ve

İsveç “sosyal refah devleti”ne özgün özellikleri en belirgin bir şekilde bünyesinde barındıran biri küçük biri büyük iki İskandinav ülkesi oldukları için; Kore ihracata yönelik kalkınma ve sanayileşme stratejisi uygulayarak çok başarılı olmuş ve çok hızlı kalkınmış bir GOÜ, Meksika ise bazı iktisadi boyutlarda Türkiye’ye benzeyen ve Türkiye gibi yarı-başarılı bir GOÜ olduğu için seçilmişlerdir.

Bu ülkelerin toplam vergi gelirleri toplamı, dolaylı ve dolaysız vergiler toplamı ve bunların ana-alt başlıklarının GSYH içindeki payları karşılaştırılırken, OECD-Stat tablolarında yer alan vergilerin hangi vergi olduğu hususunda OECD’nin sınıflandırması dikkate alınmış ve bunun için OECD tarafından yayınlanan “*OECD Sınıflandırmasına Göre Vergiler ve Kodları*” (EK: 4) isimli anahtar kullanılmıştır. Bu giriş paragraflarında OECD tarafından kullanılan ve vergi türleri ile bunların kodlarını gösteren bu anahtara kısaca değinmekte yarar vardır.

OECD anahtarına göre, “*Gelir, kar ve sermaye kazançları üzerinden alınan vergiler*” (1000) numaralı vergi kodu ile belirlenmiştir. Bu vergi kodunun alt başlığında “*Gerçek kişilerin gelir, kar ve sermaye kazançları vergileri*” (1100) numaralı, “*Kurumların gelir, kar ve sermaye kazançları vergileri*” de (1200) numaralı vergi kodu altında toplanmıştır. (2000) numaralı vergi kodu “*Sosyal güvenlik primleri*”ni; (3000) numaralı vergi kodu ise “*Ücretlerden kesilen gelir vergileri*”ni; içermektedir. OECD tarafından yayınlanan Milli Gelir İstatistiklerindeki gelir türleri için de yukarıda belirtilen kodlar kullanılmaktadır

(4000) numaralı vergi kodu “*Servet unsurları üzerinden alınan vergileri*”, (5000) numaralı vergi kodu altındaki tablolarda ise, “*Mallar ve hizmetler üzerindeki vergileri*” yani dolaylı vergileri listelemektedir.

2.1. OECD ÜLKELERİNDE SOSYAL GÜVENLİK PRİMLERİ DAHİL TOPLAM BÜTÇE GELİRLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI

Tablo 2.1'deki veriler toplam *sosyal güvenlik primleri dahil, tüm vergi ve vergi-dışı gelirlerin* (yani tüm Bütçe Gelirlerinin) *GSYH içindeki payının*, gelişmiş ülkelerle kıyasla Türkiye'de çok düşük olduğu hemen görülmektedir. Yıllar içinde değişkende artış görülse bile bu paydaki artış sonucu ulaşılan rakam yine de gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında düşük kalmaktadır. Örneğin, 1995-1997 yılları Türkiye'de *sosyal güvenlik primleri dahil, bütçe gelirlerinin* GSYH içindeki payının ortalaması % 18,8 iken, Danimarka'da % 48,9, İsveç'te % 49,1, Fransa'da % 43,8, Hollanda'da % 41,1, İspanya'da % 32,3, Yunanistan'da % 31,7'dir (Tablo 2.1).

Tablo 2.1 Sosyal Güvenlik Primleri Dahil Bütçe Gelirlerinin GSYH İçindeki Payları

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Meksika	15,2	15,3	15,9	15,1	15,8	16,9	17,1	16,5	17,4	17,1	18,1	18,3	18
Kore	18,6	19,2	20,1	20,2	20,6	22,6	23	23,2	23,9	23,2	23,9	25	26,5
Danimarka	48,8	49,2	48,9	49,3	50,1	49,4	48,4	47,8	48	49	50,7	49,1	48,7
Fransa	42,9	44,1	44,4	44,2	45,1	44,4	44	43,4	43,2	43,5	43,9	44,2	43,5
Yunanistan	28,9	35,9	30,3	32	32,9	34,1	33	33,3	32,2	31,2	31,3	31,3	32
Hollanda	41,5	40,9	40,9	39,1	40,1	39,7	38,2	37,5	36,9	37,3	38,8	39,3	37,5
İspanya	32,1	31,9	32,9	33,2	34,1	34,2	33,8	34,2	34,2	34,6	35,8	36,6	37,2
İsveç	47,5	49,4	50,6	51	51,4	51,8	49,8	47,9	48,3	48,7	49,5	49,1	48,3
Türkiye	16,8	18,9	20,7	21,1	23,1	24,2	26,1	24,6	25,9	24,1	24,3	24,5	23,7
OECD													
Toplam	34,8	35,3	35,4	35,5	35,9	36,1	35,7	35,4	35,3	35,2	35,8	35,9	35,8
AB 19	38,9	39,5	39,5	39,2	39,4	39,4	38,9	38,7	38,4	38,3	38,7	38,7	38,8
AB 15	39	40	40,1	40,1	40,5	40,6	39,9	39,4	39,2	39,2	39,7	39,8	39,7

Kaynak : Ek 2.1'deki OECD Tablosundaki verilere dayanarak özetlenmiş ve yeniden düzenlenmiştir.

OECD'ye üye ülkeler içinde 1995, 1996 ve 1997 yılları için sosyal güvenlik primleri dahil, bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payının 3 yıllık ortalamasında Türkiye'ye en yakın ülkelerin Meksika ve Kore olduğu görülmektedir. Nitekim söz konusu yıllar için bu ortalama oran Kore'de (% 19,3) iken, Meksika'da (% 15,4) olmuştur.

Türkiye'de sosyal güvenlik primleri dahil, bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payının 2004-2006 ortalaması % 24,3'e yükselmişse de, bu oran gelişmiş ülkelere kıyasla halâ oldukça düşüktür: Söz konusu oran aynı dönemde, İsveç'te % 49,1, Danimarka'da % 49,6, Fransa'da % 43,8, Hollanda'da % 38,4, İspanya'da % 35,6, Yunanistan'da ise % 31,2 olarak verilmektedir. Kısacası, bu değişken bağlamında gelişmiş ülkelerle Türkiye arasındaki fark bir miktar kapanmış ise de, gene de çarpıcı büyüklüktedir:

2004-2006 ortalaması cinsinden, AB-15 ve diğer gelişmiş ülkelerde “sosyal güvenlik primleri dahil, bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payı”, Türkiye’dekinin 1.6 - 2 katı kadardır (Tablo 2.1’deki verilerden hesaplanmıştır.) 2007 yılına gelindiğinde ise bu oranın Türkiye’de daha da düştüğü gözlenmektedir. (% 23,7)

Sosyal güvenlik primleri dahil, bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payına “p” dersek, “ $p_{x\text{-ülkesi}} / p_{\text{Türkiye}}$ ” tanımlanan katsayının 100 ile çarpımı --yani aradaki farkın yüzde cinsinden % cinsinden ifadesi-- (Tablo 2.1(a)) Türkiye’de sosyal güvenlik primleri dahil, bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payının Gelişmiş Ülkelere kıyasla ne denli düşük olduğunu daha net bir şekilde sergiler.

Tablo 2.1(a). Sosyal Güvenlik Primleri Dahil Bütçe Gelirlerinin GSYH İçindeki Payları ($P_{x\text{-ülkesi}}/P_{\text{Türkiye}}$): Seçilmiş OECD Ülkeleri ve Türkiye Kıyaslaması

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Meksika	90,47	80,95	76,81	71,56	68,39	69,83	65,51	67,07	67,18	70,95	74,48	74,69	75,94
Kore	110,71	101,58	97,10	95,73	89,17	93,38	88,12	94,30	92,27	96,26	98,35	102,04	111,81
Danimarka	290,48	260,32	236,23	233,65	216,88	204,13	185,44	194,31	185,33	203,32	208,64	200,41	205,48
Fransa	255,36	233,33	214,49	209,48	195,24	183,47	168,58	176,42	166,80	180,50	180,66	180,41	183,54
Yunanistan	172,02	189,95	146,38	151,66	142,42	140,91	126,44	135,37	124,32	129,46	128,81	127,76	135,02
Hollanda	247,02	216,40	197,58	185,31	173,59	164,05	146,36	152,44	142,47	154,77	159,67	160,41	158,22
İspanya	191,07	168,78	158,94	157,35	147,62	141,32	129,50	139,02	132,05	143,57	147,33	149,39	156,96
İsveç	282,74	261,38	244,44	241,71	222,51	214,05	190,80	194,72	186,49	202,07	203,70	200,41	203,80
Türkiye	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
OECD Toplam	207,14	186,77	171,01	168,25	155,41	149,17	136,78	143,90	136,29	146,06	147,33	146,53	151,05
AB 19	231,55	208,99	190,82	185,78	170,56	162,81	149,04	157,32	148,26	158,92	159,26	157,96	163,71
AB 15	232,14	211,64	193,72	190,05	175,32	167,77	152,87	160,16	151,35	162,66	163,37	162,45	167,51

Kaynak: Tablo 2.1’deki verilere dayanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

Tablo 2.1'deki verilere dayanarak oluşturulan Tablo 2.1(a)'de Türkiye'nin *sosyal güvenlik primleri dahil, bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payı* her yıl için (100) olarak kabul edilmiş ve diğer ülkelerin *sosyal güvenlik primleri dahil, vergi ve vergi-dışı gelirlerin GSYH içindeki payları* bu rakamın katları cinsinden hesaplanmıştır.

Ancak, gelişmiş ülkelerin *sosyal güvenlik primleri dahil, bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payının* 1995-2007 dönemi ortalaması, aynı payın söz konusu dönemdeki Türkiye ortalamasına kıyasla yaklaşık iki kat daha büyüktür. Örneğin İsveç'te 1995 yılından 2007 yılına kadar Tablo 2.1(a)'de yer alan rakamların ortalaması alındığında İsveç'te *sosyal güvenlik primleri dahil, bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payının* 1995-2007 ortalaması cinsinden Türkiye'dekinin yaklaşık 2.2 katı olduğu; 2005-2007 ortalamalarına bakıldığında iki ülke arasındaki bu farkın 2.2 kattan yaklaşık 2 kata düşmüş olduğu ama söz konusu katsayının gene de devasa bir rakam olduğu görülmektedir.⁹

1995-2006 ortalaması cinsinden *sosyal güvenlik primleri dahil, bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payı* İsveç/Türkiye için 2.2 iken, bu katsayı Danimarka/Türkiye için 2.18, Fransa/Türkiye için 1.95, Hollanda/Türkiye için 1.75, İspanya/Türkiye için 1.5, Yunanistan/Türkiye için 1.42, Kore/Türkiye için 1.01 ve Meksika/Türkiye için 0.80 olmuştur. “AB-19 Ülkeleri Ortalaması / Türkiye” katsayısı 1995-2006 ortalaması cinsinden 1.73, 1995-97 cinsinden 2.1, 2004-2006 ortalaması cinsinden ise 1.58 olarak bulunmuştur. (Tablo 2.1. deki verilere dayanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.) AB-19 ülkelerinin *sosyal güvenlik primleri dahil, bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payının* ortalamasının Türkiye'dekine kıyasla, 1995-2006 arasında, önemli bir düşüş kaydetmiş olmasına rağmen, bu değişken bağlamında AB-19 ülkeleriyle Türkiye arasında büyük bir uçurumun halâ varlığını koruduğu açıktır. Çünkü bu veriler; Türkiye'nin üye adayı olduğu AB'nin 1. Ligindeki ülkelerle bu değişken bağlamında eşitlik sağlaması için *sosyal güvenlik primleri dahil,*

⁹ Bu paragrafta ve bunu takip eden paragraftaki katsayı cinsinden ifade edilen kıyaslamalar Tablo 2.1(a)'deki veriler kullanılarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

*bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payını %58 arttırması gerektiğine işaret etmektedir.*¹⁰ 2007 yılına ait verilere bakıldığında da durum değişmemektedir.

Bu sonuçların “*Tablo 2.1’deki veriler cinsinden tercümesi*” ise şudur: Türkiye’nin, *sosyal güvenlik primleri dahil, bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payının* GSYH’a oranını %24.5’tan AB-19 ortalaması olan %38.7 düzeyine yükseltmek için %58 oranında arttırması ($38.7/24.5 = 1.58$) ve GSYH’nın %14.3’üne tekabül eden bir miktarı toplaması gerekmektedir. Oysa, köklü bir vergi reformu yapılmadan; en-üst gelir gruplarının marjinal vergi oranlarının %70-%75’e çeken, ama öte yandan asgari ücrete uygulanan vergi-oranını %15’ten hiç olmazsa %5 dolaylarına indiren, düşük gelir gruplarının marjinal ve ortalama vergi-oranlarını da önemli ölçülerde düşüren ve gelir dilimlerini hali-hazırdaki vergi-çizelgesindeki gibi çok kaba bir biçimde tanımlanmış ve çok hızlı olarak %35’e yükselen ama 50,000 TL brüt düzeyinden sonra %35 oranında takılıp kalan 4 tanecik vergi dilimi yerine, otomatik enflasyon-esklatörüne bağlanmış 12-15 vergi dilimi içeren müterakki bir vergi çizelgesi ihdas edilmeden ve de eş anlı olarak çok yaygın vergi kaçak ve kayıplarını ve özellikle yalan matrah beyanı yoluyla gerçekleştirilen gelir-vergisi kaçakçılığını engelleyen bir sistemi yerleştirip, “Nereden Buldun Yasası” ile de desteklenen tavizsiz, müsamahasız ve istisnasız bir şekilde uygulayan köklü bir vergi reformu yapılmadan, bırakınız Bütçe Gelirlerinin GSYH’a oranında 14 puanlık bir artışı, 10 puanlık bir artış bile gerçekleştirmek mümkün değildir.

---

¹⁰ Bu paragrafta katsayı cinsinden ifade edilen kıyaslamalar Tablo 2.1(a)’deki veriler kullanılarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

2.2. OECD ÜLKELERİNDE TOPLAM VERGİ GELİRLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI

Bu başlık altında OECD sınıflamasına çerçevesinde OECD tarafından hesaplanan Türkiye vergi gelirlerinin GSYH içindeki payları seçilen diğer OECD ülkeleri ile karşılaştırılmıştır. *Sosyal güvenlik primleri dahil, bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payında* OECD, AB-15 ve AB-19 ülkelerinin ortalamalarında Türkiye'dekine kıyasa gözlenen yükseklik, Toplam Vergi Gelirlerinin GSYH içindeki payında da gözlenmektedir.

OECD tarafından yayınlanan verilerde, ülkelerin vergi gelirlerinin GSYH içindeki payı 5'er yıllık verilmektedir (OECD, Revenue Statistics of OECD Member Countries 2008 Table 4). Tablo 2.2'deki verilerde, (sosyal güvenlik primleri hariç) toplam vergi gelirlerinin GSYH içindeki payındaki yükseklikte, sırasıyla İsveç, Danimarka, Fransa, Hollanda ve İsveç hemen göze çarpmaktadır: 1965 yılında vergi gelirlerinin GSYH içindeki payı, İsveç'te % 30.8 Danimarka'da % 28.8, Fransa'da % 22.4, Hollanda'da % 22.7 ve oranındadır. Aynı yıl için bu oranlar İspanya'da % 10.5, AB-15 ortalaması olarak da % 21.5 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de toplam vergi gelirlerinin GSYH içindeki payı ise aynı yıl % 9,9 gibi çok düşük bir rakama tekabül etmektedir. Kıyaslama yapmak gerekirse, aşağıdaki rakamlar, adı geçen ülkelerde gerçekleşen toplam vergi gelirlerinin GSYH içindeki payının, Türkiye'dekine kıyasla, **sırasıyla**, yüzde kaç daha fazla olduğunu belirtmektedir: % 211, % 190, % 126, % 129, % 117. Söz konusu yılda, İspanya hariç tüm gelişmiş Avrupa ülkeleriyle bu değişken bağlamında çok önemli bir uçurum gözlenmektedir.¹¹

1995, 2000, 2005 ve 2007 yıllarında da bu sıralama değişmemiştir. 2005-2007 ortalaması cinsinden Sosyal Güvenlik Primleri Hariç Toplam Vergi Gelirlerinin GSYH'daki payı Danimarka'da yaklaşık %48.7'yi, İsveç'te %36'yı Fransa'da ise %27.5'i, İspanya'da %24'ü ve AB-19 ortalaması da %27'i

¹¹ Bu ve bunu takip eden paragraftaki yüzde cinsinden ifade edilen kıyaslamalar Tablo 2.2'teki veriler kullanılarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

aşmışken, Türkiye’de söz konusu oran 18.7 olmuştur. Tablo 2.2’teki verilerden *Sosyal Güvenlik Primleri Hariç Toplam Vergi Gelirlerinin GSYH’daki payı* Danimarka’da Türkiye’dekinin 2.6 katından fazla; İsveç’te iki katına yakın, Fransa’da ise 1.5 kat fazla olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2.2. Sosyal Güvenlik Primleri Hariç Toplam Vergi Gelirlerinin GSYH İçindeki Payları

	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Meksika				12,7	13,7	13,7	12,7	14,1	15,3	15,2
Kore			14,3	16,4	15,5	17,2	17,3	18,8	18,9	21
Danimarka	28,8	37,1	38,2	42,5	44,8	45,6	47,7	47,6	49,7	47,7
Fransa	22,4	21,7	21	23	24,3	23,5	24,5	28,4	27,7	27,4
Yunanistan	12,2	14	13,7	14,5	16,4	18,3	19,5	23,6	20,3	20,4
Hollanda	22,7	23,1	25,1	26,6	23,7	26,9	24,1	24,2	25,4	24
İspanya	10,5	10	9,7	11,6	16,3	21	20,5	22,3	23,7	25,1
İsveç	29,2	32,2	33,2	33	35,5	38	34,4	38,1	36,3	35,7
Türkiye	9,9	8,7	10,8	11,5	9,8	12	14,8	19,6	18,8	18,6
OECD Toplam	20,9	22,3	22,8	23,8	24,9	25,9	25,8	26,9	26,6	26,7
AB 19	21,4	22,8	23,3	24,9	26,8	27,4	27,1	27,8	27,1	27,3
AB 15	21,4	22,8	23,3	24,9	26,8	27,4	27,6	29,5	28,6	28,6

Kaynak: Ek 2.2’deki OECD Tablosundaki verilere dayanarak özetlenmiş ve yeniden düzenlenmiştir.

1965 ile 2005-2007 arasında Yunanistan ile aramızdaki fark ise nerdeyse kapanmış görünmektedir. Ama İspanya ile aramızdaki fark, tersine çok büyümüş ($24.4/18.7 =$) 1.3 İspanya 1965 yılında toplam vergi gelirleri tahsilatında Türkiye’ye yakınken, müteakip 45 yıl içinde Türkiye’den çok daha iyi bir performans göstermiş ve vergi gelirlerinin GSYH içindeki payında OECD ülkeleri ortalamasına yaklaşmıştır. Bu arada AB-15 ülkeri ile bu

değişken bağlamında aramızda 1965’de varolan fark bir miktar kapanmışsa da, halâ dikkat çekici derecede büyüktür : $(27.2/18.9 =) 1.43^{12}$

Tablo 2.2’de 1965 yılından 2007 yılına kadar çeşitli yıllar için verilerin rakamların ortalaması, Danimarka’da vergi gelirlerinin GSYH içindeki payı yaklaşık % 43, İsveç’te % 34.8, Fransa’da % 24.43, Hollanda’da % 24.72, Yunanistan’da % 17.26, İspanya’da % 16.96, Kore’de % 18.12 (8 yıla ait verilerin ortalaması), Meksika’da % 15.35, (7 yıla ait verilerin ortalaması), Türkiye’de ise % 13.49 olarak hesaplanmıştır. OECD ülkeleri toplamında söz konusu ortalama % 24.74, AB 19 ülkelerinde ise % 25,64 olarak bulunmuştur.

1965-2000 arasında beşer yılda bir verilmiş olan sekiz verin ile 2005 ve 2007 yıllarının verilerinin her bir ülke için ortalaması alındığında ortaya çıkan sonuç, 1965-2007 arasında Türkiye’nin bu değişken bağlamında birçok ülkeyle arasını bir miktar kapatmış olmasına rağmen, gene de gerek OECD ülkeleri, gerekse AB ülkeleri arasında, “*toplam vergi gelirlerinin GSYH içindeki payı*” en düşük olan ülkenin Türkiye olduğudur.

2.3. OECD ÜLKELERİNDE “GELİR VE KARLAR ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER”İN GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI

OECD Sınıflandırmasına göre “*Gelir Ve Karlar Üzerinden Alınan Vergiler*”in (yani gelir ve kurumlar vergisi toplamının) GSYH içindeki payı “1000” numaralı gelir kodu ile belirlenen tablolarda incelenmektedir. Bu sınıflandırmaya göre gelir ve karlar üzerinden alınan vergiler Türkiye’de gelir vergisi ve kurumlar vergisine tekabül etmektedir. Bu alt-başlık altında, ülkeler arasında gelir ve kurumlar vergisi hasılatlarının GSYH içindeki payları karşılaştırılacak, daha sonra ise gelir ve kurumlar vergisi hasılatları ayrı ayrı incelenecek ve kıyaslanacaktır.

¹² Bu ve müteakip paragrafta yüzde ve katsayısı cinsinden verilen tüm kıyaslayıcı rakamlar Tablo 2.2’teki verilerden tarafımızdan hesaplanmıştır.

Tablo 2.3., Meksika'nın yanı-sıra Türkiye'de 'Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler' in GSYH içindeki payında düşüklük, gelişmiş ülkelere göre çarpıcı boyutlardadır. Meksika için 1965-79 arasında veri olmadığı için denilebilir ki, son 25 yıldır bu iki ülkedeki söz konusu payın arttığı gözlemlense bile arzu edilen düzeye çıkamadığı ve aradaki farkın bir miktar kapanmasına rağmen halâ büyük oranlarda olduğu açıktır.

Kültürel, tarihî, iklimsel ve coğrafi bazı özellikleriyle Türkiye'ye yakınlığı tartışılmaz olan Yunanistan'da 1965 yılında 'Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler' in payı Türkiye'dekinden yaklaşık %50 daha azken, Yunanistan aradaki bu farkı 1975-1980 arasında kapatmış ve Yunanistan'daki 'Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler' in GSYH içindeki payı, 2005-2007 ortalaması cinsinden, Türkiye'dekinin nerdeyse 1.5 katına ulaşmıştır.

Topografik, iklimsel ve bitki örtüsünün özellikleri açısından Türkiye'ye yakın sayılabilecek ve tarımın GSYH içindeki payı açısından 1965 yılında görece olarak Türkiye'ye en yakın ülkelerden biri olan İspanya'da ise 'Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler' in GSYH içindeki payı 1965 yılında Türkiye'dekinden sadece %16 daha yüksek iken, 2005-2007 ortalaması cinsinden söz konusu pay İspanya'da Türkiye'dekinin 2 katından fazla bir orana (2.11 civarına) yükselmiştir. Hatta 2005-2007 yılı rakamları; İspanya'nın, 'Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler' in GSYH içindeki payı bağlamında, Hollanda ve Fransa'yı bile geride bırakmış olduğuna işaret etmektedir.¹³

¹³ Bu paragrafta ve **de bunu takip eden 4 paragrafta** yüzde ve katsayısı cinsinden verilen tüm kıyaslayıcı rakamlar Tablo 2.3'teki verilere dayanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

Tablo 2.3. Gelir ve Karlar Üzerinden Alınan Vergilerin GSYH İçindeki Paylar

OECD KODU: 1000										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Meksika				4,8	3,8	4,7	4,1	5	4,8	5
Kore			3,7	4,4	4,3	6,5	6,2	6,8	7,5	8,4
Danimarka	14	20	22,6	23,8	26,6	28	30,1	29,8	31,1	29
Fransa	5,4	5,8	5,6	6,7	6,8	6,7	7	11,1	10,3	10,4
Yunanistan	1,6	2,4	2,6	4,2	4,5	5,2	6,4	9,3	7,9	7,5
Hollanda	11,7	11,9	14,2	14,1	11,2	13,8	10,9	10	10,8	10,9
İspanya	3,6	3,2	4,1	5,9	6,8	10	9,4	9,8	10,6	12,4
İsveç	19,2	20,5	20,8	20,2	20	21,7	18,6	21,2	19,4	18,7
Türkiye	3,1	3,1	5	6,9	4,3	5	4,8	7,1	5,3	5,6
OECD Toplam	9	10,2	11,2	12	12,3	12,9	12,4	13,3	12,8	13,2
AB 19	8,8	9,9	11,3	12,2	13,1	13,4	12,7	13,2	12,4	12,8
AB 15	8,8	9,9	11,3	12,2	13,1	13,4	13,3	14,5	13,7	14

Kaynak: Ek 2.3'deki OECD Tablosundaki verilere dayanarak özetlenmiş ve yeniden düzenlenmiştir.

1965 yılında kişi-başına düşen GSYH'sı Türkiye'nin %20 altında olan ve Soğuk Savaş Döneminde ABD liderliğindeki Batının Türkiye gibi ileri karakollarından biri olan, ama 1965'ten sonraki 10-15 yıl içinde tasarruf ve yatırım oranını %35'in üzerine çıkarıp çok hızlı büyüyerek tam-endüstrileşmiş bir ülke haline gelmiş olan ve de kişi-başına-düşen GSMH'sını 1975'te Türkiye'dekine eşitledikten sonraki 30 yıl içinde 2.5 katına çıkarmış olan Güney Kore'nin de, Dolaysız-Vergiler/GSYH değişkeni bağlamında oldukça başarılı bir performans gösterdiği görülmektedir. 1975 yılında Kore'de 'Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler' in GSYH içindeki payı % 3,7, Türkiye'de ise % 5 iken, 2007 yılına gelindiğinde söz konusu pay Kore'de % 8,4'e yükselmiş ama Türkiye'de % 5,6 düzeyinde kalmıştır.

OECD ülkelerinin tamamı içinde ‘Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler’ in GSYH içindeki payında en düşük ülke Meksika olarak görünmektedir. Meksika’dan sonra ise Türkiye gelmektedir. Yani ‘Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler’ in GSYH içindeki payında Türkiye OECD ülkeleri içinde sondan ikinci durumdadır. Öte yandan, 2005-2007 ortalaması cinsinden AB-15 gibi gelişmiş ülkelerin çoğunda ve hatta ABD’de ‘Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler’ in GSYH içindeki payı Türkiye’nin 2 katına yakındır; İsveç ve Norveç gibi bazılarında 3 katından, Danimarka’da ise 4.5 katından ($29.86/5.40 = 5.53$) fazladır.

Tablo 2.3.’te yer alan 11 yıla ait verilerin ortalaması cinsinden ‘Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler’ in GSYH içindeki payı Danimarka’da yaklaşık % 25.8, İsveç’te % 19.9, Hollanda’da % 11.8, Fransa’da % 7.8, İspanya’da % 7.9, Kore’de % 6.9, (8 yıla ait ortalama), Yunanistan’da % 5.3, Meksika’da % 5.3 (7 yıla ait ortalama) ve Türkiye’de ise sadece % 5 olmuştur.

‘Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler’ in GSYH içindeki payının 2005 ve 2007 yılları ortalamalarına bakıldığında Türkiye’nin sadece Meksika’dan daha iyi bir performans gösterdiği; AB 19, AB-15 ülkelerinin ve OECD-toplamı 2005-2007 ortalamaları Türkiye’ninki ile kıyaslandığında ise, bu üç grup ülkede ‘Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler’ in GSYH içindeki payının, Türkiye’dekinden, sırasıyla, % 12.6, % 13.8 ve % 13 daha büyük olduğu görülmektedir.

2.3.1. OECD ÜLKELERİNDE GELİR VERGİSİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI

OECD sınıflandırmasında ‘Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler’ in GSYH’ya oranını veren (1000) numaralı gelir kodunun alt başlığı olarak (1100) numaralı gelir kodu; “gerçek kişilerin gelir, kâr ve sermaye kazançları üzerinden alınan vergiler” yer alır (**Tablo 2.4a**). Bu ana-kalemin, Türk vergi istatistiklerinde “Gelir Vergileri” ana-başlığına tekabül etmesi ve “Maaş ve

Ücretlerden Alınan Vergiler,” “Götürü Usulü Vergiler” ve büyük çoğunluğunu “Beyannameye ta’bi Mükelleflerden Alınan Gelir Vergisi”nin toplamına eşit olması iktiza eder.

Tablo 2.4(a). Kişisel Gelir Üzerinden Alınan Vergilerin GSYH İçindeki Payları

1100										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Kore			1,3	2	2,2	4	3,7	3,4	3,4	4,4
Danimarka	12,7	18,9	21,4	22,5	23,4	24,8	26,2	25,5	24,8	25,1
Fransa	3,6	3,7	3,7	4,7	4,9	4,5	4,9	8	7,9	7,4
Yunanistan	1,2	1,9	1,7	3,2	3,5	3,7	3,5	5	4,6	4,7
Hollanda	9,1	9,5	11	11,3	8,2	10,6	7,8	6	7	7,7
İspanya	2,1	1,8	2,7	4,6	5,4	7,1	7,6	6,5	6,5	7,4
İsveç	17,1	18,8	19	19	18,3	20,1	15,9	17,2	15,6	14,9
Türkiye	2,6	2,5	3,9	5,8	3,2	4	3,6	5,4	3,6	4
OECD Toplam	7	8,1	9,3	10,1	10,2	10,4	9,7	9,7	9,2	9,4
AB 19	7,2	8,3	9,9	10,7	11	10,7	9,8	9,6	9	9,2
AB 15	7,2	8,3	9,9	10,7	11	10,7	10,5	10,6	10,2	10,4

Kaynak: Ek 2.4A'daki orijinal OECD Tablosundaki verilere dayanarak özetlenmiş ve yeniden düzenlenmiştir.

Ne var ki, OECD istatistiklerinde Fransa, Avusturya, İsveç ve Avustralya gibi bazı ülkelerin istatistiklerinde ücret gelirlerinin (GSYH'nın %1-%2.7'sine tekabül eden) önemlice bir kısmı 1100 kodlu tabloda değil de 3000 kodlu tabloda verilmekte; ABD, Hollanda, İsveç, Norveç, İsviçre, İspanya, Türkiye gibi birçok ülkenin istatistiklerinde ise 1100 kodlu tablo ücret ve maaşlardan alınan tüm vergileri içermekte ve (bittabi) 3000 kodlu tabloda bu ülkelerin karşısındaki satıra baştan sona “0” yazılmaktadır. (Bkz.: Ek 4B).

Dahası, Kanada, İtaya, İrlanda, Danimarka ve Luxemburg gibi bazı ülkelerin satırına, bazı yıllar veya dönemler için “0” girilmişken, bazı dönemler ve yıllar için birinci gruptakiler gibi GSYH'nın önemlice bir oranı girilmiştir. (Ek 4B'deki 3000 Kodlu OECD Tablosuna Bkz.)

Bu nedenle söz konusu ana vergi-kaleminin ifade ettiği kavramın içerdiği verileri doğru ve eksiksiz elde etmek için, Ek 2.4A'daki 1100 Kodlu ve Ek 2.4B'deki 3000 Kodlu OECD Tablolarındaki hücreler toplanmış ve daha sonra metindeki özet tabloların formatına uygun olarak yeniden düzenlenerek aşağıdaki Tablo 2.4b oluşturulmuştur.

OECD ülkelerinde toplanan gelir vergilerinin GSYH içindeki payı (GV/GSYH), 2007 yılı itibariyle, Meksika hariç tüm ülkelerde Türkiye'dekinden yüksektir ve Danimarka ve İsveç gibi İskandinav ülkelerinde bu fark (sırasıyla) yaklaşık 6 ve 5 kat gibi çok yüksek boyutlara varmaktadır. Ayrıca, GV/GSYH verilerinin Türkiye ve bazı başka OECD ülkelerinde son 40 yıllık dönem içindeki seyrine bakıldığında, trendin, Türkiye açısından (çoğu durumda) olumsuz olduğu sonucuna varılır.

Tablo 2.4(b). Tüm Ücret ve Maaşlar Dahil Kişisel Gelir Üzerinden Alınan Vergilerin GSYH İçindeki Payları

1100+3000										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Meksika	0	0	0	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
Kore	0	0	1,3	2,1	2,3	4,1	3,8	3,4	3,5	4,2
Danimarka	12,7	18,9	21,4	22,5	23,7	25,1	26,4	25,7	25	24,7
Fransa	5,2	4,1	4,4	5,6	5,8	5,3	6	9	9,1	8,8
Yunanistan	1,3	2	1,9	3,6	3,9	3,9	3,5	5	4,6	4,7
Hollanda	9,1	9,5	11	11,3	8,2	10,6	7,8	6	7	7,4
İspanya	2,1	1,8	2,7	4,6	5,4	7,1	7,6	6,5	6,5	6,9
İsveç	17,1	19,2	20,8	20,2	20,1	21,4	16,9	19,4	17,9	18,4
Türkiye	2,6	2,5	3,9	5,8	3,2	4	3,6	5,4	3,6	3,8
OECD Toplam	7,3	8,4	9,7	10,5	10,6	10,8	10	10	9,5	9,5
AB 19	7,6	8,8	10,4	11,2	11,5	11,1	10,1	10	9,4	9,5
AB 15	7,6	8,8	10,4	11,2	11,5	11,1	10,9	11	10,6	10,8

Kaynak:, Ek 2.4A ve Ek 2.4B'de yer alan ham verilerin satır-sütun toplamı yapıldıktan yapıldıktan sonra seçilmiş ülkeler ve OECD ve AB verilerini içeren özet tablo tarafımızdan yeniden düzenlenmiştir.

Örneğin, GV/GSYH 1965 ve 1975 yılları ortalaması cinsinden Yunanistan ve İspanya'da (sırasıyla) %1.65 ve %1.95, Türkiye'de ise 2.55 iken, bu oranlar 2000, 2005 ve 2007 ortalaması cinsinden (gene sırasıyla) %4.77, %6.67 ve %4.27 olmuştur. . Dolayısıyla söz konusu yılların ortalaması cinsinden Yunanistan ve İspanya'daki GV/GSYH, dönem-başı ve dönem sonu ortalamaları cinsinden, Yunanistan'da %189, İspanya'da %242 artarken Türkiye'de sadece %118 oranında artmıştır. Neticede, 1965 ve 75 yıllarında Türkiye'ninkinden daha düşük olan Yunan ve İspanyol GV/GSYH

oranları, 2000, 2005 ve 2007 yılları ortalaması cinsinden, Türkiye'dekinden (sırasıyla) %12 ve %57 daha yüksek bir düzeyde oluşmuştur.¹⁴

OECD verilerinde 11 yıla ait rakamların ortalaması ise Danimarka'da % 22.7, İsveç'te % 17.4, Hollanda'da % 8.6, Fransa'da % 5.5, İspanya'da % 5,3 Yunanistan'da % 3,4, OECD toplamda % 9,3, AB 19'da % 9,5, AB 15'te % 9,9 ve Türkiye'de % 3,8 olarak hesaplanmaktadır. Bu rakamların incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, bu ülkeler ile OECD, AB 19 ve AB 15 ülkelerinin Yunanistan hariç tamamında gelir vergisinin GSYH içindeki payının ortalaması Türkiye'dekinin üstündedir. Birkaç örnek vermek gerekirse uzun-dönem GV/GSYH ortalamaları, Danimarka'da Türkiye'nin yaklaşık 6 katı, İsveç'te 4,5 katı, Hollanda'da 2.2 katı, AB-5 ülkelerinde ise 2.6 katıdır.

Türkiye'nin verilerini tek-tek bazı OECD ülkeleri karşılaştırmaktansa, OECD ve AB-15 veya AB-19 üyelerinin ortalamaları ile kıyaslamak ve geçmişten ziyade son yıllara odaklanmak daha aydınlatıcı olabilir. OECD ve AB-19 ortalamaları birbirlerinin hemen hemen aynısı olduğu için, karşılaştırma, sadece OECD ve AB-15 verilerini kullanarak yapıldı. GV/GSYH'nin 2000, 2005-2006 yılları ortalaması Türkiye'de %4.27 iken, OECD ve AB-15 ülkeleri ortalamaları (sırasıyla) %9.67 ve %10.8 olarak bulundu. Başka bir söyleyişle, söz konusu yıllarda, OECD ve AB-15 ülkelerindeki GV/GSYH ortalaması Türkiye'dekinin (sırasıyla) 2.26 ve 2.52 katı olarak gerçekleşmiştir.

Tüm OECD ülkeleri arasında yalnızca Meksika'nın bu bağlamdaki performansı Türkiye'dekinden düşüktür. Hatta acınacak ölçüde düşüktür: Türkiye'nin 2005-2007 yılları GV/GSYH ortalaması Meksika'nınkine kıyasla 14.8 kat daha büyüktür; Danimarka'nınki de Türkiye'dekine kıyasla 6.7 kat daha büyüktür; öyleyse Meksika'nın GV/GSYH'sı Danimarka'dakinin yaklaşık %1' i düzeyindedir.

¹⁴ Bu paragrafta ve **de bunu takip eden 3 paragrafta** yüzde ve katsayısı cinsinden verilen tüm kıyaslayıcı rakamlar Tablo 2.4c'deki verilere dayanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

Yeri gelmişken önemli bir noktayı vurgulamak gerekir: Kapitalist ve serbest piyasa ekonomisi prensipleri ile sosyal-refah devletinin en belirgin amaç ve şiarlarından ikisinin gereğini yapmakta (yani, ücret fonunun GSYH'daki payını yüksek tutmak ve gelir-dağılımında eşitlikçi istikamette yeniden-bölüşüm sağlayan vergi ve transfer harcamaları politikaları uygulamak konusunda) dünya lideri olan İskandinav ülkeleri, Tablo 2.4c'deki verilerden görüldüğü üzere gelir vergisi olarak GSYH'nın %20-%25'ini toplamaktadır. Maalesef OECD istatistiklerinde “Gelir Vergisi'nin “Ücret ve Maaşlar” ve “Diğer Gelir Vergileri” şeklinde ayrıştıran tablolar yok ve bu tür bir taksonomiye içeren başka bir sağlıklı kaynağa da ulaşılamadı. Fakat eğitilmiş-bir-tahmin yürütmek gerekirse, denilebilir ki, söz konusu 0.2-0.25 GSYH'nın **en az yarısı** ve bir ihtimalle %60 veya biraz daha fazlası, **ücret ve maaşlar haricindeki gelirlere** alınan gelir vergileridir.

Yani, İskandinav ülkeleri GSYH'nın en az %12-%13'ünü, Türkiye'deki vergi istatistiklerinde “**Beyannameye Ta'bi Gelir Vergisi**” (BTGV) mükellefleri kategorisine giren ve büyük çoğunluğu serbest meslek sahibi veya “proprietor” olan kişi, aile işletmeleri ve girişimcilerden toplamaktadır. Türkiye'de ise sayıları 1 milyon 700'i bulmuş olan bu grup vergi mükellefi, Gelir Vergisi olarak GSYH'nın sadece %0.34'ünü ödemektedir (Bkz. 1. Blm. Tablo 1.3 ve Tablo 1.4). BTGV Mükelleflerinin ödedikleri vergilerin GSYH'a oranı, Danimarka ve İsveç gibi İskandinav ülkelerinde, Türkiye'dekilere kıyasla 34-37 kat daha yüksektir. Bu; hem İskandinav ülkelerindeki gelir vergisi çizelgelerinin müterakki oluşundan ve Türkiye'dekinin olmayışından; hem de de-jure vergi çizelgelerinin Türkiye'deki ilkel, kaba ve hiç-müterakki olmayan niteliği bir yana, Türkiye'deki BTGV Mükelleflerinin gerçek matrahlarının ortalama olarak 10-20 kat düşük beyan etmelerinden kaynaklanan bir farktır. Türk kamu maliyesinin en önemli, ama önemli olduğu kadar da iyi anlaşılmamış ve yeterince üstünde durulmamış yapısal bozukluklarından biri olan bu konu üzerinde 3. Bölümde detaylı olarak durulacak ve gerek mikro bazlı verilere gerekse Milli Gelir İstatistiklerine dayalı makro bazlı hesaplamalara

dayanarak, bu bağlamda özellikle “*yalan-matrah beyanı yoluyla gerçekleştirilen vergi kaçığının*” boyutu tahmin edilecektir.

2.3.2. OECD ÜLKELERİNDE KURUMLAR VERGİSİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI

OECD sınıflandırmasında kurumlar vergisi, ‘Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler’ i simgeleyen 1000 numaralı kodun bir alt başlığı olarak 1200 numaralı gelir kodlarında tablolştırılır. 2. Bölümün bu alt-başlığında, OECD verilerine göre kurumlar vergisinin GSYH içindeki payının ülkeler arası karşılaştırılması yapılmıştır.

Tablo 2.5’teki verilerin ortalaması alındığında kurumlar vergisinin GSYH içindeki payı; yaklaşık olarak Hollanda’da % 3.1, İsveç’te % 2.5, Danimarka’da % 2.3, Fransa’da % 2.3, İspanya’da % 2.4, Yunanistan’da yaklaşık % 1.7, Kore’de % 2.8, OECD ortalama toplamda % 2.9, AB 15 ve 19’da yaklaşık % 2.6 ve Türkiye’de % 1.1’dir. Daha açık bir söyleyişle, kurumlar vergisinin GSYH içindeki payı, adı geçen bu ülkelerde, (yukarıdaki sırayla) Türkiye’dekinin 2.8, 2.2, 2.1, 2.1, 2.2, 1.5, 2.5, 2.6, 2.3 katı olarak hesaplanmıştır.¹⁵

¹⁵ Bu paragrafta ve **de bunu takip eden 2 paragrafta** yüzde ve katsayısı cinsinden verilen tüm kıyaslayıcı rakamlar Tablo 2.5’teki verilere dayanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

Tablo 2.5. Kurumlar Vergisinin GSYH İçindeki Payı

1200										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Kore			1,3	1,9	1,9	2,5	2,4	3,3	4,1	4
Danimarka	1,4	1	1,2	1,4	2,2	1,7	2,3	3,3	3,9	3,6
Fransa	1,8	2,1	1,8	2,1	1,9	2,2	2,1	3,1	2,4	3
Yunanistan	0,3	0,3	0,7	0,8	0,7	1,4	1,8	4,1	3,2	2,6
Hollanda	2,6	2,4	3,1	2,8	3	3,2	3,1	4	3,8	3,3
İspanya	1,4	1,3	1,3	1,1	1,4	2,9	1,7	3,1	3,9	4,6
İsveç	2,1	1,7	1,8	1,1	1,7	1,6	2,8	3,9	3,7	3,8
Türkiye	0,5	0,6	0,6	0,6	1,1	1	1,1	1,8	1,7	1,6
OECD Toplam	2,2	2,3	2,2	2,3	2,6	2,6	2,7	3,6	3,7	3,9
AB 19	1,9	2	2	2	2,4	2,5	2,7	3,5	3,2	3,5
AB 15	1,9	2	2	2	2,4	2,5	2,6	3,7	3,3	3,5

Kaynak: 2.5'te yer alan orijinal OECD Tablosundaki verilere dayanarak özetlenmiş ve yeniden düzenlenmiştir.

Kurumlar vergisinin GSYH içindeki payına ülkemizde 1965 yılından 2007 yılına dek bir miktar artış gözlenmekte ise de bu artışın OECD ortalaması veya AB-15 ve AB-19 ortalaması ile aramızda varolan farkı kapatmakta yeterli olmadığı gözlenmektedir. OECD, AB-19 ve AB-15 ülkelerinde kurumlar vergisinin GSYH içindeki payı, 2005-2007 ortalamaları cinsinden (yukarıdaki sırayla) Türkiye'dekinin 2.4, 2.1 ve 2.1 katı olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2.6'daki veriler Türkiye'deki kurumlar vergisi GSYH oranının diğer tüm OECD ülkelerindekinin gerisinde kaldığı görülmektedir. Kârlar üzerinden alınan vergilerin düşük tutulmasının, üretim girişimlerini ve şirketlerin yatırım eğilimlerini teşvik ederek ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etki yaptığı ve dolayısıyla bunun bir "kalkınma" ve "hızlı büyüme" stratejisinin önemli bir parçası addedilebileceği öne sürülebilir. Fakat, hızlı kalkınma ve yüksek büyüme hızlarında tüm OECD ülkeleri arasında rekora

koşmuş olan Güney Kore ve İrlanda gibi ülkelerin kârlardan aldıkları vergilerin GSYH oranı bile, Türkiye'dekinin çok üstünde olmuştur ve dolayısıyla bu tezi desteklemez: Örneğin, büyük atılımını yaptığı 1975-1995 yılları arasında Güney Kore'nin topladığı kurumlar vergisinin GSYH'a oranının ortalaması, Tablo 2.5'teki verilere göre, Türkiye'dekinden yaklaşık %130 fazladır ($2.00/0,88 = 2.28$). Bu vurucu fark, 2005-2007 döneminde daha ortalaması cinsinden azalmamış, tersine biraz daha artarak %150 civarına yükselmiş görünmektedir ($3.94/1.6 = 2.47$)

2.4. OECD ÜLKELERİNDE SERVET UNSURLARI ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI

OECD gelir kodlamasına göre servet üzerinden alınan veriler (4000) numaralı vergi kodu başlığı altında toplanmıştır. Bu başlık altında, sermaye kazancından alınan vergiler, taşınmaz mallar üzerinden alınan vergiler, veraset ve intikal vergisi yer almakta ancak motorlu taşıtlar vergisi yer almamaktadır.

2005-2007 ortalaması cinsinden Servetten Alınan Vergilerin GSYH'a oranında Fransa ve Kore %3.5 ve %3.45 ile rekortmen olup bu iki ülkeyi %3.4 ile Kanada, %3.3 ile Lüksemburg ve (sürpriz) İspanya ve 3.1 ile ABD izlemektedir. Bu değişken bağlamında en düşük oran, %0.3 ile Meksika'ya aittir ve Meksika'yı %0.4, %0.5 ve %0.6 ile (sırasıyla) Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Avusturya takip etmektedir. Türkiye ise Macaristan ve Almanya ile birlikte %0.85-%0.90 bandında sondan 5.-7. sıraları paylaşmaktadır. Meksika'nın GSYH'a oranı olarak servet unsurlarından topladığı vergiler Türkiye'nin üçte-biri, Türkiye'ninki ise bu vergi kalemlerinde şampiyonluk yarışı yapan Kore ve Fransa'nın üçte-biri düzeyindedir.¹⁶

¹⁶ Bu paragrafta ve **de bunu takip eden 2 paragrafta** yüzde ve katsayısı cinsinden verilen tüm kıyaslayıcı rakamlar Tablo 2.8'deki verilere dayanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

Kore söz konusu oranı 1980 ile 2007 arasındaki çeyrek yüzyılda 2 kattan fazla (2.43 kat veya %143) arttırırken, Türkiye yaklaşık %28 oranında düşürmüştür. Fakat Türkiye'nin 1965, 1970, 1975 ve 1980 ortalaması ile 2005-2007 ortalaması yaklaşık birbirinin aynıdır; dolayısıyla (1980-1995 arasında belirgin bir düşüş kaydetmesine rağmen) bu değişkenin 1965-2007 döneminin tümü itibariyle, Türkiye'de yatay bir trend izlediği söylenebilir. OECD ve AB-19 ülkelerinde de, Servetten Alınan Vergilerin GSYH oranında 1965 -2007 döneminde yatay bir trend gözlenmektedir: OECD ülkelerinin 1965 ve 1970 ortalamaları ile 2000 ve 2005 ortalamaları tıpatıp aynıdır (%1.9). Keza, AB-19 ülkelerinin söz konusu yıllardaki ortalaması, **sırasıyla**, %1.75 ve %1.80 dir.

Tablo 2.6. Servet Unsurları Üzerinden Alınan Vergilerin GSYH İçindeki Payı

4000										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Meksika				0,3	0,1	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Kore			1,5	1,4	1,5	2,4	2,9	2,9	3	3,4
Danimarka	2,4	2,3	2,3	2,5	2	1,9	1,7	1,6	1,9	1,9
Fransa	1,5	1,6	1,8	1,9	2,5	2,7	2,9	3,1	3,4	3,5
Yunanistan	1,7	1,8	1,9	1	0,7	1,2	1,2	2,1	1,4	1,4
Hollanda	1,4	1,2	1	1,5	1,5	1,6	1,7	2,1	2,1	1,2
İspanya	0,9	1	1,2	1	1,6	1,8	1,8	2,2	3,1	3
İsveç	0,6	0,5	0,5	0,4	1,1	1,8	1,3	1,8	1,5	1,2
Türkiye	1,1	1	0,8	0,7	0,5	0,5	0,5	0,8	0,8	0,9
OECD Toplam	1,9	1,9	1,7	1,6	1,7	1,9	1,8	1,9	1,9	1,9
AB 19	1,8	1,7	1,5	1,5	1,5	1,7	1,5	1,8	1,8	1,8
AB 15	1,8	1,7	1,5	1,5	1,5	1,7	1,7	2	2,1	2,1

Kaynak: 2.6'da yer alan orijinal OECD Tablosundaki verilere dayanarak özetlenmiş ve yeniden düzenlenmiştir.

Türkiye’de servet unsurlarından alınan vergilerin GSYH’a oranının AB AB ve OECD ülkeleri ortalamalarıyla kıyaslamasına gelince... 2000 ve 2005-2007 dönemi ortalaması OECD ve AB-19 ülkelerinde birbirine çok yakındır: sırasıyla, %1.93 ve %1.83... AB-15 ülkelerinde ise daha yüksektir: %2.1... Dolayısıyla, burada sadece bu değişkenin AB-15/Türkiye ve OECD/Türkiye katsayılarını hesapladık: Tablo 2.6’daki verilerden, 2000 ve 2005-2007 dönemi ortalaması olarak bu katsayıyı, **sırasıyla**, $(2.1/0.85 =)$ 2.47 ve $(1.925/0,85 =)$ 2.26 olarak bulundu. 1965, 1970 ve 1975 ortalamaları cinsinden benzer ama biraz daha düşük bir katsayı elde edildi: Sırasıyla, 1.74 ve 1.92.

2.5. OECD ÜLKELERİNDE DOLAYLI VERGİLERİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI

OECD ülkelerinde **dolaylı vergilerin GSYH’a oranları** OECD istatistiklerinde 5000 numaralı kod altında yer alır. Yani katma değer vergisi, özel tüketim vergisi, motorlu taşıtlar vergisi gibi vergiler ile mal ve hizmetlerden alınan satış vergileri dahil tüm dolaylı vergiler 5000 No.lu kodun alt kalemlerinde sıralanmıştır¹⁷ ve 5000 kodlu tabloda bunların hepsinin toplamı yer alır.

Tablo 2.6’da sunulan 11 yıla ait verilerin ortalaması alındığında dolaylı vergilerin GSYH içindeki payının ortalaması; Danimarka’da % 15.3, İsveç’te % 12, Fransa’da % 11.8, Hollanda’da yaklaşık % 11, Yunanistan’da % 10.5, Meksika’da % 10, Kore’de % 9, İspanya’da % 7.8 ve nihayet Türkiye’de % 7.1’dir. Başka bir söyleyişle, 1965-2007 arasını kapsayan uzun dönemi simgeleyen 11 yılın ortalaması cinsinden Dolaylı Vergilerin GSYH içindeki payı, adı geçen bu ülkelerde (**yukarıdaki sırayla**) Türkiye’dekine kıyasla 2.15, 1.69, 1.66, 1.54, 1.47, 1.4, 1.26 ve 1.1 katı olarak bulunmuştur.¹⁸

¹⁷ Bkz. Ek 4.

¹⁸ Bu paragrafta ve **de bunu takip eden 2 paragrafta** yüzde ve katsayısı cinsinden verilen tüm kıyaslayıcı rakamlar Tablo 2.6’daki verilere dayanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

Tablo 2.7. Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergilerin (Dolaylı Vergiler) GSYH İçindeki Payları

5000										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Meksika				8,3	11	9,6	9	9,8	11,3	9,5
Kore			9,2	10,8	9,7	8,8	8,4	9	8,8	8,3
Danimarka	12,4	14,9	13,2	16,1	15,8	15,4	15,7	15,9	16,3	16,3
Fransa	13,1	13	11,8	12,2	12,7	11,9	11,7	11,4	11,1	10,7
Yunanistan	8,7	9,6	9,1	8,9	10,9	11,7	11,9	12	10,8	11,4
Hollanda	9,4	9,9	9,8	10,8	10,9	11,3	11,3	11,5	12,3	11,2
İspanya	6	5,7	4,5	4,7	7,8	9,2	9,2	10,3	10	9,5
İsveç	10,9	10,7	10	11,1	12,6	13	13,2	12,8	12,9	12,9
Türkiye	5,7	4,6	4,9	3,4	4,1	4,2	6,3	10,1	12	11,3
OECD Toplam	9,6	9,8	9,4	9,8	10,5	10,5	11	11,2	11,3	10,9
AB 19	10,4	10,7	9,8	10,7	11,6	11,8	12,3	12,1	12,1	11,8
AB 15	10,4	10,7	9,8	10,7	11,6	11,8	11,9	12	11,9	11,6

Kaynak: Ek 2.7'de yer alan orijinal OECD Tablosundaki verilere dayanarak özetlenmiş ve yeniden düzenlenmiştir.

Ama veriler; bu 11 yıllık ortalamalardan çok daha önemli bir sonuca işaret etmektedir: Uzun dönem ortalaması böyle olmakla birlikte, bu değişkenin x-ülkesi/Türkiye cinsinden çok belirgin bir düşüş trendi içinde olduğu; son beş yıl ortalaması cinsinden OECD ve AB ülkeleri ortalaması cinsinden bu değişken bağlamında aramızda olan farkın kapandığı anlaşılmaktadır. Tablo 2.6'daki veriler, özellikle 2000-2007 arasında, GSYH'nın oranı cinsinden Türkiye'deki dolaylı vergilerin, OECD, AB-19 ve AB-15 ülkelerindeki ortalamalar ile hemen-hemen aynı düzeyde olduğunu göstermektedir.

OECD, AB-19 ve AB-15 ülkelerinde dolaylı vergilerin GSYH içindeki payı, 1965-1985 dönemi ortalamaları cinsinden Türkiye'dekinin (**sırasıyla**)

2.1, 2.3 ve 2.3 katı iken; katsayı cinsinden ifade ettiğimiz bu fark 2000, 2005 ve 2007 yılları ortalamaları cinsinden, sırasıyla 0.98, 1.06 ve 1.04 olarak bulunmuştur. Türkiye'nin dolaylı vergiler tahsilatında OECD ve AB-15 ortalamasını yakaladığı görülmektedir. Hatta, veriler, Dolaylı Vergilerin GSYH'a oranının 2005-2007 ortalaması cinsinden Türkiye'nin; Meksika, Kore, Fransa, Yunanistan ve İspanya'yı geride bırakmış olduğuna işaret etmektedir.

Fakat GSYH'nın bir yüzdesi olarak dolaylı vergilerin oranının seçilen diğer ülkelerdeki oranlara yakın olmasının, vergileme yönünden bir başarı olmadığı açıktır. Çünkü, Tezin daha önceki 3 alt-başlığında gösterdiğimiz gibi, 'Gelir ve Kârlar Üzerinden Alınan Vergiler' in GSYH'a oranında bunun tam tersi bir durum söz konusudur ve bu, Türkiye'deki dolaysız vergilerin dolaylı vergilere oranında, özellikle son on yılda, hem mutlak olarak hem de OECD ve AB-ülkeleri ortalamalarına kıyasla önemli bir düşüş olduğunun bir göstergesidir.¹⁹ Bunun; gelir dağılımı üzerinde önemli olumsuz etkileri olduğu ise tartışma götürmez.

2.5.1. OECD ÜLKELERİNDE KATMA DEĞER VERGİSİ VE BENZERİ SATIŞ VERGİLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI

Katma değer vergisi, satış vergileri ve benzeri vergiler" OECD tablolarında (5110) numaralı gelir kodu altında toplanmıştır. 2. bölümün bu alt başlığında, bu vergilerin GSYH'a oranlarının Türkiye'deki ve OECD ülkelerindeki değerleri ve seyri karşılaştırılacak ve kıyaslanacaktır. Türkiye'de katma değer vergisi ilk defa 1984 yılında yürürlüğe konulduğu için, karşılaştırmalar 1985 yılından itibaren yapılacaktır.

¹⁹ Bu bölümün son alt başlığında, bu önemli konu daha etraflıca incelenecek ve Türkiye'deki Dolaylı/Dolaysız vergi tahsilatının OECD ve AB ülkeleri ortalamasıyla karşılaştırması yapılacak ve konuya ilişkin sorun daha açık-seçik rakamlar ve oranlarla ortaya konacaktır.

Tablo 2.8. Katma Değer Vergisi ve Benzeri Vergilerin GSYH İçindeki Payları

5110										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Meksika				2,5	2,7	3,6	2,8	3,5	3,8	3,7
Kore			1,9	3,8	3,5	3,7	3,7	4	4,5	4,2
Danimarka	3	7,2	6,6	9,6	9,3	9,5	9,4	9,5	10	10,4
Fransa	7,9	8,7	8,3	8,5	8,5	7,9	7,5	7,5	7,5	7,4
Yunanistan	1,8	3,4	3,6	2,8	4,4	6,9	6,6	7,4	6,9	7,5
Hollanda	4,1	5,2	5,8	6,8	6,9	7,1	6,5	6,9	7,6	7,4
İspanya	3,3	3,2	2,8	2,3	4,1	5,2	5,1	6,1	6,3	6
İsveç	3,6	3,9	4,9	6,2	6,6	7,8	9,2	8,8	9,2	9,3
Türkiye					2,7	3	5,2	5,8	5,3	5,1
OECD Toplam	3,8	4,4	4,5	5	5,4	5,9	6,1	6,6	6,8	6,7
AB 19	4,1	4,7	4,9	5,7	6,3	6,8	6,9	7,4	7,7	7,6
AB 15	4,1	4,7	4,9	5,7	6,3	6,8	7	7,4	7,5	7,5

Kaynak: Ek 2.8'de yer alan orijinal OECD Tablosundaki verilere dayanarak özetlenmiş ve yeniden düzenlenmiştir.

Tablo 2.7'deki rakamlar, ihdas edildiği 1984 yılından sonraki 5-6 yıl içinde OECD ve AB-15 ve AB-19 ortalamalarının yaklaşık yarısı kadar olan "katma Değer Vergisi GSYH oranı, 1990'lı yıllarda hızla artmış ve 1995 yılından sonra yatay bir seyir izlemiştir. 1985 ve 1990 yılları ortalaması Türkiye'de %2.85 olan ve sadece Meksika'daki orana yaklaşık eşit olan bu değişkenin aynı dönemdeki düzeyi, OECD ülkeleri toplamında, %5.65 (tam iki kat); AB-19 ve AB-15 ülkeleri ortalaması olarak ise %6.55 (2.3 kat) idi.²⁰

Türkiye'de 1990'lı yılların ilk yarısında hızla yükselen bu oranın 2000, 2005 ve 2007 yılları ortalaması % 5.43 'e yükselmiş; aynı dört yıl için AB-19 ve AB-15 ortalamaları (sırasıyla) %7.6 ve %7.5 olarak gerçekleştirmiş ve AB

²⁰ Bu paragrafta ve de bunu takip eden 2 paragrafta yüzde ve katsayısı cinsinden verilen tüm kıyaslayıcı rakamlar Tablo 2.7'deki verilere dayanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

ülkeleri ile aradaki 2.3 katlık fark büyük ölçüde kapanarak 1.39 civarına inmiştir:

Ülkeler itibariyle 2005-2007 yılları katma değer vergisi rakamlarının 2 yıllık ortalamaları alındığında bu ortalamaların Meksika için % 3,9, Kore için % 4,4, Danimarka için % 10,2, Fransa için % 7,4, Yunanistan için % 7,3, Hollanda için % 7,4, İspanya için % 6,2, İsveç için % 9,2 ve Türkiye için % 5,3 olduğu görülmektedir. AB 19 ve AB 15 ülkeleri ortalama rakamları da Türkiye ortalamasının üzerindedir. Ama yukarıdaki paragrafta da işaret edildiği üzere 1985-90 yıllarında Türkiye'dekine kıyasla AB-19 ve AB-15 ortalaması olarak %130 daha yüksek olan bu oran, 2005-2007 arasında Türkiye'dekinden sadece %35-%39 daha yüksek olarak gerçekleşmiştir.

Dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının, Türkiye'de diğer ülkelerden daha yüksek bir seviyede olduğunu 2.4. Başlığı altında göstermiştik. Bunun böyle olmasının nedeni, aşağıdaki Alt-Başlıkta görüleceği gibi, Dolaylı Vergilerin diğer önemli kalemi, *Özel Tüketim Vergilerinin GSYH'a olan payının* Türkiye'de AB ülkelerine kıyasla çok daha yüksek bir düzeyde olmasıdır.

2.5.2. OECD ÜLKELERİNDE ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ VE BENZERİ SATIŞ VERGİLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI

Tezin birinci bölümünde Türkiye'de özel tüketim vergisinin 2002 yılında yürürlüğe girdiği ve bu tarihten önce çeşitli adlar altında alınan 16 adet vergi, harç, fon ve payı yürürlük tarihinden sonra bünyesinde toplandığı belirtilmişti. OECD tarafından yayınlanan istatistiklerde ise veriler 5'er yıllık olarak verilmektedir; dolayısıyla, Tablo 2,8'deki OECD verilerinde, özel tüketim vergisi tahsilat rakamları 2005 yılından önceki verilerde yoktur. Fakat 1965-2000 arasında 5-yılda bir olarak tabüle edilmiş verilerde, yukarıda sözü edilen ÖTV benzeri 16 kalem vergi, harç, fon ve pay vardır.

ÖTV benzeri bu tür dolaylı vergilerin GSYH'a oranı 1965-1975 arasında ortalama % 5.0 gibi oldukça yüksek olan ve 1975 itibariyle AB ve OECD ortalamalarının bile üstüne çıkmış olan ÖTV-benzeri bu vergi kalemleri toplamı 1980 sonrasında hızla düşerek 1990 ve 1995 ortalaması olarak %1.1'in altına --aynı yıllardaki AB-19 ortalamasının dörtte birine-- düştükten sonra, 2000 yılından sonra yükselmeye başlamıştır. 2002'de ÖTV'nin yürürlüğe girmesinden sonra hızla yükselen ÖTV/GSYH oranı 2005-2007 ortalaması cinsinden %6.0 gibi yüksek bir orana ulaşmıştır --ki, bu, OECD, ve AB-15 teki ÖTV/GSYH oranının 2005-2007 ortalamasından %71.4 daha yüksek bir orandır.²¹

Kıyaslamalı oranın böyle çıkmasında, Türkiye'deki hükümetlerin bütçe açıklarını kapatmak için gelir vergisi reformu yapmak yerine ÖTV gibi dolaylı vergileri yükseltme kolaylığına sığınması olduğu kadar, AB ülkelerinin ve Güney Kore dahil birçok OECD ülkesinin tam tersi bir politikan izleyerek 1960'lar veya 1970'lerden itibaren ÖTV/GSYH oranlarını düşürmeleri etken olmuştur: Örneğin AB-15 ve AB-19 ülkelerinin (her ikisinin de) ÖTV/GSYH oranı 1965-1975 ortalaması %5.75'den, 2005-2007 döneminde 1.59 kat (veya %37.4 oranında) düşerek ortalama %3.6'a gerilemiştir. Bu bağlamda, 1975 ve 1980 yılları arasında %6.95 olan ÖTV/GSYH oranını, 1.78 kat düşürerek 2005 ve 2007 ortalaması cinsinden %3.9'a indiren Güney Kore'nin performansı daha da dikkat çekicidir.

²¹ Bu paragrafta ve **de bunu takip eden 2 paragrafta** yüzde ve katsayısı cinsinden verilen tüm kıyaslayıcı rakamlar Tablo 2.8'deki verilere dayanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

Tablo 2.9. Özel Tüketim Vergisi ve Benzeri Vergilerin GSYH İçindeki Payları

5120										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Meksika				5,6	8,2	5,9	6	6,2	7,3	5,7
Kore			7,1	6,8	6,1	4,9	4,3	4,6	4,1	3,8
Danimarka	8,7	6,9	5,8	5,8	6	5,1	5,6	5,5	5,4	5,1
Fransa	4,9	4	3,2	3,4	3,7	3,7	3,8	3,6	3,3	3,1
Yunanistan	6	5,5	4,6	5,4	5,3	4,1	4,7	3,4	2,9	2,9
Hollanda	4,8	4,1	3,3	3,1	3,1	3,2	3,7	3,5	3,6	3,3
İspanya	2,7	2,5	1,6	2,4	3,5	3,4	3,3	3,3	3	2,8
İsveç	6,7	6,2	4,4	4,3	5,5	4,8	3,7	3,6	3,4	3,1
Türkiye	5,6	4,5	4,9	3,4	1,4	1,1	1	4	6,2	5,8
OECD Toplam	5,8	5,3	4,7	4,7	4,8	4,1	4,3	3,9	3,8	3,5
AB 19	6	5,5	4,5	4,5	4,8	4,4	4,8	4,1	3,8	3,6
AB 15	6	5,5	4,5	4,5	4,8	4,4	4,4	4	3,8	3,5

Kaynak: Ek 2.9'da yer alan orijinal OECD Tablosundaki verilere dayanarak özetlenmiş ve yeniden düzenlenmiştir.

2005-2007 ortalaması cinsinden Türkiye'deki ÖTV'nin ve benzeri spesifik mal ve hizmetlerden alınan vergilerin GSYH'a oranını başka bazı OECD ülkeleriyle kıyaslırsak, söz konusu oranı yaklaşık olarak Meksika'da % 6,7, Kore'de % 3,9, Danimarka'da % 5,2, Fransa'da % 3,2, Yunanistan'da % 2,8, Hollanda'da % 3,4, İspanya'da % 2,9, İsveç'te % 3,2 olarak buluruz. Türkiye'de % 6 olan ÖTV/GSYH, bu rakamların, **sırasıyla**, 0.90, 1.53, 1.15, 1.87, 2.14, 1.76, 2.1, 1.87 katı kadardır.

Dolaylı Vergiler toplamının GSYH oranında olduğu gibi ÖTV/GSYH oranlarının bu kıyaslamasına bakarak, tüm OECD ülkeleri arasında, tahsilatı arttırması görece kolay olduğu ve politik açıdan daha az sakıncalı görüldüğü için gelir dağılımını bozan etkilerine aldırılmayıp vergi sisteminde dolaylı vergilere yüklenmiş ve de toplam vergi gelirlerinin GSYH'a oranı cinsinden

tüm diğer OECD ülkelerinin çok gerisinde kalmış olan iki ülke vardır ve bunlar Meksika ile Türkiye'dir. (*Dolaysız / Dolaylı Vergi oranları ve bu oranların seçilmiş OECD Ülkesi (x)/Türkiye cinsinden katsayıları, aşağıda 2.6 Alt-Başlığında hesaplanarak daha açık-seçik bir şekilde sunulup, tartışılacaktır.*)

Ayrıca, daha önce 2.4 alt-başlığı altında gösterildiği üzere, Servetten Alınan Vergilerin GSYH'a oranında da bu iki ülke tüm diğer OECD ülkelerinin çok gerisinde kalmaya devam etmişlerdir. Sormadan geçemeyeceğiz, acaba bu oranlar bağlamındaki kıyaslamaların böyle olması ile Meksika ve Türkiye'nin ekonomik büyüme-hızı ve kalkınma performansları ve eğitim gibi beşeri sermaye birikimi açısından, bırakınız gelişmiş ülkeleri, 1965'te başa-baş durumda oldukları Kore'ye kıyasla öylesine düşük bir performans göstermeleri bir tesadüf müdür? Hiç sanmıyoruz.

2.6. OECD ÜLKELERİNDE DOLAYSIZ VERGİLERİN GSYH'daki PAYLARI, DOLAYSIZ/ DOLAYLI VERGİ ORANLARI ve BU DEĞİŞKENİN OECD ve AB ÜLKELERİ İLE TÜRKİYE KİYASLAMASI

2.6.1. OECD Ülkelerinde “Dolaysız Vergiler / GSYH” Oranları ve OECD ve AB ülkeleri ile Türkiye Kıyaslaması

2.3 Başlığı altında OECD ülkelerinde dolaysız vergilerin GSYH'a oranlarını Türkiye'dekilerle kıyaslarken, OECD istatistiklerinde bambaşka bir Kod (4000) altında toplanan *Servet Unsurlarından Alınan Vergileri* “Dolaysız Vergiler” ana kalemine dahil edilmemişti. 2. Bölümün sonucu mahiyetindeki bu son bölümde Dolaysız/Dolaylı vergi oranlarının OECD ülkeleri ve Türkiye kıyaslamalarını yaparken, Servetten Alınan Vergileri de Dolaysız Vergi Ana-kalemine dahil ederek karşılaştırma ve yorum yapmanın daha doğru olacağı düşünüldü.

Türkiye'nin bir *kamu maliyesi sorunu* olduğu konusunda fikir birliği vardır denebilir. Sorun; hem toplam kamu gelirlerinin, hem toplam vergi gelirlerinin, hem dolaysız vergiler toplamının GSYH içindeki paylarının, hem de dolaysız vergilerin toplam vergi-gelirleri içindeki payının Türkiye'de, OECD ve AB ülkeleri ortalamalarına kıyasla çok önemli ölçüde düşük olmasında yansımaktadır.²²

Bu oranların öylesine düşük olmasından kaynaklanan "*kamu maliyesi sorunu*" ise, en son analizde, hem toplam kamu harcamalarının GSYH'daki payının OECD ve AB ülkelerine kıyasla Türkiye'de düşük olması, hem de kamu-açığının (bütçe açığı değil kamu açığının) GSYH'a oranının 2008 krizi öncesindeki "iyi yıllarda" bile %4.5'un altına düşmemiş olmasında yansımaları bulmuştur. Kriz sonrası (2009 yılında) ise bütçe açığı %5.5, bütçe dışı 17 fonun toplam açığı ise tahminen %5-%6 arasında gerçekleşmiş ve dolayısıyla Kamu Açığı/GSYH oranı kesinlikle %10'un üstüne taşınmıştır. Bu konuya ilişkin daha etraflı veriler ve tartışma 3 Bölümün ilk sayfalarında sunulmaktadır. Bu Alt-Başlık altında ise sadece *Dolaysız / Dolaylı Vergi oranları ve bu oranların seçilmiş OECD Ülkeleri/Türkiye cinsinden katsayıları* hesaplanarak sunulmakta ve yorumlanmaktadır.

Tablo 2.10; 1980-2007 döneminde Seçilmiş OECD ülke ve grupları için *Servet Unsurlarından Alınan Vergiler dahil Dolaysız Vergilerin GSYH oranlarını* göstermektedir (--ki, sözcük ekonomisi için bundan sonra bu değişken sadece ve kısaca "***Dolaysız Vergilerin GSYH'a oranı***" (veya "***DsızV/GSYH***" diye anılacaktır).

Kore ve İspanya gibi bazı OECD ülkeleri 1980 ile 2007 arasında, ***Dolaysız Vergilerin GSYH oranında*** %100'ü bulan (Kore %95) veya geçen (İspanya %113) artışlar kaydetmiştir. Yunanistan ve Fransa gibi bazı AB ülkeleri %50-%60 gibi hatırı sayılır oranlarda artış sağlamış; ama (yüksek DsızV/GSYH oranlı) İsveç ve (çok düşük DsızV/GSYH oranına sahip)

²² Kamu gelirlerinin, toplam vergi gelirlerinin ve dolaysız vergiler toplamının GSYH içindeki paylarının Türkiye'de, OECD ve AB ülkeleri ortalamalarına kıyasla ne ölçüde düşük kalmış olduğuna ilişkin veriler, ve analizler için bu Bölümün 2.1., 2b2 ve 2.3 Ana başlıklarına bkz.

Meksika gibi bazı ülkelerde ise 1980-2005 arasında bu değişimde ya hiç artış kaydedilmemiş (Meksika) ya da %6.4 gibi çok cüzi bir oranda artarak (İsveç) yatay bir trend izlemiştir. Türkiye’de ise, DsızV/GSYH’nın 1980 ve 1985 yılları ortalaması % 6.2 iken 2000 ve 2007 yılları ortalaması yaklaşık % 6.7 olarak gerçekleşmiş ve bu ortalamalar cinsinden söz konusu değişimde % 8 gibi ufak bir artış gözlenmiştir.²³

Tablo 2.10. Dolaysız Vergilerin GSYH İçindeki Payı Kişisel Gelirler+Ücret+Karlar+Servet Unsurları Üzerinden Alınan Vergilerin GSYH İçindeki Payları

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Meksika	5,3	4	5,2	4,6	5,5	5,3	5,8
Kore	5,9	5,9	9	9,1	9,7	10,6	11,5
Danimarka	26,3	28,9	30,2	32	31,6	33,2	31,6
Fransa	9,5	10,2	10,2	11	15,2	14,9	15,3
Yunanistan	5,6	5,6	6,6	7,6	11,4	9,3	8,9
Hollanda	15,6	12,7	15,4	12,6	12,1	12,9	12,6
İspanya	6,9	8,4	11,8	11,2	12	13,7	14,7
İsveç	21,8	22,9	24,8	20,9	24,2	23,2	23,5
Türkiye	7,6	4,8	5,3	5,3	7,9	6,1	6,2
OECD Toplam	14	14,4	15,2	14,5	15,5	15	15,3
AB 19	14,2	15,1	15,5	14,5	15,4	14,6	14,9
AB 15	14,2	15,1	15,5	15,4	16,9	16,2	16,5

Kaynak: EK 2.3, Ek 2.4B, Ek 2.5 ve Ek 2.6'daki ham verilerin satır-sütun toplamı yapıldıktan sonra seçilmiş ülkeler ve OECD ve AB ortalamalarını içeren özet tablo tarafımızdan yeniden düzenlenmiştir.

²³ Bu paragrafta ve de bunu takip eden 2 paragrafta yüzde ve katsayısı cinsinden verilen tüm kıyaslayıcı rakamlar Tablo 2.10'daki verilere dayanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

1980 ve 1985 yılları ortalaması cinsinden Türkiye’de DsızV/GSYH oranı % 6.2 iken, OECD, ve AB-15 ortalaması, sırasıyla, %14.2 ve %14.65 idi. Dolayısıyla OECD ve AB-15 ülkelerinin 1980 ve 1985 DsızV/GSYH ortalamaları Türkiye’dekinden % 129 ve % 136 daha yüksekti.

2005-2007 ortalaması cinsinden $(DsızV/GSYH)_{OECD} / (DsızV/GSYH)_{TÜRKİYE}$ ve $(DsızV/GSYH)_{AB-15} / (DsızV/GSYH)_{TÜRKİYE}$ oranlarının, sırasıyla, 2.46 ve 2.66 olarak gerçekleşerek 1980 ve 1985 yıllarındaki değerlere kıyasla yükseldiği anlaşılmaktadır. Kısacası, Türkiye’de toplanan Dolaysız Vergilerin GSYH’a oranı, OECD ve AB ülkeleri ortalamasına kıyasla 1980 ve 1985 döneminde zaten çok düşükken, 1980-2007 arasında geçen çeyrek yüzyıl içinde aradaki fark olumsuz istikamette ve kayda değer bir oranda (% 7 ve % 12) artmıştır.

Öte yandan dolaylı vergilerin GSYH’daki paylarının benzer bir karşılaştırması çok daha farklı bir tablo ortaya koyar. Dolaylı vergilerin GSYH’daki oranını **DV/GSYH** olarak kısaltırsak...: 1980 ve 1985 ortalamaları cinsinden, $(DV/GSYH)_{OECD} / (DV/GSYH)_{TÜRKİYE}$ ve $(DV/GSYH)_{AB-15} / (DV/GSYH)_{TÜRKİYE}$ oranlarının, sırasıyla, 2.7 ve 2.97 olarak gerçekleşmişti. Oysa bu katsayıların 2005-2007 ortalamaları (Türkiye’deki dolaylı vergi /GSYH oranının söz konusu yıllar arasında yaklaşık 2 kat artarken OECD ve AB-5 ülkelerindekilerin yatay seyretmeleri nedeniyle) yaklaşık 2 kat artarak, sırasıyla, 0.93 ve 0.99 olarak bulunmuştur.

2.6.2. OECD Ülkelerinde Dolaysız Vergilerin Dolaylı Vergilere Oranı ve Bu Değişkenin OECD ve AB Ülkeleri İle Türkiye Kıyaslaması

Seçmiş olduğumuz OECD ülkeleri ile OECD, AB-15 ve AB-19 ülkelerindeki Dolaylı Vergiler Toplamının (Kod 5000) GSYH’daki payları (1965-2006) Ek. 2.6’daki orijinal OECD verilerine dayanarak oluşturulmuş olan **Tablo 2.7**’de sunulmuştu. Dolaysız Vergiler toplamının GSYH’a oranları (1980-2006) ise yukarıda 2.6.1 başlığı altında **Tablo 2.10**’da sunulmuştu.

Tablo 2.10'daki verilerin tablo 2.7'deki verilere bölünmesiyle, 1980-2007 döneminde seçilmiş OECD ülkeleri için **dolaysız vergilerin dolaylı vergilere oranları** bulunmuş ve aşağıda Tablo 2.11'de sunulmuştur. Bu işlemi yapmaktaki maksat şudur: Vergi gelirleri içinde dolaylı ve dolaysız vergilerin oranının ne denli önemli olduğuna yukarıdaki alt-başlığın son paragraflarında değinilmişti. Söz konusu olguyu, “dolaysız veya dolaylı vergilerin (toplam vergi gelirlerine oranı cinsinden değil de) birbirlerine oranı olarak tablolştırmanın ve incelemenin ülkeler arasında bu bağlamda oluşmuş olan farkları daha net ve açık-seçik ortaya koyacağı düşünöldü.

2005-2007 ortalaması cinsinden dolaysız vergilerin dolaylı vergilere oranı, AB-15 ve AB-19 ülkelerinden Türkiye'dekinden (sırasıyla) 2,7 ve 2,4 kat daha büyüktü (ya da başka bir deyimle, %170 ve %140 daha fazlaydı). Bu beklenmedik bir bulgu değildi; Dolaysız Vergilerin GSYH'a oranı da AB-15 ülkelerinde Türkiye'dekinden benzer bir oranda (%166) yüksek olarak bulunmuştu (Bkz. 2.6.1).²⁴

Ama beklenmedik olan, Dolaysız/Dolaylı vergi oranlarının 1980 yılında (ve öncesinde) Türkiye'de OECD ortalamasından da, AB-15 ortalamasından da kayda-değer ölçüde daha büyük çıkmasıydı. (sırasıyla, 1.57 ve 1.68). Ama 1980 yılından sonra söz konusu değışkenin değeri, Türkiye'de; OECD, AB-19 ve AB-15 ülkeleri ortalamalarının altına düştü ve aradaki fark devamlı açıldı. Bunu nedeni de, Tablo 2.11'de de izleneceği üzere, OECD ve AB ülkeleri ortalamalarındaki yükselmeler değil (çünkü bu diziler yatay bir trend izledi ve hatta OECD ve AB-19 ortalamalarında cüzi de olsa bir düşüş gözlendi) 1980-2007 arasında Türkiye'deki dolaysız/dolaylı oranındaki kaydedilen büyük düşüştü: Söz konusu düşüştü: Türkiye'de 1980'de 2.24 olan “Dolaysız/Dolaylı Vergi Oranı”, 2005-2007'de 0.51-0.52 düzeyine indi. Bu 4.3 katlık (ya da %77 oranında) bir düşüş demektir.

²⁴ Bu paragrafta ve **de bunu takip eden 2 paragrafta** yüzde ve katsayısı cinsinden verilen tüm kıyaslayıcı rakamlar Tablo 2.11'deki verilere dayanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

Tablo 2.11. OECD Ülkelerinde Dolaysız Vergilerin Dolaylı Vergilere Oranı

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Meksika	0,64	0,36	0,54	0,51	0,56	0,47	0,5
Kore	0,55	0,61	1,02	1,08	1,08	1,2	1,32
Danimarka	1,63	1,83	1,96	2,04	1,99	2,04	1,94
Fransa	0,78	0,80	0,86	0,94	1,33	1,34	1,4
Yunanistan	0,63	0,51	0,56	0,64	0,95	0,86	0,79
Hollanda	1,44	1,17	1,36	1,12	1,05	1,05	1,05
İspanya	1,47	1,08	1,28	1,22	1,17	1,37	1,48
İsveç	1,96	1,82	1,91	1,58	1,89	1,8	1,84
Türkiye	2,24	1,17	1,26	0,84	0,78	0,51	0,52
OECD Toplam	1,43	1,37	1,45	1,32	1,38	1,36	1,38
AB 19	1,33	1,30	1,31	1,18	1,27	1,21	1,24
AB 15	1,33	1,30	1,31	1,29	1,41	1,36	1,4

Kaynak : Tablo 2.7'deki verilerin Tablo 2.10'daki verilere bölünmesiyle oluşturulmuştur.

Gene 2005-2007 verileri cinsinden, bu değişken bağlamında “şampiyon” Danimarka ile Türkiye arasındaki fark 3.9 ($=1.99/0.515$) kat olarak; kamu-açığı ve iç-borç durumunun vahameti nedeniyle 2010 yılının ilk aylarında AB çapında pek ufak sayılamayacak bir krize neden olarak “serkeş” (rogue) ülke sıfatını kazanan “komşu” Yunanistan ile aramızdaki fark bile ($0.835/0.515=$) 1.62 olarak bulunur. Ve Meksika kıyaslaması...: 1980’de Dolaysız/Dolaylı oranı Türkiye’de Meksika’dakinin 3.5 katı iken, 2005-2006 ortalaması cinsinden, bu değişkenin iki ülkedeki düzeyi yaklaşık eşitlenmiş görünmektedir.

Daha 1970’de kişi başına düşen geliri bizden azken, yaptığı ekonomik atılımlarla, bugünlerde yaklaşık üç katını yakalamış olan Kore’ye gelince...: 1980 yılında, bu değişken bağlamında Türkiye ile Meksika arasındaki fark, 1980 yılında, bugünlerde Danimarka/Türkiye farkı kadar (yaklaşık 4 kat),

2005-2006 yılı ortalaması cinsinden bu fark tersine dönmüş ve 0.49 olmuştur. Anlaşılan son 30 yılda “Koreleşiceğimize”, “Meksikanize olmuşuz. Türkiye’nin --bu ve 3. Bölümde inceleyeceğimiz konudaki gibi temel ve reel sorunlarıyla uğraşmak yerine dini siyasete alet edenlerin de gayretleri bir 30 yıl sonra “Pakistanize” olmamız şayan-ı hayret bir şey olmaz!

Tablo 2.12. [(Dolaysız /Dolaylı Vergiler)_{OECD}] / [(Dolaysız /Dolaylı Vergiler)_{Türkiye} Katsayısına İlişkin Tablo

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Meksika / Türkiye	0,29	0,31	0,43	0,61	0,72	0,92	0,96
Kore / Türkiye	0,25	0,52	0,81	1,29	1,38	2,35	2,54
Danimarka/ Türkiye	0,73	1,56	1,56	2,43	2,55	4,00	3,73
Fransa	0,35	0,68	0,68	1,12	1,71	2,63	2,69
Yunanistan/ Türkiye	0,28	0,44	0,44	0,76	1,22	1,69	1,52
Hollanda/ Türkiye	0,64	1,00	1,08	1,33	1,35	2,06	2,02
İspanya/ Türkiye	0,66	0,92	1,02	1,45	1,50	2,69	2,85
İsveç/ Türkiye	0,88	1,56	1,52	1,88	2,42	3,53	3,54
Türkiye/ Türkiye	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
OECD Toplam/ Türkiye	0,64	1,17	1,15	1,57	1,77	2,61	2,65
AB 19/ Türkiye	0,59	1,11	1,04	1,40	1,63	2,37	2,38
AB 15/ Türkiye	0,59	1,11	1,04	1,54	1,81	2,67	2,69

Kaynak : Tablo 2.11'deki verilerden elde edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ VERGİ SORUNSALININ ÖNEMLİ İKİ KAYNAĞI UYGULANAN VERGİ ÇİZELGESİNİN MÜTERAKKİ NİTELİKLERDEN YOKSUN OLMASI VE YALAN MATRAH BEYANI YOLUYLA GERÇEKLEŞTİRİLEN VERGİ KAÇAKÇILIĞININ BOYUTLARI: MAKRO VE MİKRO YAKLAŞIMLA YAPILAN BİRER TAHMİN; VARILAN SONUÇLARIN İKTİSADİ UZANTILARI VE İŞARET ETTİĞİ VERGİ REFORMUNA İLİŞKİN İKİ ÖNERİ

3.1. SORUNSALIN ve YANSIMALARININ ÖZETİ

2006 yılı itibariyle, (sosyal güvenlik primleri hariç) dolaysız vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı, ABD'de %65'in²⁵, AB-15 ülkelerinde ise %57'nin²⁶ üzerindeyken, bu oran Türkiye'de %33'ün biraz altındaydı.²⁷ Bunun da %97'si maaş ve ücretlerden kesilen gelir vergisi ve kurumlar vergisinden müteşekkildir.²⁸ Bu %97'lik dilimin içinde de, maaş ve ücretlerden alınan vergi, kurumlar vergisi toplamının 2.2 katıdır.²⁹

Öte yandan Hizmet ve endüstri sektöründe faaliyet gösteren ve çoğunluğu *proprietor* olan (yani kendi işini kurmuş bizzat kendisi ve aile fertlerinin de çalıştığı bilumum işletmelerden müteşekkil olan) *Beyannameye Ta'bi Gelir Vergisi Mükelleflerin* (BTGV Mükellefleri) ödediği gelir vergisinin GSYH içindeki payı **binde 3.6'nın**,³⁰ toplam gelir vergisi içindeki payı ise %1'in altındadır. Bu demektir ki, gerçekte GSYH'nın tahminen yaklaşık

²⁵ ABD'de Federal Hükümet bütçesinde dolaysız vergi gelirlerinin (bireysel gelir vergisi + kurumlar vergisi + işçi ve işveren kesilen sosyal sigorta primleri + miras ve intikal vergisi'nin) toplam Federal bütçe gelirleri içindeki payı %90 civarındadır. Kaynak: Council of Economic Advisors, Report of the President, U.S. Government Printing Office, Washington 2005. Appendix: Tablo B-84.

²⁶ Tablo 2.10'daki ilgili rakamların Tablo 2.2'deki rakamlara bölünmesiyle bulunmuştur: $\%16.5 / \%28.8 = \%57.3$

²⁷ Tablo 2.10'daki ilgili rakamların Tablo 2.2'deki rakamlara bölünmesiyle bulunmuştur: $\%6.2 / \%18.9 = \%32.8$

²⁸ Tablo 1.2 ve Tablo 1.3'teki verilerden hesaplanmıştır: $(4.31+1.96) / 6.6.64 = 0.97$

²⁹ Tablo 1.2 ve Tablo 1.3'teki verilerden hesaplanmıştır: $4.31/1.96 = 2.199$

³⁰ 1. Bölüm: 1.1.2.1 No.lu Alt Başlık ve Tablo 1.3'teki verilere bkz.

%25'ini kazanan bu grup mükellefin gelirlerinin çok altında matrahlar beyan ederek ödedikleri verginin gerçek vergi-öncesi gelirlerine oranı, yaklaşık %1.4 dolaylarındadır. Başka bir söyleyişle, 2006-2008 arasında GSYH'nin binde 3.5'u kadar gelir vergisi ödemiş olan BTGV Mükellefleri, gerçek gelir matrahlarını dürüst olarak beyan etselerdi çok daha yüksek gelir vergisi dilimine girecekleri için (meri gelir vergisi yasasına göre) ödemiş olacakları gelir vergisinin GSYH'a oranı %7.5'un üstünde olurdu : $(.30)(.25) = \%7.5$.

Fakat söz konusu toplam vergi kaçağı bu rakamların ifade ettiğinin çok üstündedir: Burada söz-konusu kaçak, sadece gelir vergisi üzerinden değil de KDV üzerinden gerçekleşmektedir. Çünkü "*yalan (ve düşük) matrah beyanı*"; daha çok naylon fatura kullanarak maliyetleri şişirmek yoluyla değil de, daha çok, fiş verilmeyerek ciroları düşük göstermek yoluyla gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla gerçek ciro ile eksik gösterilen ciro arasındaki fark, çarpı KDV oranı kadar bir miktarı, BTGV mükellefleri, müşterilerinden tahsil etmekte ama ödememektedir. Dolayısıyla, burada söz konusu vergi kaçağı %7+ değil de, tahminen %10-%11 dolaylarındadır. (Çakman; Çakmak, 2007 : 1996: 20)

Dolayısıyla Türkiye'de çağdaş bir vergi sistemine geçilmesini sağlayacak bir vergi reformu yapıp etkin bir biçimde uygulanabilse, 2006-2008 arasında yaklaşık %20 olan toplam vergi gelirlerinin GSYH oranı (Bkz. tablo 1.2) %50 oranında arttırılarak %30' civarına çıkartılabilir. --üstelik halkın sosyal-adalet algılamasını da olumlu bir istikamette değiştirerek... Bunun; gerek kamu açığını gidermek, gerek kamu alt-yapı yatırımları ve sağlık ve eğitim gibi beşeri sermaye yatırımları için kaynak sağlamak, gerek gelir dağılımında bir düzeltme ve "sosyal-adalet" algılamasında olumlu bir değişme yaratmak, gerekse 2006-2008 arasında %17'e düşmüş olan tasarruf oranını ve %20-%23 arasında seyreden yatırım oranını %30'un üzerine taşıyarak büyüme hızını arttırmak gibi faydalarının önemi açıktır.

Bu yapılabilirse, bütçe gelirlerindeki artışa paralel olarak kamu harcamaları ve kamunun GSMH içindeki payı elbette bir miktar yükselecektir. Bu bağlamda akla şu soru gelebilir: "*Tüm Batı Dünyasında ve AB ülkelerinde, "kamunun ekonomideki payında küçülme" istikametinde*

gelişmeler yaşanırken, yukarıda önerilen doğrultuda reformlar ve politika değişiklikleri yaparak Türkiye’de kamunun ekonomideki rolünü arttırmak, hele-hele AB ile uyum yolunda çalışmalar yapılırken doğru olur mu? “ Evet olur. Çünkü kamunun hizmet ve endüstri sektörlerinde üretim faaliyetlerinden giderek elini ayağını çekmesi ve kamunun “denetim” işlevlerini geliştirip çağdaşlaştırırken, serbest piyasaya “denetim işlemleri” haricindeki müdahalelerini minimize etmesi istikametinde “küçülmesi” başka bir boyuttur; müterakki gelir vergisi sisteminin uygulaması ve “düşük gelirlilere transfer harcamaları” eliyle gelir-dağılımını düzeltici istikamette etkiler de yaparak, sağlık, eğitim, kültür ve alt-yapı alanlarında kamu harcamalarını arttırması bambaşka bir boyuttur.

Kamunun ekonomideki payının birkaç ölçütü vardır. Bunlardan, *Toplam Kamu Harcamalarının GSYH’deki payı* gibi genel bir ölçüt kıstas alınsa bile, Türkiye’de kamunun GSYH’daki payı, AB ülkelerine ve hatta ABD’ye kıyasla küçüktür. Tablo 3.1’in gösterdiği üzere, **faiz-dışı bütçe harcamalarının GSMH’ye oranı** ise, AB ülkelerinde 2007 yılı itibariyle Türkiye’ye kıyasla **2 kat**, İskandinav ülkelerinde ise **2.4-2.6 kat büyüktür.**

Tablo 3.1. Seçilmiş AB Ülkelerinde ve Türkiye’de Faiz Ödemelerinin ve Faiz Hariç Toplam Bütçe Harcamalarının GSYH’ya Oranı (Sosyal Güvenlik Harcamaları İçin Transferler Dahil)

Ülkeler	1993		2007	
	Faiz Ödemeleri /GSYH	Faiz Hariç BH/ GSYH	Faiz Ödemeleri GSYH	Faiz Hariç BH/ GSYH
Türkiye	6.0	18.5	7.3	21.2
Almanya	3.3	47.1	2.9	43.9
Fransa	3.7	51.3	2.9	50.4
Hollanda	5.2	49.8	2.7	48.2
İsveç	5.8	67.1	2.9	55.3
Danimarka	6.1	53.4	3.1	51.9

Kaynak: 1993 verileri World Economic Outlook Data Base. 2007 verileri ile Hollanda, İsveç ve Danimarka’nın 1993 verileri, “OECD Statistical Databases” verileri yardımıyla tarafımızdan hesaplanmıştır. (<http://cs4hq.oecd.org/oecd/eng/TableViewer/wdsview/dispviewp.asp>).

2007’de AB(15) ülkelerinde bu oran ortalama %46’nın, Fransa’da %50’nin üstündeydi. İskandinav ülkeleri ortalaması ise % 53 civarındaydı. Türkiye’de ise söz konusu oran aynı yıl %21.2 idi. Dolayısıyla devletin aslı fonksiyonlarını icra ederken yaptığı harcamaların bir ölçütü addedilmesi gereken bu istatistiğin ülkeler arası kıyaslaması yapıldığında, Türkiye’de son çeyrek yüzyıldır kamunun faiz dışı harcamalarının fazlasıyla büyük değil, tersine fazlasıyla düşük kaldığı³¹; 2002–2008 arasında, iç-borç stokunun, Bütçe Açıklarının GSMH’a oranı gibi bazı temel makro-değişkenlerde önemli bir iyileşme yaşanmış olsa da, 17 adet Bütçe Dışı Fonun toplam açığının son yıllarda %3.5’un altına inmediği göz önüne alınırsa Kamu Açığının da, faiz ödemelerinin GSYH’a oranının da halâ fazlasıyla büyük olduğu görülmektedir.

³¹ Türkiye’de faiz dışı bütçe harcamalarının GSYH oranı, 2004-2008 arasında sırasıyla 22.1, 20.3, 20.6, 21.4 ve 22.8 olarak gerçekleşmiştir. Kaynak: DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950–2008) ve Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı 2009.

Kısacası 1994-2001 dönemine kıyasla bazı olumlu gelişmeler sağlanmış olsa da, Türkiye’de “Kamu Maliyesi”ne ve vergi-sistemine ilişkin çok ciddi sorunları vardır ve bu sorunlar “görelî geri-kalmışlık tablosunun” en önemli motifleri arasında yer almaktadır.

Sorunsalı böylece özetledikten sonra, “Giriş” mahiyetinde olan bu sayfalara son vermeden önce birçok boyutu ve yansıması olan bu konuya ilişkin iki önemli saptama yaparak istiyoruz:

(1) Meri Kanunlarca Tanımlanmış olan Gelir Vergisi Dilimleri ve bunlara uygulanan marjinal vergi oranlarının niteliği... Marjinal vergi oranları asgari ücretten bile %15 vergi olarak başlamakta, yıllık brüt 20,000 gibi bir rakamın üstünde hemen %27, %35’lik maksimumum değerine ise brüt 50,000 gibi “orta-orta sınıf” gelirinde ulaşmakta ve bu görelî-mütevazi gelir düzeyinin üstünde ilanihaye sabit kalmaktadır. Dolayısıyla bu çizelge, müterakki olmaktan çok uzak ve dolayısıyla sosyal-adalet prensiplerine hiç de uygun olmayan bir *ortalama gelir vergisi* çizelgesi türetmektedir. Böyle bir gelir vergisi çizelgesine, nadiren, sadece bazı az-gelişmişlerde ve son yarım yüzyıllık büyüme performansı çok kötü olan Arjantin gibi birkaç ülkede rastlanabilir.³² Bu vergi çizelgesindeki gelir dilimleri ve bunlara uygulanacak marjinal vergi oranları, çağdaş bir ülkeye yaraşır ve müterakkî bir ortalama vergi oranı fonksiyonu türetecek bir biçimde yeniden düzenlenmelidir.

(2) Fakat salt *de-jure* bir vergi reformunun, yani vergi çizelgesinin salt yasayla yeniden, yukarda kısaca özetlenen istikamette yeniden düzenlenmesi hiçbir şey ifade etmez, etkin olamaz. Çünkü Türkiye’deki beyannameye Ta’bi Gelir Vergisi mükellefleri, halihazırdaki çizelgenin ve yasanın vaz’ettiği vergiyi de ödememektedir. Eğer icbar edici müeyyideler içeren bir yasayla desteklenmez ve eğer böyle bir yasanın tavizsiz, toleranssız ve etkin bir biçimde uygulanmasına olanak sağlayacak bir alt-yapı (tüm menkul ve gayrimenkul satımlarını ve dolayısıyla mükelleflerin net servet durumundaki değişiklikleri merkezi bilgisayara kaydedecek entegre bir elektronik sistemleriyle birlikte) bu yasalar çıkartılıp uygulamaya konmadan önce kurulmadığı takdirde, BTGV Mükellefleri, (ne denli adaletli ve

³² Reaganizm ve Neo-Con Bush yönetimi dönemlerinde müterakkiyetinden çok şey kaybetmiş olan ABD’in gelir vergisi çizelgesi bile Türkiye’dekine kıyasla çok daha müterakkîdir: Asgari ücretten %4’ün altında gelir vergisi alır ve %50 düzeyinde olan maksimum marjinal vergi oranı yarım milyon doların üstündeki gelir vergisi dilimlerine uygulanır. Council of Economic Advisors, “The Economic Report of the President: 2009”. Washington D.C. USA. s.162-163

mükemmel olursa olsun) yeni ve müterakki bir vergi çizelgesinin vazettiği oranlardaki vergiyi de ödemeyeceklerdir.

Ama, acaba BTGV Mükelleflerinin “yalan matrah beyanı yoluyla kaçırdıkları gelir vergisinin miktarı, bu “Giriş” paragraflarında iddia edildiği gibi GSYH'nın en az %10'una tekabül edecek derecede büyük müdür? Sorunsalın önemi bu sorunun yanıtına bağlıdır: Söz konusu kaçığın miktarı ne denli büyükse, sorunsal o denli önemlidir ve o denli üstünde durulmaya değer. Dolayısıyla bu Bölümün önemli bir kısmı, söz konusu kaçığın estimasyonuna ilişkin verilerin sunumu ve analizine ayrılmıştır ve söz konusu analiz hem Gelir İdaresi Başkanlığına yayınlanan bazı birincil kaynaklara dayanarak “mikro” bazda, hem de bazı temel makro verilerden yola çıkarak “makro” bazda yapılacaktır.

3.2. VERGİ DİLİMLERİ VE MARJİNAL VERGİ ORANLARINDAN TÜREYEN ORTALAMA GELİR VERGİSİ ÇİZELGELERİ: YÜRÜRLÜKTEKİ ÇİZELGE ve UYGULANMASINI ÖNERDİĞİMİZ ÖRNEK BİR MÜTERAKKİ ÇİZELGENİN SUNUMU; KARŞILAŞTIRILMASI ve YORUMLAR

3.2.1. Müterakkiyetten Yoksun Olan Yürürlükteki Gelir Vergisi Çizelgesi

Halihazırda uygulanan marjinal vergi oranları, aşağıdaki Tablo 3.2'de gösterilmektedir. 16 yaşından büyüklere uygulanan Asgari Ücretin yıllık brütü Ocak-Haziran 2010 arası için 8748 TL (=aylık 729TL x12) olarak belirlenmiştir. Bu demektir ki, bu yasa, tek kişiyse yoksulluk sınırının altında yaşayan ve çalışmayan bir eşe ve bir çocuğa bakmakla yükümlüyse, özellikle büyük şehirlerde, açlık sınırının epey altına düşen bir Asgari Ücretliden %15 oranında gelir vergi alınmasını emretmektedir. Bu; Anayasasının birinci

maddesinde, kendini “sosyal” olarak da nitelendiren bir devletin “sosyal” sıfatına hiç mi hiç uymayan bir uygulama olduğu açıktır.³³

Tablo 3.2. Halihazırda Uygulanan Yasada Vazedilen Gelir Vergisi Çizelgesi: Gelir dilimleri ve Marjinal Vergi Oranları Marjinal

GELİR VERGİSİ KANUNU Madde No.: 103			
Gelir Dilimi	Marjinal vergi oranı	8,800 TL'den ödenen vergi tutarı	Ortalama Vergi Oranı*
8.800 TL'ye kadar	% 15	1 320 TL	%15
8.800 - 22.000 TL	% 20	3,960 TL	%18
22,000- 50.000	% 27	11,250 TL	%23
50.000TL'den büyük	% 35		

Kaynak: gib.gov.tr/mevzuat- Gelir Vergisi Kanunu

* Gelir dilimindeki maksimal tutarın beyan edilmesi durumunda geçerli olan Ortalama Vergi Oranı

Üstelik, mer’i yasanın belirlediği gelir vergisi çizelgesinde marjinal vergi oranı ilkönce oldukça kısa aralıklarla tanımlanmış iki vergi dilimi ile hızla yükselmektedir: Uygulanacak marjinal oranı; asgari ücretin 1.01 katı ile 2.5 katı arasındaki vergi diliminde %20; ve 2.5 ile 5.7 katı arasındaki vergi diliminde de %27’e yükselmekte ve asgari ücretin 5.7 katından (yani 50,000 TL’den) sonra ne kadar çok kazanç sağlanırsa sağlansın hep %35 oranında sabit kalmaktadır. Bu; orta-orta ve orta-üst gelir grupları da; üst gelir sınıfının en alt tabakasını da, orta tabakasını da, en üst tabakasını da yaklaşık aynı ortalama vergi oranına ta’bi tutmak demektir.

³³ Anayasa Cumhuriyetini “laik, demokratik, sosyal hukuk devleti “ olarak tanımlamaktadır. Ne denli laik ve ne denli hukuk devleti olduğu zaten tartışmaya açık ama bu yasa devletin sosyal olmadığını kesin göstergesidir demek sanırım abartılı olmaz.

3.2.2 Uygulanmasını Önerdiğimiz Müterakki Marjinal ve Ortalama Vergi Çizelgesinin Rakamsal ve Grafikselse Sunumu

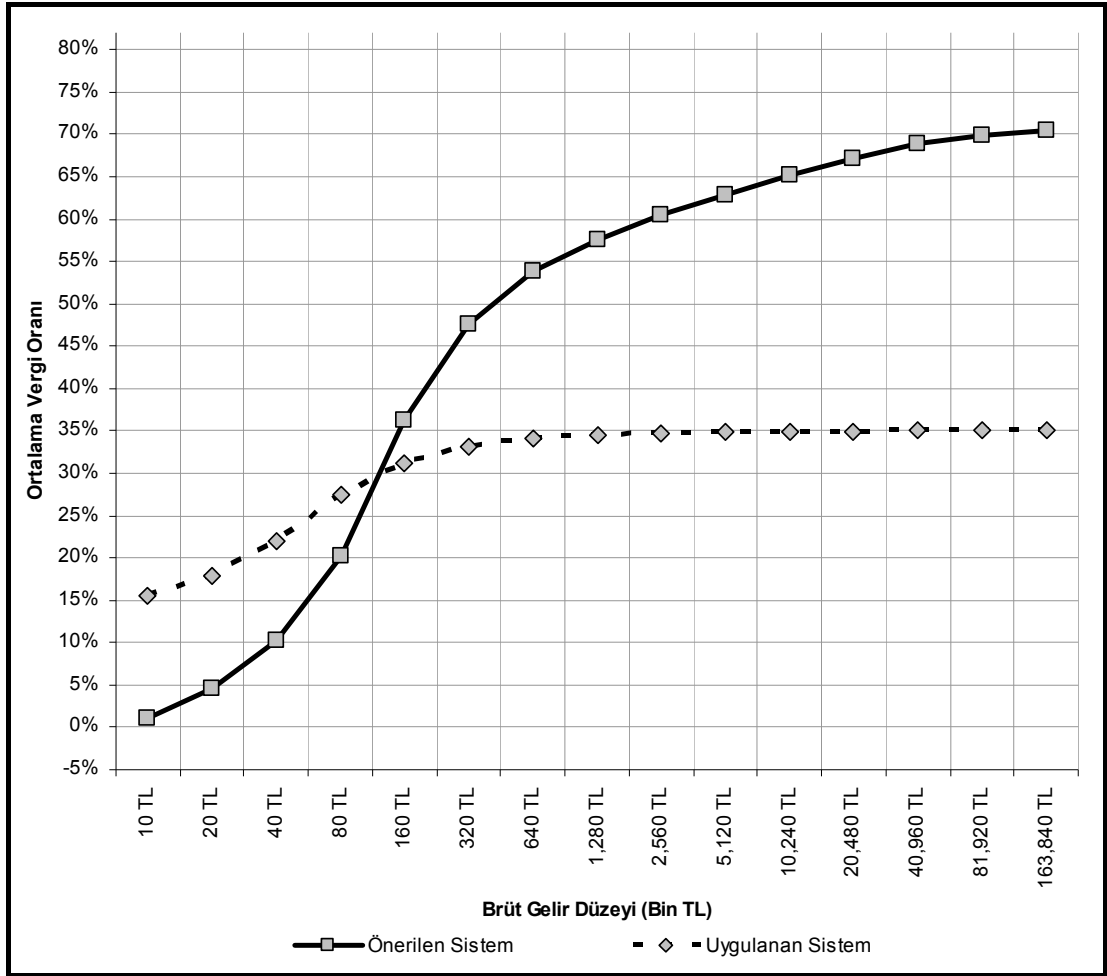
Tablo 3.3. Uygulanmasını Önerdiğimiz Müterakki Marjinal ve Ortalama Vergi Çizelgesinin Rakamsal Sunumu

ÖRNEK MÜTERAKKİ BİR VERGİ ÇİZELGESİ			
Vergi Dilimleri	Marjinal Vergi Oranı (%)	Ödenen Vergi*	Ortalama Vergi Oranı**
<0-10] bin	5	500 TL	% 5 (500 /10.000)
<10-20] bin	10	1.500 TL bin (500 TL + 1000 TL)	% 7.5 (1.500/20.000)
<20-30] bin	15	3.000 TL(1.500+1.500)TL	% 10 (3.000/30.000)
<30-40] bin	20	5.000 TL(3000+2000)TL	% 12.5 (5.000/40.000)
<40-60] bin	25	10.000 TL(5000+ 5000)TL	% 16.6 (10.000/60.000)
<60-80] bin	30	16.000 TL (10.000+6000) TL	% 20 (16.000/80.000)
<80-100] bin	35	23.000 TL(16.000+7.000) TL	% 23 (23.000/100.000)
<100-300] bin	40	103.000 TL(23.000+80.000) TL	% 34.3 (103.000/300.000)
<300-600] bin	45	238.000 TL (103.000+135.000) TL	% 39.6 (238.000/600.000)
<600-1 mil.]	50	438.000 TL (238.000+ 200.000)TL	% 43.8 (438.000/1 mil.)
<1-1.5 mil.]	55	713.000 TL (438.000+ 275.000) TL	% 47.5 (713.000/1.5 mil.)
<1.5-2 mil.]	60	1.013.000 TL(713.000+300.000) TL	% 50 (1.013.000/ 2 mil.)
<2-3 mil.]	62	1.633.000 TL (1.013.000+620.000) TL	% 54.4 (1.633.000/ 3.mil.)
<3-4 mil.]	64	2.273.000 TL (1.633.000+640.000) TL	% 56.8 (2.273.000/ 4.mil.)
<4-5 mil.]	66	2.933. 000 TL (2.273.000+660.000) TL	% 58.6 (2.933.000/ 5. mil.)
<5-7 mil.]	68	4.353.000 TL(2.993.000+1.360.000) TL	% 62.1 (4.353.000/ 7 mil.)
<7-10 mil.]	70	6.453.000 TLI (4.353.000+2.100.000) TL	% 63.5 (6.353.000/10.mil.)
10 ve üstü	72		

*Söz konusu vergi diliminin maksimal rakamını kazanan mükellefin ödeyeceği toplam gelir vergisi

** Vergi diliminin maksimal rakamını kazanan mükellefin ödediği ortalama vergi oran

Önerdiğimiz “Örnek bir Mütterakkî Vergi Çizelgesi”nden türeyen Ortalama Vergi Oranları, **Tablo 3.3**’ün son kolonunda görülmektedir. Bugün uygulanmakta olan vergi çizelgesi için türettiğimiz benzer bir tabloyu EK de sunuyoruz. Bu iki tablonun birinci kolonundaki **gelir dilimlerini** yatay eksene, **o vergi dilimindekilerin ödediği ortalama vergi oranını** da dikey eksende mukayeseli olarak gösteren Grafik 3.1.’i aşağıda sunuyoruz.

Grafik 3.1. Yürürlükteki Vergi Çizelgesinin ve Tablo 3.3.’de Sunulan Örnek bir Mütterakkî Çizelgesindeki Marjinal Vergi Oranlarından Türeyen “Ortalama Gelir-vergisi Fonksiyon”ları

3.2.3. Yorumlar

Denebilir ki, uygulanmakta olan vergi çizelgesi (mükellefler matrahlarını tam ve dürüst olarak beyan edecek olsalar) şimdi bile erimekte olan bir orta-sınıfı çok daha yüksek oranda yıpratır ve yok ederdi. Yalan matrah beyanı yoluyla çok büyük oranda vergi kaçıran Beyannameye Ta'bi Gelir Vergisi (BTGV) Mükellefleri, elbette, vergi kaçırırken bu türden sosyo-ekonomik / entellüktüel düşüncelerle hareket etmezler. “O *çapta vergi kaçırmalarının nedeni veya gerekçisi budur*” ya da “*gelir-vergisi kaçakçılığına tevessül etmelerini 'haklı kılan' bir olgudur bu*”, demeye de getirmiyoruz. Üstelik, BTGV Mükelleflerinin, gerçek gelirlerinin %5-%10'u oranında matrah beyan etme alışkanlıkları; müterakki özelliklerden yoksun olan gelir-vergisi çizelgesinin yarattığı haksızlık, adaletsizlik ve gelir dağılımını bozucu etkileri kat be kat arttırmaktadır.

Ama 1.6 milyon BTGV Mükelleflerinin (genel ortalaması) beyannamelerinde, gerçek gelir-vergisi-öncesi gelirlerini, yukarda değinildiği gibi 10-20 kat düşük mü göstermektedirler? Bunun böyle olduğu rakamlarla ve çürütülmesi zor delillerle ortaya konabilir mi? Bu kritik sorulara, hemen aşağıda 3.3 Başlığı altında yanıt verilecektir.

3.3. YALAN MATRAH BEYANI YOLUYLA KAÇIRILAN VERGİNİN MİKRYASININ TAHMİNİ: MİKRO VE MAKRO İKİ YAKLAŞIMLA YAPILAN TAHMİN ve ELDE EDİLEN BULGULARA İLİŞKİN YORUMLAR

3.3.1 BTGV Mükelleflerinin Vergi Beyanlarını 46 Faaliyet Grubuna Ayırarak İnceleyen GİB İstatistiklerine Dayanan Mikro Analizler ve Yorum

Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı, son 1990'lardan bu yana Türkiye'deki BTGV mükelleflerinin **matrah beyanlarını** ve bu beyanlara dayanarak tahakkuk ettirilen gelir vergisi tutarlarını, mükellefleri 48 meslek grubun ayırarak yayınlamaktadır. Yayımlanan bu tablolardan 2001-2007 arasındaki yılları kapsayan yedi tanesi, çok hacimli ve detaylı oldukları için metne değil Ek **3.1-Ek 3.6'**de sunulmuştur. Bu veriler son derece aydınlatıcı, dikkat-çekici ve hatta hayret-uyandırıcı niteliklere sahiptir; fakat anlaşılabilir, sundukları çok önemli bilgiler içerdikleri rakam kalabalığı içinde kaybolmuştur.³⁴

Ek 3.1 - Ek 3.6'deki bu tabloların son iki sütunu orijinal GİB verilerinde yoktur. Bu iki sütundaki veriler, ondan önceki sütunlardaki ham GİB verilerine basit bazı matematiksel işlemler uygulayarak tarafımızdan hesaplanmıştır ve koyu-puntoyla vurgulanmıştır. Bu son iki kolonun ilki; **46 faaliyet grubunun her birindeki BTGV mükelleflerinin beyan etmiş oldukları ortalama matrahın**, yetişkinlere (16 yaşından büyüklere) o sene

³⁴ Örneğin bu tablolardan 2002'e ait olanı; tüm BTGV Mükelleflerinin beyan ettikleri matrah toplamını 20,549,038,767,710 TL (eski TL) olarak vermektedir. O "10 TL" ne oluyorsa?! Ya da 710 TL'nin ne anlamı varsa... Çünkü öyle bir para birimi bile yoktu. Çünkü 710 eski-TL'nin nominal değeri bugünkü (yeni) TL ile 0.7 yeni-kuruşa eşit. 2002'de bana 1,000 TL ver desen, kimse veremezdi 1 kuruşun onda biri değerinde (yani 1,000 TL (eski TL) büyüklüğünde madeni para yoktu. 10,000 TL (1 yeni kuruş) değerinde de bir madeni para yoktu. Dolayısıyla 20,549,038,767,710 TL (eski TL)'nin son 5 hatta 6 hanesi tamamen anlamsız rakam kalabalığından başka bir şey değil... Bu istatistik tablolarını düzenleyen maliye bakanlığı memurlarının hemen hemen hepsi istatistik, iktisat veya maliye bölümü mezunlarıdır. Sormak gerekiyor bunlara istatistik dersinde hiç mi bir şey öğretememişler?

uygulanan **brüt asgari ücrete bölünmesi ile elde edilen katsayıyı** vermektedir. 48 meslek grubunun her birinin Asgari ücretin kaç katını matrah diye beyan etmiş oldukları Ek 3.1- Ek 3.6'da yer alan tablolarda görülebilir. Söz konusu olan bu sütundaki bulgularımızın özetinin özetini aşağıda **Tablo 3.4'te** sunuyoruz.

Tablo 3.4'te ilk satırı, (noterler dahil) 46 faaliyet grubundaki **tüm BTGV Mükelleflerinin beyan etmiş oldukları ortalama matrahın asgari ücrete oranını** 2003-2007 arasındaki 5 yıl için vermektedir. 2003-2007 ve 2005-2007 ortalamaları cinsinden bu oran değişmemiş görünmektedir: sırasıyla, 1.23 ve 1.22. Oysa 2003-2007 ve 2005-2007 ortalamaları cinsinden noterlerin beyan etmiş oldukları ortalama matrah, brüt asgari ücretin, sırasıyla, 38.9 ve 34.1 kat olmuştur. Böyle bir şey olamaz ve bu rakamlar olsa olsa, noterlerin mesleklerinin hukuki statüsü nedeni tamamen ve sızıntısız kayıt-iç kaldıklarının, ama tüm diğer faaliyet gruplarının matrahlarını, gerçekte olduğundan ama 5-10 kat, ama 10-20 kat hatta bazı ahvalde 20-30 kat daha düşük olarak beyan ettiklerini ve bu yolla çok büyük ölçekte hem gelir vergisi hem de KDV kaçırdıklarına delalet eder.

TABLO 3.4. Noterlerin Ortalama Matrah Beyanının Tüm Diğer Faaliyet Grubundaki BTGV Mükelleflerinin Ortalama Matrah Beyanına Oranı ve Tüm Faaliyet Grubundakilerin Ortalama Matrah Beyanının Asgari Ücrete Oranı 2003-2007

	2003	2004	2005	2006	2007	2003-07	2005-07
Tüm Mükelleflerin Ort. Matrah Beyanı/Brüt Asgari Ücret	1,42	1,10	1,10	1,25	1,30	1,23	1,22
Noterlerin Ort. Matrah Beyanı/Tüm Mükelleflerin Ortalaması	37,97	36,26	35,33	27,78	20,62	31,59	27,91

Kaynak : Ek 3.1 – Ek 3.6'deki Tabloların son iki kolonundaki verilerden özetlenerek aktarılmıştır

Tablo 3.4'ün ikinci satırında verilen “*Noterlerin Beyan Ettikleri Ortalama Matrah / Tüm Mükelleflerin Ortalama Matrah Beyanı*” rakamları, aynı sonuca işaret etmektedir. 2003-2007 ve 2005-2007 ortalamaları cinsinden noterlerin beyan etmiş oldukları ortalama matrah, “(noterler dahil) tüm BTGV mükelleflerinin beyan etmiş oldukları ortalama matrahın, sırasıyla 31.6 ve 28.9 katı olarak bulunmuştur.

Aşağıdaki **Tablo 3.5** 2003 yılında ve **Tablo 3.6** da 2007 yılında noterler haricindeki 45 meslek grubundan hangilerinin brüt Asgari Ücretin kaçta kaçını matrah olarak beyan etmiş olduklarını, göstermektedir. 2003 yılında, asgari ücret ve daha azını beyan eden meslek grupları, noterler hariç tüm faaliyet grubunun % 47 sini; Asgari ücretin 2 katı veya daha azının kazandıklarını beyan edenler ise tüm faaliyet gruplarının %69'unu teşkil etmektedir (Tablo 3.5'teki verilerden) . Noterler hariç tüm meslek gruplarının %95.5'i ise (2 meslek grubu hariç hepsi) Asgari ücretin 4 katından azını kazandıklarını beyan etmiştir (EK 3.5'deki verilerden) .

Tablo 3.5. Hangi Faaliyet Grupları Asgari Ücretin Kaç Katı Ortalama Matrah Beyan Ediyorlar ? (2003 Takvim Yılı)

HANGİ FAALİYET GRUPLARI ASGARİ ÜCRETİN KAÇ KATI ORTALAMA MATRAH BEYAN EDİYORLAR					
2003 TAKVİM YILI					
	<0.75	[0.75-<1	[1-<2	[2-<3.5	>3.5
SAYI	12	9	10	8	6
1	AYAKKABI İMALİ	ALTIN İMALAT VE TİCARET	OTELLER- MOTELLER	AKARYAKIT TİCARET	DETERJAN SANAYİ İMALATI
2	AYAKKABI TOP. PERAKENDE	DERİ İMALİ	DEMİR ÇELİK (İMALAT)	DEMİR ÇELİK (TİCARET)	ECZANELER
3	BAKKALİYE- SÜPERMARKET	DERİDEN MAMUL EŞYA SATIŞI	DERİ TİCARETİ	ECZA İLAÇ VE DEPOLARI	TOPRAK SANAYİ
4	BİNA İNŞAAT	FIRINLAR	ELEKTRİKLİ EV ALET. İMALATI	AVUKATLAR	İHRACAT VE İTHALAT
5	DETERJAN SANAYİ TİCARET	DİŞ HEKİMİ	ELEK. EV ALET. TOP. PERA.	DOKTORLAR	YMM VE MUHASEBECİLER
6	DERİDEN MAMUL EŞYA İMALİ	SEYAHAT VE TURİZM İŞLETMESİ	UN İMALİ VE SATIŞI	MİMAR MÜHENDİS	SANATÇILAR
7	DİŞ PROTEZ VE LABORATUVAR	ET VE ETTEN MAMUL MAD.	MENSUCAT SAN. İPLİK VE İMALAT	ÇİRÇİRLAMA SANAYİ	
8	MENSUCAT SAN. KUMAŞTAN EŞYA	KONKEKSİYON (PERAKENDE)	MENSUCAT SAN. KUMAŞ	İNŞAAT VE BAYINDIRLIK İŞL.	
9	MOBİLYA	KONFEKSİYON (TOPTAN)	KONFEKSİYON (İMALAT)		
10	LOKANTALAR		DİĞER FAALİYET GRUPLARI.		
11	KÜRK İMALİ TOP. VE PERAKENDE				
12	İNŞAAT MALZ. TOP. VE PERA.				

Kaynak: Ek 3.2'de yer alan tablodaki verilerden tarafımızca oluşturulmuştur.

2007 yılında da benzer bir tablo vardır. Asgari ücretten daha küçük matrah beyan edenler noterler hariç tüm meslek gruplarının % 42 sini asgari ücretin 2 katından az matrah beyan edenler ise noterler hariç tüm meslek gruplarının % 66 sını teşkil ederler. Gene, faaliyet gruplarının çok büyük çoğunluğu (% 91) asgari ücretin 3 katından az vergi-öncesi gelir beyanında bulunmuştur.

Tablo 3.6. Hangi Faaliyet Grupları Asgari Ücretin Kaç Katı Ortalama Matrah Beyan Ediyorlar ? (2003 Takvim Yılı)

HANGİ FAALİYET GRUPLARI ASGARİ ÜCRETİN KAÇ KATI ORTALAMA MATRAH BEYAN EDİYORLAR					
2007					
	<0.75	[0.75-<1	[1-<2	[2-<3.5	>3.5
SAYI	12	7	11	11	4
1	AYAKKABI TOP. PERAKENDE	AYAKKABI İMALİ	ALTIN İMALAT VE TİCARET	AKARYAKIT TİCARET	ECZANELER
2	BAKKALİYE-SÜPERMARKET	DERİDEN MAMUL EŞYA SATIŞI	OTELLER-MOTELLER	BİNA İNŞAAT	İHRACAT VE İTHALAT
3	DETERJAN SANAYİ TİCARET	FİRINLAR	DERİ İMALİ	DETERJAN SANAYİ İMALATI	YMM VE MUHASEBECİLER
4	DERİDEN MAMUL EŞYA İMALİ	ELEKTRİKLİ EV ALET. İMALATI	DERİ TİCARETİ	DEMİR ÇELİK (TİCARET)	SANATÇILAR
5	DİŞ PROTEZ VE LABORATUVAR	UN İMALİ VE SATIŞI	ECZA İLAÇ VE DEPOLARI	DEMİR ÇELİK (İMALAT)	
6	SEYAHAT VE TURİZM İŞLETMESİ	İNŞAAT MALZ. TOP. VE PERA.	ELEK. EV ALET. TOP. PERA.	AVUKATLAR	
7	MENSUCAT SAN. KUMAŞTAN EŞYA	KONFEKSİYON (İMALAT)	DİŞ HEKİMİ	DOKTORLAR	
8	MOBİLYA		MENSUCAT SAN. İPLİK VE İMALAT	MİMAR MÜHENDİS	
9	LOKANTALAR		MENSUCAT SAN. KUMAŞ	TOPRAK SANAYİ	
10	KÜRK İMALİ TOP. VE PERAKENDE		KONFEKSİYON (TOPTAN)	ÇİRCİRLAMA SANAYİ	
11	ET VE ETTEN MAMUL MAD.		DİĞER FAALİYET GRUPLARI	İNŞAAT VE BAYINDIRLIK İŞL.	
12	KONKEKSİYON (PERAKENDE)				

Kaynak : Ek 3.6'da yer alan tablodaki verilerden tarafımızca oluşturulmuştur.

Bazı faaliyet gruplarından örnek vermek gerekirse 2007 yılında, ortalama bir noter, yıllık brüt Asgari Ücretin 26.9 katına tekabül eden 391, 182 TL'lik matrah beyanında bulunurken, deterjan sanayii işletmecileri asgari ücretin 0.50'sini, diş protez laboratuvarları 0.52'sini, deriden mamul eşya imalatçıları 0.67'sini seyahat ve turizm işletmeleri 0.71'ini, mensucat sanayicileri 0.70'ini, lokantalar 0.47'sini, konfeksiyon perakende ticareti ile uğraşanlar 0.64'ünü ve elektrikli ev aletleri imalatçıları 0.78'ini ve kürk imalatı ile uğraşanlar ise 0.66'sını matrah olarak beyan etmişlerdir.³⁵

Başka türlü ifade etmek gerekirse: 2007 yılında **noterlerin ortalama matrah beyanı, yukarıdaki paragrafta listelenen meslek gruplarının beyan etmiş oldukları ortalama matraha bölünürse, sırasıyla, 54, 52, 40, 38, 38, 56, 41, 40, 34 gibi** hayret uyandırıcı rakamlar elde edilir. Deterjan sanayii işletmecileri ve diş protez laboratuvarlarının ve lokantaların ortalama olarak noterlerin %2'si kadar veya daha azını kazandıkları ve yukarıdaki paragrafta adı geçen tüm diğer meslek gruplarının ortalama kazançlarının noterlerinkinin %2.4 - %2.9 olduğuna inanmak mümkün değildir. (Bkz. Tablo 3.7)

---

³⁵ Ek 3.7 'deki verilerden, sondan ikinci sütunda tarafımızdan türetilmiş ve katsayı olarak ifade edilmiş rakamların 1/x'inin alınmasıyla, yani yüzde cinsinden ifade edilmesiyle elde edilmiştir. 13 Ek 3.7'deki son sütunda listelenen rakamlardan aktarılmıştır.

Tablo 3.7 Hangi Faaliyet Grupları Ortalama Noter Matrahının Yüzde Kaçını Ödüyor ? (2007 Takvim Yılı)

HANGİ FAALİYET GRUPLARI ORTALAMA NOTER MATRAHININ YÜZDE KAÇINI ÖDÜYÜR						
2007 TAKVİM YILI						
	<% 2.5	[%2.5-<%3.33	[%3.33- <%5	[% 5- <% 10	[% 10- <%20	>% 20
SAYI	8	11	9	9	6	2
1	BAKKALİYE-SÜPERMARKET	AYAKKABI İMALİ	ALTIN İMALAT VE TİCARET	BİNA İNŞAAT	AKARYAKIT TİCARET	ECZANELER
2	DETERJAN SANAYİ TİCARET	AYAKKABI TOP. PERAKENDE	OTELLER-MOTELLER	DETERJAN SANAYİ İMALATI	AVUKATLAR	SANATÇILAR
3	DERİDEN MAMUL EŞYA İMALİ	DERİDEN MAMUL EŞYA SATIŞI	DERİ İMALİ	DEMİR ÇELİK (TİCARET)	DOKTORLAR	
4	DİŞ PROTEZ VE LABORATUVAR	FIRINLAR	DERİ TİCARETİ	DEMİR ÇELİK (İMALAT)	MİMAR MÜHENDİS	
5	MOBİLYA	ELEKTRİKLİ EV ALET. İMALATI	DİŞ HEKİMİ	ELEK. EV ALET. TOP. PERA.	İHRACAT VE İTHALAT	
6	LOKANTALAR	SEYAHAT VE TURİZM İŞLETMESİ	MENSUCAT SAN. İPLİK VE İMALAT	ECZA İLAÇ VE DEPOLARI	YMM VE MUHASEBECİLER	
7	KÜRK İMALİ TOP. VE PERAKENDE	UN İMALİ VE SATIŞI	MENSUCAT SAN. KUMAŞ	TOPRAK SANAYİ		
8	KONKEKSİYON (PERAKENDE)	MENSUCAT SAN. KUMAŞTAN EŞYA	KONFEKSİYON (TOPTAN)	ÇİRÇİRLAMA SANAYİ		
9		İNŞAAT MALZ. TOP. VE PERA.	DİĞER FAALİYET GRUPLARI	İNŞAAT VE BAYINDIRLIK İŞL.		
10		ET VE ETTEN MAMUL MAD.				
11		KONFEKSİYON (İMALAT)				

Kaynak: Ek 3.6'da yer alan tablodaki verilerden tarafımızca oluşturulmuştur.

Konuyu fazla uzatmaya gerek yok. Tablo 3.4'te, noterlerin beyan etmiş oldukları ortalama matrah, “(noterler dahil) tüm BTGV mükelleflerinin

beyan etmiş oldukları ortalama matrahın **31.6 katı** olarak bulunmuştur. Noterlerin hukukî nitelikli işlevleri gereği, hiç vergi kaçırmamakta olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu meslek grubunun matrah beyanı, Paris'teki "metre-çubuğu" gibi bir ölçüt bir kıstas olarak alınabilir. Ve şu öne sürülebilir: tüm diğer meslek gruplarının "gelir-vergisi öncesi kazançları"nın ortalaması noterlerinkinden yüksek olmayabilir; ortalama bir noterinki kadar da olmayabilir ama büyük olasılıkla ortalama noterinkinin yarısından az da değildir. Eğer noterlerin ortalama matrahının; sanatçılar ve eczaneler gibi görece yüksek matrah beyan eden faaliyet grupları haricindeki tüm diğer meslek gruplarının **gerçek** ortalama matrahlarına kıyasla 2 veya 2.5 kat daha fazla olduğu varsayılırsa, söz konusu 45 meslek grubundaki "Beyannameye Ta'bi Gelir Vergisi Mükellefleri"nin gerçek gelirlerinin, beyan ettikleri ortalama matrahtan 12-16 kat daha büyük olduğu sonucuna varılabilir. Tersiden ifade edilirse, bunların beyan ettikleri matrah gerçek matrahlarının %6 -%8'i kadardır. Hadi diyelim ki, diğer 45 meslek grubu, ortalama olarak, noterlerden 2-2.5 kat değil de, 3 kat daha az kazansınlar... Bu varsayım altında bile, gerçek matrahlarının sadece yaklaşık %10'unu beyan etmektedirler.

Vurgulamak gerekir: matrah beyanında 10 katlık bir iskonto vergi-kayıbı cinsinden 10 kattan çok daha büyük 30-50 katlık bir katsayı türetir. Bu demektir ki, söz konusu katsayı 30 olarak kabul edilse dahî, 1. Bölümdeki Tablo 1.3'ün ikinci satırında %0.35 olarak verilen BTGV Mükelleflerinden alınan verginin GSYH'a oranı (yürürlükte olan kaba ve ilkel ve müterakkilikten yoksun vergi çizelgesi veri addedilse bile) bu 1.6 milyon gelir vergisi mükellefi noterler gibi doğru matrah beyanında bulunduğu takdirde, cet.par., %0.35'ten % 10 -%11 civarına yükselir.

Ama *"matrah beyanında 10 katlık bir iskonto vergi-kayıbı cinsinden 10 kattan çok daha büyük 30-50 katlık bir katsayı türetir"* iddiası doğru mudur? Bunu neye dayanarak ileri sürüyoruz? .

3.3.1.1. Matrah Beyanında n Katlık Aşağı Yönde Bir “Saptırma”nın, Vergi-Kaçacağı Cinsiden “Tercümesi” Niçin ve Nasıl Çok Daha Büyük Olur? -- Bir Örnekle Gösterimi:

Bunun inçin ve nasıl böyle olduğunu, ispat değil de, bir örnekle göstereceğiz (*demonstrate*):

Kaliteli bir dönerci... Tanesi 20 TL.'den, günde ortalama 250 adet döner satmakta ve yılda 360 gün hizmet vermektedir. Döner ustaları, temizlik işçileri, bulaşıkçılar, garsonlar ve dış servis elemanları olmak üzere 30 kişi çalışmakta ve aylık brüt ortalama ücretleri 1,000 TL olan bu elemanların işverene maliyeti (sosyal güvenlik primleri dahil) yıllık 360.000 TL. dir. Yiyeceklerin ve diğer hammaddeler ile ara malların yıllık maliyeti ise 700.000 TL. tutmaktadır. Yılda 100.000 TL. kira ödemekte olan bu “*proprietor*”un, elektrik, doğalgaz, su ve benzeri giderleri de yılda 40.000 TL.dir.

1- Bu dönercinin gerçek (Gelir İdaresi Başkanlığı istatistiklerine göre vergi dairesine bildirmedeği) yıllık kazancını hesaplayalım.

Tanesi 20 TL.'den günde 250 adet sattığına göre, günde ortalama 5.000 TL. ciro yapmaktadır. Yıllık ciro ise 5.000 TL x 360 = 1.800.000 TL.'dir. İşletme her müşterisine fiş kesip ve cirosunu doğru beyan edecek olsa, 180.000 TL KDV öderdi. .

Ciro	1.800.000 TL.
Maliyetler	-1.200.000 TL.
(Yiyecek Mal.)	- 700.000 TL.
(İşçi Ücretleri)	- 360.000 TL.
(Kira)	- 100.000 TL.
- (Elek. D.Gaz, Su)	- 40.000 TL.
	600.000 TL.
- Katma Değer Vergisi	- 180.000 TL.
Gelir Vergisi Öncesi Kar	420.000 TL.

İşletmenin vergi öncesi kârı, işletmeci cirosunu düşük gösterip yalan matrah beyanında bulunmadığı takdirde 420.000 TL.dir.

Gelir Vergisi Kanununun 103 üncü maddesinde yer alan tarifeye göre, bu matrah üzerinden bu kişinin, kazanmış olduğu ilk 50.000 TL üzerinden. 11.520 TL, 50.000 TL.'in üstündeki 370,000 TL lik kazancından da % 35 oranında vergilendirileceği için 129.500 TL (= 370.000TL x 0,35) ödemesi gerekecektir. Dolayısıyla ödeyeceği toplam gelir-vergisi 141.020 TL olur. Vergi kaçırmadığı takdirde bu girişimcinin ortalama gelir-vergisi oranı (141./420.0 =) % 33.56 olmaktadır.

Ama elbette, toleranslı olması gereken bir çok konuda onca toleranssız olan devletimiz, BTGV mükelleflerinin gerçekleştirdiği vergi kaçakçılığı konusunda gerekli teknik yapıyla teçhiz edilmiş ve icbar edici müeyyideler de içeren ve dolayısıyla **uygulamada** etkin bir vergi sistemi kurmak için gerekli reformları sittin sene yapmaktan kaçınmış olup “toleranssız olması gereken bu hayatî alanda son derece toleranslı olan bir atmosfer yarattığı için, elbette örnekteki dönerci-girişimci de, gelir-vergisi öncesi kazancından %34 değil de %0.34-%3.4 arasında bir vergi ödemeyi tercih edecektir. Bunu nasıl becerir? Şöyle:

Dönercinin 140.000 TL.'lik yiyecek ve benzeri girdilerini fatura ve benzeri belge almadan tedarik ettiğini ve fatura istemediği için tedarikçiyle pazarlık yaparak, fatura-istememiş-olsa ödenecek olan KDV miktarını da tedarikçiyle “kırıştığını’ varsayalım. Ama buradan elde edeceği haksız kazancın (yaptığı büyük montanlı vergi kaçakçılığının iki temel ögesine kıyasla çok küçük olduğu için göz-ardı edip hesaba katmayacak ve dolayısıyla yaptığımız hesaptan ortaya çıkan sonucu olduğundan da küçük gösterelim.

Kaçığın asıl büyük kısmının gerçekleştirilmesinin mekanizması şöyledir: Müşterilerin % 33'ünün, hesabı nakit ödediği ve fiş-fatura veya fatura benzeri belge istemediğini ve sunduğu hizmete uygulanan KDV'nin %10 olduğunu varsayalım. Bu durumda dönerci cirosunu 1,800,000 olarak

değil de $(1.8 \times 0.666=)$ 1 200 000 olarak gösterir. Dolayısıyla katma değer vergisi olarak 180,000 yerine sadece 120,000 TL ödeyecek ve salt buradan 60,000 TL'lik vergi kaçağı yaratarak haksız kazanç sağlayacaktır. Bu durumda beyannamesi incelemeye alınacak olsa bile denetçilerin bir kaçak tespit etmesi mümkün değildir: aşağıda görüldüğü üzere defterleri "temiz" görünecektir

Ciro	1.200.000 TL. (1.800.000x0.66)
Toplam Maliyetler:	- 1,060,000 TL
(Yiyecek Ara Mal.)	- 560.000 TL. (700.000-140.000)
(İşçi Ücretleri)	- 360.000 TL.
(Kira)	- 100.000 TL.
- (Elek. D.Gaz Su)	- 40.000 TL.
<u>Katma Değer Vergisi</u>	<u>- 120.000 TL</u>
Beyan Edilen Matrah	20.000 TL.

Bu durumda bu girişimci 1.200.000 TL ciro, 120,000 TL KDV ödemesi ve 1.060.000 faturalarla-belgelenmiş-maliyet beyan etmektedir ve dolayısıyla, gerçek matrahı 420.000 iken sadece ve sadece 20.000 TL'lik matrah beyan edecek ve bu matrah üzerinden Gelir Vergisi Kanununda yer alan tarifeye göre gelir vergisi olarak sadece 3.560 TL ödeyecektir. Ödediği bu geliri vergisinin gerçek matrahına oranı sadece %0.85'tir. Yani vergi sisteminde her gelişmiş Batı ülkesinde bulunan bir vergi sistemine benzer bir denetim sistemi kurulup etkin çalıştırılmadığı için, TC Devleti asgari ücrete %15 ortalama gelir vergisi yüklerken, %33 ödemesi gereken bu tür girişimcilerin sadece %1 oranında³⁶ ortalama gelir-vergisi ödemesine göz yummaktadır.

³⁶ Bu örnekte %0.85 çıktı. Ama bu faaliyet gurubunun ortalamasının bu olduğunu iddia etmiyoruz. Çünkü, 420,000 TL gibi gerçek bir matrah tuturan lokantaların oranı yüksek değildir. Küçük yerlerde ve büyük şehirlerin de kenar mahallelerinde ve kıyı-köşesinde kalmış, çok daha az ciro yapan ve çok daha az kazanç sağlayan bir sürü lokanta vardır. Öte yandan gerçek matrah 20,000 veya 30,000 küçük de olsa, eğer zarar gösterildiyse "ödenen ortalama gelir vergisinin gerçek matraha oranı" 0.85 de değil 0.00 olur. Dolayısıyla lokantalar için bu değişkenin ortalamasının %1 - %4 arasında olduğunu ama %5'i aşmadığını tahmin ediyoruz.

O takdirde bu girişimci ne kadar vergi-kaçırmıştır? Matrahını aynen oluşu gibi beyan etseydi 420.000 TL'lik olarak beyan etseydi tam 141.000 TL ödeyecekti; dolayısıyla gelir vergisi kaçığının tutarı 131.000 TL'dir. Ayrıca, daha önce gördüğümüz gibi cirosunu 600,000 TL düşük gösterebildiği için 60.000TL'lik bir vergi kaçığı da KDV üzerinden gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla, bu örnekteki toplam vergi kaçığı 191.000 TL'dir.

3.3.1.1 Numaralı bu Alt-Başlığa, n katlık bir matrah beyanının, “k” katlık bir vergi kaçığı olarak yansıtacağını ve k'nin n'den çok daha büyük bir rakam olabileceğini ifade ederek ve bunun niçin ve nasıl olabileceğini bir örnekle gösterelim diyerek başlamıştık. Bu örnek bağlamında hesaplandığı zaman, Gerçek Matrah / Beyan edilen Matrah katsayısı, “n” = $420/20 = 21$ olarak bulunur. Ama “Gerçek-matrah-beyan-edilmiş-olsaydı ödenmesi gereken gelir vergisi”nin , “yalan-matrah-beyanı-durumunda-ödenen-gelir-vergisi”ne oranı yani k, 37.4'tür (=131,000./3,560). Öyleyse bu örnekte k, n-katsayısından %78 daha büyük olarak bulunmuştur. Fakat örnekte verdiğimiz rakamlar biraz daha değişik olabilirdi: Mesela, bu girişimci, 1,800,000 TL'lik cirosunu düşük gösterirken, bu örnekteki kıyasla sadece bir 10,000 veya 15,000 TL'cik daha düşük ciro beyan etmiş olsa, burada 37 olarak hesaplanan k katsayısı, 74 veya 148 olarak bulunurdu³⁷ --ki, o takdirde k, n'den kat be kat büyük (sırasıyla 3.56 ve 7.12 kat) olarak bulunurdu.

3.3.1.2. 3.3.1'de İncelenen Bu Olgunun Sonucu ve Kısa bir Yorum

GİB'in yayınladığı gelir vergisi istatistiklerindeki BTGV mükelleflerinin faaliyet gruplarına göre ayrıştırılmış matrah beyanlarını etraflıca inceledik.

³⁷ “Gelir-vergisi kaçığı” bölü “Yalan Beyan Edilmiş Matrah Üzerinden Ödenen Vergi Miktarı”na ilişkin katsayılar da böyle garip ve çok büyük rakamlar türetebilir. Söz konusu katsayıyı “z” olarak simgelersek, bu örnekteki z, : 6.55 olarak bulunur (131/20). Örnekteki lokanta sahibi cirosunu 1,200,000 TL yerine 1,185,000 TL olarak beyan etmiş olsa, z= 26.2 olarak ama 1,182,000 TL olarak beyan etmiş olsa z= 65.5 olarak bulunurdu.

Noterler ve noterlerin %20 -%30'u kadar gelir beyan etmelerine rağmen, noterlerin sadece %2'si ile %7'si arasında gelir beyan eden diğer faaliyet gruplarına kıyasla görece yüksek beyanda bulunan eczaneler ve sanatçılar haricindeki meslek gruplarının, ortalama olarak Noterlerden en az 20 kat daha düşük matrah beyan ettikleri, bir spekülasyon konusu değil resmi istatistiklere yansımış bir vakıdır. Noterlerin ortalama matrah beyanı bir ölçüt ve kıstas olarak alınırsa, tüm bu 45 faaliyet grubunun gerçekteki ortalama matrahları noterlerin ortalama beyanının --GİB istatistiklerine verilen yalan beyanların türettiği %5'i değil de-- %50'si civarında olduğunu varsaymak makul bir varsayım yapmak olur. Eğer öyleyse bu 45 meslek grubunun ortalaması cinsinden "*gerçek ama deklare edilmemiş beyanlar*", "*düşük olarak beyan edilmiş matrah*"dan 10 kat büyük demektir. Ama eğer öyleyse ve eğer yukarıda tanımlanmış olan k/n oranı; bu 45 meslek grubuna mensup tüm BTGV mükelleflerinin (grand-total) *ortalaması* olarak sadece **2.5-3.0** kadar olsa bile, bu demektir ki, noterler (ve eczane ve sanatçılar) haricindeki 45 meslek grubuna mensup BTGV mükelleflerinin '*matrahlarını-doğru-beyan-etmiş-olsalar-ödememiş-olacakları*' gelir-vergisi; "*düşük-gösterdikleri-matrah üzerinden-ödememiş oldukları*" (ve GİB istatistiklerine yansıyan) gelir-vergisin miktarından **25-30 kat** daha büyüktür. Öyleyse bu demektir ki, eğer BTGV Mükellefleri doğru matrah beyanında bulunsalar, yaklaşık **binde 3.5** olarak gerçekleşmiş olan "*BTGV Mükelleflerinden Alınan Gelir vergisi ve Geçici Gelir Vergisinin GSYH'a oranı*" cet.par., binde 3.5 değil de %8.75-%10.5 olarak gerçekleşebilirdi.

Bunun, hem Türkiye'deki bütçe ve kamu açıkları üzerindeki olumlu etkisi, hem kamu alt-yapı ve beşeri yatırımlarını arttırılabilmesini ve ülkenin beşeri ve sabit sermaye birikimini ve toplam faktör verimliliğini önemli ölçüde hızlandırması ve hem de tasarruf ve yatırım oranlarında artış sağlama ve dolayısıyla uzun-vadede sürdürülebilir ortalama-büyüme-oranını önemli ölçüde yükseltmek gibi sonuçlarının ne denli önemli olduğu, sanırım, tartışma götürmez.

3.3.2. MAKRO YAKLAŞIMLA BİR TAHMİN VE SONUÇLARI

BTGV Mükelleflerinin Gerçekleştirdiği Vergi Kaçakçılığının Milli Gelir İstatistiklerine Dayanılarak Yapılan Bir Tahmini

Hemen-hemen hepsi *proprietor* olan Türkiye'deki 1.7 milyon BTGV mükellefinin 2006 yılında beyan ettikleri gelir-vergisi-öncesi toplam kazançları 13,864 mln TL ve bunun GSYH'ya ve Milli Gelire (MG) oranı sırasıyla sadece %1.83 ve %2.2. idi. Makro bazlı analize başlamadan önce, basit bir kıyaslama yapalım: ABD resmi istatistiklerine göre, *proprietor*ların MG'deki payının 2005-2007 ortalaması yaklaşık %8.9'dur. ABD'nin Türkiye'ye kıyasla çok daha "şirketleşmiş" bir ekonomiye sahip olduğu göz önüne alınırsa, söz konusu oran Türkiye'de daha yüksek olmalıdır: Bu oran %200 yüksek ise Türkiye'deki BTGV mükelleflerinin (gerçek) matrah toplamının GSYH'ya oranı %22.2 ($=26.7 \times 0.8318$) olurdu -- ki, eğer öyleyse, bu; BTGV mükellefleri gerçek matrahlarının yaklaşık 10'da birini beyan ediyor oldukları anlamına gelir. 3 No.lu başlık altında yapılan "Mikro-Bazlı-Analizlerde" de, matrahta 10-katlık bir yalan-beyanın söz konusu olduğuna dair güçlü kanıtlar elde etmiş olmamız, bir tesadüf olabilir mi? Hiç sanmıyoruz. Bu sınıfın MG'deki payının ABD'dekine kıyasla 3 kat olup olmadığı tartışılabilir. Ama yadsıması güç sonuçlar türeten makro verilere dayanan bir analizin temelini teşkil eden veriler aşağıda, **Tablo 3.8**'de sunulmuştur.

TABLO 3.8. Türkiye’de Ücret Fonu, Kurumsal Karlar, Faiz Ödemeleri ve Bunların GSYH’daki Payları:2006

TÜRKİYE’DE ÜCRET FONU, KURUMSAL KÂRLAR, FAİZ ÖDEMELERİ, ve BUNLARIN GSYH’DAKİ PAYLARI : 2006 (Cari Fiyatlarla milyar TL cinsiden)								
GSYH	Tarım Sektörü	Ücret ve Maaşlar (Ü+M)	Kârlar* (n)	Net Faiz Ödemeleri (FÖ)	Tarımın GSYH’daki Payı	(Ü+M)’ in GSYH’deki Payı	FÖ’nün GSYH’deki Payı	Kira’nın ³⁸ GSYH’deki Payı
758.4	83	151	59	46	10.9	20.0	6,1	0.6
Milli Gelir MG ³⁹	Tarım Sektörü Çıktısı	Ücret ve Maaşlar (Ü+M)	Kârlar (n)	Net Faiz Ödemeleri (FÖ)	Tarımın MG’deki Payı	(Ü+M)’ in MG’deki Payı	FÖ’nün MG’deki Payı	Kira’nın MG’deki Payı
629.3	71	151	59	46	11.3	24.0	7,3	0.7

Kaynaklar: (Kârlar ve Kira Gelirleri Hariç tüm rakamlar) : TCMB /EVDS: <http://evds.tcmb.gov.tr/cbt.html>

Kârlar ve Kira Gelirleri için beyan edilmiş olan matrah www.gib.gov.tr/vergi istatistikleri sitesindeki alınmıştır.

* Sadece şirketlerin kurumlar vergisi öncesi kârlarıdır ve [gib.gov.tr/vergi](http://www.gib.gov.tr/vergi) istatistikleri sitesinden alınmıştır. 2006 yılı için Kira Gelirleri tahmin edilmiştir. Tahminin nasıl yapıldığına dair bilgi için .

Dipnot 15’e bkz.

Tabloda ‘Tarım Sektörü’ ayrı tutulmuştur; çünkü bu sektördeki üreticilerin hepsi tarımsal *proprietor*’lar, yani şirketleşmemiş aile işletmeleridir; kazançları hem *zımni sermaye gelirlerinden* hem de işletmede aile fertleriyle birlikte bizzat kendileri çalıştıkları için *zımni ücret gelirlerinden* müteşekkildir. Bunların kazançlarının *zımni ücret, zımni kar, faiz ve rant geliri* arasında nasıl bölündüğünü belirlemek veya güvenilir bir biçimde tahmin etmek mümkün değildir. Tarım sektörü bu nedenle ayrı tutulmuştur.

³⁸ Gayrimenkul Sermaye İradı kaleminde son yıllarda bir yükselme gözlenmiştir. 2009 yılı için verilen beyannamelerde 7.31 milyar TL olan beyanın 2009 yılı GSYH’na oranı (2006’daki %0.61’den) % 0.76’a yükselmiştir. (Gelir İdaresi Başkanlığı Yıllık Vergi Gelirleri Bülteni-2009)

³⁹ Birincil kaynaklarda MG istatistikleri yoktur. MG rakamları cari fiyatlarla GSYH’dan yıllık %5 olarak kabul ettiğimiz Aşınma Eskime Payını ve de ÖTV+Özel İletişim Vergisi+ *üretim safhasında alınan KDV’ler haricindeki dahilde alınan KDV’ler* çıkarılarak bulunmuştur.

Gülten Kazgan da (1994;286), Özmucur'un "*Gelirin Fonksiyon Dağılımı: 1949-1993*" isimli bir çalışmasındaki benzer bir tabloyu alıntılıyarak 1989-1991 arasında Türkiye'de kâr + faiz + kira gelirlerinin GSYH'ya oranının, sırasıyla, %61.9, %59.4 ve %59.5 olduğunu öne sürmüştü. **Tablo 3.8**'in de benzer bir sonuç vermesi dikkat çekicidir: 2006 rakamlarına göre tarım-sektöründeki-gelirler + ücret-maaşlar + net-faiz + kira gelirlerinin MG'deki paylarının toplamı 43.3'tür. Faktör gelirleri olarak geriye sadece kârlar kalmaktadır; ama ***kârların MG'deki payının yaklaşık %57 olduğunu ileri sürmek kesinlikle saçma olur.***⁴⁰ Öyleyse **Tablo 8**'de "artık" olarak geriye kalan %56.7'nin içinde, kârların haricinde ne olabilir?

Bu sorunun yanıtı çok açık ve çok basit: Tarım sektöründeki aile işletmeleri için söylenenin aynısı hizmet ve endüstri sektörlerinde faaliyet gösterenler için de geçerlidir. GİB istatistiklerinde şirket kârları 59 milyar TL olarak verildiğine göre "şirket kârları"nın MG'deki payı %9.4 civarındadır. Geriye MG'in yaklaşık %47'sine eşit bir miktar kalmaktadır. Bu %47'nin çok önemli bir kısmının tarım-dışı sektördeki *proprietörlerin zımnî ücret ve zımnî sermaye gelirlerinden* müteşekkil olduğu kesindir ve tarım sektöründekilerde olduğu gibi, bu gelirlerin hepsini kâr addetmek düpedüz maddi-hatadır. Bu kesimin 2006'da beyan ettikleri toplam matrahın GSYH'ya oranı %2.2, götürü usulde vergilendirilen kesimin brüt gelirinin GSYH'ya oranı da %1.3'ten fazla olmadığına göre, Türkiye'deki "kayıt-dışı ekonominin boyutu" %43-%44 olarak tahmin edilebilir.

Öyleyse %44'ün **en az** yarısı (bir olasılıkla da yaklaşık üçte-ikisi) tarım-dışı sektörde faaliyet gösteren *proprietörlerin* geliridir. Demek ki, büyük vergi-kaybına neden olan "**kayıt-dışı**"nın **en az yarısı aslında kayıt-ıç**
olan BTGV mükelleflerinin matrahlarını düşük göstermesinden kaynaklanmaktadır. Oysa tarım-dışında faaliyet gösteren BTGV mükellefleri, son 7 yıldır hep MG'in sadece %1.38-%2.40'si arasında matrah beyan

⁴⁰ Herhalde ideolojik-inancına hoş görüldüğü için olacak, elde ettiği bu rakamların "doğru olma olasılığının sıfır olması gerektiğini" düşünememiştir. Ama aynı ideolojik eğilimi paylaşmakla birlikte ben, bu verileri sorgulamaktan kaçınmam ve imâlarını doğru tespit edip ona göre yazmayı entelektüel onurumun (*integrity* anlamında onur) gereği olarak görüyorum. (KÇ)

etmektedir⁴¹ --ki, eğer BTGV mükelleflerinin MG'deki payı %25 civarındaysa, bu; 10 - 18 katlık⁴² bir "yalan-matrah" beyanının varlığına işaret eder. Vurgulamak gerekir ki, 3 No.lu başlık altında, GİB istatistiklerinden derlediğimiz verilere dayanılarak yapılan mikro-bazlı analizler de, gerçek matrah ile beyan edilmiş matrah arasında yaklaşık 15 katlık bir fark olduğu sonucuna varılmış olması da tesadüf değildir. (Noterler ve sayıları ancak birkaç bini bulan bazı şahıslar hariç) BTGV mükellefleri gerçek matrahlarını 15 kat düşük göstermeyi adet edinmişlerse, bu, Milli Gelirin yaklaşık en az %25'i bir "kayıt-içinde kayıt-dışı"nın yaratıldığına delalet eder $[(1.38+2.40)/2][15] \approx \%28.3$ --ki o takdirde *BTGV mükelleflerinden kaynaklananın haricindeki kayıt dışı*, MG'in yaklaşık %26'sına tekabül etmektedir $[(\%28-\%1.38) \text{ veya } (\%28-\%2.40) \approx \%26.6]$.

Demek ki, gerçek-matrahlar beyan ediliyor olsa, yürürlükteki gelir-vergisi çizelgesi veriyken, bu 1.7 milyon BTGV mükellefinden tahsil edilen gelir-vergisi yaklaşık %0.34 değil, yaklaşık %8.5 olurdu ($\approx 0.32 \times 0.26.6$). Buna 3.2 başlığı altında gösterildiği gibi, ciroyu düşük göstererek gerçekleştirilen vergi kaçakçılığının içerdiği KDV kaçağı da eklenince, sadece bu yolla gerçekleştirilen toplam vergi kaybı GSYH'nin %10'unu geçebilir. (Benzer bir rakama mikro-bazlı analizlerin sonunda 3.3 başlığında da varılmış olması da tesadüf olamaz.). **Bu bulguların, hem Türkiye'deki bütçe ve kamu açıkları üzerindeki olumlu etkisi, hem kamu alt-yapı ve beşeri yatırımlarını arttırılabilmesini ve ülkenin beşeri ve sabit sermaye birikimini ve toplam faktör verimliliğini önemli ölçüde hızlandırması ve hem de tasarruf ve yatırım oranlarında artış sağlama ve dolayısıyla uzun-vadede sürdürülebilir ortalama-büyüme-oranını önemli ölçüde yükseltmek gibi sonuçlarının ne denli önemli olduğu, sanırız, tartışma götürmez.**

⁴¹ 2003 ile 2008 arasındaki 8 yıl boyunca BTGV mükelleflerinin beyan ettikleri toplam matrahın MG'e oranı, sırasıyla, %1.38, %1.80, %1.92, %2.20, %2.44, %2.38 olmuştur. 2009 yılında da bu gelenek bozulmamıştır: Toplam matrah beyanı GİB başkanlığınca 19,777 mln olarak beyan edilmiştir. Bunun MG'e oranı % 2.5'tir.

⁴² $25/2.50=10.0$ ve $25/1.38 = 18.2$

3.4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜMDEKİ BULGULARIN İMA ETTİĞİ SONUÇLAR ÜZERİNE KISA YORUMLAR

Bütün bunların Türkiye'nin kamu maliyesi sorunu ile olan ilişkisi açıktır: 2001'den bu yana içborç servisi, bütçe ve kamu açığı ile faiz ödemelerinin GSYH'a oranı gibi kamu maliyesine ilişkin değişkenlerde önemli ölçüde iyileşmeler gözlemişse de, sorunlar çözülmüş değildir. 2001 yılında ve öncesinde %11-%15 arasında dolaşmış olan kamu açığının GSYH'ya oranı, yarı-yarıyadan çok bir düşüş göstermiş ise de, 2005-2007 arasındaki en iyi üç yılda bile, hiçbir zaman %4.5'un altına inmemiştir. Bütçe açığı %1'in altına düşmüş; ama 17 adet bütçe dışı fonun, başta Sosyal Güvenlik Fonlarının bulunduğu bazıları, büyük açıklar vermeye devam etmiş ve bu 17 bütçe dışı fonun toplam açığı %3.5'un altını görmemiştir.

Üstelik bütçe açığının kendisi, özelleştirme gelirlerini hariç tutmadan hesaplanmaktadır. Oysa bazı yıllar GSYH'nın %2'sine yaklaşan ama sürdürülebilir niteliğe sahip olmayan bu gelirlerin hariç tutularak bütçe açığının hesaplanması gerekirdi. O şekilde hesaplanırsa, (yani hem bütçe-dışı fonlar açığı eklenir hem de özelleştirme gelirleri çıkarılıp da hesap yapılırsa) 2003-2008 arasındaki en iyi yıllarda bile kamu açığının %5.5'un altına inmediği gözlenir. Bu rakam 2001 yılı ve öncesi bir çok yıla kıyasla yaklaşık 2 katlık bir iyileşme gerçekleştiğini ifade etse bile, hâlâ çok yüksektir. Buna paralel olarak Kamu-Açığı/GSYH oranının en temel belirleyicilerinden olan, kamu kesimi borçlanma gereksiniminde (KKBG) ve faiz oranlarında önemli düşmeler sağlanmış olsa bile) Kamu Faiz Ödemelerinin (FÖ) GSYH'ya oranı da hâlâ fazlasıyla yüksektir.

Kamu açığı ya Kamu harcamalarını düşürerek ve/veya kamu gelirlerini arttırarak kapatılabilir. Kamu harcamalarında kısılacak bir kalem kalmamış görünmektedir. Kamunun alt-yapı ve beşeri sermaye yatırımları minimuma inmiştir. Cari harcamaları da fazla kısma mümkün görünmemektedir. Sosyal güvenlik primlerini yükseltmek veya sosyal güvenlik ödemelerini azaltmak da gerek insanî gerek politik açıdan olanaksızdır. Faiz ödemeleri de

ertelenemez. Dolayısıyla kamu gelirlerine arttırmak gerekir. Zaten bu bölümün başında gösterdiğimiz gibi Türkiye’de Bütçe Gelirleri artı Sosyal Güvenlik Primlerini GSYH’daki payı AB-19 ve OECD ülkeleri ortalaması, 2006 yılı itibariyle, Türkiye’dekine kıyasla, sırasıyla, %58, %46.5 daha büyüktür. Dolayısıyla Türkiye’nin 2006 yılında %19 civarında olan toplam vergi gelirlerini önemli ölçüde arttırması gerekmektedir.

Bunu yapmanın gerek iktisadî gerekse sosyal açılardan sağlıklı yolu ise, geçmişte olduğu gibi dolaylı vergilere yüklenmek değil dolaysız vergileri ve özellikle gelir vergisi tahsilatını arttırmaktır. Gelir vergileri içinde kurumlar vergisi oranını şimdiki %20’nin üstüne çıkarmak, büyüme ve sermaye birikimi açılardan akıllıca olmaz; hatta bu vergilerde bir miktar düşüş bile sağlanması önerilebilir. Ama gelir vergilerinin diğer kalemlerinde bir artış sağlamak gerekmektedir.

Bunu yapmanın tek sağlıklı yolu ise, gelir vergisi çizelgesini müterakki bir nitelik kazandırmaktan geçer. Bir kere Asgari ücretle tanımlanmış olan ilk vergi dilimine uygulanan vergi oranı %15’ten %5’e ve hatta daha düşük bir rakama indirilmeli onu takip eden 10 binlik vergi dilime uygulanan marjinal vergi oranları da, Tablo 3.2.2 ‘ki örnek müterakki vergi çizelgesinde gösterildiği gibi şimdiki %20’den %10’a düşürülmeli ama yüksek gelir dilimlerine uygulanan marjinal vergi oranları 1 milyona kadar kademeli olarak %55’e ve 1 milyonun üstünde de 10 milyona kadar kademeli olarak %70-%72 düzeylerine yükseltilmelidir.

Ama çizelgede yapılacak böyle bir değişikliğin kendi başına anlamsız olduğunu vurgulamak gerekir. Önemli olan yasalarca belirlenen marjinal vergi oranlarının ve onlardan türeyen ortalama vergi-oranlarının, kağıt üzerinde kalmaması ve icbar edici yasal düzenlemelerin de uygulamaya sokulması eliyle *de-facto* olarak etkin, istisnasız ve toleranssız bir şekilde uygulanmasıdır. Bunun da gerçekleştirilmesi için, ilkönce, merkezileştirilmiş bir elektronik bilgi sistemiyle tüm mükelleflerin tüm menkul ve gayri-menkul varlıklarındaki değişiklikleri takip edebilecek ve kayda alabilecek nitelikte bir alt-yapının inşa edilmesi ve böylece *hayat standardı*”

uygulamasının yanı-sıra “*Nerden Buldun Yasası*” ile desteklenerek, Maliye Bakanlığı deneticilerinin, “*mükellefin servet durumundaki değişiklikler ile beyanlarının en az 5 yıl kadar geriye giderek taraması*” na olanak sağlayarak çok daha etkin ve verimli ve de icbar edici bir vergi toplama ve denetim sisteminin kurulması gerekir.

Eğer müterakki bir gelir vergisi çizelgesi ve de gelişmiş ülkelerdekine benzer etkin ve toleranssız bir vergi toplama sisteminin alt-yapısı ile birlikte ihdasını da içeren tüm bu köklü bir vergi reformları yapılabilirse, hem Kamu Açığının hem de faiz ödemelerinin GSYH'ya oranı, şimdikinın üçte-biri veya dörtte-biri düzeyine indirilmiş, hem gelir dağılımını düzeltici nitelikte ve sosyal-adalet ilkelerine çok daha uygun bir gelir vergisi sistemi yaratılmış, hem vergi gelirleri ve dolaysız vergi gelirlerinin GSYH'ya oranı arttırılmış ve bu değişkenler bağlamında AB-19 ülkeleri ortalamasına önemli bir ölçüde yaklaşmış, hem de alt-yapı ve beşeri sermaye yatırımlarınının GSYH'daki payı önemli ölçüde arttırılmış ve dolayısıyla Türkiye'nin kalkınma çabasına çok önemli bir katkıda bulunulmuş olur.

SONUÇ

1. Bölümde Türkiye'deki Genel Bütçe Gelirlerinin, Toplam Vergi Gelirlerinin ve Vergi Dışı Gelirlerin; Dolaysız Vergilerin ve Dolaylı Vergilerin ve bunların önemli alt kalemlerinin GSYH'a oranlarını ve bunların 1998-2008 arasında nasıl değiştiği hakkında bulgular için söz konusu Bölümün Başlık ve Alta Başlıklarında sunulmuştur. Keza adı geçen bu değişkenlerin yanısıra Dolaysız Vergilerin ve Dolaylı Vergilerin GSYH'a oranlarının ve de bu oranların 1965-1975 ve 2000-2005 ortalamalarının seçilmiş bazı OECD ülkelerinin ve OECD, AB-15 ve AB-19 ortalamalarının Türkiye ile karşılaştırılması ve bu oranların nasıl değişmiş olduğuna ilişkin sonuçlar ve bunların imaları için 2. Bölümdeki başlık ve alt-başlıklara bakılabilir. Tezde elde edilen bütün bu ve bunun gibi rakamsal bulguların ve bunların incelenmesinden çıkan sonuçların hepsi burada yeniden aktarıldığı takdirde, aslında kısa olması beklenen bu bölüm 20 sayfayı aşar. Dolayısıyla bu yapılmamıştır.

Ama gene de, 1. ve 2. Bölümün Alt başlıkları altında hesaplanmış olan sayıları yüzü geçen olan bu bulgulardan en önemlileri aşağıdaki gibi özetlenebilir.

1) Türkiye'de Genel Bütçe gelirlerinin GSYH'a oranı 1998-2008 döneminde dönem-başı ve dönem sonundaki 3-yıllık ortalamalar cinsinden yaklaşık % 32.5 oranında, Vergi Gelirleri toplamı da yaklaşık % 39.4 oranında bir artış bir artış göstermiş; ama dolaysız vergilerin GSYH'a oranı çok cüzi bir oranda (sadece % 1.4 oranında) artmıştır. Gelir vergisinin GSYH'a oranı ise dönem-başı ve dönem-sonu 3 yıllık ortalamalar cinsinden yaklaşık aynı kalmış tamamen yatay bir seyir izlerken dolaylı vergiler toplamının GSYH'a oranı büyük bir artış kaydederek %7 civarından %12 civarına çıkmıştır.

2) Dolayısıyla, Türkiye'de 1998-2008 arasında Dolaysız//Dolaylı Vergiler oranı çok önemli bir ölçüde, yaklaşık iki kat düşerek gelir dağılımını bozan önemli bir etkisi olmuştur. Bu arada Ücret ve maaşlardan Alınan

Vergilerin GSYH'a oranı yaklaşık % 20 artarken BTGV Mükelleflerinden Alınan Vergilerin GSYH'a oranı 1998-1999 yıllarında binde 5 iken, daha da düşerek binde 3.5 civarına yerleşmiştir. Gelir dağılımında zaten varolan eşitsizliğin daha da artmasında bunun da çok büyük payı vardır ve bu konu üzerinde 3. Bölümde etraflıca durulmuştur.

3) Türkiye'nin Vergi Gelirleri Toplamının GSYH'a oranı, OECD ve AB-15 ülkelerinin 1965, 1970 ve 1975 yıllarının ortalamalarına kıyasla, sırasıyla, 2.2 ve 2.3 kat daha küçükken, 2000-2005 ve 2006 ortalamaları cinsinden bu rakamlar 1.4 ve 1.5 kat olarak hesaplanmıştır. .

4) Gelir Vergilerinin ve servet Unsurlarından Alınan Vergilerin GSYH'a oranlarının, OECD ve AB-15 ülkeleri ortalaması ile Türkiye'ninkiler kıyaslandığı takdirde, aradaki farkın daha da büyük olduğu görülür:

4.a. 1965, 1970 ve 1975 yıllarının ortalamaları cinsinden OECD ve AB-15 ülkelerinin Gelir Vergilerinin Toplamının GSYH'a oranı, Türkiye'dekine kıyasla, sırasıyla, aynı oranda 2.7 kat daha büyükken, aradaki bu fark, 2005-2007 ortalamaları cinsinden sırasıyla 2.4 ve 2.5 kat olarak bulunmuştur.

4.b: Gene, 1965, 1970 ve 1975 yıllarının ortalamaları cinsinden OECD ve AB-15 ülkelerinde Servet Unsurlarından Alınan Vergilerin GSYH'a oranı, Türkiye'dekine kıyasla, sırasıyla, 2 ve 1.7 kat daha büyükken, aradaki bu fark, 2005-2007 ortalamaları cinsinden sırasıyla 2.2 ve 2.4 kat olarak bulunmuştur.

5). Dolaysız vergilerin GSYH'a oranına, kısaca DsızV/GSYH dersek..... OECD ve AB-15 ülkelerinin DV/GSYH ortalamaları, son yıllarda Türkiye'deki DV/GSYH oranından yaklaşık %150 daha büyük olarak bulunmuştur. 2005-2006 ortalaması cinsinden dolaysız vergilerin dolaylı vergilere oranı, AB-15 ve AB-19 ülkelerinden Türkiye'dekinden (sırasıyla) 2,7 ve 2,4 kat daha büyüktü. Dolaysız Vergilerin GSYH'a oranı da AB-15 ülkelerinde Türkiye'dekinden benzer bir oranda (%166) yüksek olarak bulunmuştur. (Bkz. 2.6.1 ve Tablo 2.10) Bu beklenmedik bir bulgu değildi

Ama beklenmedik olan, Dolaysız/Dolaylı vergi oranlarının 1980 yılında (ve öncesinde) Türkiye’de OECD ortalamasından da, AB-15 ortalamasından da kayda-değer ölçüde daha büyük çıkmasıydı. (sırasıyla, 1.57 ve 1.68). Ama 1980 yılından sonra söz konusu değişkenin değeri, Türkiye’de; OECD, AB-19 ve AB-15 ülkeleri ortalamalarının altına düştü ve aradaki fark devamlı açıldı. Bunun nedeni de, OECD ve AB ülkeleri ortalamalarındaki yükselmeler değil (çünkü bu diziler yatay bir trend izledi ve hatta OECD ve AB-19 ortalamalarında cüzi de olsa bir düşüş gözlemlendi) 1980-2006 arasında Türkiye’deki dolaysız/dolaylı oranındaki kaydedilen büyük düşüştü: Türkiye’de 1980’de 2.24 olan “Dolaysız/Dolaylı Vergi Oranı”, 2005-2006’da 0.51-0.52 düzeyine indi. Bu 4.3 katlık bir düşüş demektir.(2.6.2 ve Tablo 2.11)

3. Bölümde edinilen bulgulara dayalı sonuçları ve bunların ima ettiği soruna ilişkin yorumları şöyle özetleyebiliriz:

Türkiye’de uygulanan gelir vergisi çizelgesi müterakkiyetten yoksundur. Bu çizelge 0 ile Asgari ücret arasındaki dilime uygulanmak üzere %15 gibi fazlasıyla yüksek bir marjinal vergi oranı belirlemiştir. Yaklaşık 8,000 ile 20,000 arasındaki gelir dilimi için %20; 20,000-50,000 TL arasındaki gelir dilimine uygulanan marjinal vergi oranı i %27’dir. 50,000 TL’nin üzerinde başka bir vergi dilimi yoktur ve hepsine uygulanan marjinal vergi oranı %35’te sabit kalır. Yani, 50 ile 60 bin TL arasında kazanılan 10,000 TL’den de 1 milyon ile 1 milyon 10bin arasında kazanılan 10 TL’den de, mükellefler, aynı oranda ve aynı miktarda vergi ödemek durumundadır. Bu aşırı ölçüde müterakkiyetten yoksun bir gelir vergisi çizelgesi ortaya koymaktadır. Ve Türkiye’deki gelir dağılımı üzerinde makus etkileri vardır. Bu çizelgenin tüm çağdaş ve gelişmiş ülkelerde olduğu gibi müterakkî nitelikler taşıyacak şekilde değiştirilmesi gerekir.

Ama bu; olayın *de-jure* (yani yasalarca saptanan) boyutudur ve hiçbir şey ifade etmez. Çünkü, 3. bölümde, gerek mikro verilere gerekse makro bir analize dayanarak yapılan hesaplamalar, BTGV mükelleflerinin vergi-çizelgesi ne tür vergi-oranları belirlemiş olursa olsun, bu oranlar

üzerinden vergi ödemediklerini; naylon fatura (ama daha da çok ve daha da yaygın olarak) cirolarını olduğundan daha düşük göstererek (ortalama olarak) gerçek matrahlarının sadece yaklaşık onda-biri oranında matrah beyan ettiklerini göstermektedir.

Söz konusu analizlerden “mikro” boyutunda olanlar Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığınca yayınlanan ve BTGV Mükelleflerini 46 meslek grubunda toplayan ham verilerde açıkça görülmektedir. Bu istatistiklere göre, tüm 46 faaliyet-grubundaki BTGV mükelleflerin matrah beyanlarının ortalaması, 2003-2008 arasında, “noterler”in beyan etmiş oldukları ortalama matrahın sadece %2.5 - %5'i kadardır. Aralarında müteahhitlerin, serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin, doktor ve dişçilerin, elektrikli ev aletleri, mensucat sanayinde toprak sanayinde, konfeksiyon imalatında, deterjan sanayi ve altın imalat ve ticareti ve demir-çelik imalatında işlev gösteren işletmelerin sahiplerinin bulunduğu 45 faaliyet-grubuna dahil BTGV Mükelleflerinin ortalama matrah beyanına kıyasla “ortalama bir noterin” 20-38 kat daha fazla kazandığına inanmak mümkün değildir. Anlaşılan odur ki, noterler, meslekleri gereği hiç gelir-vergisi kaçakçılığına yeltenmemekte, diğerleri ise gerçek matrahlarını çok büyük ölçüde düşük göstermektedirler. Noterler haricindeki tüm diğer 45 meslek grubuna dahil 1.6 küsur milyon “proprietor”un gerçek ortalama gerçek-matrahı, noterlerin beyan ettiği ortalama matraha kıyasla %70 veya %60 ve hatta yarı-yarıya düşük olabilir. Yarı-yarıya daha düşük olduğu kabul edilse bile, bu demektir ki, noterlerin haricindeki BTGV Mükelleflerinin gerçek matrahları, beyan ettiklerinin yaklaşık 10 katıdır. Ama eğer öyleyse, bunlar, şimdi uygulanan gelir vergisi çizelgesi veri iken, gerçek matrahlarını beyan etselerdi GSYH'nın binde 3.5 'u civarında değil, %10'u civarında gelir vergisi ödeyeceklerdi. Çünkü 3.3.1.1. alt başlığında açıklandığı ve bir örnekle gösterildiği gibi, matrah beyanında “n-katlık bir saptırma” gelir vergisi tahsilatına en az 3 ve çoğu ahvalde daha bile yüksek bir oranda yansır.

Aynı tür bir sonuca 3.3.2. Başlığı altında Milli Gelir İstatistiklerine dayanarak yapılan bir analiz ve hesaplama ile de ulaşılmaktadır. .

Bütün bunların Türkiye'nin kamu maliyesi sorunu ile olan ilişkisi açıktır: İçborç servisi, bütçe ve kamu açığı ile faiz ödemelerinin GSYH'a oranı gibi kamu maliyesine ilişkin değişkenlerde önemli ölçüde iyileşmeler gözlemişse de, sorunlar çözülmüş değildir. Kamu açığının GSYH'a oranı, 2005-2007 arasındaki en iyi üç yılda bile, hiçbir zaman %4.5'un altına inmemiştir. Bütçe açığı %1'in altına düşmüş; ama 17 adet bütçe dışı fonun, başta Sosyal Güvenlik Fonlarının bulunduğu bazıları, büyük açıklar vermeye devam etmiş ve bu 17 bütçe dışı fonun toplam açığı %3.5'un altını görmemiştir.

Üstelik bütçe açığının kendisi, özelleştirme gelirlerini hariç tutmadan hesaplanmaktadır. Oysa bazı yıllar GSYH'nın %2'sine yaklaşan ama sürdürülebilir niteliğe sahip olmayan bu gelirlerin hariç tutularak bütçe açığının hesaplanması gerekirdi. O şekilde hesaplanırsa, (yani hem bütçe-dışı fonlar açığı eklenir hem de özelleştirme gelirleri çıkarılıp da hesap yapılırsa) 2003-2008 arasındaki en iyi yıllarda bile kamu açığının %5.5'un altına inmediği gözlenir. Buna paralel olarak, kamu kesimi borçlanma gereksiniminde (KKBG) ve Kamu Faiz Ödemelerinin (FÖ) GSYH'a oranı da halâ fazlasıyla yüksektir.

Kamu Açığı ya Kamu harcamalarını düşürerek ve/veya kamu gelirlerini arttırarak kapatılabilir. Kamu harcamalarında kısılacak bir kalem kalmamış görünmektedir. Kamunun alt-yapı ve beşeri sermaye yatırımları minimuma inmiştir. Cari harcamaları da fazla kısma mümkün görünmemektedir. Sosyal güvenlik primlerini yükseltmek veya sosyal güvenlik ödemelerini azaltmak da gerek insanî gerek politik açıdan olanaksızdır. Faiz ödemeleri de ertelenemez. Dolayısıyla kamu gelirlerine arttırmak gerekir. Zaten bu bölümün başında gösterdiğimiz gibi Türkiye'de Bütçe Gelirleri artı Sosyal Güvenlik Primlerini GSYH'daki payı AB-19 ve OECD ülkeleri ortalaması, 2006 yılı itibariyle, Türkiye'dekine kıyasla, sırasıyla, %58, %46.5 daha büyüktür. Dolayısıyla Türkiye'nin 2006 yılında %19 civarında olan toplam vergi gelirlerini önemli ölçüde arttırması gerekmektedir.

Bunu yapmanın gerek iktisadî gerekse sosyal açılardan sağlıklı yolu ise, geçmişte olduğu gibi dolaylı vergilere yüklenmek değil dolaysız vergileri ve özellikle gelir vergisi tahsilatını arttırmaktır. Gelir vergileri içinde kurumlar vergisi oranını şimdiki %20'nin üstüne çıkarmak, büyüme ve sermaye birikimi açılardan akıllıca olmaz; hatta bu vergilerde bir miktar düşüş bile sağlanması önerilebilir. Ama gelir vergilerinin diğer kalemlerinde bir artış sağlamak gerekmektedir.

Bunu yapmanın tek sağlıklı yolu ise, Tablo 3.2.2 'ki örnek müterakki vergi çizelgesinde gösterildiği gibi, gelir vergisi çizelgesine müterakki bir nitelik kazandırmaktan geçer. Ama çizelgede yapılacak böyle bir değişikliğin kendi başına anlamsız olduğunu vurgulamak gerekir. Önemli olan yasalarca belirlenen marjinal ve ortalama vergi-oranlarının, kağıt üzerinde kalmaması ve icbar edici yasal düzenlemelerin de uygulamaya sokulması eliyle *de-facto* olarak etkin, istisnasız ve toleranssız bir şekilde uygulanmasıdır.

Bunun da gerçekleştirilmesi için, ilkönce, merkezileştirilmiş bir elektronik bilgi sistemiyle tüm mükelleflerin tüm menkul ve gayri-menkul varlıklarındaki değişiklikleri takip edebilecek ve kayda alabilecek nitelikte biri alt-yapının inşa edilmesi ve böylece *hayat standardı* uygulamasının yanı sıra "*Nerden Buldun Yasası*" ile desteklenmesi gerekir. Böylece, Türkiye; Maliye Bakanlığı deneticilerinin "*mükellefin servet durumundaki değişiklikler ile beyanlarının en az 5 yıl kadar geriye giderek taraması*" na olanak sağlayarak, çok daha etkin ve çok daha verimli ve de icbar edici bir vergi toplama ve denetim sistemine kavuşmuş olacaktır.

Eğer müterakki bir gelir vergisi çizelgesi ve de gelişmiş ülkelerdekine benzer etkin ve toleranssız bir vergi toplama sisteminin alt-yapısı ile birlikte ihdasını da içeren tüm bu köklü bir vergi reformları yapılabilirse, hem Kamu Açığının hem de faiz ödemelerinin GSYH'a oranı, şimdikinin üçte-biri veya dörtte-biri düzeyine indirilmiş, hem gelir dağılımını düzeltici nitelikte ve sosyal-adalet ilkelerine çok daha uygun bir gelir vergisi

sistemi yaratılmış, hem vergi gelirleri ve dolaysız vergi gelirlerinin GSYH'a oranı arttırılmış ve bu değişkenler bağlamında AB-19 ülkeleri ortalamasına önemli bir ölçüde yaklaşmış, hem de alt-yapı ve beşeri sermaye yatırımlarının GSYH'daki payı önemli ölçüde arttırılmış ve dolayısıyla Türkiye'nin kalkınma çabasına çok önemli bir katkıda bulunulmuş olur.

KAYNAKÇA

Birincil İstatistikî Kaynaklar:

Gelir İdaresi Başkanlığı, Aylık Vergi Gelirleri Bülteni, 2005-2006.

Gelir İdaresi Başkanlığı, Aylık Vergi Gelirleri Bülteni, 2006-Aralık, 2007.

Gelir İdaresi Başkanlığı, Aylık Vergi Gelirleri Bülteni, 2007-Aralık 2008.

Gelir İdaresi Başkanlığı, Aylık Vergi Gelirleri, Bülteni 2008-Aralık 2009.

Gelirler Genel Müdürlüğü, Vergi Gelirleri Bülteni, 1999-2002 Ankara, 2003.

Gelirler Genel Müdürlüğü, Vergi Gelirleri Bülteni, 2003-2004 Ankara, 2005.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

<http://www.gib.gov.tr>

<http://www.maliye.gov.tr>

<http://www.oecd.org>

<http://www.tuik.gov.tr>

Kanunlar:

Damga Vergisi Kanunu, Kanun No: 488, Resmi Gazete Sayısı/Tarihi: 11751-11/7/1964.

Gelir Vergisi Kanunu, Kanun No: 193, Resmi Gazete Sayısı/Tarihi: 10700-6/1/1970.

Gider Vergileri Kanunu, Kanun No: 6802, (Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi ve Özel İletişim Vergisi Yönünden) Resmi Gazete Sayısı/Tarihi: 9362-23/7/1956.

Harçlar Kanunu, Kanun No: 492, Resmi Gazete Sayısı/Tarihi: 11756-17/7/1964.

Katma Değer Vergisi Kanunu, Kanun No: 3065, Resmi Gazete Sayısı/Tarihi: 18563-2/11/1984.

Kurumlar Vergisi Kanunu, Kanun No: 5520, Resmi Gazete Sayısı/Tarihi: 26205-21/6/2006.

Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu, Kanun No: 197, Resmi Gazete Sayısı/Tarihi: 11342-23/2/1963.

Özel Tüketim Vergisi Kanunu, Kanun No: 4760, Resmi Gazete Sayısı/Tarihi: 24783-12/6/2002.

Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu, Kanun No: 7338, Resmi Gazete Sayısı/Tarihi: 10231-15/6/1959.

Vergi Usul Kanunu, Kanun No: 213, Resmi Gazete Sayısı/Tarihi: 10703-10/01/1961.

Kitaplar:

AKDOĞAN, Abdurrahman; **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, Ankara, Gazi Kitabevi, 5. Baskı, 2008.

ALTUĞ, Osman; **Kayıt Dışı Ekonomi**, İstanbul, Cem Ofset, 1994.

AYDEMİR, Şinasi; **Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi: Vergisel Ağırlıklı Uzlaşma Önerisi**, Ankara, Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, 1995.

DPT; **Kayıt Dışı Ekonomi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı** Ankara, 2001.

ERCAN, Metin; **Kayıt Dışı Ekonomi ve Hızlı Tüketim Malları**, Ankara, Nural Matbaacılık, 2006.

Gelirler Kontrolörleri Derneği; Panel, **Kayıtdışı Ekonomiyle Mücadelede Vergi Kanunlarının Yeniden Yazılımı**, Ankara, 2005.

GÜÇLÜ, Faruk; **Vergi Kaçakçılığı ve Uygulamaları**, Ankara, Detay Yayıncılık, 2002.

Kamu Giderlerinin Finansmanı Kayıtdışı Ekonomi ve Vergi Denetimi, Ankara, Vergi Denetmenleri Derneği Yayınları, 2007.

KILIÇDAROĞLU, Kemal; **Kayıtdışı Ekonomi ve Bürokraside Yeniden Yapılanma Gereği**, Ankara, TÜRMOB Yayınları, 1997.

KIRBAŞ, Sadık; **Kayıtdışı Ekonomi: Nedenleri, Boyutları ve Çözüm Yolları** Ankara, TESAV Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayınları, 1995.

KIRBAŞ, Sadık; **Vergi Hukuku Temel Kavramlar İlkeler ve Kurumlar**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 8. Baskı, 1997.

Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Yayın No: 19; **Kayıt Dışı Ekonomi: Panel 27 Mayıs 2005**, Ankara, 2005.

- ÖNCEL, Mualla, Ahmet KUMRULU, Nami ÇAĞAN; **Vergi Hukuku**, Ankara, Turhan Kitabevi, 17. Basım, 2009.
- ÖZBALCI, Yılmaz; **Gelir Vergisi Kanunu (Yorum ve Açıklamaları)**, Ankara, Oluş Yayıncılık, 2007.
- ÖZSOYLU, Ahmet Fazıl; **Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi**, Ankara, Bağlam Yayınları, 1996.
- ŞENYÜZ, Doğan; **Türk Vergi Sistemi**, Ankara, Yaklaşım Yayıncılık, 10. Baskı, 2004.
- ŞİMŞEK TANDIRCIOĞLU, Ayşegül; *Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi* DPT Yayınları, Ankara, 2002.
- ULUATAM, Özhan, METHİBAY Yaşar; **Vergi Hukuku**, Ankara, İmaj Yayınevi 5. Baskı. 2001.
- YETİM, Sedat; **Türkiye’de Vergi Kaçakçılığı ve Kayıt Dışı Ekonomi**, İstanbul, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1999.

Makaleler:

AĞBAL, Naci, "Büyüyen Kayıt Dışı Sektör", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı 113, Mayıs, 2002, s.65.

AKTAN, Coşkun Can, "Ağır Vergi Yüğü ve Yer altı Ekonomisi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 125, Şubat 1999, s.51.

AYDEMİR, Şinasi, "Kayıt Dışı Ekonomi Üzerine 1", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 161 Ocak, 1995 s.72.

AYDEMİR, Şinasi, "Kayıt Dışı Ekonomi Üzerine 2", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 162 Şubat, 1995 s.35.

BATIREL, Ömer Faruk, "Vergi Kaçakçılığı ve Vergiye Gönüllü Uyum", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 175, Mart 1996, s.52.

BEKTAŞ, Erol, "Kayıt Dışı Ekonomik Hareketlerin Kavranabilmesi Açısından Tek Vergi Uygulaması Neden Gereklidir ve Uygulama Nasıl Olmalıdır?", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 199, Mart 1998, s.150.

ÇAKMAN, Kemal, "The Public Finance Problem of Turkey", **The Turkish Studies Association Bulletin**, Volume 14/1, March 1990, s. 1-13

ÇAKMAN, Kemal, "Türkiye'nin Kamu Maliyesi Sorunu", **Ekonomik Yaklaşım Dergisi**, Sayı 7/20, 1996, s.5-36

ÇAKMAN, Kemal, Çakmak Umut, "Türkiye Ekonomisinde Temel Makro Ekonomik Değişkenler Arasındaki Etkileşimler Üzerine Analitik Notlar", **Ekonomik Yaklaşım Dergisi**, Sayı 28, 2007, s.23-48

ÇOLAK, Mustafa, "Kayıt Dışı Ekonominin Vergisel Görüntüsünün İrdelenmesi", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı 103, Temmuz 2001, s.195.

DEMİRCİ, Azmi, "Kayıt Dışı Ekonominin Vergisel Cazibesi", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 306, Şubat 2007, s.22.

- ENGİNDENİZ, Sait, "Türkiye'de Gelir Vergisi Açısından Kayıtdışı Ekonomi ve Tarımsal Gelirlerin Vergilendirilmesinin Önemi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 92, Mayıs 1996, s.118.
- ERİMEZ, Rüştü, "Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 188, Nisan 1997, s.3.
- ÖNDER, İzzettin, "Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergileme", **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No: 23,24, Ekim 2000, Mart 2001
- ÖNER, Ergin, "Türkiye'de Vergi Gelirleri ve Faiz Ödemeleri İlişkisi (1980-2006)", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 226, Temmuz 2007, s.135.
- SARILI, M. A, "Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Kayıtlı Hale Getirilebilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 167, Ağustos 2002, s.131.
- TOSUNER, Mehmet, "Vergi Kayıp ve Kaçakları Sorununa İlişkin Görüş ve Öneriler", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 85, Ekim 1995, s.3.
- TUNCER, Selahattin, "Kayıt Dışı Ekonomi ile Mücadelede Yeni Çalışmalar", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı 163, Temmuz 2006, s.15.
- YILDIRIM, Ali Haydar, "Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Cezaları", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 239, Ağustos 2008, s.65.

EKLER

BİRİNCİ BÖLÜME İLİŞKİN EK TABLOLAR**EK 1.1****DOLAYSIZ VERGİLERİN VE ALT KALEMLERİ ve BUNLARIN GSYH
İÇİNDEKİ PAYLARI****1.1A : 1998-2003.****1.1B : 2004-2005****1.1C : 2006****1.1D : 2007****1.1E : 2008 ***

---

* GİB sitesindeki ham verileri içeren tablolar 1998-2003; 2004-2005 dönemleri ve sonra da 2006, 2007 ve 2008 yılları için ayrı ayrı verilmektedir.

EK 1.1A

DOLAYSIZ VERGİLER VE ALT KALEMLERİ 1998-2003 YILLARI GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI						
GELİRİN ÇEŞİDİ	1998	1999	2000	2001	2002	2003
- GENEL BÜTÇE TOPLAMI	16,57	17,84	19,83	21,18	21,29	21,67
- VERGİ GELİRLERİ TOPLAMI	13,15	14,15	15,90	16,54	17,01	18,54
- GELİRDEN ALINAN VERGİLER	6,03	6,25	6,30	6,51	5,52	5,65
- GELİR VERGİSİ	4,96	4,72	3,73	4,82	3,91	3,75
- Beyana Day.Gelir Ver.	0,41	0,46	0,21	0,20	0,25	0,24
- Götürü Usulde Gelir.Ver.(Basit Usul)	0,04	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01
- Gelir Vergisi Tevkifatı	3,59	3,81	3,40	4,52	3,56	3,38
- Gelir Ver.Kan.G.Al.G.V.	0,12	0,11	0,11	0,09	0,09	0,12
- Devlet Tahvili Hazine Bonosu Faizi	0,79	0,35	0,01	0,00	0,00	0
- KURUMLAR VERGİSİ	1,07	1,48	1,41	1,53	1,59	1,90
- Beyana Day.Kurumlar Ver.	0,51	0,48	0,24	0,29	0,31	0,37
- Kurumlar Vergisi Tevkifatı	0,10	0,05	0,01	0,01	0,01	0,01
- Kurumlar Ver.Kan.G.Al.G.V.	0,45	0,95	1,16	1,23	1,27	1,52
- Vergi Barışı Kıy.Mad. Ve Ziyet Eşyalarından Al.Vergi	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
- EK GELİR VERGİSİ	0	0,02	0,06	0	0	0
- FAİZ VERGİSİ	0	0,00	0,98	0,16	0,01	0
- EK KURUMLAR VERGİSİ	0	0,03	0,12	0	0	0
- SERVETTEN ALINAN VERGİLER	0,10	0,17	0,21	0,18	0,21	0,46
- MOTORLU TAŞITLAR VERGİSİ	0,09	0,12	0,12	0,17	0,20	0,27
- VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
- EK MOTORLU TAŞITLAR VERGİSİ (*)	0	0,04	0,04	0	0	0,18(**)
- EK EMLAK VERGİSİ	0	0,00	0,04	0	0	0
KAYNAK: gib.gov.tr./vergi istatistikleri						
(*) 26.11.1999 tarih ve 4481 sayılı kanunla.						
(**) 4837 Sayılı Kanun ve 4962 Sayılı Taşit Vergisi Kanunu (Anayasa Mahk.İptal)						

EK 1.1B

TABLO								
DOLAYSIZ VERGİLER VE ALT KALEMLERİ 2004-2005 YILLARI GSYH								
ESNEKLİKLERİ VE GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI								
(BİN TL)								
	TAHSİLAT	TAHSİLAT	TAHSİLAT		Vergi	Vergi	GSYH'DAKİ	
			ARTIŞI (%)		Kaleminin	Kaleminin	YÜZDE PAYLARI	
	2004	2005	2004	2005	GSYH	GSYH	2004	2005
					Esnekliği	Esnekliği		
GENEL BÜTÇE								
TOPLAMI	120.089.244	148.237.974	21,8	23,4	0,95	1,46	21,48	22,8
VERGİ GELİRLERİ	101.038.904	119.250.807	19,8	18	0,87	1,12	18,07	18,4
GELİR VE KAZANÇ								
ÜZERİNDEN								
ALINAN VERGİLER	29.308.952	34.219.516	14	16,8	0,61	1,04	5,24	5,27
- GELİR VERGİSİ	19.689.593	22.817.530	15,4	15,9	0,67	0,99	3,52	3,52
-Beyana Dayanan								
Gelir Vergisi	1.151.282	1.263.444	5,5	9,7	0,24	0,61	0,21	0,19
-Basit Usulde Gelir								
Vergisi	63892	107623	66,7	68,4	2,91	4,26	0,01	0,02
-Gelir Vergisi								
Tevkifatı	17753506	20636904	15,3	16,2	0,67	1,01	3,18	3,18
-Gelir Geçici								
Vergisi	720913	809559	32,6	12,3	1,42	0,76	0,13	0,12
- KURUMLAR								
VERGİSİ	9.619.359	11.401.986	11,3	18,5	0,49	1,15	1,72	1,76
-Beyana Dayanan								
Kurumlar Vergisi	918.574	634.890	-44,8	-30,9	-1,96	-1,92	0,16	0,1
-Kurumlar Vergisi								
Tevkifatı	134.920	130.277	103,8	-3,4	4,53	-0,21	0,02	0,02
-Kurumlar Geçici								
Vergisi	8565865	10636819	24,2	24,2	1,06	1,5	1,53	1,64
MÜLKİYET								
ÜZERİNDEN								
ALINAN VERGİLER	1.838.205	2.370.066	-11,2	28,9	-0,49	1,8	0,33	0,37
- Veraset ve								
İntikal Vergisi	57.265	78.602	1,5	37,3	0,07	2,32	0,01	0,01
- Motorlu Taşıtlar								
Vergisi	1.780.940	2.291.464	47,7	28,7	2,08	1,78	0,32	0,35
KAYNAK : gib.gov.tr./vergi istatistikleri								
NOT: RAKAMLAR MAHALLİ İDARE VE FON PAYLARI HARİÇ, RED VE İADELER DAHİL TUTARLARDIR.								

EK 1.1C

TABLO				
DOLAYSIZ VERGİLER VE ALT KALEMLERİ 2006 YILI GSYH ESNEKLİKLERİ VE GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI				
	TAHSİLAT	TAHSİLAT ARTIŞI(%)	VERGİ KALEMLERİNİN GSYH ESNEKLİĞİ	GSYH'DAKİ YÜZDE PAYLARI
GENEL BÜTÇE TOPLAMI	182.577.918	12,5	0,74	24,07
VERGİ GELİRLERİ	151.271.701	14,6	0,87	19,95
GELİR VE KAZANÇ ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER	44.174.998	9,3	0,55	5,82
- GELİR VERGİSİ	31.727.644	18,2	1,08	4,18
-Beyana Dayanan Gelir Vergisi	1.656.774	10,3	0,61	0,22
-Basit Usulde Gelir Vergisi	167689	31,8	1,88	0,02
-Gelir Vergisi Tevkifatı	28900776	19,1	1,13	3,81
-Gelir Geçici Vergisi	1002405	4,1	0,24	0,13
- KURUMLAR VERGİSİ	12.447.354	-8,4	-0,5	1,64
-Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	916.770	34	2,01	0,12
-Kurumlar Vergisi Tevkifatı	225.152	45,2	2,68	0,03
-Kurumlar Geçici Vergisi	11305432	-11,3	-0,67	1,49
MÜLKİYET ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER	3.159.574	19,3	1,14	0,42
- Veraset ve İntikal Vergisi	121.964	37,1	2,2	0,02
- Motorlu Taşıtlar Vergisi	3.037.610	18,7	1,11	0,4
KAYNAK : gib.gov.tr./vergi istatistikleri				

EK 1.1D

TABLO :				
DOLAYSIZ VERGİLER VE ALT KALEMLERİ 2007 YILI GSYH ESNEKLİKLERİ VE GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI				
	TAHSİLAT	TAHSİLAT ARTIŞI(%)	VERGİ KALEMLERİNİN GSYH ESNEKLİĞİ	GSYH'DAKİ YÜZDE PAYLARI
GENEL BÜTÇE TOPLAMI	203.349.268	11,4	1,02	24,12
VERGİ GELİRLERİ	171.098.466	13,1	1,17	20,29
GELİR VE KAZANÇ ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER	53.780.017	21,7	1,94	6,38
- GELİR VERGİSİ	38.061.543	20	1,79	4,51
-Beyana Dayanan Gelir Vergisi	1.767.732	6,7	0,6	0,21
-Basit Usulde Gelir Vergisi	198229	18,2	1,63	0,02
-Gelir Vergisi Tevkifatı	35006484	21,1	1,89	4,15
-Gelir Geçici Vergisi	1089098	8,6	0,77	0,13
- KURUMLAR VERGİSİ	15.718.474	26,3	2,35	1,86
-Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	942.471	2,8	0,25	0,11
-Kurumlar Vergisi Tevkifatı	210.280	-6,6	-0,59	0,02
-Kurumlar Geçici Vergisi	14565723	28,8	2,58	1,73
MÜLKİYET ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER	3.693.239	16,9	1,51	0,44
VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ	136.442	11,9	1,06	0,02
MOTORLU TAŞITLAR VERGİSİ	3.556.797	17,1	1,53	0,42
KAYNAK : gib.gov.tr./vergi istatistikleri				

EK 1.1E

TABLO :				
DOLAYSIZ VERGİLER VE ALT KALEMLERİ 2008 YILI GSYH ESNEKLİKLERİ VE GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI				
(BİN TL)				
	TAHSİLAT	TAHSİLAT ARTIŞI(%)	Vergi Kalemlerinin GSYH Esnekliği	GSYH'DAKİ YÜZDE PAYLARI
GENEL BÜTÇE TOPLAMI	225.496.339	10,9	0,86	23,73
VERGİ GELİRLERİ	189.980.827	11	0,87	20
GELİR VE KAZANÇ ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER	63.088.534	17,3	1,36	6,64
- GELİR VERGİSİ	44.430.339	16,7	1,32	4,68
-Beyana Dayanan Gelir Vergisi	2.065.284	16,8	1,33	0,22
-Basit Usulde Gelir Vergisi	209870	5,9	0,46	0,02
-Gelir Vergisi Tevkifatı	40957192	17	1,34	4,31
-Gelir Geçici Vergisi	1197993	10	0,79	0,13
- KURUMLAR VERGİSİ	18.658.195	18,7	1,47	1,96
-Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	1.122.525	19,1	1,51	0,12
-Kurumlar Vergisi Tevkifatı	199.697	-5	-0,4	0,02
-Kurumlar Geçici Vergisi	17335973	19	1,5	1,82
MÜLKİYET ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER	4.151.467	12,4	0,98	0,44
VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ	149.718	9,7	0,77	0,02
MOTORLU TAŞITLAR VERGİSİ	4.001.749	12,5	0,99	0,42
KAYNAK : gib.gov.tr/vergi-istatistikleri				

EK 1.2**DOLAYLI VERGİLERİN VE ALT KALEMLERİ ve BUNLARIN GSYYİH
İÇİNDEKİ PAYLARI****1.2A : 1998-2003.****1.2B : 2004-2005****1.2C : 2006****1.2D : 2007****1.2E : 2008 ***

---

* GİB sitesindeki ham verileri içeren tablolar 1998-2003; 2004-2005 dönemleri ve sonra da 2006, 2007 ve 2008 yılları için ayrı ayrı verilmektedir.

EK 1.2A

TABLO :						
DOLAYLI VERGİLER VE ALT KALEMLERİ 1998-2003 YILLARI GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI KONSOLİDE						
GELİRİN ÇEŞİDİ	1998	1999	2000	2001	2002	2003
KONSOLİDE BÜTÇE GEL.TOP	16,82	18,1	20,07	21,46	21,57	22,04
- GENEL BÜTÇE TOPLAMI	16,57	17,84	19,83	21,18	21,29	21,67
- VERGİ GELİRLERİ TOPLAMI	13,15	14,15	15,90	16,54	17,01	18,54
- MAL VE HİZMETLERDEN ALINAN VERGİLER	5,14	5,84	6,82	7,54	8,58	9,66
- DAHİLDE ALINAN KDV	2,26	2,33	2,69	3,03	3,29	3,38
- EK VERGİ	0,10	0,14	0,32	0,34	0	0
- TAŞIT ALIM VERGİSİ	0,18	0,20	0,26	0,13	0	0
- ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ	0	0	0	0	3,89	4,90
- Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin ÖTV	0	0	0	0	3,17	3,32
- Motorlu Taşıtlara İlişkin ÖTV	0	0	0	0	0,13	0,32
- Kolalı Gazoz, Alkollü İç. ve Tüt. Mamül.İlişkin ÖTV	0	0	0	0	0,57	1,21
- Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin ÖTV	0	0	0	0	0,02	0,06
- AKARYAKIT TÜKETİM VERGİSİ	1,52	2,15	1,96	2,36	0	0
- BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ	0,45	0,45	0,51	0,63	0,28	0,26
- DAMGA VERGİSİ	0,34	0,34	0,42	0,35	0,37	0,38
- HARÇLAR	0,27	0,24	0,27	0,31	0,33	0,35
- ÖZEL İLETİŞİM VERGİSİ	0	0,00	0,25	0,25	0,24	0,23
- ÖZEL İŞLEM VERGİSİ	0	0,01	0,13	0,14	0,17	0,16
- DIŞ TİCARETTEN ALINAN VERGİLER	1,88	1,89	2,57	2,31	2,71	2,77
- GÜMRÜK VERGİSİ	0,24	0,22	0,23	0,16	0,17	0,20
- AKARYAKIT GÜMRÜK VERGİSİ	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00
- TEK VE MAKTU VERGİ	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
- İTHALDE ALINAN KDV	1,62	1,66	2,34	2,14	2,53	2,56
- DİĞER DIŞ TİCARET GELİRLERİ	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
KAYNAK: gib.gov.tr./vergi istatistikleri (*) 26.11.1999 tarih ve 4481 sayılı kanunla.						
(**) 4837 Sayılı Kanun ve 4962 Sayılı Taşıtlar Vergisi Kanunu (Anayasa Mahk.İptal)						

EK 1.2B

TABLO :								
DOLAYLI VERGİLER VE ALT-KALEMLERİ 2004-2005 YILLARI GSYH ESNSKLİKLERİ VE GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI								
(BİN TL)								
	TAHSİLAT		TAHSİLAT ARTIŞI (%)		Vergi Kaleminin GSYH Esnekliği	Vergi Kaleminin GSYH Esnekliği	GSYH'DAKİ YÜZDE PAYLARI	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
VERGİ GELİRLERİ	101.038.904	119.250.807	19,8	18	0,87	1,12	18,1	18,4
DAHİLDE ALINAN MAL VE HİZMET VERGİLERİ	48.623.067	58.201.408	19,7	19,7	0,86	1,22	8,7	8,97
DAHİLDE ALINAN KDV	18.666.461	20.401.096	21,3	9,3	0,93	0,58	3,34	3,14
-Beyana Dayanan Katma Değer Vergisi	18.167.487	19.746.178	18,3	8,7	0,8	0,54	3,25	3,04
-Katma Değer Vergisi Tevkifatı	498974	654918		31,3	0	1,94	0,09	0,1
ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ	26.288.963	32.753.339	17,9	24,6	0,78	1,53	4,7	5,05
-Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin ÖTV	15.922.533	19.552.763	5,5	22,8	0,24	1,42	2,85	3,01
-Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin ÖTV	2.548.804	3.937.506	76,4	54,5	3,33	3,39	0,46	0,61
-Kolalı Gazoz, Alkollü İç. ve Tüt. Mamül.İlişkin ÖTV	7.420.270	8.627.742	34,7	16,3	1,51	1,01	1,33	1,33
-Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin ÖTV	397.356	635.328	56,7	59,9	2,47	3,72	0,07	0,1
BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ	1.427.586	1.769.152	23,1	23,9	1,01	1,49	0,26	0,27
ŞANS OYUNLARI VERGİSİ	223.452	234.244		4,8	0	0,3	0,04	0,04
ÖZEL İLETİŞİM VERGİSİ	1.900.095	3.043.577	81,3	60,2	3,55	3,74	0,34	0,47
ÖZEL İŞLEM VERGİSİ	116.510		-83,9		-3,66		0,02	
ULUSLARARASI TİC. VE MUAM. AL. VERGİLER	16.932.418	19.307.144	34,6	14	1,51	0,87	3,03	2,98
GÜMRÜK VERGİLERİ	1.219.854	1.369.594	37,2	12,3	1,62	0,76	0,22	0,21
İTHALDE ALINAN KATMA DEĞER VERGİSİ	15.658.747	17.879.333	34,5	14,2	1,51	0,88	2,8	2,76
DİĞER DIŞ TİCARET GELİRLERİ	53.817	58.217	12,7	8,2	0,55	0,51	0,01	0,01
KAYNAK : gib.gov.tr./vergi istatistikleri								
NOT: RAKAMLAR MAHALLİ İDARE VE FON PAYLARI HARİÇ, RED VE İADELER DAHİL TUTARLARDIR.								

EK 1.2C

TABLO :				
DOLAYLI VERGİLER VE ALT KALEMLERİ 2006 YILI GSYH ESNEKLİKLERİ VE GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI (BİN TL)				
(BİN TL)				
	TAHSİLAT	TAHSİLAT ARTIŞI(%)	Vergi Kalemlerinin GSYH Esnekliği	GSYH'DAKİ YÜZDE PAYLARI
GENEL BÜTÇE TOPLAMI	182.577.918	12,5	0,74	24,07
VERGİ GELİRLERİ	151.271.701	14,6	0,87	19,95
DAHİLDE ALINAN MAL VE HİZMET VERGİLERİ	68.986.181	13,1	0,77	9,1
DAHİLDE ALINAN KDV	25.291.023	14,8	0,87	3,33
-Beyana Dayanan Katma Değer Vergisi	24.307.045	14	0,83	3,21
-Katma Değer Vergisi Tevkifatı	983978	35,9	2,13	0,13
ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ	37.102.948	10,4	0,61	4,89
-Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin ÖTV	20.708.290	5,9	0,35	2,73
-Motorlu Taşıtlara İlişkin ÖTV	4.152.358	-3,1	-0,18	0,55
-Kollu Gazoz, Alkollü İç. ve Tüt. Mamül.İlişkin ÖTV	11.263.042	24,3	1,44	1,49
-Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin ÖTV	979.258	35,8	2,12	0,13
BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ	2.630.207	31,8	1,89	0,35
ŞANS OYUNLARI VERGİSİ	368.769	18,1	1,07	0,05
ÖZEL İLETİŞİM VERGİSİ	3.593.234	18,1	1,07	0,47
ULUSLARARASI TİC. VE MUAM. AL. VERGİLER	27.579.814	26,3	1,56	3,64
GÜMRÜK VERGİLERİ	2.090.186	35,1	2,08	0,28
İTHALDE ALINAN KATMA DEĞER VERGİSİ	25.432.537	25,7	1,53	3,35
DİĞER DIŞ TİCARET GELİRLERİ	57.091	-13,3	-0,79	0,01
KAYNAK : gjb.gov.tr./vergi istatistikleri				

EK 1.2D

TABLO :				
DOLAYLI VERGİLER VE ALT KALEMLERİ 2007 YILI GSYH ESNEKLİKLERİ VE GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI				
(BİN TL)				
	TAHSİLAT	TAHSİLAT ARTIŞI(%)	Vergi Kalemlerinin GSYH Esnekliği	GSYH'DAKİ YÜZDE PAYLARI
GENEL BÜTÇE TOPLAMI	203.349.268	11,4	1,02	24,12
VERGİ GELİRLERİ	171.098.466	13,1	1,17	20,29
DAHİLDE ALINAN MAL VE HİZMET VERGİLERİ	76.040.734	10,2	0,91	9,02
DAHİLDE ALINAN KDV	28.965.495	14,5	1,3	3,44
-Beyana Dayanan Katma Değer Vergisi	28.105.844	15,6	1,4	3,33
-Ödemelerden Tevkifat Suretiyle Kesilen KDV	859651	-12,6	-1,13	0,1
ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ	39.350.665	6,1	0,54	4,67
-Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin ÖTV	22.235.675	7,4	0,66	2,64
-Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin ÖTV	4.303.055	3,6	0,32	0,51
-Kolalı Gazoz, Alkollü İç. ve Tüt. Mamül.İlişkin ÖTV	11.764.381	4,5	0,4	1,4
-Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin ÖTV	1.047.554	7	0,62	0,12
BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ	3.176.013	20,8	1,86	0,38
-Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	3.176.013	20,8	1,86	0,38
ŞANS OYUNLARI VERGİSİ	326.500	-11,5	-1,03	0,04
ÖZEL İLETİŞİM VERGİSİ	4.222.061	17,5	1,57	0,5
ULUSLARARASI TİC. VE MUAM. AL. VERGİLER	29.001.074	5,2	0,46	3,44
GÜMRÜK VERGİLERİ	2.454.875	17,4	1,56	0,29
İTHALAT VERGİLERİ	26.495.628	4,2	0,37	3,14
-İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	26.495.628	4,2	0,37	3,14
ULUSLARARASI TİC. VE MUAM. AL. DİĞER VERGİLER	50.571	-11,4	-1,02	0,01
KAYNAK : gib.gov.tr./vergi istatistikleri				

EK 1.2E

TABLO :				
DOLAYSIZ VERGİLER VE ALT KALEMLERİ 2008 YILI GSYH ESNEKLİKLERİ VE GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI				
(BİN TL)				
	TAHSİLAT	TAHSİLAT ARTIŞI(%)	Vergi Kalemlerinin GSYH Esnekliği	GSYH'DAKİ YÜZDE PAYLARI
GENEL BÜTÇE TOPLAMI	225.496.339	10,9	0,86	23,73
VERGİ GELİRLERİ	189.980.827	11	0,87	20
DAHİLDE ALINAN MAL VE HİZMET VERGİLERİ	80.710.059	6,1	0,48	8,49
DAHİLDE ALINAN KDV	30.085.656	3,9	0,3	3,17
-Beyana Dayanan Katma Değer Vergisi	29.263.958	4,1	0,32	3,08
-Ödemelerden Tevkifat Suretiyle Kesilen KDV	821698	-4,4	-0,35	0,09
ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ	41.962.183	6,6	0,52	4,42
-Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin ÖTV	23.947.376	7,7	0,61	2,52
-Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin ÖTV	3.821.487	-11,2	-0,88	0,4
-Kotalı Gazoz, Alkollü İç. ve Tüt. Mamül.İlişkin ÖTV	13.182.727	12,1	0,95	1,39
-Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin ÖTV	1.010.593	-3,5	-0,28	0,11
BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ	3.720.367	17,1	1,35	0,39
-Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	3.720.367	17,1	1,35	0,39
ŞANS OYUNLARI VERGİSİ	376.164	15,2	1,2	0,04
ÖZEL İLETİŞİM VERGİSİ	4.565.689	8,1	0,64	0,48
ULUSLARARASI TİC. VE MUAM. AL. VERGİLER	32.809.172	13,1	1,04	3,45
GÜMRÜK VERGİLERİ	2.788.589	13,6	1,07	0,29
İTHALAT VERGİLERİ	29.980.574	13,2	1,04	3,16
-İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	29.980.574	13,2	1,04	3,16
ULUSLARARASI TİC. VE MUAM. AL. DİĞER VERGİLER	40.009	-20,9	-1,65	0
KAYNAK : gib.gov.tr./vergi istatistikleri				

EK 1.3**VERGİ-DIŞI GELİRLER VE ALT KALEMLERİ BUNLARIN GSYH İÇİNDEKİ
PAYLARI****1.3A : 1998-2003.****1.3B : 2004-2005****1.3C : 2006****1.3D : 2007****1.3E : 2008 ***

---

* GİB sitesindeki ham verileri içeren tablolar 1998-2003; 2004-2005 dönemleri ve sonra da 2006, 2007 ve 2008 yılları için ayrı ayrı verilmektedir. (2004 ve 2007’de yapılan mevzuat değişikleri ile Vergi Dış Gelirlerin bir çok alt kalemi çıkarılmış yerlerine yenileri ihdas edilmiş ve bu grup gelirlerin ana-kalemleri ve alt kalemleri yeniden düzenlenmiştir.)

EK 1.3A

TABLO :						
VERGİ DIŞI GELİRLER VE ALT KALEMLERİ 1998-2003 YILLARI GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI						
(1998-2003)						
GELİRİN ÇEŞİDİ	1998	1999	2000	2001	2002	2003
KONSOLİDE BÜTÇE GEL.TOP	16,82	18,10	20,07	21,46	21,57	22,04
- GENEL BÜTÇE TOPLAMI	16,57	17,84	19,83	21,18	21,29	21,67
- VERGİ DIŞI NRM.GEL.TOP.	1,74	1,80	2,09	3,09	3,10	2,25
- KURUMLAR HASILATI VE DEVLET PAYI	0,09	0,13	0,17	0,22	0,91	0,04
- DEVLET PATRİMUVANININ GELİRLERİ	1,19	0,91	0,93	1,87	1,00	0,96
- FAİZLER TAVİZ VE İKRAZLARDAN GERİ ALINAN	0,17	0,37	0,38	0,22	0,45	0,27
- CEZALAR	0,22	0,26	0,27	0,38	0,40	0,44
- ÇEŞİTLİ GELİRLER	0,07	0,13	0,18	0,29	0,15	0,39
- REKABET KURUMU,RTÜK, İMKB,SPK VE TELEKOMÜNİKASYON KUR. SAĞ. GELİR	0	0	0,17	0,10	0,19	0,15
- ÖZEL GELİRLER VE FONLAR TOP.	1,57	1,75	1,69	1,40	0,76	0,63
- ÖZEL GELİRLER	0	0,01	0,00	0,00	0,12	0,03
- FONLAR	1,32	1,44	1,31	1,21	0,56	0,54
- EĞİTİM ÖZEL GELİRLERİ	0,25	0,31	0,21	0,19	0,08	0,06
- BEDELLİ ASKERLİK ÖZEL GELİRİ	0	0	0,17	0	0,00	0
- DİŐER GELİRLER	0,12	0,13	0,14	0,15	0,41	0,25
- KATMA BÜTÇE GELİRLERİ	0,25	0,26	0,24	0,27	0,28	0,37
KAYNAK: gib.gov.tr./vergi istatistikleri						
(*) 26.11.1999 tarih ve 4481 sayılı kanunla.						
(**) 4837 Sayılı Kanun ve 4962 Sayılı Taşit Vergisi Kanunu (Anayasa Mahk.İptal)						

EK 1.3B

VERGİ DIŞI GELİRLER VE ALT KALEMLERİ 2004-2005 YILLARI GSYH ESNEKLİKLERİ VE GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI								
(BİN TL)								
	TAHSİLAT	TAHSİLAT	TAHSİLAT ARTIŞI (%)		Vergi Dışı Gelir Kaleminin GSYH Esnekliği	Vergi Dışı Gelir Kaleminin GSYH Esnekliği	GSYH'DAKİ YÜZDE PAYLARI	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
VERGİ DIŞI GELİRLER TOPLAMI	17.678.311	25.626.260	38,2	45	1,67	2,8	3,16	3,95
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	1.098.042	1.480.334	79,8	34,8	3,48	2,17	0,2	0,23
Mali Olmayan Teşekkül ve Kamu Mali Kuruluşlarından Gel.	3.506.799	2.903.146	14,2	-17,2	0,62	-1,07	0,63	0,45
Diğer Mülkiyet Gelirleri	3.979.093	5.825.525	154,9	46,4	6,76	2,89	0,71	0,9
Para Cezaları ve Cezalar	2.183.305	1.866.051	9	-14,5	0,39	-0,9	0,39	0,29
Çeşitli Vergi Dışı Gelirler	4.451.647	11.481.970	58,7	157,9	2,56	9,82	0,8	1,77
Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar	1.982.448	1.508.576	-18	-23,9	-0,79	-1,49	0,35	0,23
Değerli Kağıtların Satışı	476.977	560.658	49,6	17,5	2,16	1,09	0,09	0,09
SERMAYE GELİRLERİ	165.608	2.027.326	-11,4		-0,5	0	0,03	0,31
Sabit Sermaye Varlıklarının Satışı	29.878	34.855	-83,7	16,7	-3,65	1,04	0,01	0,01
Stokların Satışı	2.585	5.630	-22	117,8	-0,96	7,33	0	0
Arazi ve Maddi Olmayan Varlıkların Satışı	133.145	1.986.841			0	0	0,02	0,31
ALINAN BAĞIŞ VE YARDIMLAR	1.206.421	1.333.581	-4,8	10,5	-0,21	0,66	0,22	0,21
Yurt DıŐıyından	5.562	70	-95,7	-98,7	-4,18	-6,14	0	0
Özel Gelirler	1.200.859	1.333.511	5,6	11	0,24	0,69	0,21	0,21
KATMA BÜTÇE GELİRLERİ	1.780.685	2.224.762	5,3	24,9	0,23	1,55	0,32	0,34
KAYNAK : gjb.gov.tr./vergi istatistikleri								

EK 1.3C

VERGİ DIŞI GELİRLER VE ALT KALEMLERİ 2006 YILI GSYH ESNEKLİKLERİ VE GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI (BİN TL)				
(BİN TL)				
	TAHSİLAT	TAHSİLAT ARTIŞI(%)	Vergi Dışı Gelir Kalemlerinin GSYH Esnekliği	GSYH'DAKİ YÜZDE PAYLARI
GENEL BÜTÇE TOPLAMI	182.577.918	12,5	0,74	24,07
VERGİ DIŞI GELİRLER TOPLAMI	26.753.776	0	0	3,53
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	1.746.523	-8	-0,47	0,23
Mali Olmayan Teşekkül ve Kamu Mali Kuruluşlarından Gel.	3.825.708	31,5	1,87	0,5
Diğer Mülkiyet Gelirleri	5.897.236	-2,7	-0,16	0,78
Para Cezaları ve Cezalar	4.516.475	116,6	6,91	0,6
Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar	5.926.505	8,7	0,52	0,78
Çeşitli Vergi Dışı Gelirler	4.841.329	-42	-2,49	0,64
SERMAYE GELİRLERİ	1.843.837	-9,2	-0,54	0,24
Sabit Sermaye Varlıklarının Satışı	47.291	13,8	0,82	0,01
Arazi ve Maddi Olmayan Varlıkların Satışı	1.796.546	-9,6	-0,57	0,24
ALINAN BAĞIŞ VE YARDIMLAR	2.708.604	72,6	4,3	0,36
Yurt Dışından	54	-22,9	-1,36	0
Özel Gelirler	2.708.550	72,6	4,3	0,36
ÖZEL BÜTÇE GELİRLERİ (*)	3.529.663	207,3	12,29	0,47
DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURULLARIN GELİRLERİ	1.407.022			0,19
Kaynak: gib.gov.tr./vergi istatistikleri				

EK 1.3D

TABLO :				
VERGİ DIŞI GELİRLER VE ALT KALEMLERİ 2007 YILI GSYH ESNEKLİKLERİ VE GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI				
(BİN TL)				
	TAHSİLAT	TAHSİLAT ARTIŞI(%)	Vergi Dışı Gelir Kalemlerinin GSYH Esnekliği	GSYH'DAKİ YÜZDE PAYLARI
GENEL BÜTÇE TOPLAMI	203.349.268	11,4	1,02	24,12
TEŞEBBÜS VE MÜLKİYET GELİRLERİ	8.258.577	9,5	0,85	0,98
Mal ve Hizmet Satış Gelirleri	1.322.872	18,7	1,67	0,16
Malların Kullanımı ve Faaliyette Bulunma İzni Gelirleri	10.039	-28,6	-2,56	0
KİT ve Kamu Bankaları Gelirleri	4.787.045	32	2,86	0,57
Kurumlar Karları	925.410	-46,5	-4,16	0,11
Kira Gelirleri	688.722	6,4	0,57	0,08
Diğer Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	524.489	29,1	2,61	0,06
ALINAN BAĞIŞ VE YARDIMLAR İLE ÖZEL GELİRLER	1.845.809	-18,2	-1,62	0,22
Yurt Dışından Alınan Bağış ve Yardımlar	51.820			0,01
Kurumlar ve Kişilerden Alınan Bağış ve Yardımlar	25.703			0
Özel Gelirler	1.768.286	-21,6	-1,93	0,21
DİĞER GELİRLER (FAİZLER, PAYLAR VE CEZALAR)	15.966.557	-18,8	-1,68	1,89
Faiz Gelirleri	4.857.478	-7,5	-0,67	0,58
Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar	5.008.880	-18	-1,61	0,59
Para Cezaları	3.845.505	-14,9	-1,33	0,46
Diğer Çeşitli Gelirler	2.254.694	-40,5	-3,63	0,27
SERMAYE GELİRLERİ	6.081.636	229,8	20,56	0,72
Taşınmaz Satış Gelirleri	233.717	-26	-2,33	0,03
Taşınır Satış Gelirleri	5.948	-33,1	-2,96	0
Diğer Sermaye Satış Gelirleri	5.841.971	284,6	25,46	0,69
ALACAKLARDAN TAHSİLAT	98.223			0,01
ÖZEL BÜTÇE GELİRLERİ	3.971.935	12,5	1,12	0,47
DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLARIN GELİRLERİ	1.585.185	12,7	1,13	0,19
KAYNAK : gib.gov.tr./vergi istatistikleri				

EK 1.3E

TABLO :				
VERGİ DIŞI GELİRLER VE ALT KALEMLERİ 2008 YILI GSYH ESNEKLİKLERİ VE GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI				
(BİN TL)				
	TAHSİLAT	TAHSİLAT ARTIŞI(%)	Vergi Dışı Gelir Kalemlerinin GSYH Esnekliği	GSYH'DAKİ YÜZDE PAYLARI
GENEL BÜTÇE TOPLAMI	225.496.339	10,9	0,86	23,73
TEŞEBBÜS VE MÜLKİYET GELİRLERİ	7.442.735	-9,9	-0,78	0,78
Mal ve Hizmet Satış Gelirleri	1.350.885	2,1	0,17	0,14
Malların Kullanımı ve Faaliyette Bulunma İzni Gelirleri	11.114	10,7	0,84	0
KİT ve Kamu Bankaları Gelirleri	3.999.539	-16,5	-1,3	0,42
Kurumlar Karları	790.748	-14,6	-1,15	0,08
Kira Gelirleri	633.764	-8	-0,63	0,07
Diğer Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	656.685	25,2	1,99	0,07
ALINAN BAĞIŞ VE YARDIMLAR İLE ÖZEL GELİRLER	851.041	-53,9	-4,25	0,09
Yurt Dışından Alınan Bağış ve Yardımlar	9.540	-81,6	-6,43	0
Kurumlar ve Kişilerden Alınan Bağış ve Yardımlar	340.803			0,04
Özel Gelirler	500.698	-71,7	-5,65	0,05
DİĞER GELİRLER (FAİZLER, PAYLAR VE CEZALAR)	17.698.254	10,8	0,86	1,86
Faiz Gelirleri	4.582.700	-5,7	-0,45	0,48
Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar	6.702.603	33,8	2,67	0,71
Para Cezaları	3.203.647	-16,7	-1,32	0,34
Diğer Çeşitli Gelirler	3.209.304	42,3	3,34	0,34
SERMAYE GELİRLERİ	9.116.120	49,9	3,93	0,96
Taşınmaz Satış Gelirleri	225.736	-3,4	-0,27	0,02
Taşınır Satış Gelirleri	1.711	-71,2	-5,62	0
Diğer Sermaye Satış Gelirleri	8.888.673	52,2	4,11	0,94
ALACAKLARDAN TAHSİLAT	407.362	314,7	24,82	0,04
ÖZEL BÜTÇE GELİRLERİ	4.824.938	21,5	1,69	0,51
DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLARIN GELİRLERİ	1.746.620	10,2	0,8	0,18
KAYNAK : gib.gov.tr./vergi istatistikleri				

2009 YILI MERKEZİ YÖNETİM GELİRLERİ					
(BİN TL)					
				GENEL BÜTÇE	GENEL BÜTÇE
GELİRİN ÇEŞİDİ	2009	GSYH'YA GÖRE	GSYH'DAKİ	GELİRLERİ	VERGİ GELİRLERİ
	TAHSİLAT	ESNEKLİK	YÜZDE PAYLARI	TAHSİLATININ	TAHSİLATININ
				YÜZDE DAĞILIMI	YÜZDE DAĞILIMI
GENEL BÜTÇE TOPLAMI	232.975.221	9,17	24,42	100	
VERGİ GELİRLERİ	196.289.914	9,18	20,58	84,25	100
GELİR VE KAZANÇ ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER	66.719.723	15,91	6,99	28,64	33,99
- GELİR VERGİSİ	46.017.933	9,87	4,82	19,75	23,44
-Beyana Dayanan Gelir Vergisi	2.297.740	31,10	0,24	0,99	1,17
-Basit Usulde Gelir Vergisi	248284	50,58	0,03	0,11	0,13
-Gelir Vergisi Tevkifatı	42328619	9,25	4,44	18,17	21,56
-Gelir Geçici Vergisi	1143290	(12,62)	0,12	0,49	0,58
- KURUMLAR VERGİSİ	20.701.790	30,27	2,17	8,89	10,55
-Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	1.235.506	27,81	0,13	0,53	0,63
-Kurumlar Vergisi Tevkifatı	224.047	33,70	0,02	0,10	0,11
-Kurumlar Geçici Vergisi	19242237	30,39	2,02	8,26	9,80
MÜLKİYET ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER	4.758.863	40,43	0,50	2,04	2,42
VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ	173.086	43,13	0,02	0,07	0,09
- Veraset ve İntikal Vergisi	173.086	43,13	0,02	0,07	0,09
MOTORLU TAŞITLAR VERGİSİ	4.585.777	40,33	0,48	1,97	2,34
- Motorlu Taşıtlar Vergisi	4.585.777	40,33	0,48	1,97	2,34
DAHİLDE ALINAN MAL VE HİZMET VERGİLERİ	86.455.297	19,67	9,06	37,11	44,04
DAHİLDE ALINAN KDV	34.033.046	36,26	3,57	14,61	17,34

-Beyana Dayanan Katma Değer Vergisi	33.024.438	35,51	3,46	14,18	16,82
-Ödemelerden Tevkifat Suretiyle Kesilen KDV	1008608	62,86	0,11	0,43	0,51
ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ	43.708.499	11,50	4,58	18,76	22,27
-Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin ÖTV	25.582.583	18,87	2,68	10,98	13,03
-Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin ÖTV	3.363.587	(33,11)	0,35	1,44	1,71
-Kolalı Gazoz, Alkollü İç. ve Tüt. Mamül.İlişkin ÖTV	13.905.438	15,15	1,46	5,97	7,08
-Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin ÖTV	856.891	(42,03)	0,09	0,37	0,44
BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ	4.043.186	23,98	0,42	1,74	2,06
-Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	4.043.186	23,98	0,42	1,74	2,06
ŞANS OYUNLARI VERGİSİ	395.834	14,45	0,04	0,17	0,20
-Şans Oyunları Vergisi	395.834	14,45	0,04	0,17	0,20
ÖZEL İLETİŞİM VERGİSİ	4.274.732	(17,61)	0,45	1,83	2,18
-Özel İletişim Vergisi	4.274.732	(17,61)	0,45	1,83	2,18
ULUSLARARASI TİC. VE MUAM. AL. VERGİLER	28.669.807	(34,87)	3,01	12,31	14,61
GÜMRÜK VERGİLERİ	2.483.888	(30,20)	0,26	1,07	1,27
İTHALAT VERGİLERİ	26.133.363	(35,46)	2,74	11,22	13,31
-İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	26.133.363	(35,46)	2,74	11,22	13,31
ULUSLARARASI TİC. VE MUAM. AL. DİĞER VERGİLER	52.556	86,66	0,01	0,02	0,03
-Diğer Dış Ticaret Gelirleri	52.556	86,66	0,01	0,02	0,03
DAMGA VERGİSİ	4.205.352	15,09	0,44	1,81	2,14
DAMGA VERGİSİ	4.205.352	15,09	0,44	1,81	2,14
-Damga Vergisi	4.205.352	15,09	0,44	1,81	2,14
HARÇLAR	4.856.226	(17,30)	0,51	2,08	2,47

HARÇLAR	4.856.226	(17,30)	0,51	2,08	2,47
- Tapu Harçları	1.908.693	(34,74)	0,20	0,82	0,97
- Yargı Harçları	935.142	36,39	0,10	0,40	0,48
- Noter Harçları	440.613	28,82	0,05	0,19	0,22
- Pasaport ve Konsolosluk Harçları	643.045	39,54	0,07	0,28	0,33
- Trafik Harçları	249.803	(169,26)	0,03	0,11	0,13
- Gemi Liman Harçları	10.587	10,79	0,00	0,00	0,01
- İmtiyazname, Ruhsatname ve Diploma Harçları	15.486	133,45	0,00	0,01	0,01
- Diğer Harçlar	652.857	55,13	0,07	0,28	0,33
BAŞKA YERDE SINIFLANDIRILMAYAN DİĞER VERGİLER	624.646	0,00	0,07	0,27	0,32
- Kaldırılan Vergiler Artıkları	31.165	0,00	0,00	0,01	0,02
- Bazı Varlık.Milli Eko.Kazan.Hak.Kanun.Uyar.Alın.Vergi	534.343		0,06	0,23	0,27
- Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Vergiler	59.138	83,23	0,01	0,03	0,03
TEŞEBBÜS VE MÜLKİYET GELİRLERİ	9.973.722	93,98	1,05	4,28	
Mal ve Hizmet Satış Gelirleri	1.616.866	54,41	0,17	0,69	
Malların Kullanımı ve Faaliyette Bulunma İzni Gelirleri	1.768.931	0,00	0,19	0,76	
KİT ve Kamu Bankaları Gelirleri	4.058.623	4,08	0,43	1,74	
Kurumlar Karları	761.630	(10,18)	0,08	0,33	
Kira Gelirleri	683.278	21,59	0,07	0,29	
Diğer Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	1.084.394	179,99	0,11	0,47	
ALINAN BAĞIŞ VE YARDIMLAR İLE ÖZEL GELİRLER	880.265	9,49	0,09	0,38	
Yurt Dışından Alınan Bağış ve Yardımlar	25	(275,63)	0,00	0,00	
Kurumlar ve Kişilerden Alınan Bağış ve Yardımlar	379.212	31,14	0,04	0,16	
Özel Gelirler	501.028	0,18	0,05	0,22	

DİĞER GELİRLER (FAİZLER, PAYLAR VE CEZALAR)	23.472.661	90,16	2,46	10,08	
Faiz Gelirleri	5.697.496	67,23	0,60	2,45	
Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar	7.293.421	24,36	0,76	3,13	
Para Cezaları	4.209.304	86,75	0,44	1,81	
Diğer Çeşitli Gelirler	6.272.440	263,76	0,66	2,69	
SERMAYE GELİRLERİ	2.051.700	(214,15)	0,22	0,88	
Taşınmaz Satış Gelirleri	222.343	(4,15)	0,02	0,10	
Taşınır Satış Gelirleri	4.528	454,98	0,00	0,00	
Diğer Sermaye Satış Gelirleri	1.824.829	(219,62)	0,19	0,78	
ALACAKLARDAN TAHSİLAT	306.959	(68,11)	0,03	0,13	
Yurtiçi Alacaklardan Tahsilat	265.532	(75,58)	0,03	0,11	
Yurtdışı Alacaklardan Tahsilat	41.427	(2,90)	0,00	0,02	
ÖZEL BÜTÇE GELİRLERİ	4.602.510	(12,74)	0,48		
DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLARIN GELİRLERİ	1.801.512	8,68	0,19		
GAYRİ SAFİ YURTİÇİ HASILA (*)	953.973.862				
KAYNAK : KAMU HESAPLARI BÜLTENİ					
NOT: 1- 2008 VE 2009 YILLARI BÜTÇE KANUNU 'NDA MAHALLİ İDARE VE FON PAYLARI İLE RED VE İADELER DAHİL OLDUĞUNDAN,					
AYNI BAZA GETİRMEK İÇİN RAKAMLARA MAHALLİ İDARE VE FON PAYLARI İLE RED VE İADELER DAHİLDİR.					
2- 2008 VE 2009 YILLARI VERGİ GELİRLERİ İÇERİSİNDEKİ GELİR VERGİSİ TEVKİFAT RAKAMINA ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİ TUTARI DAHİLDİR.					
(*) 1998 BAZLI					

İKİNCİ BÖLÜME İLİŞKİN EK TABLOLAR**OECD ÜLKELERİ; BÜTÇE GELİRLERİ İLE VERGİ GELİRLERİ VE
BUNLARIN ALT KALEMLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYLARI**

EK 2.1.

SOSYAL GÜVENLİK PRİMLERİ DAHİL, BÜTÇE GELİRLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI													
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Kanada	35,6	35,9	36,7	36,7	36,4	35,6	34,8	33,7	33,7	33,7	33,4	33,5	33,3
Meksika	15,2	15,3	15,9	15,1	15,8	16,9	17,1	16,5	17,4	17,1	18,1	18,3	18
A.B.D.	27,9	28,3	28,7	29,3	29,4	29,9	28,8	26,5	25,9	26,1	27,5	28,2	28,3
Avustralya	28,8	29,4	29,2	30	30,5	31,1	29,6	30,5	30,6	31,1	30,8	30,6	30,8
Japonya	26,8	26,8	27,2	26,8	26,3	27	27,3	26,2	25,7	26,3	27,4	28	28,3
Kore	18,6	19,2	20,1	20,2	20,6	22,6	23	23,2	23,9	23,2	23,9	25	26,5
Yeni Zellanda	36,6	34,8	35	33,4	33,4	33,6	33	34,4	34,2	35,3	37,4	36,6	35,7
Avusturya	41,4	42,9	44,4	44,4	44	43,2	45,3	44	43,8	42,8	42,3	41,8	42,3
Belçika	43,6	44	44,5	45,2	45,2	44,9	44,9	45	44,6	44,8	44,7	44,4	43,9
Çek Cumhuriyeti	37,5	36	36,3	34,9	35,8	35,3	35,6	36,3	37,3	37,8	37,5	37,1	37,4
Danimarka	48,8	49,2	48,9	49,3	50,1	49,4	48,4	47,8	48	49	50,7	49,1	48,7
Finlandiya	45,7	47	46,3	46,1	45,8	47,2	44,6	44,6	44	43,4	43,9	43,5	43
Fransa	42,9	44,1	44,4	44,2	45,1	44,4	44	43,4	43,2	43,5	43,9	44,2	43,5
Almanya	37,2	36,5	36,2	36,4	37,1	37,2	36,1	35,4	35,5	34,8	34,8	35,6	36,2
Yunanistan	28,9	35,9	30,3	32	32,9	34,1	33	33,3	32,2	31,2	31,3	31,3	32
Macaristan	41,3	39,6	38	37,8	38,1	38	38	37,8	37,5	37,6	37,2	37,1	39,5
İzlanda	31,2	32,3	32,2	34,5	36,9	37,2	35,4	35,3	36,7	38	40,7	41,5	40,9
İrlanda	32,5	32,4	31,7	31,3	31,4	31,7	29,5	28,2	28,7	30,1	30,6	31,9	30,8
İtalya	40,1	41,8	43,2	41,7	42,5	42,3	42	41,4	41,8	41	40,9	42,1	43,5
Lüksemburg	37,1	37,6	39,3	39,4	38,3	39,1	39,7	39,3	38,3	37,3	37,8	35,9	36,5
Hollanda	41,5	40,9	40,9	39,1	40,1	39,7	38,2	37,5	36,9	37,3	38,8	39,3	37,5
Norveç	40,9	40,8	41,5	42,4	42,7	42,6	42,9	43,1	42,3	43,3	43,5	43,9	43,6
Polonya	36,2	36,1	35,2	34,6	32,4	31,6	33,5	36,3	32,9	32,3	32,9	33,5	34,9
Portekiz	31,7	32,6	32,7	32,9	33,9	34,1	33,8	34,5	34,7	33,9	34,7	35,7	36,4
Slovak Cumhuriyeti				36,5	35	33,8	33	33	33,4	31,8	31,8	29,8	29,4
İspanya	32,1	31,9	32,9	33,2	34,1	34,2	33,8	34,2	34,2	34,6	35,8	36,6	37,2
İsveç	47,5	49,4	50,6	51	51,4	51,8	49,8	47,9	48,3	48,7	49,5	49,1	48,3
İsviçre	27,7	28,1	27,6	28,5	28,7	30	29,5	29,9	29,2	28,8	29,2	29,6	28,9
Türkiye	16,8	18,9	20,7	21,1	23,1	24,2	26,1	24,6	25,9	24,1	24,3	24,5	23,7
İngiltere	34	33,8	34,3	35,5	35,7	36,4	36,1	34,6	34,3	34,9	35,8	36,6	36,1
OECD Toplam	34,8	35,3	35,4	35,5	35,9	36,1	35,7	35,4	35,3	35,2	35,8	35,9	35,8
OECD Amerika Kitası	26,7	27	27,6	27,5	27,7	28	27,5	26,1	26,2	26,2	26,9	26,7	26,5
OECD Pasifik Bölgesi	27,9	27,8	28,1	27,8	27,9	28,8	28,5	28,9	29	29,3	30,3	30,5	30,4
OECD Avrupa	37,1	37,8	37,8	37,9	38,3	38,4	38	37,7	37,6	37,5	38	38	38
AB 19	38,9	39,5	39,5	39,2	39,4	39,4	38,9	38,7	38,4	38,3	38,7	38,7	38,8
AB 15	39	40	40,1	40,1	40,5	40,6	39,9	39,4	39,2	39,2	39,7	39,8	39,7

KAYNAK: OECD, REVENUE STATISTICS OF OECD MEMBER COUNTRIES,PARIS,2009

EK 2.2.

TOPLAM VERGİ GELİRLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI										
(Sosyal Güvenlik Primleri Hariç)										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Kanada	24,3	27,9	28,8	27,7	28,1	31,5	30,6	30,8	28,4	28,5
Meksika				12,7	13,7	13,7	12,7	14,1	15,3	15,2
ABD	21,4	22,7	20,3	20,6	19,1	20,5	20,9	23	20,8	21,7
Avustralya	21	21,5	25,9	26,7	28,3	28,5	28,8	31,1	30,8	30,8
Japonya	14,2	15,2	14,8	18	19,1	21,4	17,9	17,5	17,3	18
Kore			14,3	16,4	15,5	17,2	17,3	18,8	18,9	21
Yeni Zelanda	24,1	26,1	28,7	30,8	31,3	37,4	36,6	33,6	37,4	35,7
Avusturya	25,4	25,2	26,5	26,8	27,8	26,6	26,5	28,5	27,8	28
Belçika	21,3	24,1	27,6	29,4	30,3	28,1	29,2	31	31	30,3
Çek Cumhuriyeti							22	19,7	21,5	21,1
Danimarka	28,8	37,1	38,2	42,5	44,8	45,6	47,7	47,6	49,7	47,7
Finlandiya	28,3	28,7	29,1	27,4	31	32,4	31,6	35,3	32	31,1
Fransa	22,4	21,7	21	23	24,3	23,5	24,5	28,4	27,7	27,4
Almanya	23,1	22	22,6	23,9	22,9	21,8	22,7	22,7	20,9	22,9
Yunanistan	12,2	14	13,7	14,5	16,4	18,3	19,5	23,6	20,3	20,4
Macaristan							26,6	26,9	25,7	26,6
İzlanda	24,1	25,1	29,2	29	27,5	30	28,7	34,4	37,5	37,7
İrlanda	23,3	26,1	24,8	26,6	29,6	28,2	27,8	27,1	25,8	26,1
İtalya	16,8	16	13,7	18,4	22	25,4	27,5	30,2	28,3	30,4
Lüksemburg	18,8	16,7	23,1	25,3	29	26	27,3	29,1	27,2	26,4
Hollanda	22,7	23,1	25,1	26,6	23,7	26,9	24,1	24,2	25,4	24
Norveç	26,1	29	29,5	33,5	33,8	30,2	31,3	33,7	34,6	34,6
Polonya							25,2	19,8	20,7	22,9
Portekiz	12,4	14	12,9	16,1	18,7	20,2	22,4	23,8	23,4	24,7
Slovak Cumhuriyeti								20	18,8	17,7
İspanya	10,5	10	9,7	11,6	16,3	21	20,5	22,3	23,7	25,1
İsveç	29,2	32,2	33,2	33	35,5	38	34,4	38,1	36,3	35,7
İsviçre	14,9	16,2	18,6	18,9	19,7	19,7	20,2	22,7	22,2	22,2
Türkiye	9,9	8,7	10,8	11,5	9,8	12	14,8	19,6	18,8	18,6
İngiltere	25,7	31,6	28,8	29	30,4	29,5	28	30,2	29	29,5
OECD Toplam	20,9	22,3	22,8	23,8	24,9	25,9	25,8	26,9	26,6	26,7
OECD Amerika	22,8	25,3	24,6	20,3	20,3	21,9	21,4	22,6	21,5	21,8
OECD Pasifik	19,8	21	20,9	23	23,5	26,1	25,2	25,3	26,1	26,4
OECD Avrupa	20,9	22,2	23,1	24,6	26	26,5	26,5	27,8	27,3	27,4
AB 19	21,4	22,8	23,3	24,9	26,8	27,4	27,1	27,8	27,1	27,3
AB 15	21,4	22,8	23,3	24,9	26,8	27,4	27,6	29,5	28,6	28,6

KAYNAK: OECD, REVENUE STATISTICS OF OECD MEMBER COUNTRIES, PARIS, 2009

EK 2.3.

GELİR VE KARLAR ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLERİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI										
1000										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Kanada	9,9	13,8	15,1	14,4	14,4	17,4	16,5	17,8	15,8	16,6
Meksika				4,4	3,4	4,3	3,8	4,6	4,4	5
ABD	11,9	13,4	11,8	13,2	11,6	12,6	12,8	15,1	12,9	13,9
Avustralya	10,7	11,7	14,5	15	15,5	16,3	15,9	18,1	18,2	18,4
Japonya	8	9,4	9,3	11,7	12,5	14,6	10,3	9,4	9,3	10,3
Kore			3,5	4,2	4,1	6,3	5,9	6,5	7	8,4
Yeni Zellanda	14,6	16,3	19,1	21,5	21,7	22,3	22,4	20,2	23,6	22,5
Avusturya	8,6	8,5	9,6	10,4	10,8	10,1	10,9	12,3	12	12,7
Belçika	8,6	10,7	15,6	16,9	17,9	15,5	16,6	17,3	17,1	16,5
Çek Cumhuriyeti							9,4	8	9,1	9,4
Danimarka	14	20	22,6	23,8	26,6	28	30,2	29,8	31,2	29
Finlandiya	12,6	14	15,8	14	16,2	17,1	16,5	20,4	16,8	16,9
Fransa	5,4	5,8	5,6	6,7	6,8	6,7	7	11	10,3	10,4
Almanya	10,7	10,2	11,8	12,8	12,5	11,3	11,3	11,2	9,8	11,3
Yunanistan	1,6	2,4	2,6	4,2	4,5	5,2	6,4	9,3	8	7,5
Macaristan							8,7	9,2	8,8	10
İzlanda	5,6	5,9	6,8	7,6	6,4	9,2	10,6	14,8	17,5	18,5
İrlanda	6,4	7,7	8,6	11,3	12	12,2	12,7	13,2	11,7	12,1
İtalya	4,6	4,5	5,4	9,3	12,4	13,8	14,2	14	12,9	14,7
Lüksemburg	9,9	10,1	14,1	15,4	17	14	14,6	14,1	12,9	12,8
Hollanda	11,7	11,9	14,2	14,1	11,2	13,8	10,9	10	10,7	10,9
Norveç	12,9	13,3	13,5	17,7	16,9	14,4	14,3	19,2	21,4	21
Polonya							11,1	6,8	6,4	8
Portekiz	3,9	4,4	3,4	4,5	6,5	7,1	7,9	9,6	8,2	9,4
Slovak Cumhuriyeti								7	5,6	5,8
İspanya	3,6	3,2	4,1	5,9	6,8	10	9,4	9,7	10,4	12,4
İsveç	18,3	20,5	20,8	20,2	20	21,7	18,6	21,2	19,4	18,7
İsviçre	7,2	8,5	11,4	11,2	11,7	12	11,9	13,2	13	13,2
Türkiye	3,1	3,1	5	6,9	4,3	5	4,8	7,1	5,3	5,6
İngiltere	11,3	14,8	15,6	13,1	14,3	14	12,6	14,2	13,7	14,3
OECD Toplamı	9	10,2	11,2	11,9	12,2	12,9	12,4	13,1	12,8	13,2
OECD Amerika	10,9	13,6	13,4	10,7	9,8	11,4	11	12,5	11	11,8
OECD Pasifik	11,1	12,4	11,6	13,1	13,5	14,9	13,7	13,5	14,5	14,9
OECD Avrupa	8,4	9,4	10,9	11,9	12,4	12,7	12,3	13,2	12,7	13,1
AB 19	8,7	9,9	11,3	12,2	13	13,4	12,7	13,1	12,4	12,8
AB15	8,7	9,9	11,3	12,2	13	13,4	13,3	14,5	13,7	14

KAYNAK: OECD, REVENUE STATISTICS OF OECD MEMBER COUNTRIES,PARIS,2009 (TABLE 8)

EK 2.4A

KİŞİSEL GELİR ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLERİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI										
1100										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Kanada	5,8	10	10,5	10,6	11,5	14,7	13,4	13,1	11,9	12,4
Meksika										
ABD	7,8	9,9	8,9	10,3	9,7	10,1	10	12,5	9,7	10,8
Avusturalya	7,2	8	11,3	11,7	12,8	12,3	11,7	11,8	12,2	11,3
Japonya	3,9	4,2	5	6,2	6,8	8,1	6	5,7	5	5,5
Kore			1,2	1,9	2,1	3,8	3,6	3,3	3,2	4,4
Yeni Zellanda	9,5	11,5	15,6	19	18,9	17,9	16,5	14,5	15,4	15
Avusturya	6,8	7	7,9	9	9,4	8,3	8,6	9,6	9,3	9,5
Belçika	6,4	8,5	12,9	15	15,8	13,4	14,2	14	13,6	12,8
Çek Cumhuriyeti							4,8	4,6	4,6	4,3
Danimarka	12,7	18,9	21,4	22,5	23,4	24,8	26,2	25,6	24,9	25,1
Finlandiya	10,1	12,4	14,1	12,7	14,8	15,1	14,2	14,5	13,5	13
Fransa	3,6	3,7	3,7	4,7	4,9	4,5	4,9	8	7,9	7,4
Almanya	8,2	8,4	10,3	10,8	10,3	9,6	10,2	9,4	8,1	9,1
Yunanistan	1,2	1,9	1,7	3,2	3,5	3,7	3,5	5	4,6	4,7
Macaristan							6,7	7,1	6,7	7,2
İzlanda	5,1	5,4	6	6,8	5,5	8,3	9,7	12,9	14,2	13,8
İrlanda	4,2	5,2	7,2	9,9	10,8	10,6	10	9,5	8,3	8,7
İtalya	2,8	2,8	3,8	6,9	9	9,9	10,4	10,5	10,4	11,1
Lüksemburg	6,9	5,6	9	9,6	10,1	8,4	8	7,2	7,1	7,4
Hollanda	9,1	9,5	11	11,3	8,2	10,6	7,8	6	6,9	7,7
Norveç	11,7	12,1	12,4	12,1	9,6	10,7	10,6	10,3	9,7	9,6
Polonya							8,3	4,4	3,9	5,3
Portekiz						4,4	5,6	5,7	5,4	5,7
Slovak Cumhuriyeti								3,4	2,6	2,5
İspanya	2,1	1,8	2,7	4,6	5,4	7,1	7,6	6,4	6,4	7,4
İsveç	16,2	18,8	19	19	18,3	20,1	15,9	17,2	15,6	14,9
İsviçre	5,8	6,9	9,4	9,6	10	10	10,1	10,5	10,4	10,2
Türkiye	2,6	2,5	3,9	5,8	3,2	4	3,6	5,4	3,6	4
İngiltere	10,1	11,6	14	10,2	9,6	10,4	9,8	10,7	10,4	10,9
OECD Toplamı	7	8,1	9,3	10,1	10,1	10,4	9,7	9,6	9,2	9,4
OECD Amerika	6,8	9,9	9,7	10,4	10,6	12,4	11,7	12,8	10,8	11,6
OECD Pasifik	6,9	7,9	8,3	9,7	10,2	10,5	9,4	8,8	9	9,1
OECD Avrupa	7	7,9	9,5	10,2	10,1	10,2	9,6	9,5	9,1	9,2
AB 19	7,2	8,3	9,9	10,7	11	10,7	9,8	9,4	9	9,2
AB15	7,2	8,3	9,9	10,7	11	10,7	10,5	10,6	10,2	10,4

KAYNAK: OECD, REVENUE STATISTICS OF OECD MEMBER COUNTRIES,PARIS,2009 (TABLE 10)

EK 2.4B

ÜCRETLERDEN KESİLEN VERGİLERİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI										
3000										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Kanada	-	-	-	-	-	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7
Meksika				0,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,3
ABD	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Avustralya	0,7	0,6	1,5	1,3	1,3	1,7	2	1,4	1,4	1,4
Japonya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kore			-	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0,1	0,1
Yeni Zelanda	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Avusturya	2,6	2,6	2,9	2,7	2,3	2,4	2,9	2,8	2,7	2,7
Belçika	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Çek Cumhuriyeti							-	-	-	-
Danimarka	-	-	-	-	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Finlandiya	1,6	1,4	0,8	0,1	0,2	-	-	-	-	-
Fransa	1,6	0,4	0,7	0,9	0,9	0,8	1,1	1	1,2	1,2
Almanya	0,2	0,2	0,3	0,1	-	-	-	-	-	-
Yunanistan	0,1	0,1	0,2	0,4	0,4	0,2	-	-	-	-
Macaristan							0,1	1,4	0,8	0,6
İzlanda	0,2	0,4	1,3	1,1	1	1,1	-	0	0	0
İrlanda	-	-	-	0,1	0,8	0,4	0,4	0,2	0,2	0,2
İtalya	-	-	-	0,2	0,2	0,1	0,1	-	-	-
Lüksemburg	0,3	0,2	0,3	0,2	0,2	-	-	-	-	-
Hollanda	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Norveç	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polonya							0,3	-	-	-
Portekiz	0,1	0,2	0,5	0,6	0,6	-	0,1	-	-	-
Slovak Cumhuriyeti								-	-	-
İspanya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İsveç	0	0,4	1,8	1,2	1,8	1,3	1	2,2	2,3	2,7
İsviçre	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Türkiye	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İngiltere	-	1,6	0	1,5	0	-	-	-	-	-
OECD Toplamı	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
OECD Amerika	-	-	-	0,1	0	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
OECD Pasifik	0,2	0,2	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4
OECD Avrupa	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
AB 19	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4
AB15	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5

KAYNAK: OECD, REVENUE STATISTICS OF OECD MEMBER COUNTRIES,PARIS,2009 (TABLE 20)

EK 2.5.

KURUMLAR VERGİSİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI										
1200										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Kanada	3,8	3,5	4,3	3,6	2,7	2,5	2,9	4,4	3,5	3,7
Meksika										
ABD	4	3,6	2,9	2,8	1,9	2,4	2,9	2,6	3,2	3,1
Avusturalya	3,4	3,7	3,2	3,2	2,7	4	4,2	6,3	6	7,1
Japonya	4	5,2	4,3	5,5	5,7	6,5	4,3	3,7	4,3	4,8
Kore			1,3	1,8	1,8	2,4	2,3	3,2	3,8	4
Yeni Zellanda	5	4,7	3,4	2,4	2,6	2,4	4,4	4,2	6,3	5,1
Avusturya	1,8	1,5	1,6	1,4	1,4	1,4	1,4	2	2,2	2,4
Belçika	1,9	2,2	2,7	1,9	2,2	2	2,3	3,2	3,5	3,6
Çek Cumhuriyeti							4,6	3,5	4,5	5
Danimarka	1,4	1	1,2	1,4	2,2	1,7	2,3	3,3	3,9	3,6
Finlandiya	2,5	1,7	1,7	1,2	1,4	2	2,3	5,9	3,3	3,9
Fransa	1,8	2,1	1,8	2,1	1,9	2,2	2,1	3,1	2,4	3
Almanya	2,5	1,8	1,5	2	2,2	1,7	1	1,8	1,7	2,2
Yunanistan	0,3	0,3	0,7	0,8	0,7	1,4	1,8	4,1	3,2	2,6
Macaristan							1,8	2,2	2,1	2,8
İzlanda	0,5	0,6	0,8	0,7	0,9	0,9	0,9	1,2	2	2,5
İrlanda	2,3	2,5	1,4	1,4	1,1	1,6	2,7	3,7	3,4	3,4
İtalya	1,8	1,7	1,6	2,3	3,1	3,8	3,5	2,9	2,8	3,8
Lüksemburg	3,1	4,5	5,1	5,8	7	5,6	6,6	7	5,8	5,4
Hollanda	2,6	2,4	3,1	2,8	3	3,2	3,1	4	3,8	3,3
Norveç	1,1	1,1	1,1	5,7	7,3	3,7	3,8	8,9	11,8	11,3
Polonya							2,8	2,4	2,5	2,7
Portekiz						2,2	2,4	3,9	2,8	3,7
Slovak Cumhuriyeti								2,6	2,7	3
İspanya	1,4	1,3	1,3	1,1	1,4	2,9	1,7	3,1	3,8	4,6
İsveç	2	1,7	1,8	1,1	1,7	1,6	2,8	3,9	3,7	3,8
İsviçre	1,3	1,6	2	1,6	1,7	2	1,8	2,7	2,6	3,1
Türkiye	0,5	0,6	0,6	0,6	1,1	1	1,1	1,8	1,7	1,6
İngiltere	1,3	3,2	2,2	2,9	4,7	3,5	2,8	3,5	3,3	3,4
OECD Toplamı	2,2	2,3	2,2	2,3	2,6	2,6	2,7	3,6	3,7	3,9
OECD Amerika	3,9	3,5	3,6	3,2	2,3	2,5	2,9	3,5	3,4	3,4
OECD Pasifik	4,2	4,5	3	3,2	3,2	3,9	3,8	4,3	5,1	5,2
OECD Avrupa	1,7	1,8	1,8	2	2,5	2,3	2,5	3,5	3,5	3,7
AB 19	1,9	2	2	2	2,4	2,5	2,7	3,5	3,2	3,5
AB15	1,9	2	2	2	2,4	2,5	2,6	3,7	3,3	3,5

KAYNAK: OECD, REVENUE STATISTICS OF OECD MEMBER COUNTRIES,PARIS,2009 (TABLE 12)

EK 2.6.

SERVET UNSURLARI ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLERİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI										
4000										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Kanada	3,7	3,9	3	2,8	3	3,6	3,8	3,4	3,4	3,3
Meksika				0,3	0,1	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3
ABD	3,9	3,8	3,6	2,8	2,7	3,1	3,1	3	3,1	3,1
Avustralya	2,4	2,4	2,3	2,1	2,2	2,6	2,5	2,7	2,6	2,7
Japonya	1,5	1,5	1,9	2,1	2,7	2,7	3,3	2,8	2,6	2,5
Kore			1,4	1,3	1,4	2,3	2,8	2,8	2,9	3,4
Yeni Zeland	2,8	2,7	2,6	2,4	2,3	2,6	2	1,8	1,8	1,9
Avusturya	1,3	1,3	1,1	1,1	1	1,1	0,6	0,6	0,6	0,6
Belçika	1,2	1,3	1,1	1,2	1,1	1,4	1,5	1,9	2,1	2,3
Çek Cumhuriyeti							0,5	0,5	0,4	0,4
Danimarka	2,4	2,3	2,3	2,5	2	2	1,7	1,6	1,9	1,9
Finlandiya	1,2	0,7	0,7	0,7	1,1	1,1	1	1,1	1,2	1,1
Fransa	1,5	1,6	1,8	1,9	2,5	2,7	2,9	3,1	3,4	3,5
Almanya	1,8	1,6	1,3	1,2	1,1	1,2	1	0,8	0,9	0,9
Yunanistan	1,7	1,8	1,9	1	0,7	1,2	1,2	2,1	1,3	1,4
Macaristan							0,5	0,7	0,8	0,8
İzlanda	1	1,2	1,5	1,9	2,1	2,6	2,8	2,9	2,7	2,5
İrlanda	3,8	3,5	2,8	1,6	1,4	1,6	1,5	1,7	2,4	2,5
İtalya	1,8	1,5	0,8	1,1	0,8	0,9	2,3	2	2	2,1
Lüksemburg	1,7	1,6	1,7	2	2,2	3	2,6	4,1	3,2	3,6
Hollanda	1,4	1,2	1	1,5	1,5	1,6	1,7	2,1	2	1,2
Norveç	0,9	0,8	0,9	0,7	0,8	1,2	1,1	1	1,1	1,2
Polonya							1	1,2	1,3	1,2
Portekiz	0,8	0,7	0,5	0,3	0,5	0,8	1	1,2	1,2	1,4
Slovak Cumhuriyeti								0,6	0,5	0,4
İspanya	0,9	1	1,2	1	1,6	1,8	1,8	2,2	3,1	3
İsveç	0,6	0,5	0,5	0,4	1,1	1,8	1,3	1,8	1,5	1,2
İsviçre	1,7	1,9	1,9	2	2,4	2,3	2,3	2,8	2,3	2,4
Türkiye	1,1	1	0,8	0,7	0,5	0,3	0,5	0,8	0,8	0,9
İngiltere	4,4	4,6	4,4	4,2	4,4	2,9	3,4	4,2	4,3	4,5
OECD Toplamı	1,9	1,9	1,7	1,6	1,7	1,9	1,8	1,9	1,9	1,9
OECD Amerika	3,8	3,9	3,3	2	1,9	2,3	2,4	2,2	2,3	2,2
OECD Pasifik	2,2	2,2	2,1	2	2,2	2,5	2,6	2,5	2,5	2,6
OECD Avrupa	1,7	1,6	1,5	1,4	1,5	1,6	1,6	1,8	1,8	1,8
AB 19	1,8	1,7	1,5	1,5	1,5	1,7	1,5	1,8	1,8	1,8
AB15	1,8	1,7	1,5	1,5	1,5	1,7	1,7	2	2,1	2,1

KAYNAK: OECD, REVENUE STATISTICS OF OECD MEMBER COUNTRIES,PARIS,2009 (TABLE 22)

EK 2.7.

DOLAYLI VERGİLERİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI										
5000										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Kanada	10,4	9,8	10,2	10,1	10,3	9,3	9	8,6	8,5	7,9
Meksika				7,6	10	8,7	8,2	8,9	10,3	9,5
ABD	5,6	5,4	5	4,7	4,8	4,8	5	4,8	4,8	4,7
Avustralya	7,3	6,9	7,6	8,3	9,3	7,9	8,4	8,9	8,6	8,2
Japonya	4,8	4,4	3,6	4,1	3,8	4	4,2	5,2	5,3	5,1
Kore			8,8	10,4	9,3	8,5	8	8,7	8,2	8,3
Yeni Zellanda	6,7	7,1	6,9	6,9	7,2	12,5	12,2	11,7	12	11,3
Avusturya	12,7	12,6	12,6	12,2	13,3	12,5	11,9	12,3	12,1	11,7
Belçika	11,6	12,1	10,8	11,3	11,3	11,1	11,2	11,4	11,3	11
Çek Cumhuriyeti							12,1	11,2	11,8	11,1
Danimarka	12,4	14,9	13,2	16,1	15,8	15,3	15,6	15,8	16,2	16,3
Finlandiya	12,9	12,5	11,6	12,6	13,4	14,2	14	13,7	13,8	12,9
Fransa	13,1	13	11,8	12,2	12,7	11,9	11,8	11,4	11,1	10,7
Almanya	10,4	10	9,2	9,9	9,3	9,3	10,4	10,5	10,1	10,6
Yunanistan	8,7	9,6	9,1	8,9	10,9	11,7	11,9	12	10,9	11,4
Macaristan							16,8	15,4	14,8	14,9
İzlanda	16,4	16,8	18,9	17,7	17,2	15,9	15,2	16,4	17,1	16,5
İrlanda	13,1	14,9	13,4	13,6	15,4	14	13,2	11,7	11,4	11,1
İtalya	10,1	9,9	7,4	7,9	8,5	10,6	10,9	11,8	10,8	11
Lüksemburg	6,9	4,8	6,8	7,7	9,6	9	10	10,6	10,9	9,9
Hollanda	9,4	9,9	9,8	10,8	10,9	11,3	11,3	11,5	12,2	11,2
Norveç	12,2	14,8	14,7	15	16	14,6	15,8	13,5	12,1	12,4
Polonya							12,8	11,8	12,7	13,3
Portekiz	7,6	8,7	8,4	10,7	11	12,2	13	12,7	13,8	13,7
Slovak Cumhuriyeti								12,3	12,6	11,3
İspanya	6	5,7	4,5	4,7	7,8	9,2	9,2	10,2	9,9	9,5
İsveç	10,4	10,7	10	11,1	12,6	13	13,4	12,8	12,9	12,9
İsviçre	6	5,8	5,3	5,7	5,6	5,5	6,1	6,7	6,9	6,5
Türkiye	5,7	4,6	4,9	3,4	4,1	4,2	6,3	10,1	12	11,3
İngiltere	10,1	10,6	8,7	10,2	11,7	11	12	11,6	10,8	10,5
OECD Toplamı	9,6	9,8	9,3	9,8	10,5	10,5	11	11,1	11,2	10,9
OECD Amerika	8	7,6	7,6	7,4	8,4	7,6	7,4	7,5	7,9	7,4
OECD Pasifik	6,3	6,1	6,7	7,4	7,4	8,2	8,2	8,6	8,5	8,2
OECD Avrupa	10,3	10,6	10,1	10,6	11,4	11,4	12	12,1	12,1	11,8
AB 19	10,3	10,7	9,8	10,7	11,6	11,8	12,3	12,1	12,1	11,8
AB15	10,3	10,7	9,8	10,7	11,6	11,8	12	12	11,9	11,6

KAYNAK: OECD, REVENUE STATISTICS OF OECD MEMBER COUNTRIES,PARIS,2009 (TABLE 24)

EK 2.8.

KATMA DEĞER VERGİSİ VE BENZERİ VERGİLERİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI										
5110										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Kanada	4,6	4,5	4	3,6	4,3	5,1	5	5,1	5	4,5
Meksika				2,3	2,5	3,3	2,6	3,1	3,5	3,7
ABD	1,2	1,6	1,8	1,9	2	2,2	2,2	2,3	2,2	2,2
Avustralya	1,5	1,6	1,7	1,4	2,2	2,3	2,5	3,7	4,1	4
Japonya	-	-	-	-	-	1,3	1,5	2,4	2,6	2,5
Kore			1,8	3,6	3,3	3,6	3,5	3,8	4,2	4,2
Yeni Zellanda	1,8	2,1	2,6	3,1	3,2	8,4	8,3	8,4	8,9	8,4
Avusturya	6,3	6,3	7,3	7,8	8,6	8,2	7,7	8,1	8	7,7
Belçika	6,6	7,2	6,4	7	7	6,9	6,7	7,3	7,2	7,1
Çek Cumhuriyeti							6,3	6,5	7,2	6,6
Danimarka	3	7,2	6,6	9,6	9,3	9,5	9,4	9,5	10	10,4
Finlandiya	5,6	6,1	5,7	6,2	7,3	8,4	7,9	8,2	8,7	8,4
Fransa	7,9	8,7	8,3	8,5	8,5	7,9	7,5	7,5	7,5	7,4
Almanya	5,2	5,4	5	6,1	5,7	5,8	6,5	6,8	6,2	7
Yunanistan	1,8	3,4	3,6	2,8	4,4	6,9	6,6	7,4	7	7,5
Macaristan							8	9,9	10,5	10,3
İzlanda	4,4	6	8,6	8,6	9,3	10	9,9	10,6	11,1	10,6
İrlanda	1,4	3,7	4,2	4,6	7,1	6,8	6,9	6,9	7,5	7,4
İtalya	3,3	3,4	3,6	4,6	4,9	5,6	5,5	6,5	6	6,2
Lüksemburg	3,4	2,5	4	4,1	5	4,9	5,2	5,6	6,2	5,7
Hollanda	4,1	5,2	5,8	6,8	6,9	7,1	6,5	6,9	7,5	7,4
Norveç	6,4	8,2	8	7,7	7,8	7,7	8,7	8,4	7,9	8,3
Polonya							6,2	6,9	7,6	8,2
Portekiz	-	1,5	2,2	3,7	3,2	5,4	7,1	8	8,7	8,8
Slovak Cumhuriyeti								7	7,9	6,7
İspanya	3,3	3,2	2,8	2,3	4,1	5,2	5,1	6	6,2	6
İsveç	3,4	3,9	4,9	6,2	6,6	7,8	9,2	8,8	9,2	9,3
İsviçre	1,9	1,7	2,1	2,5	2,7	3	3,3	3,9	3,9	3,8
Türkiye	-	-	-	-	2,7	3	5,2	5,8	5,3	5,1
İngiltere	1,8	2,5	3,1	5,1	5,9	6	6,5	6,6	6,7	6,6
OECD Toplamı	3,3	4	4,2	4,6	5,2	5,9	6,1	6,6	6,8	6,7
OECD Amerika	2,9	3	2,9	2,6	2,9	3,5	3,3	3,5	3,6	3,5
OECD Pasifik	1,1	1,2	1,5	2	2,2	3,9	4	4,6	5	4,8
OECD Avrupa	3,7	4,5	4,9	5,5	6,2	6,6	6,9	7,4	7,6	7,5
AB 19	3,8	4,7	4,9	5,7	6,3	6,8	6,9	7,4	7,7	7,6
AB15	3,8	4,7	4,9	5,7	6,3	6,8	7	7,3	7,5	7,5

KAYNAK: OECD, REVENUE STATISTICS OF OECD MEMBER COUNTRIES,PARIS,2009 (TABLE 28)

EK 2.9.

ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ VE BENZERİ VERGİLERİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI										
5120										
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Kanada	4,3	4,1	4,3	4	4,2	3,7	3,5	3,1	3	2,8
Meksika				5,1	7,5	5,4	5,4	5,6	6,6	5,7
ABD	3,7	3,2	2,6	2,2	2,1	1,9	2,1	1,9	1,8	1,7
Avustralya	4,8	4,4	5	6	5,9	4,4	4,2	4,4	3,7	3,5
Japonya	4,5	4,1	3,1	3,6	3,3	2,2	2,2	2,1	2,1	2
Kore			6,8	6,5	5,9	4,7	4,1	4,4	3,8	3,8
Yeni Zelanda	4,5	4,5	4	3,4	3,6	3,4	3,1	2,5	2,3	2,1
Avusturya	6,1	6,1	5,1	3,9	4,1	3,6	3,5	3,5	3,4	3,2
Belçika	4	4,5	3,9	3,7	3,6	3,6	3,7	3,2	3,3	3,2
Çek Cumhuriyeti							4,9	3,9	3,7	3,8
Danimarka	8,7	6,9	5,8	5,8	6	5,1	5,6	5,5	5,4	5,1
Finlandiya	7,1	6,2	5,8	6,3	6	5,6	5,7	5,1	4,7	4,2
Fransa	4,9	4	3,2	3,4	3,7	3,7	4	3,6	3,3	3,1
Almanya	4,6	4,1	3,7	3,4	3,2	3,2	3,5	3,3	3,5	3,2
Yunanistan	6	5,5	4,6	5,4	5,3	4,1	4,7	3,4	2,9	2,9
Macaristan							8,6	5,3	4	4,3
İzlanda	11,8	10,4	10,1	8,8	7,5	5,2	4,4	4,1	4,3	4,2
İrlanda	10,8	10,4	8,5	8,8	7,6	6,6	5,7	4,3	3,4	3,2
İtalya	6,2	6	3,5	2,9	3,1	4	4,5	4,1	3,8	3,7
Lüksemburg	3,1	2	2,6	3,3	4,4	3,8	4,7	4,9	4,6	4
Hollanda	4,8	4,1	3,3	3,1	3,1	3,2	3,7	3,5	3,6	3,3
Norveç	5,5	6,2	6,3	6,8	7,7	6,3	6,3	4,1	3,4	3,3
Polonya							6,3	4,4	4,4	4,4
Portekiz	7	6,7	5,7	6,6	7,5	6,6	5,7	4,5	4,8	4,6
Slovak Cumhuriyeti								4,7	3,9	3,8
İspanya	2,7	2,5	1,6	2,4	3,5	3,4	3,3	3,3	3	2,8
İsveç	6,4	6,2	4,4	4,3	5,5	4,8	3,9	3,6	3,4	3,1
İsviçre	3,7	3,7	2,8	2,7	2,4	2,1	2,3	2,4	2,3	2,1
Türkiye	5,6	4,5	4,9	3,4	1,4	1,1	1	4	6,2	5,8
İngiltere	7,7	7,3	5,2	4,6	5,1	4,5	4,9	4,5	3,7	3,5
OECD Toplamı	5,8	5,3	4,7	4,6	4,7	4,1	4,3	3,9	3,7	3,5
OECD Amerika	4	3,6	3,5	3,8	4,6	3,7	3,7	3,5	3,8	3,4
OECD Pasifik	4,6	4,3	4,7	4,9	4,7	3,7	3,4	3,4	3	2,9
OECD Avrupa	6,1	5,6	4,8	4,7	4,8	4,2	4,6	4	3,9	3,7
AB 19	6	5,5	4,5	4,5	4,8	4,4	4,8	4,1	3,8	3,6
AB15	6	5,5	4,5	4,5	4,8	4,4	4,5	4	3,8	3,5

KAYNAK: OECD, REVENUE STATISTICS OF OECD MEMBER COUNTRIES,PARIS,2009 (TABLE 30)

EK 2.10.**OECD SINIFLANDIRMASINA GÖRE VERGİLER VE KODLARI**

(Tablolar bu kodlama esasına göre düzenlenmiştir.)

1000 Gelir, kar ve sermaye kazançları üzerinden alınan vergiler

1000 Gerçek kişilerin gelir, kar ve sermaye kazançları vergileri

1110 Gelir/karlar

1120 Sermaye değer artış kazancı

1130 Pivangolar/Kumar ve talih oyunları

1 200 Kurumların gelir, kar ve sermaye kazançları vergileri

1210 Gelir Karlar

1220 Sermaye değer artış kazancı

1300 1100 ve 1200 arasında dağıtılamayanlar

2000 Sosyal güvenlik primleri

2100 İşçiler

2200 İşverenler

2300 Serbest çalışanlar ya da işsizler

2400 2100, 2200 ve 2300 arasında dağıtılamayanlar

3000 Ücretlerden kesilen vergiler

4000 Servet unsurları üzerinden alınan vergiler

4100 Taşınmaz mallar üzerinden düzenli olarak alınan vergiler

4110 Hanehalkı

4120 Diğer

4200 Net servet üzerinden düzenli olarak alınan vergiler

4210 Gerçek kişiler

4220 Kurumlar

4300 Veraset ve intikal vergileri

4310 Veraset ve intikal vergileri

4320 Bağış vergileri

4400 Finansal (mali) ve sermaye işlemleri vergileri

4500 Düzenli olarak alınmayan vergiler

4600 Mallar (emlak, servet vb.) üzerinden düzenli olarak alınan diğer vergiler

5000 Mallar ve hizmetler üzerindeki vergiler**5 100 Üretim. satış, transfer vb. vergileri****5 110 Genel satış vergileri****5111 KDV****5112 Satış Vergileri****5113 Diğer Genel Vergiler****5120 Spesifik mal ve hizmet vergileri****5121 Tüketim****5122 Mali monopollerin karları****5 123 Gümrük/İthal vergi veya resimleri****5124 İhracat****5125 Yatırım malları****5126 Spesifik hizmetler****5127 Uluslararası ticaret ve işlemler üzerindeki diğer vergiler****5128 Spesifik mallar ve hizmetler üzerindeki diğer vergiler****5130 5110 ve 5120 arasında dağıtılamayanlar****5200 Malların kullanımı ve faaliyette bulunulmasından alınan vergiler****5210 Düzenli vergiler****5211 Motorlu taşıtlar vergileri (hanehalkı)****5212 Motorlu taşıtlar vergileri (diğerleri)**

5213 Diğer düzenli vergiler

5220 Düzensiz vergiler

5300 5100 ve 5200 arasında dağıtılamayan vergiler

6000 Diğer vergiler

6100 Sadece ticari teşebbüs tarafından ödenen vergiler

6200 Diğer

ÜÇÜNCÜ BÖLÜME İLİŞKİN EK TABLOLAR

EK 3.1							
2001 DÖNEMİ FAALİYET GRUPLARINA GÖRE ORTALAMA VERGİ BEYANLARININ AŞGARI ÜCRET VE NOTERLERİN BEYANLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN TABLO							
MESLEK GRUPLARI	MÜKELLE F ADEDİ	MATRAH	HESAPLANAN VERGİ	F.G. ORTALAMA MATRAH BEYANI	HESAPLANAN VERGİ/MÜKELLEF SAYISI	(ORTALAMA MATRAH BEYANI/AŞGARI ÜCRET	NOTERLERİN ORTALAMA MATRAHI/K MESLEK GRUBUNUN ORTALAMA MATRAH
TÜM MÜKELLEFLER	792.335	3.769.131.516.900	1.088.254.289.270	4.756.992,33	1.373.477,49	2,22	15,85
AKARYAKIT TİCARET	1.266	23.796.842.760	8.201.120.070	18.796.874,22	6.477.977,94	8,78	4,01
ALTIN İMALAT VE TİC.	8.172	46.234.273.430	12.105.278.290	5.657.644,82	1.481.311,59	2,64	13,33
AYAKKABI İMALİ	3.312	10.115.283.580	2.279.560.580	3.054.131,52	688.273,12	1,43	24,69
AYAKKABI TOPTAN, PERAKENDE	7.092	19.494.774.280	4.429.337.800	2.748.840,14	624.554,12	1,28	27,43
BAKKALİYE VE SÜPERMARKET	58.574	158.131.222.920	34.064.042.280	2.699.682,84	581.555,68	1,26	27,93
OTELLER-MOTELLER	2.119	9.986.135.540	2.750.448.920	4.712.664,25	1.297.993,83	2,20	16,00
DETERJAN SANAYİİ (İMALAT)	45	2.541.218.240	1.076.095.330	56.471.516,44	23.913.229,56	26,37	1,34
DETERJAN SANAYİİ (TİCARET)	4.943	8.692.094.320	1.966.307.670	1.758.465,37	397.796,41	0,82	42,88
DEMİR ÇELİK (TİCARET)	1.128	8.336.720.680	2.425.634.150	7.390.709,82	2.150.384,88	3,45	10,20
DEMİR ÇELİK (İMALAT)	1.828	9.351.632.330	2.461.828.060	5.115.772,61	1.346.733,07	2,39	14,74
DERİ İMAL EDENLER	722	2.323.627.390	556.439.600	3.218.320,48	770.691,97	1,50	23,43
DERİ TİCARETİ YAPANLAR	1.009	5.354.197.510	1.576.591.630	5.306.439,55	1.562.528,87	2,48	14,21
DERİDEN MAMUL EŞYA İMAL EDENLER	1.135	2.888.123.710	656.116.890	2.544.602,39	578.076,56	1,19	29,63
DERİDEN MAMUL EŞYA SATANLAR	770	2.448.007.920	571.555.780	3.179.231,06	742.280,23	1,48	23,72
ECZANELER	11.217	171.876.851.940	51.887.677.910	15.322.889,54	4.625.807,07	7,16	4,92
ECZA VE İLAÇ DEPOLARI	121	3.110.346.290	1.215.450.060	25.705.341,24	10.045.041,82	12,01	2,93
FIRINLAR	6.486	24.010.716.490	5.790.505.460	3.701.929,77	892.769,88	1,73	20,37
ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ (İMALAT)	1.377	6.128.578.160	1.618.741.040	4.450.674,05	1.175.556,31	2,08	16,94
ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ (TOPTAN-PERAKENDE)	8.177	31.335.088.990	8.135.502.090	3.832.100,89	994.925,04	1,79	19,68
AVUKATLAR	17.555	156.534.786.320	50.872.209.530	8.916.820,64	2.897.875,79	4,16	8,46
DİŞ HEKİMİ	5.952	20.433.736.260	4.756.958.320	3.433.087,41	799.220,15	1,60	21,96
DİŞ PROTEZ VE LABORATUVARLARI	769	2.073.192.320	465.562.420	2.695.958,80	605.412,77	1,26	27,97
DOKTORLAR	10.052	50.173.913.980	14.362.027.060	4.991.435,93	1.428.773,09	2,33	15,11
MİMAR MÜHENDİS	5.015	38.194.492.670	11.750.542.270	7.616.050,38	2.343.079,22	3,56	9,90
NOTER	556	41.923.764.630	15.927.661.540	75.402.454,37	28.646.873,27	35,22	1,00
SEYAHAT VE TURİZM İŞLETMESİ	3.272	13.933.674.400	3.684.786.470	4.258.457,95	1.126.157,23	1,99	17,71
TOPRAK SANAYİİ	492	1.887.179.250	467.185.630	3.835.730,18	949.564,29	1,79	19,66
UN İMALİ VE SATIŞI	632	2.161.878.140	518.930.410	3.420.693,26	821.092,42	1,60	22,04
ÇİRCİRLAMA SANAYİİ	86	614.643.430	181.481.730	7.147.016,63	2.110.252,67	3,34	10,55
MENSUCAT SANAYİİ (İPLİK VE İMALAT)	547	2.275.448.750	612.244.170	4.159.869,74	1.119.276,36	1,94	18,13
MENSUCAT SANAYİİ (KUMAŞ)	428	2.483.848.950	677.513.290	5.803.385,40	1.582.974,98	2,71	12,99
MENSUCAT SANAYİİ (KUMAŞTAN YAPILAN EŞYA)	204	692.376.500	173.470.770	3.394.002,45	850.346,91	1,59	22,22

2001 DÖNEMİ FAALİYET GRUPLARINA GÖRE ORTALAMA VERGİ BEYANLARININ ASGARİ ÜCRET VE NOTERLERİN BEYANLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN TABLO							
MESLEK GRUPLARI	MÜKELLE F	MATRAH	HESAPLANAN VERGİ	F.G. ORTALAMA	HESAPLANAN VERGİ/MÜKELLE F	(ORTALAMA MATRAH BEYANI/ASGARİ ÜCRET	NOTERLERİN ORTALAMA MATRAHI/X MESLEK GRUBUNUN ORTALAMA MATRAH
	ADEDİ	TUTARI	TUTARI	MATRAH BEYANI	SAYISI		
MOBİLYA (AĞAÇ)	20.608	59.881.134.310	13.755.889.260	2.905.722,74	667.502,39	1,36	25,95
MOBİLYA (METAL)	496	2.001.890.100	486.526.050	4.036.068,75	980.899,29	1,88	18,68
LOKANTALAR	23.482	57.436.474.340	13.581.260.150	2.445.978,81	578.368,97	1,14	30,83
KÜRK İMALİ TOPTAN VE PERAKENDE	112	345.750.990	79.446.700	3.087.062,41	709.345,54	1,44	24,43
İNŞAAT MALZEMELERİ TOPTAN VE PERAKENDE	9.148	34.882.086.330	8.666.899.320	3.813.083,33	947.409,20	1,78	19,77
İNŞAAT, BİNA VE BAYINDIRLIK İŞLERİ	17.446	133.339.002.040	41.993.925.340	7.642.955,52	2.407.080,44	3,57	9,87
İHRACAT VE İTHALAT	1.142	19.139.885.320	7.084.990.640	16.759.969,63	6.204.019,82	7,83	4,50
ET VE ETTEN MAMUL MADDELER (İMALAT - TİCARET)	6.266	21.138.901.930	4.929.660.210	3.373.587,92	786.731,60	1,58	22,35
KONFEKSİYON (İMALAT)	8.094	35.395.673.700	8.991.281.360	4.373.075,57	1.110.857,59	2,04	17,24
KONFEKSİYON (PERAKENDE)	14.749	42.352.394.730	10.394.169.530	2.871.543,48	704.737,24	1,34	26,26
KONFEKSİYON (TOPTAN)	6.793	27.723.310.680	7.076.169.060	4.081.158,65	1.041.685,42	1,91	18,48
YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLER VE MUHASEBECİLER	19.120	204.740.914.790	60.716.365.870	10.708.206,84	3.175.542,15	5,00	7,04
SANATÇILAR	1.054	21.483.533.520	8.394.573.450	20.382.859,13	7.964.490,94	9,52	3,70
DİĞER	498.772	2.229.731.892.040	653.884.325.110	4.470.443,19	1.310.988,44	2,09	16,87

EK: 3.2							
2003 DÖNEMİ FAALİYET GRUPLARINA GÖRE ORTALAMA VERGİ BEYANLARININ ASGARİ ÜCRET VE NOTERLERİN BEYANLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN TABLO							
MESLEK GRUPLARI	MÜKELLE	MATRAH	HESAPLANAN VERGİ	MATRAH/MÜKELLE	HESAPLANAN	(ORTALAMA	NOTERLERİN
	F			F	F		
	ADEDİ	TUTARI	TUTARI	SAYISI	SAYISI	BEYAN/ASGARİ ÜCRET	MATRAHI/X MESLEK GRUBUNUN ORTALAMA MATRAH
TÜM MÜKELLEFLER	846.570	5.188.780.767.200	1.598.702.712.650	6.129.181,01	1.888.447,16	1,42	37,97
AKARYAKIT TİCARET	4.040	35.029.141.000	10.791.214.250	8.670.579,46	2.671.092,64	2,01	26,84
ALTIN İMALAT VE TİC.	8.479	34.244.847.750	8.450.476.800	4.038.783,79	996.636,02	0,93	57,63
AVAKKABI İMALİ	3.293	9.685.893.350	2.311.702.600	2.941.358,44	702.005,04	0,68	79,13
AVAKKABI TOPTAN, PERAKENDE	7.728	22.912.900.250	5.598.715.600	2.964.919,80	724.471,48	0,69	78,50
BAKKALİYE VE SÜPERMARKET	57.622	149.629.086.800	33.044.840.550	2.596.735,39	573.476,11	0,60	89,63
BİNA İNŞAAT	83	219.616.250	55.276.050	2.645.978,92	665.976,51	0,61	87,96
OTELLER-MOTELLER	2041	11.106.386.800	3.148.750.700	5.441.639,78	1.542.749,00	1,26	42,77
DETERJAN SANAYİİ (İMALAT)	275	6.676.991.050	2.735.873.300	24.279.967,45	9.948.630,18	5,62	9,59
DETERJAN SANAYİİ (TİCARET)	5.793	8.882.213.400	2.025.993.100	1.533.266,60	349.731,24	0,35	151,79
DEMİR ÇELİK (TİCARET)	809	10.470.542.300	3.256.837.950	12.942.573,92	4.025.757,66	3,00	17,98
DEMİR ÇELİK (İMALAT)	1803	13.209.252.050	3.746.193.700	7.326.262,92	2.077.755,80	1,70	31,77
DERİ İMALİ	598	2.447.349.150	617.662.500	4.092.557,11	1.032.880,43	0,95	56,87
DERİ TİCARETİ	990	4.560.091.500	1.227.046.100	4.606.153,03	1.239.440,51	1,07	50,53
DERİDEN MAMUL EŞYA İMALİ	2240	4.810.358.950	1.127.540.150	2.147.481,67	503.366,14	0,50	108,38
DERİDEN MAMUL EŞYA SATIŞI	663	2.287.518.700	570.935.500	3.450.254,45	861.139,52	0,80	67,45
ECZANELER	11722	341.884.734.700	105.917.727.150	29.166.075,30	9.035.806,79	6,75	7,98
ECZA VE İLAÇ DEPOLARI	754	10.479.913.000	3.649.378.900	13.899.088,86	4.840.025,07	3,22	16,74
FIRINLAR	8.239	32.456.391.950	7.673.113.800	3.939.360,60	931.316,15	0,91	59,08
ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ (İMALAT)	1.446	7.157.252.050	1.920.710.100	4.949.690,21	1.328.291,91	1,15	47,02
ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ (TOPTAN-PERAKENDE)	10.382	53.966.402.250	15.009.338.700	5.198.073,81	1.445.707,83	1,20	44,77
AVUKATLAR	20.735	268.781.865.350	87.992.272.800	12.962.713,54	4.243.659,17	3,00	17,95
DİŞ HEKİMİ	6422	23.893.984.300	5.504.203.150	3.720.645,33	857.085,51	0,86	62,55
DİŞ PROTEZ VE LABORATUVARLARI	996	2.412.853.700	674.623.050	2.422.543,88	677.332,38	0,56	96,07
DOKTORLAR	10.851	104.111.817.000	29.956.851.800	9.594.674,87	2.760.745,72	2,22	24,26
MİMAR MÜHENDİS	4765	45.581.862.550	13.753.414.800	9.565.973,25	2.886.340,99	2,21	24,33
NOTER	561	130.564.917.150	53.381.636.450	232.736.037,70	95.154.432,17	53,87	1,00
SEYAHAT VE TURİZM İŞLETMESİ	3023	10.333.647.550	2.598.325.750	3.418.341,90	859.518,94	0,79	68,08
TOPRAK SANAYİİ	902	13.757.798.550	5.384.390.800	15.252.548,28	5.969.391,13	3,53	15,26
UN İMALİ VE SATIŞI	663	3.922.096.500	1.178.104.950	5.915.681,00	1.776.930,54	1,37	39,34
ÇİRCİRLAMA SANAYİİ	74	694.962.950	189.825.650	9.391.391,22	2.565.211,49	2,17	24,78
MENSUCAT SANAYİİ (İPLİK VE İMALAT)	855	4.190.385.550	1.065.400.050	4.901.035,73	1.246.081,93	1,13	47,49
MENSUCAT SANAYİİ (KUMAŞ)	4969	31.014.277.700	8.868.733.700	6.241.553,17	1.784.812,58	1,44	37,29

2003 DÖNEMİ FAALİYET GRUPLARINA GÖRE ORTALAMA VERGİ BEYANLARININ ASGARİ ÜCRET VE NOTERLERİN BEYANLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN TABLO							
MESLEK GRUPLARI	MÜKELLE F	MATRAH	HESAPLANAN VERGİ	MATRAH/MÜKELLE F	HESAPLANAN VERGİ/MÜKELLE F	(ORTALAMA MATRAH BEYANI/ASGARİ ÜCRET	NOTERLERİN ORTALAMA MATRAHI/X MESLEK GRUBUNUN ORTALAMA MATRAH
	ADEDİ	TUTARI	TUTARI	SAVISI	SAVISI		
MENSUCAT SANAYİİ (KUMAŞTAN YAPILAN EŞYA)	4.467	13.517.740.450	3.370.396.700	3.026.133,97	754.510,12	0,70	76,91
MOBİLYA	21902	53.447.460.100	12.960.141.400	2.440.300,43	591.733,24	0,56	95,37
LOKANTALAR	28.580	63.079.927.150	15.411.162.250	2.207.135,31	539.228,91	0,51	105,45
KÜRK İMALİ TOPTAN VE PERAKENDE	111	285.601.350	63.776.150	2.572.985,14	574.559,91	0,60	90,45
İNŞAAT MALZEMELERİ TOPTAN VE PERAKENDE	23.892	73.102.264.250	18.620.971.400	3.059.696,31	779.381,02	0,71	76,07
İNŞAAT VE BAYINDIRLIK İŞLERİ	18.371	169.663.847.950	55.246.034.350	9.235.417,12	3.007.241,54	2,14	25,20
İHRACAT VE İTHALAT	1.129	23.219.671.650	8.438.201.500	20.566.582,51	7.474.049,16	4,76	11,32
ET VE ET TEN MAMUL MADDELER (İMALAT - TİCARET)	5.836	23.488.677.700	5.598.345.000	4.024.790,56	959.277,76	0,93	57,83
KONFEKSİYON (İMALAT)	7.782	35.673.905.200	9.734.315.850	4.584.156,41	1.250.875,85	1,06	50,77
KONFEKSİYON (PERAKENDE)	29.430	106.971.076.650	27.521.620.800	3.634.763,05	935.155,31	0,84	64,03
KONFEKSİYON (TOPTAN)	7.519	31.886.785.000	8.783.280.150	4.240.827,90	1.168.144,72	0,98	54,88
YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLER VE MUHASEBECİLER	21.431	362.849.232.350	109.372.691.300	16.931.045,32	5.103.480,53	3,92	13,75
SANATÇILAR	1.257	46.060.820.350	18.023.479.200	36.643.452,94	14.338.487,83	8,48	6,35
DİĞER FAALİYET GRUPLARI	491.047	2.784.156.404.950	882.131.186.150	5.669.836,91	1.796.429,23	1,31	41,05

EK: 3.3							
2004 DÖNEMİ FAALİYET GRUPLARINA GÖRE ORTALAMA VERGİ BEYANLARININ ASGARİ ÜCRET VE NOTERLERİN BEYANLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN TABLO							
MESLEK GRUPLARI	MÜKELLE F ADEDİ	MATRAH TUTARI	HESAPLANAN VERGİ TUTARI	MATRAH/MÜKELLE F SAYISI	HESAPLANAN VERGİ/MÜKELLE F SAYISI	(ORTALAMA MATRAH BEYANI/ASGARİ ÜCRET	NOTERLERİN ORTALAMA MATRAHI/X MESLEK GRUBUNUN ORTALAMA MATRAH
TÜM MÜKELLEFLER	#####	8.369.579.741	2.557.035.541	6.740,68	2.059,38	1,10	36,26
AKARYAKIT TİCARET	6.913	70.884.923	21.091.215	10.253,86	3.050,95	1,68	23,84
ALTIN İMALAT VE TİC.	13.374	66.526.537	16.358.887	4.974,32	1.223,19	0,81	49,14
AYAKKABI İMALİ	3.608	11.446.238	2.791.381	3.172,46	773,66	0,52	77,05
AYAKKABI TOPTAN, PERAKENDE	11.262	37.353.668	8.833.443	3.316,79	784,36	0,54	73,69
BAKKALİYE VE SÜPERMARKET	80.466	262.795.325	58.223.984	3.265,92	723,58	0,53	74,84
BİNA İNŞAAT	425	4.563.286	1.686.030	10.737,14	3.967,13	1,75	22,76
OTELLER-MOTELLER	4542	26.082.035	7.028.744	5.742,41	1.547,50	0,94	42,56
DETERJAN SANAYİİ (İMALAT)	323	11.340.629	4.762.424	35.110,31	14.744,35	5,74	6,96
DETERJAN SANAYİİ (TİCARET)	6.403	13.216.752	3.131.251	2.064,15	489,03	0,34	118,41
DEMİR ÇELİK (TİCARET)	1.362	19.893.636	6.337.918	14.606,19	4.653,39	2,39	16,73
DEMİR ÇELİK (İMALAT)	2256	22.008.868	6.415.003	9.755,70	2.843,53	1,59	25,05
DERİ İMALİ	846	3.794.938	952.749	4.485,74	1.126,18	0,73	54,49
DERİ TİCARETİ	1.251	5.989.692	1.555.601	4.787,92	1.243,49	0,78	51,05
DERİDEN MAMUL EŞYA İMALİ	2547	5.707.215	1.332.510	2.240,76	523,17	0,37	109,08
DERİDEN MAMUL EŞYA SATIŞI	1.164	4.334.168	1.108.645	3.723,51	952,44	0,61	65,64
ECZANELER	16543	561.760.747	172.010.890	33.957,61	10.397,81	5,55	7,20
ECZA VE İLAÇ DEPOLARI	1.758	18.649.830	5.981.040	10.608,55	3.402,18	1,73	23,04
FIRINLAR	11.859	54.149.275	12.505.723	4.566,09	1.054,53	0,75	53,53
ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ (İMALAT)	1.629	10.605.382	2.950.733	6.510,36	1.811,38	1,06	37,54
ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ (TOPTAN-PERAKENDE)	14.539	107.510.708	30.891.187	7.394,64	2.124,71	1,21	33,05
AVUKATLAR	27.814	375.099.422	117.878.381	13.485,99	4.238,10	2,20	18,12
DİŞ HEKİMİ	9221	42.352.930	9.657.579	4.593,10	1.047,35	0,75	53,22
DİŞ PROTEZ VE LABORATUVARLARI	1.480	2.617.711	555.398	1.768,72	375,27	0,29	138,19
DOKTORLAR	16.131	180.397.470	51.939.810	11.183,28	3.219,88	1,83	21,86
MİMAR MÜHENDİS	8297	92.725.926	27.810.057	11.175,84	3.351,82	1,83	21,87
NOTER	909	222.181.700	90.277.989	244.424,31	99.315,72	39,94	1,00
SEYAHAT VE TURİZM İŞLETMESİ	6161	21.203.709	4.970.631	3.441,60	806,79	0,56	71,02
TOPRAK SANAYİİ	1412	16.402.506	6.253.327	11.616,51	4.428,70	1,90	21,04
UN İMALİ VE SATIŞI	1983	8.116.246	2.101.336	4.092,91	1.059,67	0,67	59,72
ÇİRCİRLAMA SANAYİİ	136	1.411.845	426.689	10.381,21	3.137,42	1,70	23,54
MENSUCAT SANAYİİ (İPLİK VE İMALAT)	1179	5.045.666	1.219.904	4.279,61	1.034,69	0,70	57,11
MENSUCAT SANAYİİ (KUMAŞ)	5513	39.314.782	11.609.226	7.131,29	2.105,79	1,17	34,27

2004 DÖNEMİ FAALİYET GRUPLARINA GÖRE ORTALAMA VERGİ BEYANLARININ ASGARİ ÜCRET VE NOTERLERİN BEYANLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN TABLO							
MESLEK GRUPLARI	MÜKELLE F	MATRAH	HESAPLANAN VERGİ	MATRAH/MÜKELLE F	HESAPLANAN VERGİ/MÜKELLE F	(ORTALAMA MATRAH BEYANI/ASGARİ ÜCRET	NOTERLERİN ORTALAMA MATRAHI/X MESLEK GRUBUNUN ORTALAMA MATRAH
	ADEDİ	TUTARI	TUTARI	SAVISI	SAVISI		
MENSUCAT SANAYİİ (KUMAŞTAN YAPILAN EŞYA)	5.596	18.889.754	4.683.533	3.375,58	836,94	0,55	72,41
MOBİLYA	30354	94.953.233	22.841.939	3.128,20	752,52	0,51	78,14
LOKANTALAR	40.420	109.369.466	26.857.265	2.705,83	664,45	0,44	90,33
KÜRK İMALİ TOPTAN VE PERAKENDE	110	292.232	65.996	2.656,66	599,96	0,43	92,00
İNŞAAT MALZEMELERİ TOPTAN VE PERAKENDE	35.317	132.834.742	33.428.389	3.761,21	946,52	0,61	64,99
İNŞAAT VE BAYINDIRLIK İŞLERİ	26.685	278.289.235	88.711.213	10.428,68	3.324,38	1,70	23,44
İHRACAT VE İTHALAT	1.571	36.074.307	13.209.119	22.962,64	8.408,10	3,75	10,64
ET VE ETTEN MAMUL MADDELER (İMALAT - TİCARET)	8.419	42.527.172	9.985.839	5.051,33	1.186,11	0,83	48,39
KONFEKSİYON (İMALAT)	11.903	49.216.286	13.072.964	4.134,78	1.098,29	0,68	59,11
KONFEKSİYON (PERAKENDE)	34.415	131.613.469	33.200.051	3.824,31	964,70	0,62	63,91
KONFEKSİYON (TOPTAN)	7.923	36.782.689	10.176.490	4.642,52	1.284,42	0,76	52,65
YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLER VE MUHASEBECİLER	28.774	562.673.329	164.790.390	19.554,92	5.727,06	3,20	12,50
SANATÇILAR	1.467	57.627.262	22.231.256	39.282,39	15.154,23	6,42	6,22
DİĞER FAALİYET GRUPLARI	745.393	4.492.952.804	1.423.131.413	6.027,63	1.909,24	0,98	40,55

EK: 3.4							
2005 DÖNEMİ FAALİYET GRUPLARINA GÖRE ORTALAMA VERGİ BEYANLARININ ASGARİ ÜCRET VE NOTERLERİN BEYANLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN TABLO							
MESLEK GRUPLARI	MÜKELLEF ADEDİ	MATRAH TUTARI	HESAPLANAN VERGİ TUTARI	F.G. ORTALAMA MATRAH BEYANI	HESAPLANAN VERGİ/MÜKELLE F SAYISI	(ORTALAMA MATRAH BEYANI/ASGARİ ÜCRET	NOTERLERİN ORTALAMA MATRAHI/X MESLEK GRUBUNUN ORTALAMA MATRAH
TÜM MÜKELLEFLER	1.367.229	10.349.547.831	3.020.561.488	7.569,73	2.209,26	1,10	35,33
AKARYAKIT TİCARET	7.374	98.591.101	29.056.907	13.370,10	3.940,45	1,94	20,00
ALTIN İMALAT VE TİC.	14.872	93.878.360	23.585.143	6.312,42	1.585,88	0,91	42,37
AYAKKABI İMALİ	3.619	13.170.038	3.273.925	3.639,14	904,65	0,53	73,49
AYAKKABI TOPTAN, PERAKENDE	12.427	45.180.189	10.639.001	3.635,65	856,12	0,53	73,56
BAKKALİYE VE SÜPERMARKET	85.865	318.333.359	71.162.998	3.707,37	828,78	0,54	72,14
BİNA İNŞAAT	977	11.592.760	3.744.334	11.865,67	3.832,48	1,72	22,54
OTELLER-MOTELLER	5033	38.646.007	10.903.659	7.678,52	2.166,43	1,11	34,83
DETERJAN SANAYİİ (İMALAT)	308	9.802.047	3.652.256	31.824,83	11.857,98	4,61	8,40
DETERJAN SANAYİİ (TİCARET)	6.090	15.680.296	3.772.573	2.574,76	619,47	0,37	103,87
DEMİR ÇELİK (TİCARET)	1.482	18.108.034	5.197.579	12.218,65	3.507,14	1,77	21,89
DEMİR ÇELİK (İMALAT)	2165	22.915.172	6.367.510	10.584,37	2.941,11	1,53	25,27
DERİ İMALİ	1.029	5.024.443	1.240.099	4.882,84	1.205,15	0,71	54,77
DERİ TİCARETİ	1.156	6.373.586	1.634.184	5.513,48	1.413,65	0,80	48,51
DERİDEN MAMUL EŞYA İMALİ	2609	6.828.614	1.623.101	2.617,33	622,12	0,38	102,18
DERİDEN MAMUL EŞYA SATIŞI	1.303	4.770.717	1.249.608	3.661,33	959,02	0,53	73,04
ECZANELER	18228	875.010.987	277.657.009	48.003,67	15.232,45	6,96	5,57
ECZA VE İLAÇ DEPOLARI	2.224	29.407.422	8.888.189	13.222,76	3.996,49	1,92	20,23
FIRINLAR	12.535	69.829.484	16.405.710	5.570,76	1.308,79	0,81	48,01
ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ (İMALAT)	1.604	12.604.675	3.617.886	7.858,28	2.255,54	1,14	34,03
ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ (TOPTAN-PERAKENDE)	14.824	128.651.114	36.048.358	8.678,57	2.431,76	1,26	30,82
AVUKATLAR	30.652	512.342.462	158.852.676	16.714,81	5.182,46	2,42	16,00
DİŞ HEKİMİ	9965	65.729.352	15.445.323	6.596,02	1.549,96	0,96	40,54
DİŞ PROTEZ VE LABORATUVARLARI	1.645	4.459.823	972.921	2.711,14	591,44	0,39	98,64
DOKTORLAR	15.802	256.767.533	75.404.912	16.249,05	4.771,86	2,36	16,46
MİMAR MÜHENDİS	9528	142.057.337	41.935.467	14.909,46	4.401,29	2,16	17,94
NOTER	999	267.165.833	101.351.744	267.433,27	101.453,20	38,76	1,00
SEYAHAT VE TURİZM İŞLETMESİ	6476	24.944.495	5.915.756	3.851,84	913,49	0,56	69,43
TOPRAK SANAYİİ	1469	22.882.343	7.856.789	15.576,82	5.348,39	2,26	17,17
UN İMALİ VE SATIŞI	2579	9.664.021	2.264.421	3.747,20	878,02	0,54	71,37
ÇİRCİRLAMA SANAYİİ	146	1.526.834	416.061	10.457,76	2.849,74	1,52	25,57
MENSUCAT SANAYİİ (İPLİK VE İMALAT)	1269	6.861.865	1.665.537	5.407,30	1.312,48	0,78	49,46
MENSUCAT SANAYİİ (KUMAŞ)	5760	41.140.413	11.423.093	7.142,43	1.983,18	1,04	37,44

DERİDEN MAMUL EŞYA SATIŞI	1.311	8.382.385	1.894.805	6.393,89	1.445,31	0,79	34,05
ECZANELER	23151	1.280.332.622	356.714.463	55.303,56	15.408,17	6,83	3,94
ECZA VE İLAÇ DEPOLARI	2.909	45.239.309	11.262.087	15.551,50	3.871,46	1,92	14,00
FIRINLAR	17.786	122.548.986	23.422.120	6.890,19	1.316,89	0,85	31,59
ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ (İMALAT)	7.538	47.414.514	9.951.540	6.290,07	1.320,18	0,78	34,61
ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ (TOPTAN-PERAKENDE)	15.596	193.600.615	46.658.342	12.413,48	2.991,69	1,53	17,54
AVUKATLAR	36.854	932.812.479	251.529.579	25.311,02	6.825,03	3,12	8,60
DİŞ HEKİMİ	11614	102.803.073	20.181.698	8.851,65	1.737,70	1,09	24,59
DİŞ PROTEZ VE LABORATUVARLARI	1.878	7.870.242	1.455.908	4.190,76	775,24	0,52	51,94
DOKTORLAR	14.356	375.977.975	100.728.113	26.189,61	7.016,45	3,23	8,31
MİMAR MÜHENDİS	11302	256.541.629	68.058.814	22.698,78	6.021,84	2,80	9,59
NOTER	1.797	391.181.799	130.208.159	217.686,03	72.458,63	26,87	1,00
SEYAHAT VE TURİZM İŞLETMESİ	8452	48.458.773	10.022.938	5.733,41	1.185,87	0,71	37,97
TOPRAK SANAYİİ	1591	31.541.217	9.405.590	19.824,78	5.911,75	2,45	10,98
UN İMALİ VE SATIŞI	1480	9.538.866	1.936.760	6.445,18	1.308,62	0,80	33,78
ÇİRCİRLAMA SANAYİİ	153	3.109.643	793.367	20.324,47	5.185,41	2,51	10,71
MENSUCAT SANAYİİ (İPLİK VE İMALAT)	2912	24.955.645	5.450.808	8.569,93	1.871,84	1,06	25,40
MENSUCAT SANAYİİ (KUMAŞ)	5136	55.140.150	13.397.968	10.736,01	2.608,64	1,33	20,28

EK: 3.5							
2006 DÖNEMİ FAALİYET GRUPLARINA GÖRE ORTALAMA VERGİ BEYANLARININ ASGARİ ÜCRET VE NOTERLERİN BEYANLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN TABLO							
MESLEK GRUPLARI	MÜKELLE	MATRAH	HESAPLANAN	MATRAH/MÜKELLE	HESAPLANAN	(ORTALAMA	NOTERLERİN
	F						
	ADEDİ	TUTARI	TUTARI	SAVISI	SAVISI	BEYANI/ASGARİ ÜCRET	MATRAHI/X MESLEK GRUBUNUN ORTALAMA MATRAH
TÜM MÜKELLEFLER	1.475,846	13.863.985.997,14	3.482.480.214,92	9.393,92	2.359,65	1,25	27,78
AKARYAKIT TİCARET	7.945	154.383.658,68	41.143.989,72	19.431,55	5.178,60	2,59	13,43
ALTIN İMALAT VE TİC.	16,035	157.403.978,46	33.340.709,60	9.816,28	2.079,25	1,31	26,59
AVAKKABI İMALİ	3.521	20.774.220,33	4.276.395,59	5.900,09	1.214,54	0,79	44,23
AVAKKABI TOPTAN, PERAKENDE	13.329	65.254.685,47	12.633.622,51	4.895,69	947,83	0,65	53,31
BAKKALİYE VE SÜPERMARKET	90,046	426.925.766,78	76.732.078,71	4.741,20	852,14	0,63	55,04
BİNA İNŞAAT	1.699	24.875.127,08	6.789.180,72	14.641,04	3.995,99	1,95	17,82
OTELLER-MOTELLER	5.565	53.050.833,44	13.121.226,42	9.532,94	2.357,81	1,27	27,38
DETERJAN SANAYİİ (İMALAT)	297	3.727.772,75	1.011.718,55	12.551,42	3.406,46	1,67	20,79
DETERJAN SANAYİİ (TİCARET)	5.728	17.889.020,17	3.339.766,82	3.123,08	583,06	0,42	83,56
DEMİR ÇELİK (TİCARET)	1.554	29.674.810,96	7.800.810,16	19.095,76	5.019,83	2,55	13,67
DEMİR ÇELİK (İMALAT)	2.162	33.403.938,27	8.497.187,66	15.450,48	3.930,24	2,06	16,89
DERİ İMALİ	1.151	7.870.317,28	1.672.199,17	6.837,81	1.452,82	0,91	38,17
DERİ TİCARETİ	1.187	9.944.518,69	2.316.412,74	8.377,86	1.951,49	1,12	31,15
DERİDEN MAMUL EŞYA İMALİ	2.705	11.098.230,23	2.262.848,29	4.102,86	836,54	0,55	63,61
DERİDEN MAMUL EŞYA SATIŞI	1.311	7.224.382,86	1.622.900,10	5.510,59	1.237,91	0,74	47,36
ECZANELER	20576	1.084.606.426	304.052.195	52.712,21	14.777,03	7,03	4,95
ECZA VE İLAÇ DEPOLARI	2.363	28.482.598	6.698.340	12.053,58	2.834,68	1,61	21,65
FIRINLAR	15.524	96.704.514	18.172.842	6.229,36	1.170,63	0,83	41,89
ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ (İMALAT)	8.014	43.093.980	8.942.774	5.377,34	1.115,89	0,72	48,53
ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ (TOPTAN-PERAKENDE)	15.037	163.536.785	39.008.458	10.875,63	2.594,16	1,45	24,00
AVUKATLAR	34,052	676.638.334	180.139.440	19.870,74	5.290,13	2,65	13,13
DİŞ HEKİMİ	10688	84.073.249	15.985.988	7.866,13	1.495,70	1,05	33,18
DİŞ PROTEZ VE LABORATUVARLARI	1.762	6.620.995	1.169.155	3.757,66	663,54	0,50	69,45
DOKTORLAR	14.734	318.112.430	83.463.045	21.590,36	5.664,66	2,88	12,09
MİMAR MÜHENDİS	10657	214.117.799	56.522.972	20.091,75	5.303,84	2,68	12,99
NOTER	1.218	317.860.577	106.297.784	260.969,28	87.272,40	34,81	1,00
SEYAHAT VE TURİZM İŞLETMESİ	7026	37.162.502	7.462.873	5.289,28	1.062,18	0,71	49,34
TOPRAK SANAYİİ	1524	26.745.873	7.976.590	17.549,79	5.233,98	2,34	14,87
UN İMALİ VE SATIŞI	1108	6.200.407	1.234.786	5.596,04	1.114,43	0,75	46,63
ÇİRCİRLAMA SANAYİİ	156	2.044.098	488.438	13.103,19	3.131,01	1,75	19,92
MENSUCAT SANAYİİ (İPLİK VE İMALAT)	3395	26.660.036	6.091.140	7.852,74	1.794,15	1,05	33,23
MENSUCAT SANAYİİ (KUMAŞ)	5283	52.784.851	12.938.341	9.991,45	2.449,05	1,33	26,12

2006 DÖNEMİ FAALİYET GRUPLARINA GÖRE ORTALAMA VERGİ BEYANLARININ ASGARİ ÜCRET VE NOTERLERİN BEYANLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN TABLO							
MESLEK GRUPLARI	MÜKELLE	MATRAH	HESAPLANAN VERGİ	MATRAH/MÜKELLE	HESAPLANAN VERGİ/MÜKELLE	(ORTALAMA MATRAH BEYANI/ASGARİ ÜCRET	NOTERLERİN ORTALAMA MATRAHI/X MESLEK GRUBUNUN ORTALAMA MATRAH
	F						
	ADEDİ	TUTARI	TUTARI	SAYISI	SAYISI		
MENSUCAT SANAYİİ (KUMAŞTAN YAPILAN EŞYA)	9.853	46.314.224	9.337.816	4.700,52	947,71	0,63	55,52
MOBİLYA	35361	148.647.865	28.961.448	4.203,72	819,02	0,56	62,08
LOKANTALAR	48.385	175.241.586	34.129.748	3.621,82	705,38	0,48	72,05
KÜRK İMALİ TOPTAN VE PERAKENDE	94	540.962	119.297	5.754,91	1.269,12	0,77	45,35
İNŞAAT MALZEMELERİ TOPTAN VE PERAKENDE	47.960	298.476.577	63.117.611	6.223,45	1.316,05	0,83	41,93
İNŞAAT VE BAYINDIRLIK İŞLERİ	38.048	628.001.060	171.527.034	16.505,49	4.508,17	2,20	15,81
İHRACAT VE İTHALAT	1.913	52.973.474	16.039.630	27.691,31	8.384,54	3,69	9,42
ET VE ET TEN MAMUL MADDELER (İMALAT - TİCARET)	11.029	68.143.152	12.957.744	6.178,54	1.174,88	0,82	42,24
KONFEKSİYON (İMALAT)	16.884	104.683.771	23.115.309	6.200,18	1.369,07	0,83	42,09
KONFEKSİYON (PERAKENDE)	34.973	171.251.683	35.053.992	4.896,68	1.002,32	0,65	53,30
KONFEKSİYON (TOPTAN)	7.824	60.441.002	14.110.282	7.725,08	1.803,46	1,03	33,78
YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLER VE MUHASEBECİLER	34.019	901.934.479	226.622.370	26.512,67	6.661,64	3,54	9,84
SANATÇILAR	1.673	85.914.745	27.756.465	51.353,70	16.590,83	6,85	5,08
DİĞER FAALİYET GRUPLARI	880.478	6.912.474.697	1.746.425.264	7.850,82	1.983,50	1,05	33,24

EK: 3.6							
2007 DÖNEMİ FAALİYET GRUPLARINA GÖRE ORTALAMA VERGİ BEYANLARININ ASGARİ ÜCRET VE NOTERLERİN BEYANLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN TABLO							
MESLEK GRUPLARI	MÜKELLEF ADEDİ	MATRAH TUTARI	HESAPLANAN VERGİ TUTARI	MATRAH/MÜKELLE F SAYISI	HESAPLANAN VERGİ/MÜKELLE F SAYISI	(ORTALAMA MATRAH BEYANI/ASGARİ ÜCRET	NOTERLERİN ORTALAMA MATRAHI/X MESLEK GRUBUNUN ORTALAMA MATRAH
TÜM MÜKELLEFLER	1.615.541	17.053.629.642	4.309.176.611	10.555,99	2.667,33	1,30	20,62
AKARYAKIT TİCARET	9.755	230.439.388	61.903.064	23.622,69	6.345,78	2,92	9,22
ALTIN İMALAT VE TİC.	17.511	174.358.426	37.100.428	9.957,08	2.118,69	1,23	21,86
AYAKKABI İMALİ	3.347	22.385.517	4.609.104	6.688,23	1.377,09	0,83	32,55
AYAKKABI TOPTAN, PERAKENDE	13.910	77.719.482	15.289.481	5.587,31	1.099,17	0,69	38,96
BAKKALİYE VE SÜPERMARKET	98.167	500.969.187	90.540.083	5.103,23	922,31	0,63	42,66
BİNA İNŞAAT	2.601	45.578.021	12.486.858	17.523,27	4.800,79	2,16	12,42
OTELLER-MOTELLER	6537	65.740.444	16.158.751	10.056,67	2.471,89	1,24	21,65
DETERJAN SANAYİİ (İMALAT)	292	6.026.901	1.798.952	20.640,07	6.160,80	2,55	10,55
DETERJAN SANAYİİ (TİCARET)	5.372	21.596.157	4.185.644	4.020,13	779,16	0,50	54,15
DEMİR ÇELİK (TİCARET)	1.569	33.406.435	8.899.570	21.291,55	5.672,13	2,63	10,22
DEMİR ÇELİK (İMALAT)	2070	39.338.625	10.319.761	19.004,17	4.985,39	2,35	11,45
DERİ İMALİ	1.131	9.900.336	2.234.534	8.753,61	1.975,71	1,08	24,87
DERİ TİCARETİ	1.110	10.528.919	2.444.795	9.485,51	2.202,52	1,17	22,95
DERİDEN MAMUL EŞYA İMALİ	2758	14.884.299	3.323.035	5.396,77	1.204,87	0,67	40,34
DERİDEN MAMUL EŞYA SATIŞI	1.311	8.382.385	1.894.805	6.393,89	1.445,31	0,79	34,05
ECZANELER	23151	1.280.332.622	356.714.463	55.303,56	15.408,17	6,83	3,94
ECZA VE İLAÇ DEPOLARI	2.909	45.239.309	11.262.067	15.551,50	3.871,46	1,92	14,00
FIRINLAR	17.786	122.548.986	23.422.120	6.890,19	1.316,89	0,85	31,59
ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ (İMALAT)	7.538	47.414.514	9.951.540	6.290,07	1.320,18	0,78	34,61
ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ (TOPTAN-PERAKENDE)	15.596	193.600.615	46.658.342	12.413,48	2.991,69	1,53	17,54
AVUKATLAR	36.854	932.812.479	251.529.579	25.311,02	6.825,03	3,12	8,60
DİŞ HEKİMİ	11614	102.803.073	20.181.698	8.851,65	1.737,70	1,09	24,59
DİŞ PROTEZ VE LABORATUVARLARI	1.878	7.870.242	1.455.908	4.190,76	775,24	0,52	51,94
DOKTORLAR	14.356	375.977.975	100.728.113	26.189,61	7.016,45	3,23	8,31
MİMAR MÜHENDİS	11302	256.541.629	68.058.814	22.698,78	6.021,84	2,80	9,59
NOTER	1.797	391.181.799	130.208.159	217.686,03	72.458,63	26,87	1,00
SEYAHAT VE TURİZM İŞLETMESİ	8452	48.458.773	10.022.938	5.733,41	1.185,87	0,71	37,97
TOPRAK SANAYİİ	1591	31.541.217	9.405.590	19.824,78	5.911,75	2,45	10,98
UN İMALİ VE SATIŞI	1480	9.538.866	1.936.760	6.445,18	1.308,62	0,80	33,78
ÇİRCİRLAMA SANAYİİ	153	3.109.643	793.367	20.324,47	5.185,41	2,51	10,71
MENSUCAT SANAYİİ (İPLİK VE İMALAT)	2912	24.955.645	5.450.808	8.569,93	1.871,84	1,06	25,40
MENSUCAT SANAYİİ (KUMAŞ)	5136	55.140.150	13.397.968	10.736,01	2.608,64	1,33	20,28

2007 DÖNEMİ FAALİYET GRUPLARINA GÖRE ORTALAMA VERGİ BEYANLARININ ASGARİ ÜCRET VE NOTERLERİN BEYANLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN TABLO							
MESLEK GRUPLARI	MÜKELLEF	MATRAH	HESAPLANAN VERGİ	MATRAH/MÜKELLE F	HESAPLANAN VERGİ/MÜKELLE F	(ORTALAMA MATRAH BEYANI/ASGARİ ÜCRET	NOTERLERİN ORTALAMA MATRAHI/X MESLEK GRUBUNUN ORTALAMA MATRAH
	ADEDİ	TUTARI	TUTARI	SAYISI	SAYISI		
MENSUCAT SANAYİİ (KUMAŞTAN YAPILAN EŞYA)	9.905	56.257.004	11.760.242	5.679,66	1.187,30	0,70	38,33
MOBİLYA	35.970	182.099.607	36.879.210	5.062,54	1.025,28	0,63	43,00
LOKANTALAR	52.912	202.601.376	39.630.778	3.829,03	748,99	0,47	56,85
KÜRK İMALİ TOPTAN VE PERAKENDE	90	484.022	99.537	5.378,03	1.105,96	0,66	40,48
İNŞAAT MALZEMELERİ TOPTAN VE PERAKENDE	52.154	377.805.499	81.593.645	7.244,04	1.564,48	0,89	30,05
İNŞAAT VE BAYINDIRLIK İŞLERİ	42.511	799.080.681	218.737.899	18.797,03	5.145,44	2,32	11,58
İHRACAT VE İTHALAT	1.948	58.954.507	17.920.550	30.264,12	9.199,46	3,74	7,19
ET VE ETTEN MAMUL MADDELER (İMALAT - TİCARET)	12.862	77.546.621	14.858.508	6.029,13	1.155,23	0,74	36,11
KONFEKSİYON (İMALAT)	18.604	127.582.484	27.853.812	6.857,80	1.497,19	0,85	31,74
KONFEKSİYON (PERAKENDE)	35.594	185.367.043	37.917.770	5.207,82	1.065,29	0,64	41,80
KONFEKSİYON (TOPTAN)	7.985	66.592.006	15.720.174	8.339,64	1.968,71	1,03	26,10
YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLER VE MUHASEBECİLER	36.196	1.095.213.743	277.657.869	30.257,87	7.670,95	3,74	7,19
SANATÇILAR	1.742	87.124.987	27.916.184	50.014,34	16.025,36	6,17	4,35
DİĞER FAALİYET GRUPLARI	975.122	8.546.597.999	2.166.263.319	8.764,64	2.221,53	1,08	24,84

ÖZET

Doğan Halit, Türkiye’de Vergi Gelirlerinin Alt-Kalemlerinin GSYH’ya Oranları (1998-2008); Bunların OECD ve AB Ülkelerindeki Değerlerle Kıyaslanması (1965-2007) ve Türkiye’de Yalan Matrah Beyanı Yoluyla Gerçekleştirilen Vergi Kaçakçılığı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

Bu tezin ilk bölümünde Türkiye’deki konsolide bütçe gelirlerinin ve toplam vergi gelirlerinin; vergi-gelirleri içinde dolaylı ve dolaysız vergilerin; dolaysız vergiler içinde gelir vergisi, kurumlar vergisi ve servet unsurlarından alınan vergiler gibi ana kalemlerin; ve de gelir vergisinin önemli alt kalemleri olan maaş ve ücretlerden alınan vergiler ile “beyannameye ta’bi vergi mükelleflerinden alınan gelir vergisi”nin GSYİH’a oranları ve bu oranların 1998-2008 arasındaki değişimi incelenmiştir. İncelemelerde kullanılan rakamlar; Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) istatistiklerindeki ham verilere dayanarak, tarafımızdan yeniden derlenip düzenlenerek daha okunabilir tablolar halinde metin içinde sunulmuş; GİB’in orijinal ham verileri ise Eklere konmuştur.

İkinci Bölümde, Bütçe Gelirlerinin yukarıda sıralanmış olan ana-kalemlerinin ve bunların en önemli alt kalemlerinin GSYİH’ya oranlarının Türkiye ile AB-15, AB-19 ve OECD ülkelerinin ortalaması ve de seçilmiş olan 8 OECD ülkesinin bazılarının karşılaştırılması yapıldı. Bu bölümde ham veriler olarak, 1965’e kadar geri giden ama 1965-2000 arasını ‘yıllık’ değil de ‘5-Yıllık’ olarak veren OECD İstatistikleri kullanıldı. Bu veriler; çeşitli OECD ülkeleri, AB ve OECD ortalamaları ile Türkiye’nin vergi gelirleri ve alt kalemlerinin GSYİH oranlarını uzun vadeli bir dönem için karşılaştırma olanağı sağladılar. 1980-2006 dönemi için dolaysız vergilerin dolaylı vergilere Türkiye’deki oranı, AB-15, AB-19 ve OECD ortalamalarının ve seçilmiş sekiz OECD ülkesindeki oranlar ile karşılaştırıldı. Türkiye’de, 1980-2008 arası, dolaylı-vergilerin payının ne denli arttırılmış olduğunu iyi özetleyen bir

tabloda (dolaysız/dolaylı)_{x-ülkesi} / (dolaysız/dolaylı)_{Türkiye} katsayıları hesaplanıp sunuldu.

Üçüncü Bölümde, ilkönce Türkiye'deki kamu açığı ve vergi sistemine ilişkin sorunsalın tanımı yapıp yansımaları özetlendi: 2008 krizi öncesinde bile %4.5 düzeyinde olan "sosyal güvenlik fonları açığı dahil kamu açığının GSYH'a oranı" 2009 yılında %10'u bulmuştur. Ama bunun nedeni, kamu harcamalarının aşırı yüksek olmasına bağlanamaz. Çünkü Türkiye'de kriz öncesinde kamu harcamalarının GSYH'a oranı OECD ve AB ülkelerine kıyasla neredeyse 2 kat daha düşüktür. Dolayısıyla OECD ve AB ülkeleri ortalamalarına kıyasla çok düşük düzeylerde olan vergi gelirlerinin GSYH'e oranı yükseltilmesi ve bunun dolaysız/dolaylı vergi oranını arttırarak yapılması gereğini ima eder. Konuya ilişkin iki temel boyut belirlendi: (i) Uygulanan gelir vergisi çizelgesi müterakki değildir; en alt gelir dilimine %15; en üst gelir dilimi olarak tanımlanan 50,000TL ve üstüne ise sadece %35 marjinal vergi oranı uygulanmaktadır. Bunun yerine ikame edilmesi gereken müterakki niteliklere sahip örnek bir vergi çizelgesi hazırlandı ve bunun türettiği ortalama vergi oranı tablo ve grafiği sunuldu. (ii) Türkiye'de gelir vergisi kaçığının hemen hemen tamamı "kayıt-dışı" olmayan, yani kaydı olan ve beyannamesini veren mükelleflerin matrahlarını gerçek matrahlarının (ortalama olarak) matrahlarının sadece %5'ini beyan etmeleri yoluyla gerçekleşmektedir. Bu; gerek GİB orijinal istatistiklerine dayanan mikro bir yaklaşımla gerekse Milli Gelir İstatistiklerine dayanan makro bir yaklaşımla gösterildi.

Tanımlanmış bu iki soruna eş-anlı çözüm getirilebildiği ve müterakki bir gelir vergisi çizelgesi ve de gelişmiş ülkelerdekine benzer etkin ve toleranssız bir vergi toplama sisteminin alt-yapısı ile birlikte ihdasını da içeren köklü bir vergi reformları yapılabildiği takdirde, ortaya çıkacak iktisadî sonuçlar özetlendi: Neticede, hem Kamu Açığının hem de faiz ödemelerinin GSYH'e oranı, şimdikinün üçte-biri veya dörtte-biri düzeyine indirilmiş, hem gelir dağılımını düzeltici nitelikte ve sosyal-adalet ilkelerine çok daha uygun bir gelir vergisi sistemi yaratılmış, hem vergi gelirleri ve dolaysız vergi

gelirlerinin GSYİH'a oranı arttırılmış ve bu değişkenler bağlamında AB-19 ülkeleri ortalamasına önemli bir ölçüde yaklaşmış, hem de alt-yapı ve beşeri sermaye yatırımlarının GSYİH'daki payı önemli ölçüde arttırılmış ve dolayısıyla Türkiye'nin kalkınma çabasına çok önemli bir katkıda bulunulmuş olacağı sonucuna varıldı.

Anahtar Sözcükler;

1. Vergi Kaçakçılığı
2. Yalan Matrah Beyanı
3. Vergi Matrahı
4. Vergi Geliri
5. GSYH

ABSTRACT

Doğan, Halit, Rating Of Tax Income And Its Sub-items in Turkey To GDP (1998-2008) And Comparison Those Rates With OECD And EU Countries' Values (1965-2007) And Tax Fraud in Turkey Using "False Tax Base Declaration", Postgraduate Thesis, Ankara, 2011.

In the first chapter of this thesis the share of budgetary incomes and all its main constituents' in GDP (1998-2008) are analyzed and using original data supplied by the Incomes Administration Department (GİB) of the Turkish Ministry of Finance. These GİS data are presented in Appendix 1 and summary tables derived from the original data are presented in the text of the thesis.

The second chapter presents comparisons of eight selected OECD countries as well as the averages of OECD, EU-15 and EU-19 countries and of Turkey in terms of the share of budgetary incomes and all its main constituents' in GDP, between 1965-2008. Original OECD tables were used, which tables appear in Appendix 2 while summary tables derived from the original data are presented in the text of the thesis.

The third chapter starts with a summary of the "public finance problem" in turkey which manifests itself in share of budgetary incomes, total tax-revenue and income-tax revenue in GDP, which shares, in Turkey are nearly twice as low as those observed in OECD, EAU-15 and EU-19 averages. The chapter then moves on to a definition and description of the two main sources of this "*problematique*": (i) the income-tax schedule (the marginal tax rates and the income-classes they are applied to) is extremely non-progressive. It starts with applying a 15% marginal rate on the Minimum Wage bracket and ends up by applying a 35% marginal tax rate on all incomes over and above 50,000TL (about 30,000 USD) annual before tax income. An example to an income tax schedule possessing progressive characteristics was prepared and the average tax rates derived from it were

calculated and presented both in tabular and graphical forms. (ii) Using, both, a micro analytic approach on basis of original GIB -data and a macro analytic approach utilizing National Income data, it was shown that about 1.6 million proprietors operating in the non-agricultural sector in Turkey, routinely claim that their before-tax earnings are (on average) only about 5% of their "true but unreported before tax earnings. If these two problems were solved simultaneously, we estimated that the present income-tax receipts from these 1.6 million proprietors, which at present amount to a ludicrously low 0.035% of the GDP will be increased very substantially, yielding a whole gamut of positive results not only in terms of the reducing the public-deficit (as distinguished from the budget-deficit), but also in terms of helping reverse the deteriorating tendency of the income-distribution and in terms of enabling increases in much needed public investments in human and social overhead capital..

Key Words;

1. Tax Fraud
2. False Tax
3. Tax Base
4. Tax Income
5. GDP